

Klasszikus és Jazz

750 Ft

GRAMOFON

100 oldal tiszta zene

X. évfolyam 1. szám
2005. tavasz

Budapesti Tavasz
Fesztivál
március 18. – április 3.

Daniel Barenboim

Bartókot játszik Budapesten

Zeneszerző céhek
tegnap és ma

Pecek és Kőszegi 60

Interjú, portré:

Pierre Boulez, Cseh Tamás,
Ember Csaba, Zubin Mehta,
Meixner Mihály, Rácz Zoltán,
Alexandre Rahmanyinov

SN 1416-1109

71416110003

A Zongora

2004/2005

Zeneakadémia Nagyterem

2005. március 1.

Piotr Anderszewski

2005. március 13.

Arcadi Volodos

2005. április 10.

Frankl Péter

2005. április 17.

Grigory Sokolov

Jegyek válthatók a Zeneakadémia jegypénztárában, Budapest VI. Liszt Ferenc tér 8. Tel.: 342-0179

Strém Koncertek

Jakobi Koncertek

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Fővárosi Közgyűlés
Kulturális Bizottsága

Harmóniában
*a **matán**val*

Budapest Music Center Records

www.bmcrecords.hu

info@bmcrecords.hu

A BMC Records Ú J D O N S Á G A I

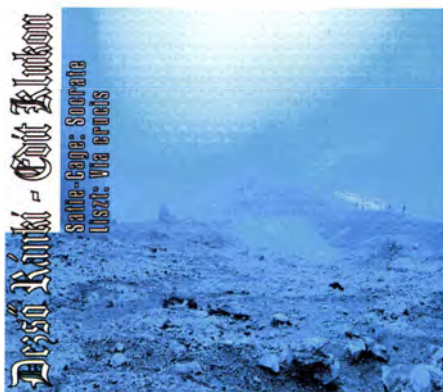

BMC CD 099

Csalog Gábor
Étrangeté

Szkrjabin: Prelüdök és poémák

Csalog Gábor zongora

BMC CD 100

Ránki Dezső – Klukon Edit

Satie – Cage: Socrate
Liszt: Via crucis

Ránki Dezső, Klukon Edit zongora

BMC CD 105

Borbély Mihály Quartet
Meselia Hill

Borbély Mihály	szaxofon, tárogató, kaval, fujara
Cseke Gábor	zongora
Horváth Balázs	nagybőgő
Baló István	dob
Lukács Miklós	cimbalom
Lantos Zoltán	hegedű

BMC CD 108

Szakcsi Lakatos Béla – Lukács Miklós
Check it out, Igor

Szakcsi Lakatos Béla zongora
Lukács Miklós cimbalom

A BMC-lemezek forgalmazóinak aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon, illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 455 8070-es számon.

GRAMOFON DOSSZIE

Zeneszerző céhek tegnap és ma 6

KALEIDOSZKÓP

A Midem Classical Awards 2005. évi győztesei) 12

Frissesség, nyitottság és műfaji sokszínűség (Március közepétől teljes üzem a Művészetek Palotájában) 13

A nagypapa halhatatlan muzsikája (Alexandre Rahmanyinov, a jogászból lett koncertügynök) 14

Lelkesedésből születő öröme (Május végén újra Klazz Fesztivál Miskolcon) . 16

Zenei műhelyek Berlinben – 1. rész
A fukar karmester és a Berliini Filharmonikusok 18

Aki egy várost változtatott zeneszeretővé (Ember Csaba, a sokoldalú lokálpatrióta) 20

És a lélek szabadon hadd lebegjen... (Sztárvendégek a Nemzeti Filharmonikusok tavaszi sorozatában) 22

Budapesti Mahler Ünnepe (Jelentős fesztivállal gazdagodik a főváros kulturális élete) 24

Bársony Péter: a kamarazene számomra a Gangesz 25

Zempléni Fesztivál 2005 26

„Védelem a silánysággal, a romlottsággal szemben (Ötvenéves a Magyar Rádió Gyermekközössége) 28

Minden jegy elkelt a Párok játéka (Sikeres a Pannon Filharmonikusok budapesti sorozata) 29

Egyszerű, szép, jól hangszerezett... (Sorstalanság – Ennio Morricone filmzenéje) 30

„A jó zenekar nagyszerű muzsikusok csoportja” (Környei Zsófia, a Matáv Szimfonikusok koncertmestere) 31

Time: 60! (A doboknál Kőszegi Imre és Lakatos Pecek Géza) 32

Zene az interneten 34

25. BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL

Zimányi Zsófia köszöntője 35

Pierre Boulez – egy élő legenda Budapesten (Pálca nélküli karmester, nagyhatású teoretikus és tanár) 36

6 Zeneszerző céhek tegnap és ma – Berg és Schönberg

57 Újra kiadták Sass Sylvia 1977-es árialemezét

84 Cseh Tamás: Dalok fejből meg érzésből

Kései randevú (Címlapon: Daniel Barenboim) 39

A csillagok nem tévedtek (Zubin Mehta és a Maggio Musicale zenekar Budapesten) 41

Mesterműveket fedezhetünk föl (Operaritkaságok a tavaszi fesztivál programjában) 42

ZENÉS SZÍNHÁZ

A gólyakalifa 45

Struktúraváltás, létszámleépítés és új igazgatók az Operaházban 45

Káosz helyett zene (Sosztakovics-bemutatóra készül az Operaház) 46

Budapesti Szépségek és Szörnyetegek (Broadway-musical licenz helyett önálló rendezésben) 48

Melódiadömping Miskolcon (Bartók+belcanto) 49

Magyar énekeskarrier a nagyvilágban – 1. – Carelli Gábor: Száztíz szerep a Metropolitanben 50

„Előttem van az arc, a figura és a hang” (Eötvös Péter alkotói módszereiről – két bemutató között) 51

KLASSZIKUS

„Nem vagyok bezárva a XX. század zenéjébe” (Beszélgetés Rácz Zoltánnal) ... 52

Kritika 54

JAZZ

Szembenálló felek? (A magyar jazz és a magyar jazzkritika – 3.) 72

Voice (Urszula Dudziak Budapesten) . 73

Kritika 74

VILÁGZENE

Fejből meg érzésből (Beszélgetés Cseh Tamással) 84

Kritika 85

GRAMOFON-HANG

Ki nyer holnap? (Meixner Mihály fél évszázados pályájáról, zenehallgatási szokásokról és a technika vívmányairól) . 90

Kismartontól a Nemzeti Hangversenytérig (Második rész: a XX. század akusztikai törekvései) 92

Az a képzet, hogy a muzsikus magányos hős, XIX–XX. századi fejlemény. E képzet ellentmond annak a nyilvánvaló körülménynek, hogy a zene és a zenélés elsősorban csoportos és intenzív kommunikációt feltételező tevékenység. Valószínű, hogy amióta a zene létezik, a nagyobb közösségek belül mindig voltak olyan zenész társaságok, csoportosulások, melyeknek egyik alapvonása valamiféle zártság volt. E zártság különböző mértékű lehetett, bizonyos zenekultúrákban kasztosodást jelentett, máshol egyszerűen a szakmaiság közössége generálta.

Önszerveződéstől a klikkig

Ebben az értelemben csoportként kezelhető egy középkori schola, egy katedrálishoz kötődő, énekesekből és zeneszerzőkből álló csoport, egy zenész céh, vagy egy VIII. századi önszerveződő egyesület. Egy-egy ilyen csoport kortársi vagy zenetörténeti megítélése igen tág keretek között mozoghat, a szakmai önszerveződéstől a klikkig széles a fogalmak spektruma. Egy csoport működésének mai megítélését alapvetően meghatározza a csoporttal kapcsolatos utólagos, történeti értékelés, mely az esetek többségében konstrukció. A Firenzei Cameratát a kortársak (jó esetben) elismerően tudomásul vették, zenetörténetet formáló jelentőségű csoportnak azonban csak a távoli utókor tekinti. Az a fajta zenészközösség, mely zártabb kereteket határozott meg, és a közösséghez való tartozás a közösség eszmeiségéhez kötődő mélyebb azonosulást feltételezett, a XVIII. századtól jelent meg. Mivel e közösségek kevésbé képlékeny célok mentén szerveződtek, így „profiljukat” élesekben lehet megrajzolni; a zenetörténet-írás – éppen a tárgy körülhatárolhatósága miatt – könnyebben meg tudja közelíteni. Az olyan társaságok, mint például a Societät der musikalischen Wissenschaften (Zenei Tudományok Társasága), melynek 1747 után Bach is tagja volt, elsősorban a tagok (és a társasághoz kapcsolható művek) révén kerültek a zenetörténet látóterébe, kevésbé e társaság zenei életet befolyásoló működése miatt. Christoph Wolff joggal nevezi ezt a társaságot „intellektuális zenészek laza tömörülésének”. A zenetörténetész akkor örül a legjobban, ha egy társaság nyílt esztétikai állásfoglalást fogalmaz meg, és állásfoglalásával alapvetően befolyásolja a zene további alakulását, vagy akár magát a társadalmat. Néha, amikor a csoportok belső „csoport-dinamikájáról” kevés információval rendelkezik a történész, a csoportot kifelé jóval egészségesebbnek látatja, mint az valójában volt.

Így lehetséges, hogy a zenetörténet-írás maga is konstruál csoportokat, olyanokat, melyek magukat esetleg csak laza, baráti társaságként határozták volna meg. A XIX. század számos ilyen csoport kialakulásának volt szemtanúja, és e század már tisztában volt ezen csoportok társadalmi jelentőségével is. A csoportok közötti terhelt viszony, sok esetben a nyílt szembenállás maguknak a csoportoknak is hasznára vált, mivel minden egyes vita az önmeghatározás kézenfekvő lehetőségét biztosította. A XIX. század közönsége pedig igényelte ezeket a vitákat, önmeghatározó nyilatkozatokat, hiszen ezek a zenei köznyelvet elvesztő zenefogyasztók számára tájékozódási pontokat adtak. Ráadásul a művészi konfliktusok könnyen megjeleníthetők voltak az egyre rohamosabban szélesedő nyilvánosság számára. Ezt a helyzetet néhány zeneszerző is felmérte, és igyekeztek a maguk javára használni.

A francia Hatok: muzsikusok Cocteau köpönyegéből

Fotó: Gramofon-archív

Új Zenei Stúdió

A magyar zenetörténeti közelmúlt legjelentékenyebb zeneszerző csoportja kétségtelenül az Új Zenei Stúdió volt, mely a legendás pedagógus és karmester, Simon Albert kezdeményezésére jött létre a KISZ Központi Művészegyüttes keretein belül. A Stúdió működésének legintenzívebb szakasza 1970 és 1985 közé esett. Meghatározó személyiségei Jeney Zoltán, Sárosi László és Vidovszky László voltak. Később csatlakozott a Stúdióhoz Csapó Gyula, Dukay Barnabás, Serei Zsolt és Wilhelm András. A Stúdió munkájában részt vett Eötvös Péter és Kocsis Zoltán is. Az idősebb generációhoz tartozó zeneszerzők közül kevesen – köztük Kurtág György és Szöllősy András – követték figyelemmel a csoport működését.

Az Új Zenei Stúdió saját műveik mellett 1970 és 1990 között több mint 650 kompozíciót mutatott be. E rendkívüli szám jelentőségét Szitha Tünde Jeney Zoltánról írt portréjában (Magyar zeneszerzők, 19. kötet) így foglalta össze: „alig volt az új zene elmúlt évtizedeinek olyan irányzata, amelynek reprezentatív darabjai ne szerepeltek volna a Stúdió hangversenyeinek műsorain. A műsorok összeállítása, a próbamunka, a zenészek betanítása, saját hangszeres felkészülésük folyamatos tanulási és önképzési lehetőséget adott számukra. Az együttesben maguk is előadóművészekké váltak. Saját műveikkel és mások zenéjével kapcsolatos előadói tapasztalataik újabb és újabb ötleteket eredményeztek, melyeket a próbák során alkalmuk nyílt kipróbálni, megtartani vagy elvetni – azaz kísérletezni a műhelymunka legnemesebb értelmében.”

A műhelymunka speciális esetben közösen komponált művekben (vagy improvizációkban) öltött testet (*Hommage á Kurtág*, *Hommage á Dohnányi*, *December 27.*), a Stúdió legutolsó ilyen produkciója az 1990. december 31-én előadott *Rottenbill*

ni; velük párhuzamosan pedig megjelentek a zenei írók is, akik már nem saját műveik vagy érvényesülésük érdekében foglaltak pozíciót ebben az új „kommunikációs térben”, hanem izlésbeli és ideológiai szempontok érvényesítése miatt. E század nagy életműveinek – Wagner, Berlioz, Liszt, Schumann, Brahms, Bruckner, hogy csak néhányat említsünk – történeti értékeléséből nem is hiányozhatnak a „csoport-dinamikai” megfontolások.

Nincs két egyforma szerkezetű csoport

Ha például az orosz Ötök vagy a francia Hatok csoportot hasonlítjuk össze, akkor inkább a különbségek tűnnek szembe. Az orosz csoport valóban közösségként működött, tevékenységére egy erős vezető személyiség (Balakirev) döntő hatást gyakorolt. Rendszeresen vitattak meg művészeti problémákat, készülő műveiket először egymásnak mutatták meg, és (jobbító szándékkal) bírálták a készülőben lévő kompozíciókat. A csoport belső kohézióját egy időben az is növelte, hogy maguk a tagok az orosz zenei nyilvánosság periferiáján helyezkedtek el. Nem elhanyagolható körülmény az sem, hogy a társadalmi környezet is csoportként kezelte a társaságot. Ezzel szemben a francia Hatok inkább laza és művészi törekvés tekintetében is szerteágazó cso-

portosulásnak, egy kívülről jött (Cocteau-tól származó) és „PR-fogásként” is értelmezhető alkalmi egyesületnek tűnik. Létrejöttét nehéz lenne elválasztani a korszak avantgárd mozgalmainak kommunikációs stratégiájától. E csoportra valószínűleg igaz, hogy valós tevékenységénél erőteljesebben van jelen a zenetörténet-írásban.

A XX. századi csoportalakítás paradigmatis eseteként kell szólni a Schönberg köré szerveződő körről, melynek elnevezése is – második bécsi iskola – elemzésre érdemes. Gondolkodásunkban az „iskola” kifejezéssel párhuzamosan azonnal megjelenik egy centrumfigura, a mester, illetve a tanár, valamint az őt követő tanítványok csoportja. Az „iskola” hívó szó így a szokásosnál erősebb művészi összetartozást és közös esztétikai célokat jelenít meg. A csoporthoz tartozás ténye szinte önmagában is elég egy-egy tag öndefiníciójához, sőt azt helyettesítheti is. Az, hogy e körhöz a „második bécsi” jelző tapadt, jelzi a csoportalkotás tudatosságának történeti dimenzióját. A paradigmához tartozik, hogy a csoport a zenei nyilvánosság periferiáján helyezkedett el és informális súlya csak fokozatosan bontakozott ki. E kibontakozást elsősorban Európa történelmi-politikai változásai akadályozták. Sajátos módon a csoport hatása akkor erősödött fel, amikor legjelentősebb képviselői közül már ketten nem éltek és maga a „mester”, Arnold Schönberg is Európán kívül működött.

Fotó: Gramofon-archív

Jeney Zoltán

Fotó: Gramofon-archív

Wilhelm András

Fotó: Huzsi István

Sárosi László

Fotó: Huzsi István

Vidovszky László

utca 16–22. volt. A műcím a stúdiónak otthont adó intézmény címe, a felsorolt stúdiótagok mellett részt vett a darab létrehozásában Kurtág György és ifj. Kurtág György is.

Annak ellenére, hogy az Országos Filharmónia a Stúdió hangversenyait felvette műsorába, az Új Zenei Stúdiót a magyar zenei élet hivatalos fórumain periferikus, marginális művészcsoportként könyvelték el és igyekeztek ezt a státust fenntartani. A Stúdió szemléletének hatása azonban messze túlnyúlt a magyar zenei élet körein, a benne részt vevő alkotók szoros kapcsolatban álltak a képzőművészet, a film, a színház, az irodalom és az akkori politikai ellenzék jeles képviselőivel. Bár vannak biztató kísérlet eredmények, az Új Zenei Stúdió működésének történeti feldolgozása még a jövő feladata.

Az utóbbi években az Új Zenei Stúdió munkájára a külföldi ze-

netörténészek közül is többen felfigyeltek. Az érdeklődést részben a magyar zeneszerzés olyan nemzetközi híró képviselői váltották ki, mint Ligeti, Kurtág vagy Eötvös. A külföld szemében a magyar kortárs zene izgalmas kutatási terület, s aki erre a területre téved, óhatatlanul találkozik az Új Zenei Stúdió tevékenységével. A külföld – érdekes, de nem mindenki számára meglepő módon – nem a nyugati avantgárd trendek magyar adaptációjaként értékeli a Stúdió működését, hanem egyéni profilú zeneszerzők rendkívül eredeti, önálló, a nyugati avantgárd eredményeit részben felülíró műhelymunkájaként. Azon a képzeletbeli világtérképen, melyen a zenei innováció XX. századi centrumait tüntették fel, a Rottenbiller utca 16–22. sokkal élennebb színnel szerepel Londonból vagy Párizsból nézve, mint azt idehaza gondolnánk.

Alban Berg és Arnold Schönberg

Fotó: Gramofon-archív

A második bécsi iskola működésének paradigmatis vonása továbbá, hogy műveik előadását – a környezet fogadókészségének hiánya miatt – maguk szervezték, és azokban előadóként is aktívan közreműködtek. Úgy vélték, hogy a közönség megnyerésének legcélravezetőbb módja a közönség felkészítése, felvilágosítása, nevelése. Ezért a csoport kifelé irányuló munkáját a „propaganda” kifejezéssel lehet érzékletesen jellemezni. Nem mond ellent mindennek az, hogy a kivülről szemlélőnek úgy tűnhetett, hogy a csoport működése ezoterikus. A második bécsi iskola belső kohézióját a közös érdekek és az azonos esztétikai célokon túl egyfajta magánéleti belterjesség is növelte. Természetesnek kell tartanunk, hogy egy ilyen csoportot gyakran bizalmatlanság és gyanakvás vesz körül, és vannak olyanok, akik megítélésük nem alkotóműhelyként, hanem klikk-ként jellemzik.

A második világháború után létrejövő zeneszerzői műhelyek legtöbbször a második bécsi iskola működéséhez volt hasonló, még akkor is, ha zenei elképzeléseikben eltértek a mintaadó körtől. Teljesen új helyzetet teremtett viszont, hogy az állam (melyet társadalmi berendezkedéstől függetlenül a hatalomgyakorlók a társadalom szinonimájaként értelmeznek) igen intenzíven kezdett el részt venni a kultúrában, így a zenében is. A zene első számú finanszírozójává lépett elő. Sok mindent nem lehet elvárni az államtól, legkevésbé azt, hogy zenei kérdésekben kompetens módon döntsön. Éppen ezért nőtt meg az informális befolyás szerepe, és ez az, amit a zeneszerzőcsoportok megváltozott működési környezetében új és döntő elemként kell értékelnünk. Az új szituációban új értelmet nyert a gyanakvás, a bizalmatlanság, a klikkesedés, hiszen az esztétikai célkitűzések, a kifelé irányuló propaganda, az iskolaalapítás és minden művészi tett hihetetlenül rövid úton kapcsolatba lépett a közvagyonnal, ezen keresztül pedig a politikával.

Kutatás, alkotás, befogadás

Ezúttal nincs hely arra, hogy az elmúlt fél évszázad minden jelentékeny zeneszerzői csoportját vagy műhelyét bemutassuk, vagy csak felsorolásszerűen megemlítsük. Egy jellemző példa azonban idekiváncozik. Pierre Boulez vitathatatlanul a század második felének legjelentősebb csoportalkotó tényezője. Rengeteg munka és egyedülálló szakmai felkészültség kellett ahhoz, hogy szűkebb házájában, Franciaországban (nagyságát jelzi, hogy Franciaország

A 180-as csoport

A nyolcvanas évek legizgalmasabb – már-már kultikus – zenei műhelye és együttese a 180-as csoport volt. Tíz év alatt (1979–1989) több mint négyszáz koncertet adtak szerte Európában, s olyan zeneszerzőkkel működtek együtt, mint Terry Riley, Petr Kotik, Alvin Curran, Chris Newmann és Steve Reich. Néhány Reich-kompozíciót lemezre is

Melis László

Fotó: Huszti István

felvettek, melyről a szerző akkoriban úgy nyilatkozott, hogy „jobb, mint a saját zenekaráé”. A 180-as csoportban előadóművészként is dolgozó zeneszerzők – Faragó Béla, Melis László, Soós András és Szemző Tibor – a mai magyar zenei élet markáns alkotói. Az együttes működését a nyitottság jellemezte. A zenészek között megtalálhatóak voltak mind a jazz, mind a klasszikus zene világának képviselői; a zenekar szoros kapcsolatban állt a társművészetek (színház, film, képzőművészet) alkotóival. Különösen erős hatást gyakorolt ezen művészeti ágak képviselőire az a zenei világ (minimálzene, repetitív zene), mely a 180-as csoport repertoárjának gerincét adta. Forgács Péter filmrendező ezt a zenét a nyolcvanas évek művészeti tájékozódása szempontjából rendkívül fontosnak ítélte: „A minimál- vagy repetitív zene nyitott struktúra. Olyasmí, amit bárhol abba-hagyhatsz, de mégsem hagyhatod természetesen abba, bármi felé elmehet, és nem hordoz 'külső' érzelmi történetet. Azaz nem leíró, nem definiáló, hanem állapotzene. És ebből a szempontból párhuzamos a koncept- és a fluxusművészet történetével. A 180-as csoport próbáin és előadásain érezni lehetett a ritust, a *katharszisz* csodáját.”

A 180-as csoport zeneszerzői manapság is szívesen dolgoznak a zene határterületein, keresik a zenélési formák és a különböző művészeti ágak közötti átjárókat. Szemző Tibor a keleti filozófia és zene elemeit építi be saját munkáiba, ezenkívül filmkészítéssel (legutóbbi munkái: Az élet vendége – Csoma legendárium; Ez van!) és Kelet-kutatással is foglalkozik. Melis László film- és színházi zenék szerzőjeként az egyik legfoglalkoztatottabb komponista, az ideai filmszemplén színeszként (Dr. Horváth Putyi: A halál kilovagolt Perzsiából) is bemutatkozott. Faragó Béla a Bárka Színház zenei vezetője, Soós András pedig a komponálás mellett tanít.

A FőzőCső

A FőzőCső (közismertebb nevén a FőzőCső) a Zeneművészek Szövetsége és a Zeneakadémia zeneszerzestanárainak kezdeményezésére jött létre 1976-ban. Bár megalakulásában a központi akarat játszotta a döntő szerepet, a csoport működését elsősorban mégis az öntevékenység határozta meg. A csoport célja az volt, hogy fiatal, pályakezdő zeneszerzők bemutatkozási lehetőséghez jussanak, és a művek lehetőség szerint ne maradjanak az asztalfiókban. A csoport a Zeneakadémia végzős zeneszerzőszakos hallgatóiból állt, de már a kezdeti időszakban tag lehetett olyan, Zeneakadémiát nem végzett komponista is, aki már valamilyen fórumon számot adott képességeiről. A tagság eleinte öt évig tartott, a csoport összetétele így állandó változásban volt, az „idősebbek” kikoptak, s mindig érkeztek az újak. Ennek következtében a hetvenes-nyolcvanas évek fiatal zeneszerző nemzedéke szinte kivétel nélkül kapcsolatba került a FőzőCsővel. Az első időszak működését olyan zeneszerzők fémjelzték, mint Vajda János, Tihanyi László, Márta István, Orbán György, Hollós Máté vagy Sugár Miklós. A nyolcvanas évek közepétől a csoport működése megélelénkült és a korábbiakhoz képest több lehetőséghez jutott. Megszaporodtak a fellépési alkalmak (a Korunk Zenéje mintájára Körünk Zenéje sorozatot is indítottak), vidéken is szerveztek koncerteket és a frissen megnyitott Vigadó Kamaraterem egyfajta bázisként szolgált. Az első antológiamez még 1980-ban jelent meg (Borsody László, Dukay Barnabás, Kósa Gábor, Szunyogh Balázs műveiből), az évezed utolsó harmadától kezdve egymás után három gyűjteményes lemez (LP), majd 1990-ben egy CD is napvilágot látott. A FőzőCső munkáját ebben az időszakban a KISZ-hez kötődő Kortárs Művészeti Fórum támogatta, koncertek szervezésével, a működéshez szükséges infrastruktúra (terem, utaztatás) biztosításával. Mivel ebben az időszakban kevesebb zeneszerzőt képeztek az akadémián, a tagságot felemelték hét

évre. A kilencvenes évek elején – párhuzamosan a magyar zenei élet intézményeinek felbomlásával és újraszervezésével – a FőzőCső tagsága új alapokra kívánta helyezni működését. Deklarálta függetlenségét és egyesületi formában működött tovább. Székhelye átkerült az Óbudai Társaskörbe, az egyesület tagsága tagdíjat fizetett, az alapító okiratot a cégbíróság ellenjegyezte, az Óbudai Társaskörben pedig önálló adminisztrációt állítottak fel. Az egyesület azonban nem működött sokáig, 1994-ben adta utolsó koncertjét és a tagság 1995-ben az egyesület feloszlásáról határozott. A frissen diplomázó zeneszerzők számára ez a fajta érdekszövetség már nem tűnt vonzóak, mindenki egyénileg próbált érvényesülni, a FőzőCső tagsága elolvadt.

A FőzőCső – összehasonlítva az Új Zenei Stúdióval, melyben a zeneszerzők előadóművészként is felléptek – nem volt műhely. A kezdeti időszakban ugyan felmerült a lehetősége egy állandó kamaraegyüttes létrehozásának és voltak vissza-visszatérő hangszeres közreműködők, de stabil előadói mag mégsem jött létre a FőzőCsőben. A műsorok összeállításánál az a kimondatlan elv működött, hogy minden darabnak van legalább egy megszólalási lehetősége (esélye), s az elhangzás után dőlt csak el, hogy lesznek-e továbbiak. Egy-egy premier előtt a tagok megbeszélték, hogy milyen művek kerüljenek bemutatásra, de a döntés – a csoport összetételéből adódóan – nem valamiféle esztétikai érték közösséget tükrözött. A koncertek műsora ebből következően általában heterogén volt, és a színvonal is (vállaltan) ingadozó.

A FőzőCső megalakításához feltehetőleg mintát adhattak a környező szocialista országokban már meglévő, és az ottani zeneművészeti szövetségek mellett működő ifjúsági tagozatok. A külföldi példákhoz képest azonban a FőzőCső jóval lazábban kötődött a központhoz, tevékenységét kívülről lényegében nem szabályozták.

csak a szűkebb haza...) olyan jelentős informális befolyással rendelkezzen, mely többek között az IRCAM megalakításához vezetett. Persze Boulez sem kerülhette el a támadást. Amikor 1995-ben a francia zenei élet a mester 70. születésnapját ünnepelte, a méltatások mellett sokan a pénzről kezdtek el beszélni. A közbeszéd tárgya lett például az az évi 50 millió frank (akkori értéke szerint 1,2 milliárd forint), melyet az IRCAM működésére fordítottak. A Pompidou Központ sajtóreferensének, Patricia Gangloff-nak meg kellett védeni az intézményt: „a legtöbb zenei kutatóintézetrel szemben elhangzó vádakkal ellentétben az IRCAM-ban nem az öncélú kísérletezés és a társadalomtól elszakadó gettókultúra termelése folyik, hanem a kutatás, alkotás, befogadás társadalmi szempontból fontos hármásának visszacsatolása. Igaz, az intézet az első tíz évben csak vitte a pénzt, ma azonban kereskedelmi tevékenységet is folytatunk: a nálunk fejlesztett számítógépes zenei programok egy része piacra kerül, a Renault és a Peugeot gyár itt végezteti hangtani kísérleteit, s a zeneszerzők és zenetudósok részére meghirdetett tanfolyamaink iránt is hatalmas az érdeklődés. Igyeekszünk tehát közkinccsé tenni az intézetben folyó munka eredményét”. Többen azért bírálták Boulezt, hogy a „jó ügy érdekében végzett agitációs munkája olyannyira sikeres volt, hogy

Tihanyi László (középen) és együttese, az Intermoduláció fontos szerepet vállal a kortárs kompozíciók bemutatásában – állandó zeneszerzői csoport azonban nem kötődik hozzá

Fotó: Felvégi Andrea

A kilencvenes évek végén életre hívott ÚMZE Kamaragyűttes az egykor Bartók és Kodály nevével fémjelzett Új Magyar Zeneegyesület örökségét folytatja. A képen Mauricio Kagel zeneszerző társaságában láthatók.

Fotó: Felvégi Andrea

a zenei képzés és a kultúra meghatározó pozícióiba mára mindegyik Boulez hívei kerültek". Szemére vetették, hogy „ezek a zene-tudósok, zeneszerzők és funkcionáriusok elsovasztják a francia

A legifjabbokról

A legifjabb generáció – többségük ma is hallgatója a Zeneakadémia zeneszerzés tanszakának – praktikus okok miatt a közelmúltban közös bemutatkozásra szánta el magát. Tavaly tavasszal az Óbudai Társaskörben (lám, a történelem ismétli önmagát) ez a generáció (Alpár Balázs, Bella Máté, Grósz Artúr, Horváth Bálint, Horváth Márton, Kákonyi Árpád, Kerékfy Márton, Madaras Gergely, Maróti Emese, Matkó Tamás, Meskó Ilona, Opánszki Dávid, Simon Dávid, Szigeti Máté, Szalai András, Szekeres László, Zarándy Ákos, Zombola Péter) tartott műveiből nagyszerű seregszemlét. Ilyen létszám mellett természetesen nem beszélhetünk semmiféle összetartozásról, a csoport – ha egyáltalán csoportként lehet kezelni – generációs alapon szerveződött. Idén, ugyancsak tavasszal a „fesztivál” megismétlésére készülnek. A tervek szerint minden évben tartanának egy-egy nagyszabású koncertet. Ezzel a törekvéssel párhuzamosan alakult meg a Con Spirito Zeneművészeti Egyesület, mely többnyire akadémiaira járó hangszerekből, énekesekből és zeneszerzőkből áll. A legifjabbak lelkesedését és tettekétségét jelzi az is, hogy Hámori Máté (karmester szakos) szimfonikus zenekart alapított, majd három (Kákonyi Árpád, Kerékfy Márton és Zombola Péter) zeneszerzőtől darabot rendelt együttese számára. Ezeket a Vigadóban be is mutatta. Az persze a jövő zenéje, hogy ezeknek a kezdeményezéseknek milyen kifizetése lesz.

kultúrát, idegen irányzatokat majmolnak, és saját egzisztenciájuk érdekében minden másfajta törekvést elnyomnak”, éppen úgy, ahogy őket sem engedték szóhoz jutni huszonöt-harminc évvel ezelőtt. Ebben az időben jelent meg Benoît Duteurtre, francia zenekritikus könyve, *Rekviem az avantgardért* címmel. „Ahelyett, hogy közpénzeket áldoznánk a sehova sem vezetű törekvések finanszírozására, a zenei intézményrendszernek talán annak a széles repertoárnak az ügyét is szem előtt kéne tartania, amelyet ötven év óta figyelmen kívül hagynak, s ápolnia kéne annak a hatalmas nemzeti örökségnek az ügyét, ami sehol máshol nem létezik, ahelyett, hogy utánozná azt, ami mindenütt megtalálható. Egy francia, de legalábbis frankofón kultúra jövője régóta más horizonton dől el, legyen szó Észak-Afrikáról, Fekete-Afrikáról, a Karib-térségről, Quebécéről vagy azokról, akiket általában bevándorlóknak neveznek. A különböző kultúrák mozaikja sokkal inkább izgatű, mint a kulturális lobbik önvédelmi akciói” – írta a kötet fűlszövegében. Duteurtre persze nemcsak beszélt a problémáról, hanem cselekedett is, és mi mást tehetett volna, mint hogy részt vett egy ellencsoport megalakításában. Az Új Zene, Szabadon (*Musique Nouvelle en Liberté*) társaság művészeti igazgatójaként Duteurtre a „kulturális monopóliummal rendelkezők” gyakorlatának ellenkezőjét szorgalmazta. A *Musique Nouvelle en Liberté* célkitűzése, hogy „a hagyományos hangversenyélet keretében szólaltassa meg a kortárs zenét, stílusokra és iskolákra való tekintet nélkül.”

Keretes írásainkban az elműlt három évtized magyar zeneszerzőcsoportjaiból mutatunk be négyet. E négy csoport eltérű célokkal és eltérű körűlmények között működött. Tevékenységűk és hatásuk ennek megfelelően igen különböző volt. Volt, amelyik zenetörténetet írt, s akad közöttűk egy, mely épp hogy elkezdett formálódni, megítélésére még évtizedeket kell várunk.

Molnár Szabolcs

Raiffeisen Bank a művészetekért

Hogy ne csak a Múzsákra számíthassunk...

Arra törekszünk, hogy mindennapi munkánk során ügyfeleinknek valódi értéket nyújtó szolgáltatásokat kínáljunk. Emellett kötelességünknek érezzük a hazai művészek támogatását, akik mindannyiunk életét szebbé és könnyebbé teszik. Büszkék vagyunk, hogy kiválóságuk támogatásunk által mindannyiunk javára kiteljesedhet.

VELÜNK KÖNNYEBB

**Raiffeisen
BANK**

www.raiffeisen.hu
Raiffeisen Direkt: 06 40 48 48 48

Január 24-én, a Cannes-i Fesztiválpalota Debussy Auditóriumában átadták a Midem Classical Awards (MCA) 2005. évi díjait. Eötvös Péter és Kocsis Zoltán tavalyi nagy sikere után a magyar zenélelet idén sem maradt díj nélkül: Perényi Miklós csellóművész és Schiff András zongoraművész Beethoven-albuma – mely a német ECM Records gondozásában jelent meg – a kamarazenei kategória megosztott fődíját kapta.

A Midem Classical Awards (MCA) az 1995-ben alapított Cannes Classical Awards jogutódának tekinthető nemzetközi zenei díj, amit évről évre a franciaországi Cannesban, a Midem zenei szakkiallítás keretében adnak át. A nemzetközi zsűriben szaklapok főszerkesztői, klasszikus zenei rádiók és zenei szervezetek vezetői vesznek részt. A 2005. évi díjakról a következő médiumok/szervezetek vezetői döntöttek: AudioMusic (Oroszország), Crescendo (Belgium), Fono Forum (Németország), Gramofon (Magyarország), Gramophone (Nagy-Britannia), IAMA – Művészeti Ügynökségek Nemzetközi Szövetsége (Nagy-Britannia), IMZ – Nemzetközi Zenei és Médiaközpont (Ausztria), MDR – Mitteldeutscher Rundfunk (Németország), Le Monde de la Musique (Franciaország), Musica (Olaszország), Music Manual (Ausztria), Musik und Theater (Svájc), Muzyka21 (Lengyelország), Pizzicato (Luxemburg), Radio Classique (Franciaország), Scherzo (Spanyolország).

Az alábbiakban közöljük a 2005. évi győztesek listáját.

RÉGIZENE ÉS BAROKK

Monteverdi: Vespro della beata vergine

Invernizzi, Mingardo, di Donato,
Spagnoli
Concerto Italiano, Rinaldo Alessandrini
Kiadó: Naïve/Opus 111

HANGSZERES SZÓLÓ

Hume: Musicall Humors

Jordi Savall

Kiadó: Alia Vox

KAMARAZENE (megosztott díj)

Beethoven összes cselló-zongora műve

Perényi Miklós, Schiff András

Kiadó: ECM Records

Prokofjev: Cinderella szvit,

Ravel: Ma Mère l'Oye

Martha Argerich, Mihail Pletnyev

Kiadó: Deutsche Grammophon

SZIMFONIKUS ZENE

Rahmanyinov: I. és II. zongoraverseny

Krystian Zimerman, Bostoni Szimfonikus

Zenekar, Seiji Ozawa

Kiadó: Deutsche Grammophon

OPERA

Mozart: Figaro házassága

Keenlyside, Gens, Ciofi, Regazzo,

Kirschlager

Collegium Vocale Gent, Concerto Köln,

René Jacobs

Kiadó: Harmonia Mundi

VOKÁLIS ZENE

Bach: Kantáták, no. 56, 158, 82

Thomas Quasthoff és a RIAS Kamarakórus
tagjai

Berlini Barokk Szólisták, Rainer Kussmaul

Kiadó: Deutsche Grammophon

KORTÁRS ZENE

Holliger: Hegedűverseny

Thomas Zehetmair, SWR Szimfonikus

Zenekar, Heinz Holliger

Kiadó: ECM Records

ARCHÍV FELVÉTEL ÚJRAKIADÁSA

Berg: Wozzeck

Berry, Lorenz, Dickie, Klein, Dönch, Goltz

A bécsi Staatsoper Ének- és Zenekara,
Karl Böhm

Kiadó: Andante/Naïve

DVD – OPERA ÉS BALETT

Rameau: Platée

Agnew, Delunsch, Beuron, Le Texier,

Lamprecht, Naouri

Les Musiciens du Louvre, Marc Minkowski

Kiadó: TDK

DVD – KONCERT ÉS DOKUMENTUMFILM

Jaqueline du Pré portréfilm

Rendezte: Christopher Nupen és Hans
Petri

Km.: Daniel Barenboim, Pinchas

Zukerman, Sir John Barbirolli

Allegro Films/Opus Arte

AZ ÉV MŰVÉSZE

René Jacobs

ÉLETMŰDÍJ

Claudio Abbado

AZ ÉV HANGLEMEZKIADÓJA

Alpha (Franciaország)

KIEMELKEDŐ FIATAL MŰVÉSZ

Llyr Williams walesi zongoraművész

AZ ÉV FELVÉTELE

Mozart: Figaro házassága

Keenlyside, Gens, Ciofi, Regazzo, Kirschlager

Collegium Vocale Gent, Concerto Köln,

René Jacobs

Kiadó: Harmonia Mundi

Frissesség, nyitottság és műfaji sokszínűség

Március közepétől teljes üzem a Művészetek Palotájában

Sok koncertre járó zenekedvelő és előadóművész álma teljesült 2005. január 8-án: végre van Budapestnek jó akusztikájú, nagy produkciókat is befogadni képes hangversenyterme! A Művészetek Palotájának vezérigazgatója, Kiss Imre most az épület kulturális életünkben betöltött szerepéről, művészi felelősségéről beszél.

Fotó: Gramofon-archív

Kiss Imre, a Művészetek Palotája vezérigazgatója

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekar és Kottatár mellett még két intézmény – a Nemzeti Táncszínház és a Ludwig Múzeum – költözik az épületbe. „Ez a három intézmény egymástól és a nekik otthont adó Művészetek Palotájától is teljesen függetlenül, önállóan gazdálkodik” – mondja a Művészetek Palotája vezérigazgatója, Kiss Imre. „Teljes infrastruktúrát kaptak, tehát próbatermeket, öltözőket, raktárakat, restaurátor műhelyt, stúdiókat és mindent, ami zavartalan működésükhöz szükséges.”

A Művészetek Palotája a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által meghatározott költségvetési kereten kívül alapvetően a jegybevételekből, valamint a terembérleti díjakból kívánja fenntartani magát. A Nemzeti Hangversenyterem – éppúgy, mint a 452 személyes Fesztivál Színház –, befogadóhely, tehát mindenki felléphet benne, aki kifizeti a bérleti díjat. A kulturális rendezvények egymillió forintért kaphatják meg a hangversenytermet, de a kereskedelmi rendezvények-konferenciák ennek a három-négyesrészt fizetik. „Persze, azért ez nem ilyen egyszerű” – folytatja a vezérigazgató. „Akárki nem léphet fel, csak azért, mert kifizette a bérleti díjat. Ez az intézmény felelősséggel tartozik azért, hogy amit befogad, az csakis a magyar kultúra ügyét szolgálja. Egy évvel ezelőtt, még mielőtt idekerültem, nem volt ilyen világos az koncepció, amely szerint minden értékes magyar kulturális eseménynek fórumot kell adnunk. A másik, amit nagyon fontosnak tartok:

a nyitás. Magyarországon ma, a globalizáció korában sokan úgy vélik, akkor őrizzük meg leginkább kultúránkat, ha konzerváljuk és befelé fordulva, belterjes módon vigyázunk rá. Szerintem azonban akkor járunk el helyesen, ha nem zárkózunk el a külső hatásoktól és eközben, nyitottságunkkal párhuzamosan, törekszünk arra, hogy a magyar kultúra értékei minél jobban megmutatkozhassanak. Ennek a menedzsmentnek ez az alapvető felelőssége. Azért dolgozom, hogy a Művészetek Palotája fel tudja mutatni a magyar kultúrát jellemző műfaji sokszínűséget, és hogy terei színes, mindent a kultúra oldaláról megközelítő élet színhelyei legyenek.”

Kiss Imre szerint mindent el kell követni azért, hogy nemzetközi kapcsolataink bővítésével olyan kulturális produkciók jöjjenek létre, amelyek nemcsak a hazai értékeket erősítik fel, hanem a más kultúrákkal való kommunikációra is alkalmasak. Mindez ösztönzőleg hathat az egész magyar kultúrára, annak tisztaságára, nyílt szellemére – véli a vezérigazgató.

„Az alapelvek azonban semmit nem érnek, ha a gyakorlatban nem sikerül ezeknek megfelelően cselekednünk – folytatja. – Tíz évig voltam a Budapesti Tavasz Fesztivál alapító-igazgatója, így elég jól kiépült kapcsolatrendszerrel rendelkezem, munkatársaim szintén. Sajnos a magyar művészeti rendezvényszervezők hendikepje, hogy rá vannak kényszerítve az egyéves költségvetésekben való gondolkodásra. Ennek ellenére – bár még egy éve sincs, hogy elkezdtem a műsort szervezni és tárgyalni külföldi menedzserekkel, zenekar-igazgatókkal és impresszáriókkal – a 2005-ös programban legalább tizenöt-husz világszínvonalú produkció szerepel, s erre Magyarországon az utóbbi évtizedekben ritkán volt példa. Úgy néz ki, hogy 2007-re sikerült véglegesen megállapodni a Bécsi Filharmonikusokkal egy budapesti szereplésről” – tájékoztat Kiss Imre, aki nagyon fontosnak tartja a közönség körének bővítését is, ezért a 200 forintos diákjegyek mellett különböző programokkal kívánja a Művészetek Palotájába csalogatni az ifjúságot. Mint mondja, „a legfejlettebb technikát képviselő akusztikai eszköztár, világítópult és hangpult mind azt szolgálják, hogy változatos, látványos és színvonalas események színhelye legyen Európa legmodernebb hangversenyterme és a Fesztivál Színház.”

Várkonyi Tamás

A Nemzeti Hangversenyterem próbaüzeme 2005. január 8-án, Kocsis Zoltán és a Nemzeti Filharmonikusok Mozart-estjével indult

Fotó: Gramofon-archív

A nagyapa halhatatlan muzsikája

Alexandre Rahmanyinov, a jogászból lett koncertügnök

Nagyapjához hasonlóan perpetuum mobileként járja a világot, s akár csak annak idején, a legtöbb helyen most is állva ünnepli a közönség Rahmanyinov zenéjét a koncertek végén. Az eredetileg jogász végzettségű unoka, Alexandre Rahmanyinov ősz fejjel pályát váltott: mérgében beállt koncertszervezőnek.

Gramofon: Engedje meg, hogy gratuláljak a budapesti Rahmanyinov fesztivál két hangversenyéhez. Teljesen átrajzolták a zeneszerzőről eddig bennem élő képet. Ön milyen emléket őriz róla gyermekkorából?

Alexandre Rahmanyinov: Szigorú és komoly volt, amikor dolgozott, de különben, munka után rendkívül kedves. Más emberként lépett ki a dolgozósobából. Vidám volt, pozitív gondolkodású, elképesztően dinamikus. Szeretett élni, pókerezni; imádta a természetet, gyorsan hajtott a autót és szenvedélyesen motorcsónakázott.

G.: Édesanyja, a zeneszerző fiatalabb lánya születésekor az ő családnévét kapta. Ön létrehozta a Rahmanyinov Alapítványt, hogy terjessze műveit a világban. Miért érzi ennek szükségét?

A. R.: Valami miatt sokan homályosan látják nagyapám életművét. A tények minden szónál világosabban beszélnek. 1999-ben aláírtam egy megállapodást Nagy-Britannia egyik híres zenei ügynökével, eszerint három koncertet kellett volna szerveznie Svájcban, Berlinben és Milánóban a nagyapám halálának 60. évfordulójára. Évekig nem történt semmi, míg végül 2002-ben arra kért, keressem fel londoni irodájában. Arról akart meggyőzni, lehetetlen Németországban Rahmanyinov koncertet szervezni, mert senki sem kíváncsi rá, nem éri meg a befektetést. Jól van, gondoltam, s a beszélgetésünket követő hét héten belül telt házas koncertet rendeztem Mihail Pletnyev és Vladimir Ashkenazy közreműködésével Zürichben. Az emberek állva bravóztak. Így történt Berlinben is. Elhatároztam, nem bízom másra, magam csinálom. Bonyodalom itt is adódott: a karmester – az ügynöke tanácsára – négy héttel a koncert előtt lemondta a fellépést, mondván, az állítólag nem tenne jót karrierjének. Kért, értsem meg, s meghívott Londonba, hogy egy csésze tea mellett elmagyarázza, hogyan működik a világ zenei élete. Erre megkerestem Valerij Gergijevet. Ő sokkal bátrabb volt, de a tervezett időpontban épp a Bécsi Filharmonikusokkal készített lemezfelvételt. Mint a katonaságnál szokás, adtam neki harminchat óra gondolkodási időt. Végül elfogadta felkérésemet. Hihetetlen siker volt. Telt ház, a koncert előtt háromszáz méteres, pótszékekre váró sor. Visszajelzéseként megírtam a londoni ügynöknek, inkább neki kellene idejönnie, hogy megismerje, hogyan működik a világ zenei élete. Vannak, akik nem szeretik és félreismerik Rahmanyinovot.

G.: Ligeti András nyilatkozata szerint ön ragaszkodott a műsor összeállításához. Mindig ön dönt a programról? Mennyire látják ezt szívesen a karmesterek?

A. R.: Nem vagyok professzionális komolyzenei ügynök, egy fillért sem kapok a koncertekért. Egyedüli jutalmam mások öröme. A műsor tervezésekor arra gondolok, amit nagyapám mondott a szimfónia felépítéséről: tégláról téglára építkezz, s ünnepeld meg a végén egy tűzijátékkal. Ezért cseréltem fel a hagyományos sorrendet, s fejeztük be zongoraversennyel, nem pedig szimfóniával a második koncertet.

G.: Mi volt akkor az oka, hogy az első hangverseny mégis a Szimfonikus táncokkal, és nem a Paganini témára költött rapszodiával ért véget?

A. R.: Ennek is megvan a maga logikus magyarázata, ami néha mit sem ér. Támadhat bármilyen zseniális ötletem, ha a közönség fütyül a koncert végén és a karmester bolondnak tart, mehetek vele a pszichiátriára. Ez egy érzékeny terület, vigyázva kell a szempontok között egyensúlyozni. Én állítom össze a koncertek műsorát, de aztán megbeszélem a karmesterekkel.

G.: Hogyan találkozott a Matáv Szimfonikus Zenekar művészeti vezetőjével, Ligeti Andrással?

A. R.: Egyszerűen: Budapestre jöttem. Kíváncsi alkat vagyok, mindig új szólistát, új karmestert keresek. Egy ügynök ajánlotta Ligeti Andrást, idejöttem, meghallgattam az együttest és tetszetek.

G.: Hol lesz a következő Rahmanyinov fesztivál?

A. R.: Nem tudom, most már van öt asszisztensem: egy Franciaországban, egy Németországban, egy New Yorkban, egy Zürichben, nem mondom végig.

G.: Mi a véleménye a budapesti fesztiválon tomboló sikert arató zongoraművésznőről, Olga Kernről? Hallotta már őt korábban játszani?

A. R.: Igen, 1993-ban Moszkvában ő nyerte az általam szervezett első Nemzetközi Rahmanyinov Zongoraversenyt. Akkor tizenhét éves volt, azóta óriássá nőtt. Értő játékos nagyapám zenéjének, elképesztő tehetség. De teljesen mindegy, hogy én mit gondolok róla. Az sem érdekel, mit mondanak a kritikusok. A közönség szava dönt. A Zeneakadémián állva tapsoltak. Ez azt jelenti: nagyon jó.

G.: Mit tart a Rahmanyinov-zene lényegének? Mit akar nagyapja műveivel sugározni?

A. R.: Életerőt. Azt szeretném, ha a koncert végén kihúznánk magunkat és más emberként térnénk haza.

Földy Lilla

Olga Kern, a Rahmanyinov-versenyművek szólistája Budapesten is tomboló sikert aratott

Fotó: Matáv Szimfonikus Zenekar

budapesti fesztiválzenekar

A Budapesti Fesztiválzenekar 2005 tavaszi hangversenyei

Március 12. szombat
18:00

Olasz Intézet

BFZ-METRO JÓTÉKONYSÁGI KONCERT

Haydn: F-dúr szimfónia no.89
Mozart: A-dúr klarinétverseny K.622
Mozart: C-dúr (Linzi) szimfónia K.425
Közreműködik: Ács Ákos – klarinét
Vezényel: Hugh Wolff
A Metro Hírújság támogatásával

Március 18./19. péntek/szombat
19:45

Nemzeti Hangversenyterem

BEETHOVEN ÖSSZES SZIMFÓNIAJA/3.
Rahmanyinov: Vocalise op.34, no.14
Sibelius: d-moll hegedűverseny op.47
Beethoven: IV. (B-dúr) szimfónia op.60
Közreműködik: Midori – hegedű
Vezényel: Fischer Iván
A Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében

Március 20. vasárnap
14:30 és 16:30

BFZ Székház

KAKAÓKONCERT

Közreműködnek: a Budapesti Fesztiválzenekar művészei
Műsorvezető: Fischer Iván
A Unilever Magyarország Rt. támogatásával.

Március 25/26. péntek/szombat
19:45

Nemzeti Hangversenyterem

Berlioz: Beatrix és Benedictus – nyitány
Mozart: Esz-dúr zongoraverseny K.271
Nielsen: IV. szimfónia
Közreműködik: Maria-João Pires – zongora
Vezényel: Jukka-Pekka Saraste
A Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében

Április 3. vasárnap
17:00

BFZ Székház

DIVERTIMENTÓK/2.

Mozart: B-dúr divertimento K.287
Csajkovszkij: Szextett két hegedűre, két brácsára és két gordonkára (Firenzei emlék) op.70
Közreműködik: Iván Tímea – hegedű, Lezsák Zsófia – hegedű, Juhász Barna – brácsa, Kertész György – gordonka, Martos Attila – nagybőgő, Zempléni Szabolcs – kürt, Szabó András – kürt, Csoma Ágnes – brácsa, Liptai Gabriella – gordonka

Április 9. szombat
19:45

Olasz Intézet

J. Chr. Bach: g-moll szimfónia op.6/6.
J. S. Bach: D-dúr hármasszertény
Mozart: A színgazgató – nyitány
Haydn: D-dúr szimfónia no.104
Közreműködik: Illési Erika – hegedű, Lesták-Bedő Eszter – hegedű, Lezsák Zsófia – hegedű
Vezényel: Bruno Weil
„Accor-Pannonia koncert” az Accor Pannonia Hotels Rt. támogatásával

Április 17. vasárnap
17:00

BFZ Székház

VASÁRNAPI KAMARAZENE

Bach: G-dúr szonáta BWV 1027
Bach: e-moll szonáta BWV 1034
Schubert: g-moll szonatina
Arensky: d-moll zongoratrió
Közreműködik: Dvorák Lajos – gordonka, Párkai Krisztina – fuvola, Soltész Anikó – csembaló, Éder György – gordonka, Kovalszki Mária – zongora, Gál-Tamási Mária – hegedű

Május 8. vasárnap
14:30 és 16:30

BFZ Székház

KAKAÓKONCERT

Közreműködnek: a Budapesti Fesztiválzenekar művészei
Műsorvezető: Fischer Iván
A Unilever Magyarország Rt. támogatásával.

Május 14./15. szombat/vasárnap
19:45

Nemzeti Hangversenyterem

Beethoven: VIII. (F-dúr) szimfónia op.93
Beethoven: II. (B-dúr) zongoraverseny op.19
Beethoven: VII. (A-dúr) szimfónia op.92
Közreműködik: Richard Goode – zongora
Vezényel: Fischer Iván
14-én „Unicum-koncert” a Zwack Unicum Rt. támogatásával
15-én „EGIS-koncert” az EGIS Gyógyszergyár Rt. támogatásával

Május 22. vasárnap
17:00

BFZ Székház

VASÁRNAPI KAMARAZENE

Haydn: G-dúr divertimento op.100/II
Haydn: G-dúr divertimento op. 100/IV
Rossini: B-dúr fuvolanégyes
Brahms: c-moll vonósnegyes
Közreműködik: Jőföldi Anett – fuvola, Lezsák Zsófia – hegedű, Csoma Ágnes – brácsa, Gallai Judit – gordonka, Rác József – hegedű

BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR ALAPÍTVÁNY

Budapest XII., Alkotás utca 39/c • Telefon: 355-4015, 489-4332

Lelkesedésből születő örömszene

Május végén újra Klazz Fesztivál Miskolcon

Május végén második alkalommal rendezik meg Miskolcon a Klazz Fesztivált. A Miskolci Szimfonikus Zenekar Vukán György és triója, valamint a Budapest Jazz Orchestra mellett a drezdai Klazz Brotherst is vendégül látja.

„Gyermekkorom óta nagyon szeretem a jazzt, de mióta a klasszikus zene tölti ki minden percemet, nem tudok vele eleget foglalkozni, s emiatt hiányérzetem van” – mondja Kovács László karmester. „Ez egy kis szomorúsággal is párosul: úgy érzem, ez a vonat elment, és én már soha nem érhetem utol. Más irányú elfoglaltságaim miatt zongoristaként vagy pozanosként nem tudtam megszerezni azt a biztonságot, ami egy jazz-zenész hátteréről kell, hogy szolgáljon. Nem volt időm arra a több tízezer óra gyakorlásra, ami a különböző fordulatok és a tökéletes technika elsajátítását jelentette volna. Most legalább karmesterként pótolhatom ezt a veszteséget: a jazz és a szimfonikus zenekar kombinációjában hódolhatok ennek a szenvedélyemnek” – mondja a Miskolci Szimfonikusok zeneigazgatója. Kovács László nem tagadja, hogy a Klazz Fesztivál megalapításakor részben ezen önző szempontok vezették, de úgy gondolja, hogy – legyen szó akár barokk vagy kortárszenei fesztiválról – a főszerzők mindig saját vágyaikat is igyekeznek kielégíteni. „Sőt, muszáj, hogy egy ilyen rendezvény személyes ügy legyen; hogy érződjön rajta a lelkesedés” – teszi hozzá. Megjegyzi azért, hogy ezzel a fesztivállal egyben a közönségnek is kívánnak kedveskedni, valami különlegeset nyújtani.

„A múlt évi fesztivál a résztvevő jazz-muzsikusok számára is rendkívül nagy élményt jelentett” – mondja a karmester. „Ezek a kiváló zenészek – a László Attila Band, Oláh Kálmán és csapata, valamint az After Crying tagjai – olyan zenei közegebe kerültek, amelyben addig nem volt alkalmuk megnyilatkozni. Teljes szimfonikus zenekar vette körül őket, és nemcsak afféle díszletként, egy-két akkordot húzva a háttérben, hanem valódi alkotótárs módjára” – emlékszik vissza a karmester.

A tavalyihoz hasonló módon, idén is az évad végén, május 20. és 22. között rendezik meg Miskolcon a Klazz Fesztivált, amelyen Vukán György és a Creative Art Jazz Trio, a Budapest Jazz Orchestra, valamint a német Klazz Brothers lép fel. Kovács László

Kovács László

egészen véletlenül fedezte fel a fesztivál számára ezt a kvintettet: „Tavaly, amikor a Drezdai Filharmonikus Zenekart dirigáltam – mondja –, kiderült, hogy a bögőszólam vezetője jazz-sorozatot szervez és egy olyan triót menedzsel, amelyben zongorista testvérével és egy ütőssel játszik együtt. Hozzájuk csatlakozik két, afrikai dobos, kongán játszó kubai muzsikus, akikkel olyan klasszikus műveket adnak elő, amelyek folyton át-támolyognak a jazz oldalára. Miskolcra is azzal az egész estét betöltő produkcióval látogatnak el, amellyel hazájukban, a Münchener Rádiózenekar kíséretével már óriási sikerrel szerepeltek” – meséli a karmester.

A Miskolci Szimfonikus Zenekar május elején a Kassai Tavasz Zenei Fesztiválon lép fel, műsorán Mahler Negyedik szimfóniájával. „Kassa nagyon közel van Miskolchoz, ennek ellenére a két város hosszú évtizedeken keresztül nem állt kapcsolatban egymással” – mondja Kovács László. „Úgy tíz esztendeje viszont rájöttünk, hogy kedvező hatással lehetünk egymás zenei életére, s azóta ők is gyakrabban jönnek hozzánk. Ma már testvérvárosi viszonyban vagyunk és két-három évente mi is adunk koncerteket nagyon jó akusztikájú termükben.”

A tavaszi hónapokban ismét több szólista látogat a borsodi megyeszékhelyre, többek között Hegedűs Endre, Fenyő László és Bogányi Gergely; vendégdiregensként Rico Saccani és Marco Balderi is az együttes élére áll. Az évad egyik csúcspontjának ígérkezik Stravinsky Tavasz áldozat című balettjének megszólaltatása. „Minden zenekar életében nagy esemény, amikor eljártssa ezt a néhol rendkívül nehéz és összetett remekművet” – mondja a zeneigazgató. „Örömmel mondhatom, hogy amikor a kilencvenes évek elején először műsorra tűztük, a zenekar nem érezte úgy, hogy leküzdhetetlen akadályok elé állították. Az azóta eltelt évek alatt pedig rengeteget fejlődött az együttes, így biztosra veszem, hogy klaszszal jobb és érettebb produkciót fogunk nyújtani, mint akkor.”

VT

Kovács László: „muszáj, hogy egy ilyen rendezvény személyes ügy legyen”

Fotók: Miskolci Szimfonikus Zenekar

A Nemzeti Filharmonikusok

MÁRCIUSI KONCERTJEI A NEMZETI HANGVERSENYTEREMBEN

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

2005. március 10.

Rossini
Brahms
Dvořák

*Kelemen Barnabás
Perényi Miklós
Kocsis Zoltán*

Nadas Alexandra: Templom-tér (2004)

2005. március 11.

Humperdinck
R. Strauss
Mahler

*A Magyar Rádió
Szimfonikus Zenekara
Nemzeti Énekkar
Korondi Anna
Németh Judit
Timothy Bentch
Antal Mátyás*

2005. március 24.

A Budapesti Tavasz
Fesztivál keretében

Kobayashi
Beethoven

*Nemzeti Énekkar
Sümegei Eszter
Wiedemann Bernadett
Fekete Attila
Kovács István
Kobayashi Ken-ichiro*

Négyrészes sorozatunkban a zene egyik európai fővárosának számító Berlinbe kalauzoljuk el az olvasót. A város nagy múltú zenekara, a Berliini Filharmonikusok, valamint, három operaháza – Deutsche Oper, Staatsoper, Komische Oper – műhelytitkaiba igyekszünk betekinteni.

A nyitány 1882-ben szólalt meg: a kiváló hegedűsről, Benjamin Bilséről elnevezett Bilscekapelle ötvennégy tagja ekkor határozza el, hogy Régi Bilsce Zenekar néven önállósítja magát. A liegnitzi kis orkeszterből népszerű berlini együttest formáló és időközben komoly dirigenssé emelkedő Bilsce azon a tavaszon Varsóba akart indulni a zenekarával. Hogy spóroljon az útiköltségen, csak negyedosztályú jegyet váltott muzsikusainak, akik már amúgy is háborogtak az alacsony gázsik miatt, így a szakítás elkerülhetetlenné vált. A név használata miatt egy ideig még pereskedtek is egymással, de végül a zenészek enged-

tek, és a Bilsce nevet meghagyták a fukar karmesternek, ők pedig Hermann Wolff impresszárió segítségével Berliini Filharmonikusok néven zenéltek tovább, meghozzá a koncertügyönök jóvoltából hamarosan már a kor híres karmestereinek pálcája alatt.

Hans von Bülow-t is Wolff szerződtette 1887-ben állandó dirigensnek, aki aztán néhány esztendő alatt megteremtette a berlini zenekar máig érvényes, különlegesen varázsos, precíz játékkultúráját, de azzal is törődött, hogy az együttes más karmesterek elképzeléseit is első kézből megismerhesse. Többször vezényelte a Filharmonikusokat Hans Richter, Felix von Weingartner, a neves komponista dirigenseknek – Gustav Mahler, Richard Strauss, Hans Pfitzner – pedig módjukban állt vázolni elképzeléseiket kompozícióik előadásáról. Az 1895-ben Bülow helyére lépő Nikisch Artúr hosszabb időn át, huszonhét évig igyekezett finomítani az akkor már különösen szépen muzsikáló zenekar játékát. Ő az, aki egyértelműen megfogalmazta, hogy „egy első osztályú zenekarban minden egyes tag kiér-

Almási Zoltán: magyar prímhegedűs Rattle együttesében

Két trombitaművész, Tarkövi Gábor és Velencei Tamás mellett az első hegedűsök szólamában is játszik magyar zenész a Berliini Filharmonikusoknál. Almási Zoltán 1989-ben végzett a pesti Zeneakadémia különleges tehetségek osztályában, Kurtág György, Rados Ferenc és Mihály András tanítványaként.

Gramofon: Miként került ebbe a patinás társaságba?

Almási Zoltán: Országos és nemzetközi versenyek sikerei után, a nyolcvanas évek végén az ifjúsági világzenekar koncertmestere lettem, 1989-ben Berlinben is játszottunk. Ott bizonyos darabok szólóiban hallotta játékomat a Berliini Filharmonikusok koncertmestere, Leon Spierer. Rábeszélte, hogy jelentkezsem zenekari akadémiajukra. Ennek elvégzése még korántsem jelenti, hogy automatikusan a zenekar tagja leszek, de tapasztalatszerzésnek kiváló. Addig eszembe sem jutott, hogy külföldön próbáljak szerencsét, de abban a pillanatban úgy éreztem, ezt a lehetőséget nem hagyhatom ki. A kamarateremben volt a próbajáték, tizenhat jelentkezőből egyedül engem vettek fel. Bekerültem tehát a világ egyik legnagyobb zenekarának belső akadémiajára. Ha azután szerződtetik az embert, még csak fél lábbal van bent, hiszen egy-két éven át tart a próbaidőszak, közben folyamatosan tesztelik a deklivenszt. Sokszor ültetik az első pultba, és szólófeladatokat is adnak. Ha ezt a periódust sikerrel teljesíti, jön az úgynevezett örökös szerződés, bár az első négy évben komoly indokkal még mindig eltanácsolható a muzsikus. Később már csak fegyelmivel lehet kirúgni valakit.

G: Ki dönt a meghallgatáson?

A. Z.: A zenekar egésze határoz. Aki óhajt, részt vehet a meghallgatáson. Teljes a demokrácia, mindenkinek csak egy szavazata van, a művészeti vezetőnek éppúgy, mint egy fiatal muzsikusnak. A szavazás mindig nyilvános.

G: A csaknem 130 fős nagyzenekarnál vajon mi a szokás, ha új mű szerepel a műsoron; tartanak például szólampróbákat a fellépés előtt?

A. Z.: A Budapesti Fesztiválzenekarral ellentétben – ott meghívott koncertmester vagyok, tehát van összehasonlítási alapom –, ahol minden új darab betanulásánál kötelező szólam-, illetve vonóspróbák vannak, nálunk az ilyesmi szinte elképzelhetetlen. Ha jól emlékszem, tizenöt éves ittlétem alatt mindössze egyetlen szólampróbán vettem részt, azt sem utasításra, hanem a magunk megnyugtatására hívtuk össze. Egy-egy bemutatót megelőzően hétfőn, majd kedden tartunk két-két próbát és szerdán délelőtt még egyet, este koncert. Ha operát játszunk, amire évente egy-kétszer ugyancsak sort kerítünk, többet próbálunk mi is.

G: Ön eddig a legtöbb időt az Abbado-korszakban töltötte a zenekar kötelékében. Róla milyen emlékeket őriz?

A. Z.: Túltengő liberalizmus jellemezte. Még a próbákön is folyamatosan mindenre rákérdezett. Hiányoltam a nagyobb határozottságot. Mert egyfajta diktátori attitűdre igenis szükség van. Egy ilyen színvonalú zenekarnál szinte mindenki szólólista képességű, talán szólópályára is készült, Abbado képtelen volt keménynek mutatkozni. Pedig egy zenekarnak irányt kell mutatni, és még a tévedés lehetőségét is vállalni kell. Sir Simon Rattle tudja, mit akar, és akár egy profi politikus, képes becsomagolni mondandóját. Szerintem szerencsés választás volt idehozni.

G: Hová sorolja most a berlinieket játékkultúra és repertoár tekintetében?

A. Z.: A színvonal évről évre emelkedik, miközben csökken a különbség a többi együtteshez képest. A karajani években még nem volt igazi konkurens, talán csak a bécsiek... Azóta viszont sok hasonlóan kiváló zenekar „bújt ki a földből”, a birminghamiek, oslóiak. Említhetném a két magyar zenekart is, a Budapesti Fesztiválzenekart és a Nemzeti Filharmonikusokat, ha a hangszerállomány minősége jobb és a zenészek kiválasztása koncepciózúsabb lehetne. Pénzkérdés minden. Ahol több a pénz, oda szívesen mennek a muzsikusok. Nálunk ma is dolgoznak nagyszerű szólóisták, például Emmanuel Pahud fuvolista. A nyolcvanas években Sabine Meyer „vezényelte” a klarinétszólamot, most a nem kevésbé zseniális Wenzel Fuchs ül azon a széken.

A Berlińi Filharmónia hipermodern épülete a 123 éve alapított zenekar főhadiszállása

Foto: Berlińi Filharmonikus Zenekar

demli a művész nevet". Nikisch, akinek dirigálására leginkább az apró gesztusok voltak jellemzők, bővítette is a repertoárt, műsorra tüzte például Bruckner szimfóniáit, de Csajkovszkij, Berlioz, Liszt és Mahler kompozíciói is többször elhangzottak a berliniek koncertjein. Miközben természetesen Beethoven maradt a középpontban, az V. szimfóniát az ő vezényletével lemeze is játszották! Regnálása idején vált nemzetközileg ismertté az együttes, lassan már nem volt olyan neves szólista, aki ne igyekezett volna megismerni az együttest, ne ment volna örömmel Berlinbe, hogy felléphessen a Filharmonikusokkal.

Nikisch azonban 1922-ben meghalt. A zenekar egyhangúlag a fiatal Wilhelm Furtwänglert óhajtottá utódjának, aki 1945-ig állt az együttes élén. Színrelépését követően hamarosan kiderült, hogy zenekar és Furtwängler legendás párost alkotnak, a dirigens különleges ütéstechnikája, rendkívül szenvedélyes, inspiratív zenélése még nagyobb felelősséget és érzékenységet követel a muzikusoktól. Vezényletével „a három B”, Beethoven, Brahms és Bruckner kompozícióinak máig érvényes interpretációi születtek. Furtwängler azonban nemcsak a klasszikus és romantikus darabok avatott szakértője, az állandó repertoár részévé tette Schönberg, Hindemith, Prokofjev és Stravinszky alkotásait is. A nemzeti szocialista diktatúra jóvátehetetlen bűnei azonban a zenekart sem kímélték: a náci származásuk miatt több zenészt kiharcoltak, megsemmisítő táborokba hurcoltak az együttesből, de a meghívható szólisták és dirigensek köre is jelentősen csökkent. Furtwängler, bár külföldről több helyre is hívták, nem emigrált, vezényelt tovább. Csak 1945-ben távozott Svájcba. 1945 májusa és augusztusa között Leo Borchard állt az együttes élén, de amikor egy tragikus véletlen véget vetett az életének – egy katonának lelőtte –, a szinte teljesen ismeretlen, roppant temperamentumos román Sergiu Celibidache, egyébként Furtwängler hódolója, lépett a helyére. Nem véletlen, hogy az első adandó alkalommal, 1952-ben át is adta a stafétát a Berlinbe visszatérő Furtwänglernek, aki utána még két éven át, haláláig irányította a Filharmonikusokat.

A zenekar leghosszabb időn át regnáló királya, Herbert von Karajan, 1955 áprilisától 1989 áprilisáig volt a berlini együttes fejedelme. Az ő idejében ismét abszolút tökéletes a hangzás, uralkodó a virtuozitás. Karajan a lemezipiacot is meghódította, sőt szinte irányította a zenekarral készült megszámlálhatatlan felvétellel. Kezében

tartotta salzburgi nyári fesztivált, de jutott ideje arra is, hogy életre hívja a salzburgi Húsvéti Ünnepi Játékokat, amivel tulajdonképpen a Berlini Filharmonikusok saját fesztiválját teremtette meg a szomszédos Ausztriában. Mint művészeti vezető, ő lehelte életet a belső zenekari akadémiába is, ahol a legtehetségesebb fiatal muzikusok képzése folyt, kifejezetten azzal a céllal, hogy közülük kerüljön ki az utánpótlás.

Karajan után először lépett a zenekar elé itáliai muzikus, Claudio Abbado, aki azonban korántsem volt ismeretlen Berlinben, hiszen már 1966-ban is dirigálhatta a Filharmonikusokat. Ő azonban karajan értelemben véve nem tekinthető zenekarnevelőnek, bár a döntően klasszikus művekre felépített repertoárt folyamatosan igyekezett átalakítani egyre több kortárs mű bemutatásával. Tematikus koncertciklusokat rendezett: Faust, A vándor vagy éppen A zene öröm a Földön címen szerkesztett programmal. Ez a koncepcionális modernizálás a Filharmonikusok fiatalításával is összekapcsolódott, nem véletlen, hogy a zenekar mai zenészeinek több mint fele az ő idejében érkezett Európa, sőt a világ minden tájáról.

Abbado után ismét nem német, hanem külföldi dirigens került a berliniek élére. A brit Sir Simon Rattle személyében a fiatal karmester-nemzedék talán legtehetségesebb alakját szerződtették, aki azonnal elindította az ifjúság zenei nevelését célzó programját, amelynek keretében könnyen emészthető hangversenyeket kínált a kíváncsiaknak. „A zene nem luxus, hanem alapszükséglet. Alapvető szerepet kellene játszania minden ember életében” – foglalta össze ezzel kapcsolatos hitvallását Sir Simon. Érkezésétől kezdve már alapítványi formában működik a zenekar. A főszponzor a Deutsche Bank, amely lehetőséget teremt egyebek között a hangszerállomány megújítására is. Az alapítvány a 2004/2005-ös szezonban 138 hangversenyt rendez, amelyből 88 a Filharmonikusok szimfonikus koncertje. Három ősbemutató is színesíti a kínálatot: Mark-Anthony Turnage A Relic of Memory-ját októberben, Hindemith eddig ismeretlen op. 29-es zongoraversenyét, a Klaviermusik mit Orchestert pedig decemberben mutatták be, míg a zenekari megrendelésre készülő Johannes Maria Staudt darabbal előreláthatóan júniusban találkozhat a közönség. Május 1-jén a tervek szerint Budapesten, a Magyar Állami Operaházban rendezendő Európa-koncerten lépnek fel, Sir Simon Rattle vezényletével, Beethoven IV. szimfóniájával és Stravinsky Tűzmadár szvitjével a műsoron.

Lindner András

Aki egy várost változtatott zeneszeretővé

Ember Csaba, a sokoldalú lokálpatrióta

Szülővárosában, Balassagyarmaton mindenki ismeri és nagyra becsüli tevékenységét. Pedagógus familia gyermekeként természetes volt számára, hogy maga is ezt a hivatást választja. A hagyományt tovább alakította: olyan családot teremtett maga körül, amelyben szinte mindenki zeneoktatással foglalkozik. Ember Csaba kapcsolata a muzsikával nagyon sokrétű, hiszen dolgozott korrepetitorként, tanított zene-történetet, egy nyarat végigmuzsikált bárzenészként, s akadémistaként egyszerre hat kórusnak volt a tagja.

Ember Csaba sokoldalúsága a mai napig megmaradt, hiszen amellett, hogy zenepedagógus, zeneiskolát és dalegyletet vezet, rendszeresen szerepel nemzetközi kórusversenyek zsűritagjaként, gyakorta veszik igénybe tanügy-igazgatási szakértőként is munkáját, koncerteket és művészeti táborokat szervez. A zenei közéletnek is elismert, aktív tagja, hiszen a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének elnöke, a KÓTA felnőtt énekkari bizottságának tagja, nemrégiben pedig a Nemzeti Kulturális Alap Zenei Szakkollégiumának tagjává választották.

Ember Csaba akadémistaként határozta el, hogy szülővárosát, Balassagyarmatot olyan várossá változtatja, ahol rendszeresen koncertek, zenei események, s az ott élők számára természetes, hogy a muzsika mindennapjaik része. Terve megvalósítását zeneakadémiai tanára, Szőnyi Erzsébet inspirálta, aki a fiatal karnagyot arra biztatta, ismerkedjen meg minél jobban a vidék zeneéletével. Diplomája megszerzését követően természetes volt számára, hogy hazatér, a Rózsavölgyi Zeneiskola tanára és a Balassagyarmati Dalegylet másodkarnagya lesz, koncerteket és egyéb zenei rendezvényeket szervez. Több mint három évtized alatt sikerült elérnie, hogy városában nyaranként művészeti táborok, fesztiválok várják az érdeklődőket, a hangversenyeken megteljenek a széksorok, évről évre több gyerek vegyen részt a művészeti oktatásban, és felnőtt fejjel is sokan válasszák a kóruséneklést. Ebből a munkából Ember Csaba családja is kiveszi a részét, hiszen felesége szintén a zeneiskolában tanít (az ő familiája is muzsikusokból áll), a fia idén szerez egyetemi diplomát fuvولاتanárként. A karnagy-zenepedagógus-koncertrendező testvérei ugyancsak ezt a hivatást választották.

Ember Csaba négyesztendősen már zongorázott. Édesanyjának köszönhetően, aki hobbiként néprajzkutatással is foglalkozott, rengeteg népdallal ismerkedett meg. Testvérei is muzsikáltak, így nem csoda, ha a kislány éveket úgy képzelte, koncertező művész lesz. Kilencévesen oly tehetségesnek ítélték, hogy Miskolcra kellett járnia, ahol Rőczei Ferenc és Papp Gábor foglalkozott vele. A családjától elválasztó kétszáz kilométeres távolságot azonban nagyon rosszul viselte, ezért egy esztendő elteltével abbahagyta a tanulást, hazatért. Az általános iskola után a konzervatórium következett volna, de mivel már két testvére is ott tanult, a tanárok más hivatást javasoltak. Kémia-fizika szakos tanárnak készült, az érettségit követően azonban az első felvételijem nem sikerült. Az egyhónapos gyakorlás a Zeneakadémiára való bejutáshoz is kevésnek bizonyult. Maradt a miskolci konzervatórium, egy év

Zeneiskolából komplex oktatóközpont

A Rózsavölgyi Márk Iskola működését 1963-ban, zeneiskolaként kezdte, 8 tanárral és 114 növendékkel, a Mikszáth Kálmán kultúrház Óváros téri épületének négy tantermében. 1966-ban váltak önállóvá, s az intézményt 1983-ig Réti Zoltán irányította, majd az 1983/84-es tanévtől Ember Csaba az igazgatója. Rózsavölgyi Márk nevét hivatalosan 1973-ban, a zeneszerző halálának 125. évfordulóján vették fel. A 18 zenei szakon folyó oktatás mellett 1992-től rajz és képzőművészet, 1994-től dráma, 2002-től modern tánc, 2003-tól néptánc és népzene tanszakon is lehetőség van a tanulásra. Ma már – 62 tanár közreműködésével – több mint 1200 gyerek tanul itt és az iskola tucatnyi kihelyezett tagozatán. Az intézmény 43 éves története alatt 181 pedagógus hétezerrel több növendéket tanított meg a zene szeretetére. Az iskola csaknem húsz éve működteti a Zene határok nélkül elnevezésű nemzetközi muzsikus-tábor, amely négy éve már művészeti fesztivállá fejlődött. Az intézményben folyamatosan működik ifjúsági vonósenekar, fúvószenekar, valamint több, tanárokból szerveződött kamaragyűttes is.

szorgalmas tanulás után pedig már a Zeneakadémia hallgatója lehetett. Pernye András volt az egyik legkedvesebb tanára, aki a fiatal akadémistát ajánlotta maga helyett a bábszínész-képzőbe, hogy zenetörténetet oktasson. Ember Csaba így a tanulás mellett egyre több dologgal foglalkozott, hiszen a Magyar Rádióban zenei forgatóként, a televízióban műsorelőkészítőként dolgozott, hat kórus tagjaként járta a világot, és – bár csak akadémista volt – már zeneiskolában is taníthatott. A KISZ együttes Egyetemi Énekkarának abban az időszakában volt a korrepetitora, amikor megnyerték a BBC nagydíját. Egy nyáron az egyik balassagyarmati bárzenészt kellett helyettesítenie, ezt a három hónapot élete egyik legtanulságosabb időszakának tartja.

Az, hogy a kórusvezetést választotta és karnagyként diplomázott, gyerekkori álmai egyike volt, hiszen már az általános iskolában sokszor foglalkozott a kisebbekkel, és ezeket az órákat nagyon élvezte. Ahogy diplomázott, hazatért Balassagyarmatra. A Rózsavölgyi Márk Zeneiskolában vállalt tanári állást, majd végigjárta a ranglétrát, igazgatóhelyettes, igazgató lett. Több mint húsz esztendeje irányítja az intézményt. Az eltelt évtizedek alatt a zeneoktatás mellett más művészeti ágakkal is bővült a kínálat: képzőművészeti, drámatagozatos és táncoktatásban is részesülhetnek a növendékek, az iskola szép eredményeket mondhat magáénak.

A berlini Schauspielhaus Carmina Burana–produkciója a balassagyarmatiakkal

Fotók: Gramofon-archív

Országszerte nő a művészeti iskolák népszerűsége

	1989/90	1994/95	1999/2000	2003/04	2004/05
Iskolák száma	171	254	555	734	809
Egyéni oktatás – zenetanulók száma	69 767	96 908	115 900	128 015	130 821
Csoportos oktatásban résztvevők száma (tánc, képző- és iparművészet, báb és színháték)	1 418	9 294	63 908	139 192	201 564
Alapfokú művészetoktatásban részesülők	71 185	106 659	179 808	283 193	321 097

Ember Csaba a mai zeneoktatás egyik hátrányának azt tartja, hogy a gyerek az egyik darabot már majdnem elfelejtette, a másikat még csak gyakorolja. Meg kell hát tanítani arra, hogy valóban használja a hangszert, a rendszeres együttműködés a többiekkel nagyon hasznos. Úgy véli, azért is nehéz az emberek mindennapjai részévé tenni a klasszikus muzsikát, mert sok-sok órában olyan zenét hallhatnak, ami épp ez ellen hat. Rengeteget számít a személyes példaadás, ezért is tartja fontosnak a Balassagyarmati Dalegyletet, amelyet több mint negyedszázada vezet, s ahol három generáció énekel. Nagyon szereti a közös próbákat, igyekszik arra is odafigyelni, hogy azokat se tévessze szem elől, akik valamilyen ok miatt (gyerekük születik, máshol találnak munkát, iskolát) kénytelenek egy időre otthagyni a kórust. Aktivitása, elkötelezett harca a művészeti nevelésért, a klasszikus muzsika terjesztéséért hamar a zenei közélet figyelemre méltó személyiségévé tette. A Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének elnökeként bőven akad tennivalója. Egyre többen jönnek rá, hogy a művészeti oktatásnak köszönhetően az ember mindenben sikerebb lesz. Az időhiány miatt napjainkban a számítástechnika, az idegen nyelvek mellett nem egyszerű beilleszteni a gyerekek óra-rendjébe a művészeti nevelést. Sokan ezért külön iskolát keresnek a kicsiknek, az azonban a pedagógusokat és a szülőket is fájón érintette, hogy a 2005-ös költségvetési törvény tervében az alapfokú művészeti oktatás normatívájának jelentős csökkentése szerepelt. A szakmai szervezetek hosszasan tárgyaltak erről a kérdéssről a minisztériumokkal, végül sikerült elérniük azt, hogy a zeneoktatásra szánt támogatás nem lett kevesebb, bár a csoportos oktatás normatívája 2005-ben valóban kilencezer forinttal csökkent.

Ember Csaba szerint egyre fontosabb tisztázni, hogy mit is takar az állami finanszírozás. Ha kevés a pénz, lehetséges, hogy ezen a területen is kritérium-rendszerre lenne szükség, bár kialakítása nem lesz könnyű, hiszen nincsenek igazán kialakult mérési elvek. Nagy kérdés, hogy a hozzáadott értéket hogyan lehet a művészeti nevelésben megítélni, különösen a csoportos oktatás esetében. A legfontosabb továbbra is az, hogy senki se szoruljon ki a rendszerből csak azért, mert rossz helyen született. A közoktatási törvény most szerencsére kimondja, hogy minden magyar gyermeknek joga van az alapfokú művészetoktatáshoz. A költségvetési harc véget ért, a szakszervezet, a művészeti iskolák képviselője és az Oktatási Minisztérium jelenleg is párbeszédet folytat, és Ember Csaba bízik abban, hogy tárgyalásaik eredményesek lesznek.

Hiszi, hogy minden eszköznél fontosabb a jól felkészült tanár. Ezért saját iskolájában is igyekszik összegyűjteni a legkiválóbb pedagógusokat. Úgy véli, a szervezetük mind egységesebb, egyre jobban képviseli érdekeiket. Büszke Metronóm című újságjukra, élő honlapjukra (www.mzmsz.hu), ahol az érdeklődők rengeteg információt találnak.

Elismeri, felesége és munkatársai áldozatvállalásának köszönheti, hogy ennyi mindennel foglalkozhat. Arról is meg van győződve, addig lehet csak a Zeneiskolák Szövetségének elnöke, amíg iskolai munkáját

Egy másfél évszázados múltú dalegylet

A Balassagyarmati Dalegylet 1863-ban alapították, 140 éves története alatt több ezren énekeltek benne. A vegyeskarhoz 1974-ben került másodkarnagyként Ember Csaba, s öt év elteltével addigi vezetőjétől, a tiszteletbeli örökös

karnagnak kinevezett Réti Zoltántól vette át az együttes irányítását. Megnehezítette feladatát, hogy a régi dalosok közül sokan mesterükkel együtt visszavonultak, de Ember Csabának sikerült a város fiataljai közül megfelelő utánpótlást találni. Tökét kovácsolva a megfiatalodó, felfrissülő kórushangzásból, kortárs művek betanításával kísérletezett, és új utakon indította el a dalegyletet. A megyei kórustalálkozók háromszor nyertek nivódiját, kétszer is megkapták a dalostalálkozók vándordíját, a Budapesti Nemzetközi Kórusversenyen ezüstdiplomával jutalmazták teljesítményüket. Vendégszerepeltek többek között Lengyelországban, Bulgáriában, s több alkalommal Németországban is, a berlini Schauspielhausban egy Carmina Burana-produkció résztvevői lehettek.

megfelelően végzi, így az ő intézményét is érdemes látogatni. Bár remeknek tartja a tantestületét, tudja, náluk is szükség lesz fiatalításra, s ahhoz, hogy az összes művészeti tárgy oktatása sikerebb legyen, fejleszteni kell a tárgyi eszközöket is. Stúdiójukban elkelne néhány új berendezés, akárcsak a nemzetközi zenei táborban. S bár Ember Csaba még csak ötvenöt esztendő, az utódkeresést is lényegesnek tartja; azért, hogy az iskola vezetésében meglegyen a folyamatosság, s a következő igazgatónak is legyen ideje elsajátítani a legfontosabb tudnivalókat. Emellett a szövetség élén és az NKA kuratóriumában sokasodnak a feladatai. A legnehezebbnek a zenei kollégiumnál azt tartja, hogy elérje végre, ne harmadrangú dologként kezeljék az amatőr zenei mozgalmat. A muzsikát szerető és erre szabadidejüket áldozó emberek tudása, szervezetei ugyanúgy nemzeti kincset jelentenek, mint egy neves zenekar vagy egy zenei gyűjtemény, miközben fennmaradásuk bizonytalan és állami támogatásban sem részesülnek. Ember Csaba szeretné, hogy mindenkinek, aki valamilyen szinten közösségben muzsikál, legyen esélye ezt biztos anyagi körülmények között tenni.

S hogy visszakanyarodjon a szívének legkedvesebb területéhez, elmondja azt is, hogy bár napjaink életmódja miatt egyre kevesebb az ifjúsági kórus, azért bízik benne, hogy ezen is lehet valahogyan változtatni. Meggyőződése, hogy a zene valóban a lélekre hat, s ezt egyre több fiatalnak kellene megtapasztalnia...

Réfi Zsuzsanna

És a lélek szabadon hadd lebegjen...

Sztárvendégek a Nemzeti Filharmonikusok tavaszi sorozatában

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar (NFZ) oroszánrészt vállalt a Nemzeti Hangversenyterem próbaüzemében. Érthető ez a gesztus, az együttes adja a ház megnyitását köszöntő ünnepi hangversenyt, jól kell tehát ismerniük az akusztikai viszonyokat, a technikai lehetőségeket. A Budapestre várt nagyhírű vendégkoszorú előtt természetesen a maximum maximumát szeretnék nyújtani. Egyébként a társulat és a kottatár már belakta a palotát, itt vannak próbatermeik, raktáraik, a koncertteremben a többi hazai és külföldi együttessel egyenrangú vendégek.

A próbaüzem finisében, három nappal a megnyitó előtt (március 11.) egy zenei inyenceknek való összeállítást prezentál az énekkar, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának kíséretével. Humperdinck Jancsi és Juliska című operájának előjátéka és az álompantomim nyitja a műsort. Okkal, hiszen az Európa-szerte népszerű mű ugyan gyerekekhez is szólhat, de valójában korosztályokon fölüli mű, akárcsak egy Andersen- vagy Bechstein-mese, szimbólumrendszere révén a felnőttek számára is van mondanivalója. Az esten Mahler Panaszos dal és Richard Strauss Négy utolsó ének című mini-ciklusa hangzik még el, Antal Mátyás vezényletével. Szopránok és mezzók egyaránt szívesen éneklék a megzenésített versfüzért, amelyről az NFZ honlapja (www.filharmonikusok.hu) egyebek között ezt írja: „Fiatalok zenei nyelvét beszéli Strauss továbbra is, csakhogy minden szélsőség, hatásadás nélkül, az öregkor bölcsességével. Pasztell-színű, gyakran magas regiszterű, légiesen lebegő muzsika a Négy utolsó éneké.” Tény, hogy ebben az 1948-ban dallamokba öntött lebegésben az örökkévalóság és az örökérvényűség egyaránt hangot kap. Megunhatatlan alkotás a Négy utolsó ének, amely az adott előadó tolmácsolása szerint változtatja szívérványosan gazdag tónusait.

Időrendben fordítva, a bölcs után az ifjú Richard Strausst ismerheti meg a közönség, korai munkája, az op. 23-as Macbeth című szimfonikus költemény hangzik el május 26-ai koncertjükön, a Nemzeti Filharmonikus Zenekart ekkor Kocsis Zoltán vezényli. A kamaszkorában vad antiwagneriánus Strauss később csodálójává vált nemcsak a bayreuthi mesternek, hanem Lisztnek is. A kettőjük körében működő Hans von Bülow beszélte rá az ifjú komponistát, hogy távolodjon el a romantika idealizmusától, és komor, drámai színekkel rajzolja meg a hataloméhes pár zenei allegóriákban kifejezett, de így mégis realisabb történetét.

Ezen a hangversenyen lép pódiumra napjaink egyik ünnepeled hegedűs sztárja, Ilya Gringolts — Prokofjev D-dúr hegedűversenyét játssza. Az alig 23 éves művész már bejárta a nagyvilágot. A Szovjetunióban született 1982-ben, muzsikos családban, ötéves kora óta hegedül. Első leckéit a szüleitől kapta, majd immár Szentpéterváron, a különleges tehetségeket gondozó Tatjana Liberova növendéke lett. Miután 16 évesen megnyerte a Paganini-versenyt, New Yorkba, a Juilliard Schoolba mehetett, ahol Itzhak Perlmannál és minden hegedűsök leghíresebb mesterénél, Dorothy Delay-nél folytatta tanulmányait. Az orosz iskolában a technikai perfekciót sajátította el, a Juilliardban a zenei problémák megoldására vezették rá — jellemezte Gringolts a kétféle

metódus közötti különbséget a spanyol Scherzo című folyóiratnak adott terjedelmes interjújában. Itt számolt be arról is, hogy bár járja a nagyvilágot, a legnevesebb karmesterekkel és együttesekkel koncertezik, mint világhírű pályatársa, Gil Shaham, ő is New Yorkot tekinti fő „állomáshelyének”. Sem Gillel, sem Anne-Sofie Mutterrel nem rivalizál, kollégáit igaz barátoknak tartja. Akárcsak ők, Ilya Gringolts is egy cremonai mesterhangszeren játszik, az 1723 táján készült instrumentumot a Chicagói Stradivari Társaság kölcsönzi számára.

Két neves pianista vendéget is fogad a Nemzeti Hangversenyteremben az együttes. Április 8-án Kocsis Zoltán személyes felfedezettje, Ingrid Fliter Beethoven Esz-dúr zongoraversenyét szólaltatja meg. A koncertet Gilbert Varga vezényli. A sioni fesztiválok és mesterkurzusok alapítója, a nemrég elhunyt hegedűművész, Varga Tibor fia is hegedűsnek készült, de egy bal eset véget vetett szólókarrierjének, ezért fordult a karmesterség felé. Franco Ferrara, Sergiu Celibidache és Charles Bruck tanítványa a Philharmonia Hungarica karmestereként bejárta kontinensünket, Magyarországon Yehudi Menuhin társaságában debütált. Európából Észak-Amerikába, majd Dél-Amerikába, illetve Dél-Afrikába ment, 2000-ben pedig visszatért Európába. A Baszk Nemzeti Zenekarral (Euskadiko Orkestra Sinfonikoa), amelynek vezető karmestere, lemeze vete Ravel életművének jelentős részét, a Claves svájci kiadó fölkérésére. A másik neves zongorista, Alexander Lonquich április 21-én lép föl az NFZ-vel — ezt a programot Kocsis vezényli. Lonquich Schumann a-moll zongoraversenyét adja elő. Elhangzik még Bartók A csodálatos mandarin című műve, mégpedig a hallanivalót különleges látványeffekttussal, M. Tóth Géza animációjával gazdagítva.

Gilbert Varga karmester rendszeres vendég a Nemzeti Filharmonikusoknál

Ilya Gringolts alig 23 évesen már világsztár

Fotók: Nemzeti Filharmonikusok Kht.

Gramofon

Zeneakadémia Nagyterem
Hárfaszéria 2005/2006

a HÁRFA

Világhírű hárfások hangversenysorozata

Maria Graf, Marielle Nordmann, Vigh Andrea, Xavier de Maistre

Tokody Ilona (szoprán)

Patrice Fontanarosa (hegedű)

Gustav Rivinius (gordonka)

Jandó Jenő (zongora)

2005. november 18. – Xavier de Maistre és Jandó Jenő

2005. december 18. – Tokody Ilona és Vigh Andrea

2006. január 14. – Maria Graf és Gustav Rivinius

2006. február 11. – Marielle Nordmann és Patrice Fontanarosa

Az előadások 19.30 órakor kezdődnek.

Bérletek (4 koncertre) és jegyek vásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában

Jegyárak: 2.000-3.000-4.000-5.000-6.000 Ft

Vonalkód és bérlet rendelhető a Zeneakadémián (342-0179)

és a Jakobi Koncert Kft.-nél 10-13 óra között (368-4334)

A Forrás Zenei Klub főtámogatója:

 Jakobi Koncert Kft.

jakobi.koncert@enternet.hu
www.forraskoncert.hu

A Forrás Zenei Klub médiaszponzora a

NÉPSZABADSÁG
A tájékozottság magabiztossá tesz.

Budapesti Mahler Ünnepe

Jelentős fesztivállal gazdagodik a főváros kulturális élete

Fischer Iván, a Budapesti Fesztiválzenekar zeneigazgatója a közelmúltban sajtótájékoztatón ismertette a 2005 szeptemberében, majd azt követően évente megrendezendő Budapesti Mahler Ünnepe terveit. Az előzetes információk alapján kiemelkedően magas színvonalúnak ígérkező fesztiválról kérdeztük a Mahler Ünnepe művészeti vezetőjét, Fischer Ivánt, és Körner Tamást, a rezidens zenekarként közreműködő Fesztiválzenekar igazgatóját.

Gramofon: Mi a Mahler Ünnepe létrehozásának célja?

Fischer Iván: Gustav Mahler a XIX. század végén üstökösként tűnt fel a magyar zenei életben. Azalatt a két és fél év alatt, amíg a Magyar Királyi Operaház igazgatója volt, gigászi küzdelmet folytatott, hogy az azelőtt provinciális intézményben Európa egyik legszínvonalasabb operatársulatát hozza létre. Ez sikerült is: így mondhatta az idelátogató Johannes Brahms, hogy Budapestre kell utaznia annak, aki szép Mozart előadást akar hallani. Mahler itt (a pesti Vigadóban) mutatta be első szimfóniáját. Itt volt először (huszonnyolc évesen) operaigazgató, ahol megvalósíthatta saját elképzeléseit. Sajnos csak rövid ideig, mert hiába volt

a korszak legnagyobb zeneszerzője és karmestere, Magyarországon is (mint később Ausztriában) oly mértékben összeütközésbe került a középszerrel, az intrikákkal, a nacionalizmussal és antiszemizmussal, hogy munkája rövidesen lehetetlenné, tarthatatlanná vált, tíz évre tervezett szerződését idő előtt felbontották. Évenként egyszer, itt, Budapesten meg szeretnénk ünnepelni Gustav Mahler csodálatos zenéjét, a magyar zeneélet érdekében tett elévülhetetlen erőfeszítéseit, hangversenyekkel, kiállításokkal, zenetudományi kutatásokkal. Egyben (Mahler szellemében) lehetőséget szeretnénk teremteni mai zeneszerzőknek új művek írására és bemutatására.

Fischer Iván

Fotó: Gramofon-archív

G.: A Fesztiválzenekar mellett még kik a Mahler Ünnepe rendezői?

Körner Tamás: Több intézmény fog össze siker érdekében: a Művészetek Palotája, amely a helyszínt biztosítja, a Magyar Gustav Mahler Társaság, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, a Párizsi Gustav Mahler Zenei Archivum és a Magyar Rádió. Megtisztelő, hogy védnököknek olyan prominens személyeket sikerült megnyernünk, mint Göncz Árpád, Raymond Barre és Eva Barre, Erhard Busek, Demszky Gábor, Milos Forman, Vaclav Havel, Kertész Imre, Ruud Lubbers, Marina Mahler és Schwarzenberg herceg.

G.: Milyen fontosabb rendezvényeket terveznek?

K. T.: A Mahler Ünnepe időpontja minden évben szeptember első fele, 2005-ben ez szeptember 6–9. Két este hangzik el Mahler monumentális II. szimfóniája, a szólisták Marjana Lipovsek és Lisa Milne, közreműködik a Magyar Rádió Énekkara. Ugyancsak két este a Dal a Földről kamarazenekari változatát adjuk elő, a szólisták Howard Haskin és Nathalie Stutzmann. Lehetőséget szeretnénk teremteni mai zeneszerzőknek új művek írására és bemutatására is: 2005-re Tihanyi László kapott felkérést új darab komponálására: ez a mű (Mahler csodakürtje) nyitja a koncertet, amelyben a Mahlerhez sok szállal kötődő Luciano Berio egy izgalmas műve is elhangzik az olasz mezzoszoprán, Cristina Zavalloni közreműködésével. A koncerteket több kísérő rendezvény, tudományos előadás, zenetörténeti találkozó és kiállítás egészíti ki: ez utóbbi a világ legnagyobb Mahler-gyűjteménye, a párizsi Gustav Mahler Archivum anyagából érkezik Budapestre. Az Archivum létrehozója, a kiváló Mahler-kutató, Henry de la Grange egyben a Mahler Ünnepe művészeti tanácsadója.

G.: Lehet már tudna valamit a következő évek terveiről?

K. T.: Azt tervezzük, hogy 2006-tól a rezidens Fesztiválzenekar mellett egy-egy Mahlerhez kapcsolódó jelentős külföldi zenekart is meghívunk. Hogy ki lesz a 2006-os vendég, hadd ne áruljam el, de ha minden a terveink szerint alakul, a világ egyik legkiválóbb zenekarát hallhatja a közönség.

Gramofon

Gustav Mahler a magyar zeneéletben is elévülhetetlen érdemeket szerzett – az ismeretlen festőművész Mahler-portréja 1895 körül készült

Bársony Péter: a kamarazene számomra a Gangesz

Hegedű-brácsa duók Stamitz gazdag hagyatékából

Mindannyian ismerjük a viccet: Mi szól hamisabban egy hegedűnél? – Két hegedű. Nos, míg a gyakorlatban sokszor találkozunk ezzel a jelenséggel, Szabadi Vilmos és Bársony Péter első közös lemezén ennek semmi nyoma. És nem azért, mert a másik hangszer egy brácsa, hanem mert két kiváló hangszeres művészről van szó.

Amikor az ember meghallja Carl Philipp Stamitz nevét, mindjárt tudja: nem Mozart kaliberű zeneszerző. Meghallgatva a lemezt azonban kiderül: zenéje jó, változatos, mozgalmos. Ráadásul felvételen ritkán hallani két mesterhangszert ilyen gazdag hangzással, ilyen tisztán és dús felhangtartománnyal megszólalni, összecsendeni.

Bársony Péter: bár brácsás vagyok és nem kutató, de az előadóművész feladatának tartom a repertoár szélesítését

Fotó: Gramofon-archív

„Stamitz maga is kitűnő brácsás és viola d'amore-játékos volt, tehát nagyon jól ismerhette a vonós hangszereket” – állítja Bársony Péter brácsaművész. „Tudta, mi hangszerszerű és mi nem. Ezért is nagy öröm játszani ezeket a duókat.”

Bársony Péter és Szabadi Vilmos gyakran dolgoznak együtt, és nem volt nehéz egymásra hangolódniuk: „Nagyon jól kijövünk egymással. Sok mindent játszottunk és megszólaltattunk már a hegedű-brácsa duó irodalmából” – mondja Bársony. „Azonban vannak még felderítetlen területek. Éppen ezért kezdtem el keresgélni különböző könyvtárakban, hátha lapul még itt-ott egy érdekes darab. A lemez műsorának legnagyobb részét alkotó op. 18-as sorozatra például egy budapesti kottatárban leltem rá.”

A brácsaművész Európa nagy könyvtárait is bejárta, amolyan XXI. századi módra: „A mai technika csodája, hogy az interneten keresztül számos külföldi könyvtárral is kapcsolatba kerülhettem. Az egyik Stamitz-duónak Párizsban és Londonban is megtaláltam az első kiadását, és nagyon érdekes volt összehasonlítani a kettőt. Egyébként az összegyűjtött Stamitz-duók mindössze egynegyedet játszottuk most fel lemezre. Tavaly decemberben újabb duólemez készítettünk Szabadi Vilmostal, s ez nemsokára meg is jelenik. De hogy kinek a műveiből, az legyen egyelőre titok.”

Carl Philipp Stamitz

Carl Philipp Stamitz (1745–1801) a Csehországból származó, de később Mannheimhez kötődő muzsikusi család sarja. Bár fiatal korában ő is tagja Európa legjobb zenekarának, később mégis az utazó virtuóz-életmódot választja. A rokokó Paganinije lesz, mindenütt ünneplik; Hágában a 12 éves Beethovennel ad koncertet. Termékeny zeneszerző: 50 szimfónia, 38 szimfonia concertante és 60 versenymű maradt fenn tőle. Mégis, élete végére akkora adósága halmozódott fel, hogy halála után el kellett árverezni ingóságait, ám eredeti kéziratait – változnak az idők – már senki sem vette meg, így azok jelentős része elveszett.

Bársony Péter nemcsak a múlt, hanem korunk zeneszerzőivel is kapcsolatban áll. Kurtág György duóit – szintén Szabadi Vilmosmal – a szerző irányításával próbálták. „Fantasztikus volt” – mondja a művész, aki gyakran mutat be kortárs zeneműveket – legutóbb például Fabian Panisello és Horváth Balázs kompozícióit. Különös érdeklődéssel fordul azonban a XX. század első felében élt zeneszerzők alkotásai felé is. „Nemrég Weiner László brácsaszonátáját adtam elő, ami elképesztően jó zene” – mondja. „De ott van Harsányi Tibor is, a Párizsba emigrált Kodály-növendék vagy Jemnitz Sándor. Az Országos Széchényi Könyvtárban pedig remekművek sora szunyad a polcokon, és ezek sehol másutt nem találhatók meg, csak nálunk! Bár brácsás vagyok és nem kutató, de az előadóművész feladatának tartom a

repertoár szélesítését; hogy a közönség a XX. század első feléből ne csak Bartók, Kodály, esetleg Dohnányi és Weiner Leó nevét ismerje. Ez szerintem csupán terjesztés kérdése, és elsősorban rajtunk, előadóművészekén múlik.” Talán ezért vették fel Dohnányi mellett Mosonyi vonóshatosát is a Budapest Szextettel, amelyben apák és fiaik játszanak együtt: Bánfalvi Béla és Zoltán, Onczay Csaba és Zoltán, Bársony László és Péter.

A harmincéves mélyhegedűs 2000-ben végzett a Zeneakadémián, ahol 2004 óta tanít is. Öt éve a Matáv Szimfonikus Zenekar szólóbrácsása. Rendkívül fontosnak tartja, hogy a zenekari muzsikuskok is rendszeresen kamarázzanak, szólózzanak. „Ligeti András vezetésével olyan társaság gyűlt össze – mondja –, amelynek tagjai szólolistaként és kamarazenészekként is megállják a helyüket. Példa erre a tízéves Matáv Zeneház kamarakonzert-sorozata. Egyébként szerencsés embernek tartom magam: a legtöbbet éppen a kamarazenén keresztül tanultam; kvartettezés, órák Rados Ferenc tanár úrnál, házimuzsika Schiff Andrásal, kamarazene Kocsis Zoltánnal és Perényi Miklóssal, Szabadi Vilmos és Gulyás Márta barátságai pedig életem legnagyobb élményei közé tartoznak. A kamarazene számomra a Gangesz: lelki szükségletem, hogy újra és újra megmártózzam benne.”

Várkonyi Tamás

A főtámogató partnerekre vár...

László Géza, az Antenna Hungária Rt. vezérigazgatója

Gramfon: 2004-ben az Interkultur Hungaria Kht. belépésével új főszervezője lett a Zempléni Fesztiválnak, és ezzel párhuzamosan a rendezvény szerkezete is átalakult. Hogyan látja a főszponzor, milyen lett az újjászületett rendezvény?

A fesztiválnak több mint tízezer látogatója volt, s ez is mutatja, hogy rendkívül sikeres volt a bemutatkozás. A program gazdagabbá, nyitot-

tabbá vált. A szervezők igyekeztek megőrizni a régi fesztivál értékeit, és bár továbbra is a komolyzene maradt középpontban, próbálták a rendezvényt színesíteni egyéb, hozzá illő eseményekkel és még több embert mozgósító programokkal.

G.: Önök beleszóltak a fesztivál új koncepciójába?

Egyetlen módon „avatkoztunk bele”: egy tanácsadó testület létrehozását javasoltuk. Gőz László, Batta András, Héja Domonkos, Turjányi Miklós és Hollerung Gábor a szervezők munkáját segítették és a fesztivál művészeti koncepciójáért felelősek. Ez az öt név garanciát jelentett számunkra, hogy a részletekkel nem kell foglalkoznunk. Természetesen, ha megkérdezik a véleményünket, nagyon szívesen és lelkesen válaszolunk, de mi mecénások vagyunk, bízunk a grémiumban és Hollerung Gáborékban.

G.: Az Antenna Hungária szerepe óriási ennek a rendezvénynek a létrehozásában, s ez a 2004-es váltáskor is bebizonyosodott...

Tavaly abban a helyzetben találtuk magunkat, hogy ha visszalépünk, megszűnik a rendezvény. Az AH a költségek mintegy felét biztosította. Ezt az arányt én nem tartom megfelelőnek, ugyanis, ha megnézzük például a Budapesti Tavasz Fesztivált, ott a vállalati támogatók a rendezvény költségeinek talán a negyedét biztosítják. Az ötvenszázalékos arány egy cégtől nem is várható el. Az állam évek óta fokozatosan vonul ki ebből a fesztiválból, amit nagyon nagy hibának tartok. Úgy vélem, éppen ez az a rendezvény, amelynek a térség szempontjából óriási jelentősége van. Zemplén az ország gazdasági fejlődéséből jóval kisebb arányban részesül, mint ahogy az lakóinak száma alapján elvárható volna, pedig a Zempléni Fesztivált az ilyen jellegű rendezvények között az egyik legkiemelkedőbbnek tartom. A több mint harminc helyszín és a mintegy hatvan program az egész térséget megmozgatja, és nemcsak Zemplén, hanem az egész régió profitál ebből az eseményből.

G.: Hogyan lehetne előbbre lépni ezen a területen?

Számtalan esetben javasoltam a döntéshozóknak, hogy próbáljanak meg olyan rendszert kialakítani, amely objektíven megmutatja, hogy a rendezvény mekkora értéket képvisel egyrészt az általa létrehozott kulturális érték, másrészt a helyi társadalom életében játszott szerepe tekintetében. Meggyőződésem, hogy ha létezne ilyen mérce, a Zempléni Fesztivál nagyon

elől állna abban a sorban, ahol a támogatásokat osztják. Ha az állami források elapadnak, a vállalati mecénások mellett regionális, helyi forrásokra kell elsősorban támaszkodnia ennek a fesztiválnak. A cél az lenne – s most egy ilyen modell felé mozdultunk el –, hogy három pilléren nyugodjon a rendezvény. Az egyik pillért az állami, illetve az államhoz kötődő támogatási források jelentenék, a másikat a regionális, helyi cégek, önkormányzatok, a harmadikat pedig a főtámogató, tehát az idén az Antenna Hungária. Az említett pillérek közül jelenleg kettőt érzek erősnek: a helyit és az AH-t. Tavaly a pénz másik felét már nem csak az állam adta, egyéb támogatási formák is megjelentek. Az Észak-Magyarország-csoport például komolyan a fesztivál mellé állt. A rendezvény utáni visszajelzésekből úgy tűnik, hogy már az első megújult fesztiválnak sikerült elérnie, hogy egy új mecénási kör jelenjen meg.

G.: Tehát az AH is számít az újabb mecénások belépésére?

Elsősorban azokat a helyi támogatókat várja a fesztivál, akiknek elemi érdeke, hogy ez a fesztivál megmaradjon és sikeres legyen, illetve akiknek illik is megmozdulniuk. Itt nem horribilis összegekről van szó. Idén a rendezvényt 60–80 milliós nagyságrendű összegből próbálják a szervezők megvalósítani, s azt gondolom, hogy ezt jelentős mértékben helyi forrásokból kell előteremteni. Mi tehát arra törekszünk, hogy a későbbiekben ez a rendezvény ne tőlünk függjön.

G.: Az AH-t hamarosan privatizálják. Hogyan alakulhat majd a 2006-os támogatás, illetve a cég és a fesztivál hosszabb távú együttműködése?

Az AH az idén mindenképpen vállalja a rendezvény finanszírozását, és reális esélyt látok arra is, hogy megszülessen a megállapodás a jövő évet illetően. Ez azonban függ attól is, hogy a helyi erők mennyire veszik komolyan az említett együttműködést. Emellett főszponzorként szeretnénk az egyharmados szinten maradni. A hosszabb távot illetően pedig úgy gondolom, hogy a Zempléni Fesztivál és az Antenna Hungária együttműködéséhez az kell, hogy az új tulajdonosok is lássanak fantáziát a rendezvényben. Az új tulajdonosok nevében mi nem tehetünk ígéretet.

G.: Magánemberként hogy érezte magát a Zempléni Fesztiválon?

Mindig nagyszerűen érzem magam Zemplénben, és évek óta nyaraként legalább egy hetet ott töltünk a családdal. Mint-hogy számomra mindig különleges élményt jelent Zemplén, igyeksem újabb és újabb embereket megnyerni, olyanokat, akik később akár mecénásként, akár egyszerű látogatóként, de visszatérnek ide. Az Antenna Hungária gyakran meghívja ide a partnereit, akik szintén azt mesélik, milyen fantasztikus ez a találkozás. Zemplén rendkívül értékes része az országnak – különleges adottságokkal és különlegesen kedves emberekkel. Talán ezért is vagyok annyira elkötelezettje a fesztivál ügyének, és szeretném, ha ez a rendezvény még sokáig jó híret vinné a régióknak.

„Megható a zempléni emberek szeretete”

Hollerung Gábor, az Interkultur Hungaria Kht. ügyvezetője,

a Zempléni Fesztivál igazgatója

Gramofon: Hogyan sikerült a 2004-es Zempléni Fesztivál a szervező szemszögéből?

Úgy gondolom, összességében jól. Az egyik legfontosabb célunkat elértük: szívvel-lélekkel igyekeztünk minél több embert bevonni a régióból, és elérni, hogy a térség jobban a magáénak érezze a fesztivált. Emberileg és szakmailag nagyon értékes segítséget kaptunk mind a sárospataki

művelődési háztól, mind a tokaji művelődési központtól, és nagy előrelépés történt a sátoraljaújhelyi helyszín esetében is. Talán Szerencset nem sikerült még teljes mértékben bevonni, de reméljük, hogy idén már ez is megtörténik.

G.: A visszhangokból az derül ki, hogy a régió felismerte, nekik is tenniük kell a fesztivál fennmaradásáért...

Ez a felismerés részben a főszponzor nagyon világos „üzenetének” hatására történt meg, hiszen ők jelezték, hogy akkor látnak esélyt a hosszú távú együttműködésre, ha a fesztivál nem az ő magányuk marad. Közvetlenül a fesztivál után már komoly aktivitás volt érezhető, most pedig elmondható, hogy a régió települései megtették azt a nagy lépést, ami a pénzügyek vonatkozásában mindenképp szükséges volt: 2005-től anyagilag is jelentősen hozzájárulnak a fesztiválhoz.

G.: A 2004-es fesztivál sikere jelent-e előnyt a pályázati pénzek elnyerésénél?

Jelenleg sok szempontból rosszabb a helyzet, mint tavaly. Ebben a pillanatban nem is létezik pályázat. Tavaly ilyenkor már a Széchenyi-tervből elnyert 15 millió forintos szerződés birtokában voltunk, most nem tudjuk, számíthatunk-e ilyen pénzekre. Az utófinanszírozásos rendszer is nagy probléma: a mai napig nem tudtunk mindent kifizetni, mert az államkincstár még mindig jelentős összeggel tartozik nekünk. Az utófinanszírozást tovább nehezíti, hogy nem léteznek azok az intézmények, amelyek egy ilyen rendezvényre hitelt nyújtanának.

G.: Változik a fesztivál koncepciója 2004-hez képest?

Csak olyasmiben változtattunk, aminél úgy láttuk, nem érdemes tovább erőltetni. Bizonyos mértékű programcsökkenés lesz a párhuzamosság elkerülése végett, és talán kevesebb késő délutáni koncertet tartunk, mert ezek a programok — amelyek művészi színvonal tekintetében ugyanolyan rangosak voltak, mint az esti nagy koncertek — bizonyos szempontból gazdaságtalannak bizonyultak. Ezt még akkor is vállalnunk kell, ha tavaly óriási nézőszám-növekedést értünk el, több mint tízezer látogatója volt a fesztiválnak.

G.: Tavaly tematikus napok alapján szerveződött a fesztivál. Változik-e a szerkezet?

Maradnak a tematikus napok, de az idén nem műfajok, hanem kultúrkörök mentén szerveződik a program. Ennek alapján lesz szláv nap,

skandináv, balkán, mediterrán, magyar és afrikai nap. Ha maradtunk volna a műfaji tematika mellett, óhatatlanul szakmai típusú vita alakul ki, hogy mely műfajoknak van helyük a fesztiválban, és melyeknek nem. Ha majd sok pénze lesz a fesztiválnak és a régió fejlettsége is megengedi, hogy csak a művészi szempontot vegyék figyelembe, akkor helye lehet a műfaj típusú tematizálásnak.

G.: Önök tavaly is nagy súlyt fektettek a kulturális turizmus elősegítésére. Itthon azonban ma is vékony az a réteg, amely erre áldozni tud...

A turizmus továbbra is az egyik húzóágazat mindenhol a világon, és a kulturális turizmus azon belül is kiemelkedő. Most azon gondolkodunk, hogy amennyiben az Antenna Hungáriával sikerül többéves szerződést kötnünk, saját kockázatunkra elindítjuk a 2006-os évet, és így idejében el tudjuk kezdeni szakszerű módon a terítést itthon és a nemzetközi piacon. Meggyőződésem, hogy utána tudjuk igazán lemérni, mekkora is a kereslet valójában a fesztivál iránt.

G.: Folytatja-e munkáját a tavaly felállt szakmai tanácsadó testület?

Igen, és a testület szerepe egyáltalán nem formális. Visszajelzésekkel nagyon sokat segítettek, és az idei program lényegében a kuratórium véleményét tükrözi, hiszen most igyekeztünk mintegy választ adni azokra az észrevételekre, amelyek a 2004-es rendezvényt kapcsolatban felmerültek.

G.: Ön nemcsak a szervezés irányítója volt, hanem együttesével, a Budafoki Dohnányi Zenekarral és a Honvéd Férfikkal több nagy sikerű koncertet is adott. Hogyan érezték magukat a Zempléni Fesztiválon?

Mi is megtapasztaltuk azt a sajátos hangulatot, azt az egészen különleges atmoszférát, ami ezt a fesztivált jellemzi, és ami az alapító Liszt Ferenc Kamarazenekar számára is akkora vonzerőt jelentett, hogy tizenkét éven át minden nehézséget vállaltak ezért az ügyért. A zenekarom, a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar tagjai, akik nagyon fiatal emberek, mély meghatottsággal jöttek el a koncertekről. Őket is megérintette az az elképesztő szeretet, emberi figyelem és a fesztivál iránti különleges odaadás, ami a régióban élő emberek részéről tapasztalható.

G.: Másmilyen volt itt a találkozás a közönséggel?

Igen. Elementáris élményt jelentett, mert mi Budapesten különösen el vagyunk szokva ettől. Létezik ugyan egyfajta kommunikáció a közönséggel, csak arról messze nem merem állítani, hogy olyan őszinte és elsőprő, mint amelyet megéltünk Zemplénben. Ebben a régióban, miután az emberek nincsenek elkényeztetve koncertekkel, és nincsenek „betanítva” arra a kicsit sznob mechanizmusra, ami az ország jelentős részében működik, egy egészen másfajta magatartás érezhető. Én rendkívül nagy értéknél tartom azt a kommunikációt, ami ezeken a koncerteken kialakult, és ezt szeretnénk megőrizni.

Gramofon/FCM Communications Kft.

Több tízezer gyerek, a Föld 22 országa, évi húsz–ötven koncert, rádió- és tévéfelvételek, lemezkészítés, utazás autóbusszon, repülőn, vonaton, hajón. A repertoáron gregorián zene, a klasszika, a romantika és a XX. század gazdag kórusirodalma, oratorikus művek Johann Sebastian Bachtól Eötvös Péterig. Ez csupán statisztika. És ami mögötte van?

Nem szoktunk elgondolkodni azon, milyen hihetetlenül nehéz feladat az, hogy évente el kell búcsúzni a legtöbbit tudó, érett tagoktól és be kell tanítani az újonnan jötteket. Még hozzá úgy, hogy a kórus produkcióinak színvonalán egy cseppet se legyen hallható a kezdők még nem egészen érett hangzása. Pedig ez a sok energiát, optimizmust és tapintatot is igénylő folyamat így ismétlődik öt évtizede.

Kodály Zoltán fogalmazta meg még 1929-ben: a lelki gazdagság hatalmas forrásai erednek a zenéből... A sok száz, sőt ezer fiatal, bárhova vezetett is útja felnőttként, valóban csak gazdagodott

Luciano Berio (középen) ráadást kért tőlük

a Gyermekkórusban eltöltött évek alatt. S hogy ez mennyire így van, azt bizonyítják az ötvenedik évforduló alkalmából megjelenő jubileumi kiadványban olvasható őszinte és szép hitvallások a volt kórustagoktól. De megosztották gondolataikat az olvasókkal azok a magyar zeneszerzők is, akik az elmúlt évtizedekben műveikkel megajándékozták az együtttest, és azok a világhírű magyar karmesterek, akik rendszeresen vezénylik őket.

Solti Györgyöt felvidította a teljesítményük

Karlheinz Stockhausen is vezényelte a gyerekkart

Koncert az assissi székesegyházban

Thész Gabriella Liszt-díjas művész, aki már tíz esztendeje vezetőkarnagya a Rádió Gyermekkórusának, 2005 januárjában Pro Renovanda Cultura Hungariae – Kodály Zoltán díjat kapott. A kitüntetést átvétele után a következőket mondta: „A kórus tagjai minden nap tökéletes zenei remekműveket alkotnak újra, mindannyiszor átéljük a rendkívüli minőséggel való találkozás élményét. Ez kialakítja az arányérzéküket, hat az ízlésvilágukra, lelkükbe épített védelmet ad a silánysággal, a romlottsággal szemben. Én nem félek attól, hogy ezek a gyerekek, kinöve e kórusból, félresiklanak később valamilyen rossz irányba. Nem lesz szükségük pótszerekre, nem lesznek lázadók, mert megszületik bennük egy belső rend. Felejthetetlen élmény marad számomra egy milánói emlék. 2000-ben a Milano Musica fesztivál a 75 éves Luciano Beriót köszöntötte. Az ünnepi koncerten a mester saját művét vezényelte a Gyermekkórus közreműködésével. Amikor délelőtt a főpróba szünetében, várakozás közben csak úgy a magunk kedvére énekelgettünk, a terembe lépő Beriót ez úgy elvarázsolta, hogy felém fordult, megölelt és meg-

kérdezte, hogy a koncert végén is elénekelnénk-e valamit. Akkor úgy éreztem, ez volt a Gyermekkórus legnagyobb elismerése: Berio, a Római Szent Cecília Akadémia igazgatója, az európai zenei élet fejedelme az öt ünnepi koncert végén a Gyermekkórustól kért ráadást. Az ilyen élmény nem múlik el a gyermeklelkekből, egy életen át erőt ad, fényt ad, melegít.”

László Zsuzsa

Minden jegy elment a Párok játékára

Sikeres a Pannon Filharmonikusok budapesti sorozata

Telt házzal indította a Pannon Filharmonikusok a Nemzeti Hangversenyteremben a Párok játéka című koncertsorozatát. A sorozatot jelentős szakmai, média- és közönségérdeklődés előzte meg, amelyet a nyitóhangverseny hatalmas közönség sikere igazolt. Horváth Zsolttal, a zenekar igazgatójával beszélgettünk.

Gramofon: Minek tulajdonítja a valóban jelentős sikert?

Horváth Zolt: Már a tavalyi, az Olasz Intézetben meghirdetett bérletünk iránt is nagy volt az érdeklődés, látszott, hogy az értő pesti közönség kíváncsi a mi –művészi felfogásában és az együttes átlag-életkorát tekintve is – megfiatalodott zenekarunkra. Lassan híre ment, hogy a szerkezeti átalakítás és Hamar Zolt zeneigazgató új minőséget hozott létre. És ez a hír Pécsről, Baranyából, vagy, hogy stílusos legyen, Pannóniából eljutott Budapestre is.

G.: Nem félték a Nemzeti Hangversenyteremtől, hiszen az mégiscsak kétszer akkora helyszín, mint ahol eddig valaha is játszottak?
H.Zs.: Mármint Magyarországon. Mert külföldön azért az a ritka, ha nem ezer fős, vagy még nagyobb teremben játszunk. Ezzel együtt egy kicsit tartottunk a Nemzetitől, ám a „mi lesz, ha nem lesz teltház” dilemmája hamar elmúlt, hiszen a székek 85 százaléka elfogyott bérletben, méghozzá az árusítás első harmadában. Ezek után éppen az volt a problémám, hogy hogyan tudok jegyet biztosítani azoknak, akik későn ébredtek. Nyugodtan állíthatom, még több száz jegy elment volna, sőt, amire igazán büszke vagyok, elkelne minden előadás.

G.: Aki figyel a Pannon Filharmonikusokat – vagy korábban a jogelőd Pécsi Szimfonikus Zenekart –, az láthatja a változást. Ebben milyen arányban van jelen a művészeti irányváltás és az újfajta menedzselés?

H.Zs.: Művészileg teljesen megújult a zenekar, noha megőriztük a múlt jó elemeit. Menedzselésben pedig még ennél is nagyobb a változás. Egyszerűen azt mondtuk: nincs olyan, hogy fővárosi zenekar meg vidéki zenekar. Mert aki ezt elfogadja, az automatikusan beletörődik abba, hogy elkönyvelik másod-, sőt, sokadrendűnek. Mi meg ezt nem fogadjuk el, még akkor se, ha különféle adottságok persze vannak: a költségvetésünk a töredéke másokénak, közalkalmazottak vagyunk, ennek össze – és igen behatárolt – anyagi vonzatával. Mégis, az a hit, hogy nem egy vidéki zenekar vagyunk a sok közül, és persze az a menedzselés, amit mi profinak gondolunk, eljuttat bennünket oda, hogy már másodszor van teltházas bérletsorozatunk Budapesten. Hogy most már ezek kíváncsiak ránk, és hogy nem egyszerűen eljátszunk egy programot, hanem valamiféle, ránk jellemző gondolatiságot hozunk.

G.: Jelen esetben a Párok Játékát. A Tűz és a Víz, az Álom és a Valóság ellentétpárját. Milyen érzés ezt a finoman megkomponált programot egy ilyen rendkívüli akusztikájú teremben játszani?

H.Zs.: Fantasztikus az élmény, és bizonyos értelemben elégtétel is a zenekar művészei számára. Ezt a hangzást ugyanis sajnos – de remélhetően csak egyelőre – Pécsen nem élvezhetjük. Hiszen ottani

Hamar Zolt és zenekara a Nemzeti Hangversenyteremben

Fotó: Pannon Filharmonikusok

állandó koncerthelyszínünk a PTE aulája. A színházi akusztika pedig egészen más. Bizonyos értelemben erős kontroll is fellépni a Művészetek Palotájában, hiszen egy ilyen teremben hallatszik igazán, hogy hol is járunk a munkánkban, min kell, min lehet még javítani. És nyilván a koncertlátogató közönségnek is ez egy más élmény.

G.: Említette, hogy egyelőre Pécsen nem túl jók a koncertkörülmények. Várható valami változás?

H.Zs.: A Pannon Filharmonikusok Pécs és – mert uniós polgárként ez a mániám – a régió zenei központja. Bár a költségvetési korlátok kemények, azért jól érzékelhető, hogy a város pozitívan fogadta és segítette a nálunk lezajló változásokat, talán nem túlzás azt mondanom, büszke ránk. És az is köztudott, hogy Pécs 2010-re pályázik az Európa Kulturális Fővárosa címre. Ennek elnyerése pedig elképzelhetetlen méltó zenei infrastruktúra nélkül. Ez és a Pannon Filharmonikusok sikerei megalapozzák, hogy egy új hangversenyterem épüljön Pécsen. Ebben mind szakmailag, mind társadalmilag létrejött az egyetértés. Márpedig ha megvalósul ez az ezerkétszáz személyes intézmény, akkor ez lesz az ország második legnagyobb koncerttere. Bizom benne, hogy a teremhez illő zenei élet megteremtése a mi feladatunk lesz.

G.: Nyilvánvaló, hogy egy koncertprogram minimum egy évre előre készül, ám a sorozat nyitókoncertje, a Víz most szomorú aktualitást kapott. Nem okozott ez némi zavart?

H.Zs.: Megdöbbentő volt látni a cunami képeit, hallani a szörnyűséges adatokat az áldozatokról. Úgy gondolom, a civil társadalom ereje ilyen helyzetekben is megmérődik. Mi nem tudunk mással segíteni, csak a zenénkel, de azzal tudunk, és tesszük is. A január 28-ai koncert anyagából a Művészetek Palotájával együttműködve hanglemelt készítettünk, amelynek teljes bevételét az UNICEF segítségével a rászorultaknak ajánlottuk fel. A lemez már a boltokban van, sok elkereséses rendelés alapján, és bizom benne, hogy a többi is gazdára talál. Jó szívvel vállaltuk a segítség e formáját, hiszen így a vevő, az egyes ember úgy vállal közösséget, hogy tulajdonképpen nem is adakozik, hanem olyan élményt vásárol, amely magas értéket jelent.

Gramofon

Egyszerű, szép, jól hangszerelt...

Sorstalanság – Ennio Morricone filmzenéje

Műalkotásokat is szokás úgy minősíteni, hogy „tetszik” vagy sem. Ez a rövid, reflexszerű jelzés többnyire teljesen szubjektív pozitív vagy negatív benyomást tükröz – közölve így azt is, hogy a „véleményalkotónak” momentán nincs kedve elemezni, illetve véleményét részletesen is indokolni. A gyors kritikával nemcsak „egyszerűbb

lelkek” élnek (sőt), hanem analízáló típusú entellektüelek is; és ez normális dolog. Viszont manapság gyakran szembesülünk olyan művekkel is, amiket képtelenség így, röviden, az azonnali impresszió alapján minősíteni – emiatt gyakran zavarban is vagyunk. Több okból: nem értjük az egyre bonyolultabb metakommunikációt, nem akarunk lassú felfogásúnak tűnni, nincs háttérinformációnk a témával kapcsolatban... és még sorolhatnánk.

Ezúttal, vagyis a Sorstalanság című film zenéjét illetően egészen más a helyzet. Mert ki merné a civilizált világban azt mondani a legnagyobb élő filmzeneszerző alkotásáról, hogy nem tetszik? Továbbá ki és milyen alapon kérdőjelezheti meg, hogy a film méltán érdemes alkotói ne törekedtek volna a legtökéletesebb megfogalmazásra, esetleg hogy nem ők tudják a leghitelesebben átadni a témához kötődő gondolatokat, érzelmeket, döbbenetes felismeréseket? És főleg ki minősítene egy ilyen témához kötődő zeneművet „tetszik vagy sem” módon?

Nos, az, akit szórakoztat, gyönyörködtet – legalábbis a zene. Aki szabadidejében gyakran választja azt az időtöltést, hogy átadja magát egy kis műélvezetnek: az egyszerű, szép motívumok, melódiák, a gyönyörű összhangzatok nyújtotta öröme, és nem utolsósorban a kiváló, mondjuk high end hangminőség élvezetének.

Velük kellene most empatikusnak lennem? Korunk magas kultúrát is igénylő fogyasztóival?

Nagy Marcell, Köves Gyuri szerepében

Fotók: InterCom és Gramofon-archív

Ennio Morricone

Lisa Gerrard

Úgy vélem, ez a hozzáállás enyhén fogalmazva is izléstelen lenne. Csakhogy ilyen a zene; egyszerű, szép, jól hangszerelt – mint a legtöbb ismert Morricone-mű. Leginkább a fent említett normális embereknek szól. A világhírű mester mindig arra törekedett, hogy a – többnyire szórakoztató történeteket mesélő – *játékfilmhez* szép, kellemes, a képeket harmonikusan aláfestő zenét komponáljon.

Most is pontosan ezt tette, mivel Koltai Lajos rendező rábízta filmje zenéjét. Morricone legjobb tudása szerint dolgozott: a nagyon szép arányokkal megszólaló vonósok fölött gyakran pánsípon halljuk a főtémát, ezenkívül pedig még legalább négy másik motívum is fel-felcsendül, különböző ötletes hangszerelési megoldásokban. Biztosan sokaknak ismerős a *Volt egyszer egy vadnyugat* szöveg nélkül megszólaló lírai női hangja, itt is hallhatunk hasonlót, méghozzá a híres Dead Can Dance énekesnő, Lisa Gerrard tolmácsolásában. Ezúttal

is meleg, bársonyos melódia andalítja a hallgatót – amiről el tudom képzelni, hogy bizonyos szellemi beállítottságban létező emberek körében felháborítóan hat. Ahogy azt is tudjuk, hogy Pilinszky János holokauszt témához kötődő versei sokaknak nem a döbbenet, a szégyen, a szolidaritás, a szellemi átlényegülés etalonnak minősíthető mércéjét jelentik – Ennio Morricone-nak legalábbis feltételezhetően nem. Az olasz mester két kompozícióba cimbalomszólámat is irt, mert tudja, hogy a magyar zenében kedvelt hangszer (figyelmesség vagy dramaturgiai eszköz?). A hangszert Szakály Ágnes szólaltatja meg.

Ha megpróbálunk elvonatkoztatni a zene eredeti céljától, funkciójától, kellemes időtöltés a Sorstalanság-CD meghallgatása. Ha viszont ezzel a zenével próbáljuk meg felidézni Kertész Imre zseniális könyvét, az bizony abszurd elképzelés.

A filmet nem tisztem megítélni, de – ahogy az eddigiekből is kiderül – érzek némi disszonanciát a könyv, a film és a zene viszonylatában. Érteni, logikát találni benne persze lehet, de féltő, hogy a megfejtés kissé cinikus hatású lenne. A film rekord-költségvetése okán joggal feltételezhetjük, hogy az alkotói hozzáállásban szerepelt egy olyan gesztus is, melynek megnyilvánulása valahogy így fest: „akkor már adjuk meg a módját”. Vagyis vegyük be a stábla a ma élő legnagyobb nevű filmzeneszerzőt – még ha sejtjük is, hogy ezt a feladatot jobban megoldotta volna számos magyar művész. De vajon tényleg az a célja egy ilyen témájú filmnek, hogy nagyon sikeres legyen; így, a szónak ebben a mai értelmében?

Ahogy az író nem gondolt semmiféle díjra akkor, amikor neki látott leírni a legbensőbb, legszemélyesebb vallomást, úgy a filmalkotókról ezt az ártatlan és becsületes hozzáállást nehéz elképzelni. Emiatt bajos empatikusnak lenni azzal az emberrel, aki, miután megnézte a Sorstalanság filmadaptációját, elhatározza, hogy a film szép aláfestő zenéjét tartalmazó CD-t haladéktalanul beszerzi magának. (Sorstalanság-filmzene, EMI)

Matisz László

„A jó zenekar nagyszerű muzikusok csoportja”

Környei Zsófia, a Matáv Szimfonikusok koncertmestere

Környei Zsófia a zenekari próbák, koncertek, zeneakadémiai tanítás, vonósnégyesezés és gyakorlás közt osztja meg idejét. Nehéz elképzelni, hogyan fér bele mindez a Matáv Szimfonikus Zenekar koncertmesterének életébe.

Gramofon: A Matáv zenekar sokszor állít ki saját szólistát egy-egy hangversenyre, de közülük bizonyára ön, az együttes koncertmestere a legtöbbet foglalkoztatott szólista.

Környei Zsófia: Valóban, sokszor adódik lehetőségem zenekari darabok szólóit játszani, és nagyon megtisztelő számomra, hogy gyakran versenyművek előadásánál is pódiumra állhatok. Nemrég például bérleti hangversenyen játszottam a Zeneakadémia nagytermében Mozart Sinfonia concertantéját kitűnő brácsaművészünkkel, Bársony Péterrel. A közönség nagy szeretettel és ovációval fogadta a produkciót. Azonban – hála a Matáv Zeneház kamarazenei sorozatának – fűvös kollégáim, és a zenekar hátsó pultjaiban ülő muzsikustársaim is sokszor kapnak bizonyítási lehetőséget. Ezek mellett a zenekar most már az úgynevezett nagy, esti koncertjeire is egyre többször állít ki saját szólistát soraiból.

G.: Hogyan lehetséges ez, amikor a szólista és a zenekari zenész pályája, zenélése között a közfelfogás szerint nagy a különbség. Akiből nem lett szólista, az megy el zenekari muzikusnak – szokták mondani.

K. Zs.: Igen, emiatt sokszor lenézik a zenekari zenészeket, de ezt a munkát is csak magas színvonalon érdemes végezni. A veszély természetesen fennáll: bárhogy próbálja az ember professzionálisan végezni feladatát, technikai tudása, intonációs készsége mégis könnyen visszafejlődhet. Ezért elengedhetetlenül fontos, hogy a játékos mindig szinten tartsa tudását az otthoni gyakorlással, illetve lehetőség szerint kamarazenéléssel, és folyamatosan továbbképezze magát. Nagyon jó, hogy nemcsak nekem, a koncertmesternek, hanem a zenekarunk többi tagjának is van rá esélye és lehetősége, hogy kisebb koncerteken megmutathassa magát. Tavalyi sorozatunkban is sokan vettek részt szólistaként zenekarunk tagjai közül Bach Brandenburgi versenyének előadásában. A jó zenekar nagyszerű muzikusok csoportja. Nem véletlen, hogy egy

XVIII. századi nagy zenetörténet-író „tábornokokból álló hadseregként” jellemezte korának egyik legjobb együttesét.

G.: A zenekari munkán kívül még mi módon mutatkozhatnak meg?

K. Zs.: Az együttes tagjaiból számos kis kamaracsoport alakult, amelyek önálló életet élnek, a zenekar mégis otthont – ingyen próbahelyiséget és koncerthelyszínt – biztosít számukra a Páva utcában. Jömagam az Akadémia Quartetet vezetem, ahol melletttem a zenekar második hegedű szólamvezetője, Bodó Antónia ül. Így gyakran koncertezünk a Zeneházban a többi fűvös és vonós formáció mellett.

Környei Zsófia: „elengedhetetlenül fontos, hogy a játékos mindig szinten tartsa tudását az otthoni gyakorlással, illetve lehetőség szerint kamarazenéléssel”

Fotó: Gramofon-archív

G.: Mikor alakult az Akadémia Quartet?

K. Zs.: Vonósnégyesünk 1994-ben alakult, és szerencsére ránk nem vonatkozik az a mondás, hogy a nagy vonósnégyesek arról ismersezenek meg, hogy tagjai utálják egymást. Mi nagyon szeretünk együtt muzsikálni, szabadidőnkben együtt lenni. A sok próbálás, a nagyszerű külföldi koncertek már összekovácsoltak bennünket. Az évek alatt több olyan világhírű szólistával, illetve kamarazenével dolgoztunk együtt, mint például Gulyás Márta, Jandó Jenő, Mező László, Frankl Péter.

G.: Mi a következő feladat?

K. Zs.: Most Mozart d-moll kvartettjén dolgozunk, amelyet március 12-én fogunk előadni a Matáv Zeneházban, a születésnapi kamarazenei sorozat keretén belül. Rendkívül fontos ez a fajta munka a zenekari játék szempontjából. A próbákon gyakran csak ketten-hárman játszunk, a negyedik pedig „fűlével kíséri”, illetve a hangfelvétel visszahallgatásával ellenőrizzük játékunkat, elképzeléseinket. Ez az a fajta műhelymunka, ami a zenekari játék lelkének is nevezhető. Természetesen a kar-

mesteren is sok múlik – és Ligeti András kitűnő vezető –, de ő csak azokra a technikai és szellemi alapokra építhet, amit mi a csi-szolgatás, „szöszmötölés” folyamán létrehozunk. Ezek segítenek megőrizni szellemi és technikai frissességünket, és jó kondícióban tartani a szép hangzás iránti igényünket. Olyan ez, mint a sportolóknál a bemelegítés: e nélkül az edző jótanácsai mit sem érnek.

Várkonyi Tamás

Time: 60!

A doboknál Kőszegi Imre és Lakatos Pecek Géza

A ritmus-szekció lelkét jelentő dobos a jazz egyik kulcs-szereplője. Különösen akkor, ha a műfaj főirányát, azaz a swinget és a bebopot a jazz klasszikusnak mondható kereteiként fogadjuk el. Ez utóbbi felismerés számunkra fontos bizonyítéka két magyar jazzdobos igen tiszteletre-méltó pályafutása. Több generáció hazai és külföldi zenészeinek egész sora mondhatja valamelyiküket partnereinek. Ami közös bennük, hogy elsősorban a szó eredeti értelmében vett jazzt játsszák (lásd fentebb). Biztos ritmikai alapjukhoz, időkezelésükhöz – vagy ahogy berkeken belül mondják „time-jukhoz” – órát lehet igazítani. Aktivitásuk töretlen; itthon és külföldön egyaránt tekintélyes muzsikusként, igazi művészegyeniségként jegyzik őket – s mindketten most hatvanévesek. Ami pedig különböző bennük: a mentalitásuk, a pályafutásuk, illetve azok legfontosabb állomásai. Erről már ők maguk számolnak be az alábbiakban – a kezdetektől napjainkig...

Lakatos Pecek Géza

„Tizenkét éves koromban kezdtem zeneiskolában dobot tanulni. A családban, bár mindenki zenész volt, én voltam az első dobos. Két év múlva már zenekarban játszottunk bluesokat és magyar slágereket (kicsit jazzes felfogásban) Szakcsi Lakatos Bélával és Lakatos Ablakos Dezsővel. Az iskola után, vagyis tizennyolc éves koromtól már rendszeresen dolgoztam, mint „vendéglátós” zenész; például a Margitszigeti Casinóban, a régi Holéczy zenekar tagjaival. Nem sokkal ezután maga Holéczy Ákos hívott az új együttesébe. 1962-től az egyik legnagyobb pesti revűszínházban, a Tarka Színpadon játszottunk, de nem sokáig, mert egy év sem telt el, és nyugat-németországi szerződést kaptunk. A külföldi munka három évre hosszabodott, mert Svájcban és Svédországban is dolgoztunk. A katonai behívó vetett véget a dolognak. Mivel Szakcsi is hasonló cipőben járt, hamarosan újra együtt játszottunk, egy olyan trióban, amely már egy kis hírnevet is kivívott magának: ez volt az LDL, vagyis a Lakatos – Duka Norbert – Lakatos trió. Néhány év elteltével újra külföldön nyílt lehetőség, ezúttal Brüsszelben, Pege Aladár együttesével. Ekkor, azaz

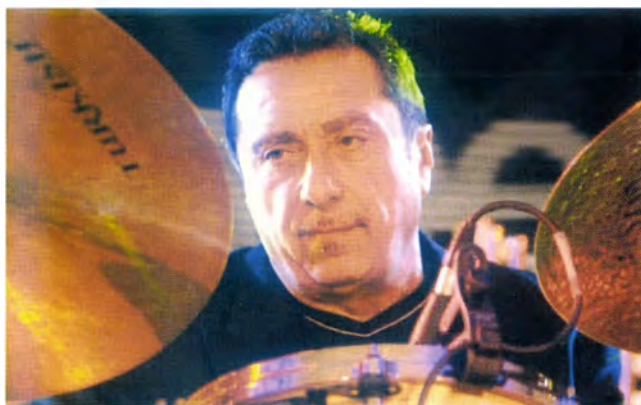
1967-ben döntöttem úgy, hogy „elfelejtek visszajönni”. Magánéleti okokból végül is Hamburgban kötöttem ki, de ez sem tartott egy évnél tovább, mivel szerződés szólított Nyugat-Berlinbe, a híres Troyka Klubba. 1970-től viszont már Amerikában, egy hajón dolgoztam, Ablakos közbenjárásának köszönhetően. Nyolc év elteltével jöttem haza, rá egy hétre már jelentkezett is Pege művész úr; vagyis ott folytattuk, ahol abbahagytuk. Egy baleset miatt kimaradt egy év, utána pedig már tehetséges fiatal srácok tűntek fel a láthatáron. Köztük Füstli Balogh Gábor, akinek épp alakuló Rák-

fogó zenekarában kezdtem játszani – begipszelt lábbal. Két év múlva a Kaszákó együttes, majd Deseő Csaba zenekara és sok-sok, ma is működő, ismert formáció következett. Mit mondjak... nem unatkoztam.”

Lakatos Pecek Géza vitalitásának alapja a műfajba vetett hit, mely szerint a jazz, a swing örök, sohasem múlik el. Eddigi életművének elismeréseként tavaly állami kitüntetést kapott: a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét.

Kőszegi Imre

Fotók: Gramofon-archív

„Volt otthon egy zongora, ahhoz kellett volna készséget mutatnom egy öreg tanárnő unszolására, de már ötévesen is egyértelműen dobolni szerettem volna. Kilencéves koromra végre a szüleim is belátták, hogy ez a késztetés nálam komoly. Magam kezdtem el a hangszer tanulni – akkoriban nem voltak kották, dobiskolák. Mire tizennégy lettem, már úgymond profiként léteztem ezen a hangszeren; vagyis rendszeresen játszottam például Turán Lászlóval, de az összes akkori énekessel is. Az első Ki Mit Tud? vetélkedőn Szőrényit kísértem – persze kiestünk. A szomszéd családnál hallottam először jazzlemezeket, aminek következményeként gyerekfejjel elszerződtem egy dixieland zenekarba. Az első jazzversenyen tizenöt évesen vettem részt, és megnyertem a legjobb szólista-díjat, ami két jutalom jazzlemezrel járt. A hatvanas évek elejétől egy nagy revűzenekarban dolgoztam, emiatt gyorsan be kellett pótolnom a zeneelméleti, kottaismereti elmaradásaimat. Lassan beindultak a külföldi szereplések is. Pege Aladár meghívására játszottam először igazi jazz-zenekarban, méghozzá Kovács Gyula utódként. Ez – mármint a császár helyébe beszállni – nagyon nagy dolognak számított. Attól kezdve szinte csak jazzt játszom. A Dáliában Vukán, Tomsits, Kertész Kornél, majd Pege zenekarában Ablakos, Balogh Jenő, Fogarasi, Csik Gusztó volt partnerem. Egyre több volt a nyugati szereplés is, sőt négy évig kint is éltem; persze folyamatosan játszottam híres külföldiekkel is. 1970-től itthon élek, de azóta is sűrűn teszek eleget külföldi meghívásoknak. A számomra legfontosabb hazai formációk között elsőként a Kőszegi Rhythm'n Brasst említeném, melyben a hazai élvonal színe-java játszott. Ugyancsak fontos volt a Rákfogó, a Szabados zenekar, a nagyon aktív Super Trió, Vukánnal és Berkes Balázssal, akikkel a turnék mellett sok filmzenét is csináltunk.”

Kőszegi Imre eddigi pályáját Szabó Gábor díjjal, rádiós Nívódíjjal, Emerton és Lyra díjjal, valamint a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjével ismerték el.

Matisz László

Zeneházi programok

Matáv Zeneház
(Budapest IX. Páva u. 10-12)

JUBILEUMI KONCERT- SOROZAT

2005. januártól májusig
200 forintért!

Jandó Jenő

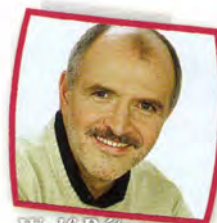
Környei Zsófia

Szilasi Alex

Dienes Gábor

Wolf Péter

Dés László

Ifjúsági sorozat: 800,- Ft/előadás

2005. április 3., 10.00 Ifjúsági koncert – Vonós és rézfúvós hangszerek

2005. április 24., 10.00 Ifjúsági koncert – Ütős hangszerek

és további közel **30** koncert!

KÜLÖNLEGES BÉRLETAJÁNLATUNK:

5 tetszőleges előadásra **50** %-os engedménnyel **500** forintért

Médiatámogatók:

Jegyek és bérletek válthatók a
Matáv Szimfonikus Zenekar Jegyirodájában!

Budapest VI. Nagymező u. 19.
Tel.: 302-3841

www.ticket.axelero.hu

Magyar zenei adatbázis az interneten

A Budapest Music Center (BMC) 1996 óta gyűjti és teszi nyilvánosan elérhetővé a magyar klasszikus, kortárs és jazz-zenei élet professzionális szereplőinek adatait, valamint építi a XX–XXI. századi magyar zeneművek adattárát.

A BMC fő célkitűzése alapítása óta a jelenkor magyar zenei értékeinek együttes és összehangolt felmutatása; aktív részt kívánnak vállalni annak előmozdításában, hogy a magyar zenekultúra ismét a számára méltó helyet foglalja el a világban. A BMC 9 évvel ezelőtt indított kétnyelvű honlapján (<http://info.bmc.hu>) két integrált zenei adatbázissal találkozhatunk, amelyek a világon bárholn is ingyenesen elérhetők. A *Művészetadatbázis* magyar zenészek életrajzi adatait, diszkográfiáját, elérhetőségeit, fényképét tartalmazza, amelyhez zeneszerzők esetén műjegyzék is társul. A zenekarokról és kórusokról is hasonló adatok állnak rendelkezésre. Az egy-egy zeneművészt vagy együttest bemutató cikkekben számos linket találunk, így további zenei oldalakra barangolhatunk. Ebben a pillanatban több mint 1400 művész, 200 együttes és közel 1000 album adatai között kereshetünk.

A BMC másik adatbázisának, a *Zenemű-adatbázisnak* létrehozása szintén egyedülálló vállalkozás: a kortárs magyar zeneszerzők (a későbbiekben pedig minden magyar zeneszerző) műveivel kapcsolatban fellelhető információkat gyűjtötték össze. Egy zeneműről megtudhatjuk egyebek között a címét, keletkezési évét, időtartamát, típusát, részletes hangszerapparátusát, valamint a kottakiadóra, bemutatóra, hangfelvételre vonatkozó adatokat is. A keresőfelületen a

keresési feltételek szabadon kombinálhatók. A Zenemű-adatbázis pillanatnyilag közel 100 zeneszerző 4500 művét tartalmazza.

A felvitt adatok helyességét ellenőrizendő, a BMC állandó kapcsolatban áll a szerzőkkel és zeneművészekkel. Mivel a világban bárholn is érdeklődhetnek a magyar művek és művészek iránt, ezért a magyar mellett angol nyelven is lehet keresni az adatbázisokban. A statikus adatokon kívül már hangfájlok is elérhetőek a zeneművekről. Eddig mintegy 1000 mű került digitalizálásra: az egyperces hangminták online is hozzáférhetőek, míg a teljes műveket a BMC Magyar Zenei Információs Központ és Könyvtár kutatóállomásain lehet meghallgatni.

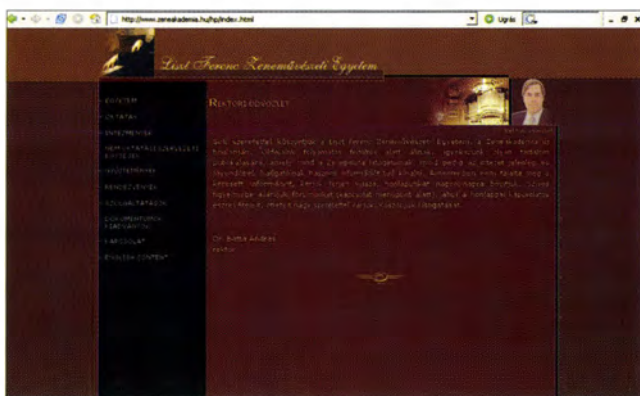
Gramofon

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem új honlapja

Új év, új élet – szokás mondani január elején, de aki mostanában gépelte be a www.zeneakademia.hu internetcímet a böngészőjébe, a látványosan megújult honlapot szemügyre véve azt is joggal teheti hozzá: új rektor, új honlap.

Kévs személycserét övezett az utóbbi években annyi várakozásteljes figyelem, mint a Zeneművészeti Egyetem új rektorának hivatalba lépését. Batta András mind rektori pályázatában, mind pedig a sajtóban tett nyilatkozataiban egyértelművé tette: késedelem nélkül hozzá fog látni a klasszikus zenei intézményrendszer szívének tekinthető Zeneakadémia immár halogathatatlan átalakításához, az értékek megőrzésére is odafigyelő modernizációjához.

A minőségi internetes jelenlét – és ezt a Lajtán túl már régóta felismerték – egy felsőoktatási intézmény tekintetében nem csupán PR-eszköz, hanem a belső, tanárok és hallgatók felé irányuló információszolgáltatás kihagyhatatlanul hatékony eszköze – és akkor a különböző szolgáltatások webesítésének lehetőségét még nem is említettük. A Zeneakadémia ráadásul patinás műemlék-épület is, a falain belül zajló oktatás 130 éves története pedig az európai zene krónikájának elválaszthatatlan része – könnyű belátni, hogy a Zeneakadémia sokrétű internetes bemutatása nem is olyan egyszerű feladat. E feladat megoldása azonban olyan jól sikerült a Zeneakadé-

mia Kuti Sándor vezette csapatának, hogy az oldal részletes bemutatásával e helyütt nem is próbálkozom. Bár itt-ott még belebotlunk egy-egy feltöltés alatt álló oldalba, a honlap kitűnően strukturált felépítésű és már most rengeteg böngészőnivalót kínál. Az egyetlen – igaz, igen bosszantó – körülmény az oldal sebessége, de egy belső szerveren futó oldaltól ennél gyorsabb működést nem nagyon lehet várni. Mit is írhatnék mást: szeretett Alma Materem, Isten hozott a XXI. században!

Zsoldos Dávid

www.gramofon.hu – klasszikus és jazz az interneten
Együttműködésben a www.fidelio.hu online zenei magazinnal

Jubilálunk. Negyedszázada indult útjára a Budapesti Tavasz Fesztivál, amely tavaly óta hivatalosan is a nemzetközi rangú kulturális seregszemlék első harmadába nyert besorolást. E kitüntető minősítés szigorú elvek alapján ítélő, független szakmai grémiumtól ered, s értéke épp ezért bármely előkelő díjjal fölért. Azt igazolja, hogy az eseménysorozat beváltotta az alapítók reményeit: a művészetek széles spektrumának vonzerejével, alkotók és alkotások választékos megjelenítésével, világsztárok és ifjú tehetségek varázslatos parádéjával a kulturális turizmus népszerű célállomásává avatta a kora tavaszi Budapestet.

Programunk a 25. születésnapjegyében nemcsak ünnepi fogásokat, de meglepetéseket is ígér. Fejedelmi ajándéknak érezzük, hogy megnyitása után három nappal a mi jubileumunk közönsége veheti birtokába először a magyar zenésztársadalom valóra vált vágyálmát, a Nemzeti Hangversenytermet. Látogatóink ebben az impozáns létesítményben több olyan művésszel is találkozhatnak, aki történetünk egyes fejezeteiben meghatározó szerepet játszott, vagy akinek pályafutásához fesztiválunk adott kezdő lendületet. A nyitókoncerten játszó Budapesti Fesztiválzenekar megalakulását például annak idején mi is támogattuk, s az üstökös karriert befutott együttes közreműködése minden évben garantált szenzáció. Koncertjeiken most három világjáró vendégművészt is üdvözölhet Budapest: a hegedűs Midorit, a pianista Maria Joao Pirest és a dirigens Jukka-Pekka Sarastét. A fesztivál tradíciói értelmében természetesen soha nem hiányozhat a szimfonikus események kínálatból többi patinás nagyzenekarunk sem; közülük a Nemzeti Filharmonikusok most egykori legendás vezető karmesterükkel, Kobayashi Ken-Ichiróval, a 151. szezonját élő Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara pedig a huszonévesen már napjaink zongorafenoménei közt számon tartott Gyenyisz Macujevvel lép dobogóra.

Mindig is megkülönböztetett figyelmet szenteltünk a fiatal zenei generáció kiemelkedő talentumainak, akiket hol szólóesteken, hol versenygyőztesek minifesztiválján, hol meg a szakma nagyságaival közös koncerteken ismertetünk meg a nagyközönséggel; idén például a trombitás Boldoczki Gábor a Liszt Ferenc Kamarazenekar vendége, a pianista Barbara Moser a Bécsi Filharmonikusok szólistáinak kamarapartneré lesz.

A szűkülő anyagi keretek ellenére az idei sztárlistán is a megszokott bőséggel sorjáznak a zenei égbolt állócsillagai: a 80 éves Pierre Boulez a Chicagói Szimfonikusok élén Bartók-programmal tiszteleg a 60 éve elhunyt komponista előtt, míg az est zongoraszólistája Daniel Barenboim a zenekar másnapi koncertjén Mahler IX. szimfóniáját vezényli majd. Elfogadta meghívásunkat Zubin Mehta és a Firenzei Maggio Musicale Zenekara, a mindig szívesen látott I Musici di Roma, továbbá két neves orosz együttes is: a Vlagyimir Szpivakov vezette Moszkvai Virtuózok az oboista

Alekszej Utkinnal, a Moszkvai Rádió Csajkovszkij Zenekara kiváló művészeti vezetőjével, Vlagyimir Fedoszejevvel, valamint a szárnykürt és a trombita ifjú mestereként elhíresült Szergej Nakarjakovval érkezik Budapestre.

Visszatérő vendégei is ünnepi programmal köszöntik a 25 éves fesztivált: az Európai Kamarazenekar Haydn-koncertjén Schiff András vezényel és zongorázik. Fischer Ádám az Osztrák–Magyar Haydn Zenekarral az Eszterházián 1779-ben bemutatott Lakatlan sziget című operát támogatja fel. Nagy várakozás előzi meg Sosztakovics hányatott sorsú remekének (Kisvárosi Lady Macbeth) felújítását is, a napjaink legnagyobb divói közt emlegetett Lukács Gyöngyivel a címszerepben. Az operaszínpad egy másik ragyogó

szopránja, az elbűvölő Barbara Hendricks viszont születésnap meglepetésül jazzt énekel a fesztiválközönségnek! Az Operettszínház a műfaj magyar klasszikusai, Kálmán Imre és Lehár Ferenc örökzöld melódiái mellett a musicalirodalom első Disney-adaptációját, A Szépség és a Szörnyeteg magyarországi bemutatóját kínálja.

Az egzotikumok iránt érdeklődők a kínai Liaoning Művészegyüttes akrobata színész-énekesek közreműködésével eredeti pekingi operát is láthatnak. A néhány éve eredeti ötletként kipróbált, mára már tradícióvá lett tematikus balettesetek – a Mandarin, Carmen, Piazzolla ciklus sikere nyomán – most Ravel Bolerójára alkotott koreográfiákkal folytatódnak négy társulat (Szegedi Kortárs Balett, Ballet Biarritz, Anzelika Cholina Táncszínház, Bázeli Balett) változataiban. A színházi események színes forgatagában a modern scenika híveinek tájékozódási pont lesz az Odüsszeusz-mitosz világirodalmi metszeteiből szőtt montázs, amelyet Kovalik Balázs, a fiatal magyar rendezőgeneráció egyik vezéregyénisége szerzőként jegyez. A kiállítások impozáns katalógusában kitüntetett figyelmet érdemel az egyiptomi kopt művészet pazar kincseit felvonultató tárlat, a számos magán- és közgyűjtemény féltett darabjait közreadó reprezentatív Munkácsy-anyag, valamint a millenniumi idők romantikus épületegyütteseit (Vajdahunyadvár, Magyar Nemzeti Bank, Tőzsdepalota, stb.) tervező Alpár Ignác életművét bemutató emlékkiállítás, a mester születésének 150. évfordulóján.

Mindez csupán ízelítő a születésnap lakomából. Kedves vendégeink, ünnepeljenek velünk, örüljünk együtt egy európai léptékű kulturális seregszemle karrierjének! A 25 éves Budapesti Tavasz Fesztivál a jövőben is igyekszik megfelelni az önk igényeinek, és számít bizalmukra, támogatásukra, szeretetükre.

Zimányi Zsófia
fesztiváligazgató

Fotó: Budapesti Fesztiválközpont Kft.

A fesztivál részletes programja
megtekinthető a www.festivalcity.hu
címen

Pierre Boulez – egy élő legenda Budapesten

Pálca nélküli karmester, nagyhatalmú teoretikus és tanár

Egy nappal (és negyvennégy évvel) Bartók után született. Rengeteget foglalkozott a magyar zeneszerzővel – talán a legtöbbet a nem magyar muzsikusok közül. Az idei fesztiválra is Bartók-műsorról érkezik: március 31-én a Nemzeti Hangversenyteremben a Chicagói Szimfonikus Zenekar élén – amelynek tíz éve első vendégkarmestere – az op. 12-es Négy zenekari darabot és a Concertót vezényli, a kettő között pedig az I. zongoraversenyt, Daniel Barenboimmal. A nyolcvanéves mester így tiszteleg a hatvan éve elhunyt komponista emléke előtt.

Pályája elején Boulezre nagy hatással volt Bartók, később ez a hatás csökkent. Egy interjúban azt mondta, Bartók zenéjét nagy ritmikai vitalitás jellemezte, s e tekintetben több újat hozott, mint az új bécsi iskola. „Ez annak köszönhető – fejtegeti az interjúban –, hogy Bartók – akár csak Stravinsky – elmélyülten foglalkozott a népzenevel, amely sokban különbözött a nyugati zene hagyományaitól. Számomra ezért volt érdekes egy olyan hatást is befogadni, amely a megszokott szférán kívül esett. A továbbfejlődéshez azonban más hatásokra is szükségem volt, olyan kérdésekben, amelyek megoldásához Bartók még kiindulópontot sem adhatott.” 1947 júniusában a párizsi École Normale-ban tartott hangverseny programján az akkor huszonegy éves Pierre Boulez Deux poèmes-je együtt szerepel Bartók két zongorára és ütőhangszerekre írott Szonátájával. A következő évtizedekben is rendszeresen előveszi és dirigálja Bartók műveit. A chicagóiakkal lemezre vette a Cantata profanát és A fából faragott királyfit – ezzel 1994-ben három Grammy-díjat nyert

–, a mostani koncerten is elhangzó Négy zenekari darabot és Concertót – ezt a korongot 1995-ben két Grammy-díjal jutalmazták –, valamint a Tánc-szvitet, a Két képet, a Magyar képeket és a Divertimentót, ezenkívül a Kékszakállút is (Polgár Lászlóval és Jessye Normannel) – ez utóbbit 1993-ban a Deutsche Grammophonnál, amelynek egy évvel korábban exkluzív művésze lett. 1976-ban már készített egy felvételt Bartók operájából (Siegfried Niemsgernnel és Tatiana Troyanossszal), azt a BBC Szimfonikus Zenekarával rögzítette, ahol 1971 és 1975 között állandó karmesteri posztot töltött be. Az 1998-as Aix-en-Provence-i Operafesztiválon Pina Bausch koreográfiájával állították színpadra Bartók egyfelvonásosát – Boulez akkor a Gustav Mahler Ifjúsági Zenekart vezényelte.

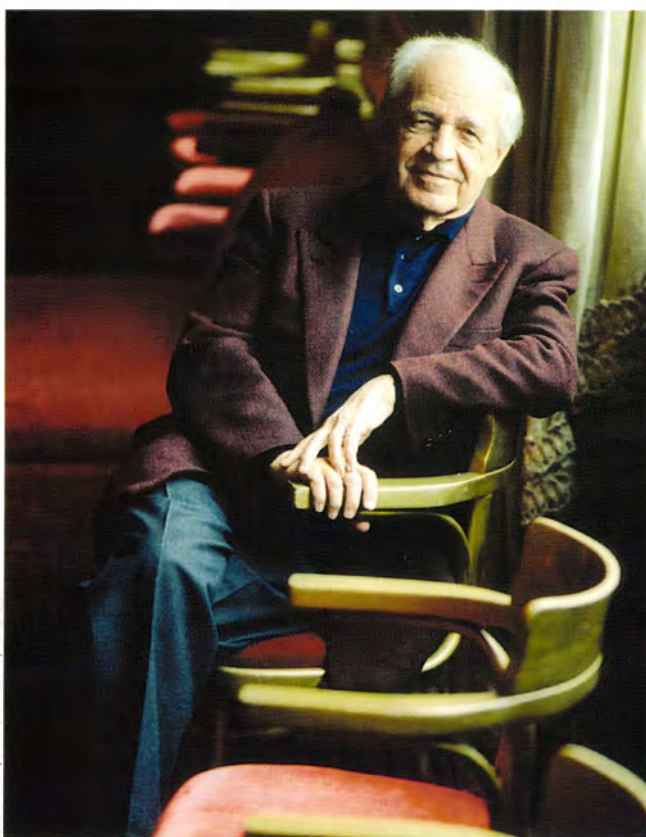
Előző budapesti vendégszereplésekor is Bartók-programot hozott: 2001 júniusában az Orchestre de Paris-val a franciaországi magyar kulturális évad nyitókoncertjét ismételte meg a Kongresz-

szusi Központban. Akkor szintén a Concertót, valamint a Zenét és a Két arcképet hallhattuk az ő felfogásában. Mint mindig, ekkor is pálca nélkül vezényelt. Pontosan, tisztán, szépen – de egyes kritikusok szerint hidegen, lélektelenül. Ezt megelőzően kétszer koncertezett Magyarországon, még a hetvenes években, mindkét alkalommal a BBC Szimfonikus Zenekarával. Első, 1970-es fellépésük kapcsán Pernye András lelkes kritikát írt a Magyar Nemzetbe: „Pierre Boulez vezényletében és a zenéhez való viszonyában az az utánozhatatlan, hogy számára Alban Berg vagy Stravinsky éppúgy klasszikus, mint – adott esetben – Beethoven. Hihetetlen nyugalommal és ugyanakkor hihetetlen zeneiséggel nyúl az előadott művekhez. Talán nem is a szó szoros értelmében vett karmester. Szinte kifürkészhetetlen az a módszer, amellyel együttjátszásra bírja a keze alatt dolgozó sok muzsikust. Takarékos

és lényegretörő mozdulatai valami természeti ritmust sugároznak, ami után a zenekar könnyen tud igazodni. A zenének nemcsak az anyagát, hanem a szellemét is tudja. És mindezt a rendkívüli tehetségekre jellemző egyszerűséggel közvetíti, akik nem is tudják elképzelni, hogy a dolog más-ként is lehetséges.”

Karmesteri pályája 1954-ben, a fiatal, avantgárd zeneszerzők bemutatására általa alapított (és 1967-ig általa vezetett) Domaine Musicalban indul, majd 1958-tól a baden-badeni Südwestfunk Zenekaránál folytatódik. Ezután – még Széll György idejében, 1965-ben – a Clevelandi Zenekarral kezd dolgozni, ahol Széll halála után, 1970-től két évig állandó vendégkarmesterként és zenei tanácsadóként működik. 1969-ben vezényli először a New York-i Filharmonikusokat, s két évvel később átveszi Leonard Bernsteintől az együt-

tes irányítását. 1977-ig tölti be ezt a tisztséget, őt Zubin Mehta követi a zeneigazgatói székben. Abban az évben nyílik meg Párizsban, a Pompidou Központ egyik részlegeként, a Boulez által vezetett, 1975-ben alapított IRCAM (Institut de Recherche et Coordination Acoustique/ Musique – Akusztikai/Zenei Koordinációs Kutatóintézet). Az anekdota szerint 1970-ben maga Georges Pompidou francia köztársasági elnök hívta fel Boulezet németországi otthonában, s arra kérte, térjen vissza Franciaországba. Boulez egyetlen feltételt szabott: tegyék lehetővé, hogy megvalósítsa régi álmát, s létrehozasson egy olyan kutatóintézetet, melyben zeneszerzők, tudósok és mérnökök dolgozhatnak együtt a jövő század zenéjének megalapozásán. Az elnök szinte gondolkodás nélkül beleegyezett, így elindulhatott a munka, de befejezését Pompidou már nem érte meg. Boulez 1991 végéig irányította a kutatóintézet munkáját, azóta a tiszteletbeli elnöki posztot tölti be.

Fotók: Budapesti Fesztivalközpont Kht.

Chicagói Szimfonikus Zenekar (CSO)

Az 1890-ben alapított zenekar első vezetője Theodore Thomas volt, aki tizenhárom esztendőn át töltötte be a zeneigazgatói tiszteket. 1905-ben, néhány héttel az együttes otthonául szolgáló Orchestra Hall megnyitása után halt meg. Utóda, a zenekar brácsa szólamából Thomas idején asszisztens karmesterré avanszáló Frederick Stock 37 évig állt az együttes élén. Az ő nevéhez fűződik többek között a gyerekbérletek elindítása. Az ötödik zeneigazgató, Rafael Kubelík 1950–53 között három szezont töltött a zenekarnál, őt Reiner Frigyes követte, aki tíz esztendőig vezette az együttest. Közös felvételeiket a szakmában mindmáig referenciaként tartják számon. Meghatározó szerepet játszott a zenekar életében egy másik magyar dirigens is: Solti György 1969-től 1991-ig irányította az együttest, melyet a világ egyik legjobbjává fejlesztett. 1991 óta Daniel Barenboim volt a zeneigazgató. 1995-ben nevezték ki Pierre Boulezt első vendégkarmesternek, aki Giulini és Abbado után

harmadikként tölti be ezt a tiszteket. Boulez harminchat évvel ezelőtt, 1969. február 20-án vezényelte először a Chicagói Szimfonikus Zenekart. Debussy-, Webern- és Messiaen-művek mellett Bartók I. zongoraversenyét dirigálta, a szólista Daniel Barenboim volt, aki ugyancsak azon az estén lépett fel első ízben Chicagóban. 1995. március 30-án, a Boulez hetvenedik születésnapja és első vendégkarmesterré történt kinevezése alkalmából rendezett hangversenyen újra együtt játszották Bartók versenyművét. Most pedig, csaknem napra pontosan tíz évvel később, Budapesten is „megismétlik” közös chicagói debütálásuk műsorát. A CSO 115 éves története során másodszer látogat Budapestre (először 1990-ben jártak itt), mostani vendégszereplésükre 11 koncertből álló, 7 várost érintő, kéthetes európai turnéjuk keretében kerül sor: Budapest előtt Berlinben, Essenben és Bécsben, utánunk Londonban, Manchesterben és Birminghamban lépnek fel.

Az IRCAM lett a székhelye 1976-ban létrehozott saját együttesének, az Ensemble InterContemporainnek. A „Contemporain” arra utal, hogy kortárs zenét játszanak, az „Inter” pedig az interdiszciplinaritást fejezi ki. A tagok egy része nemcsak játssza a kortárs zenét, hanem tanítja is, mások inkább kísérleteznek, a hangszeres lehetőségek kiszélesítésének módozatait kutatják. 1995-ben költöznek át az akkor megnyitott Cité de la Musique-be, melynek tervezésekor (akárcsak néhány évvel korábban a Bastille Operáénál) Boulez véleményét is kikérték. Az együttes idén februárban három koncerttel ünnepelte alapítóját – és 1992 óta tiszteletbeli elnöke – nyolcvanadik születésnapját.

Bár egy időben nem fukarkodott az olyan radikális, polgárpukkasztó kijelentésekkel, mint hogy az operaházakat mint elavult intézményeket fel kell robbantani, Boulez számos operát is vezényelt. Már 1966-ban Parsifalt dirigál Bayreuthban, tíz évre rá pedig felkéri, legyen karmestere a Wagner-tetralógia Patrice Chéreau rendezte előadásainak. A bemutatóval botránnyal kavarnak, ennek ellenére még négy éven keresztül játsszák ezt a produkciót, s a közönség az utolsó szezon utolsó előadásán nyolcvanöt perces tapsal búcsúztatja.

1997 márciusában egy évre visszavonul a vezényléstől, hogy minden idejét a komponálásnak szentelhesse. Műveinek jegyzéke mintegy negyven címet tartalmaz. 1953-55 között írta, majd 1957-ben

átdolgozta Le Marteau sans maître (A gazdátlan kalapács) című darabját, mellyel új fejezetet nyitott az ötvenes évek zenetörténetében. Gyakran elégedetlen kompozícióival, ezért többségüket rendre újra előveszi, s addig dolgozik rajtuk, míg el nem jut a kívánt eredményig.

Pierre Boulez működésének, életművének megítélésében a zeneesztádsadalmon belül erősen megoszlanak a vélemények. Vannak feltétlen hívei és ádáz ellenfelei. Sokan a XX. század egyik legjelentősebb, legnagyobb hatású muzsikusanak tartják, aki zeneszerzőként, karmesterként, tanárként és teoretikusként egyaránt maradandót alkotott. Mások éppen maradandóságát vonják kétségbe, miközben hatását – s még inkább befolyását – nem vitatják. Öt évvel ezelőtt, 75. születésnapja alkalmából, a zenei világ hosszú ünnepeksorozattal tisztelgett előtte, melyet Norman Lebrecht, a Daily Telegraph vitriolos tollú kritikusa gyilkos hangú cikkben pellengérezett ki, kétségbe vonva az ünnepelt zeneszerzői és dirigens nagyságát. Bizonyára idén is keverednek majd disszonáns hangok az ünneplésbe – de mi azért örüljünk, hogy ismét Budapesten hallhatjuk-láthatjuk a legendás muzsikust.

Aradi Péter

Március 31., április 1.
Chicagói Szimfonikusok
Nemzeti Hangversenyterem

Tizenkét boldog zenész

Toscaniniról mondja a fáma, miután először hallotta az I Musici koncertjét, örömkönnyek közepette nyilatkozta ki: „lehetnének tizenkét önálló művészezés, de inkább együtt alkotják a világ legjobb kamarazenekarát.” Valóban, a kiváló, óriási hagyományokkal bíró I Musici di Roma 1952-es megalakulása óta élvezzi a közönség megkülönböztetett figyelmét. Legendás debütáló koncertjük a Santa Cecilia Akadémián 1952. március 30-án óriási sikerrel nyitotta meg a XVII. és XVIII. századi olasz zenekultúra előadására alakult zenekar pályafutását. Az I Musici a Római Santa Cecilia Akadémia 12 fiatal végzős növendékéből állt, akik számára az első koncert sikere csak a kezdetet jelentette egy szinte páratlanul meredeken ívelő pálya elején. A következő néhány év alatt a zenekar szó szerint bejárta az egész világot, gyakorlatilag az ötvenes évek valamennyi fontosabb zenei pódiuma és fesztiválja sztárvendégként fogadta a fiatal előadókat.

Az I Musici keltett a XX. század zenekarai között elsőként feltűnést azzal, hogy a koncerteket karmester nélkül játszották végig. Felix Ayo, a zenekar első koncertmestere a kora barokk színpadi gyakorlatát idézte fel ezzel, amikor csupán néhány fejmozdulattal, nagyobb vonógestussal jelzett a zenekar számára az egyes szakaszok elején vagy végén. „A zenélés alapvetően demokratikus tevékenység – vallotta Ayo – közös megegyezés alapján döntünk arról, mit hogyan játszunk.”

A trombita Paganinije és Carusója

A fiatal szólista a cimben szereplő, szárnyaló jelzőket mindössze tizenhét éves korában kapta finnországi és németországi fellépései után. Az ifjú zenész növendék kilencévesen váltott a trombitára, és édesapja irányítása alatt már egy évvel később rendszeresen megjelent különböző oroszországi zenei versenyeken. Nemzetközi porondra 1991-ben lépett ki, amikor Salzburgban adta első fontosabb szólókoncertjét a Litván Kamarazenekar kíséretében. Nakarjakov kimagasló tehetsége mellett azért is jelentős figurája a nemzetközi zenei életnek, mert ő az első művész, akinek fiatal korához egy minden tekintetben fiatalos arculat kapcsolódott. A közönség egy olyan művészt ismerhetett meg, aki időről időre szakított a komolyzenei élet járulékos kliséivel: Nakarjakov vállalta fiatalos könnyedségét, lemezborítóin, plakátjain például friss gyümölcsök láthatók, ő maga pedig olykor egy szál pólóringben, rövidre nyesett kefefrizurával, pajkos-kölykös mosollyal néz ránk. Nakarjakov művészi és emberi üzenete egyaránt arról szól, hogy a klasszikus zene korosztálytól függetlenül mindenkié.

Március 27.

Szergej Nakarjakov és a Moszkvai Csajkovszkij Zenekar
Nemzeti Hangversenyterem

Konfúcius szimfóniája

A zenekari ismertető elé tömör helyrajzot kell illesztünk. Szingapúr az Egyenlítő vonalán helyezkedik el a Maláj-félsziget déli csücskénél, lakosságának túlnyomó többségét az évszázadokkal ezelőtt bevándorolt kínai kolónia teszi ki. A hagyományos kínai kultúra jelentősége Kelet-Ázsia szerte az ókori görög civilizáció európai hatásával vetekszik. A szingapúri előadóművész-együttesek zászlóshajójának aposztrofált Singapore Chinese Orchestra a kínai klasszikus zenekari muzsika fontos képviselője. A zeneigazgató Tsung Yeh összetett művészezés, akit tanulmányai meglepő módon predesztinálnak arra, hogy a kínai és az európai klasszikus zenei hagyományokat egymással szoros kapcsolatban értelmezze. Tsung Yeh után Shanghai konzervatóriumában tanult dirigálni 1979-től, ám hamarosan amerikai és európai ösztöndíjak birtokában jutott el a tengerentúlra, ahol többek között Daniel Barenboim és Pierre Boulez növendéke volt a kilencvenes évek elején. Pályája 2002-ben vett szokatlan fordulatot, amikor elvállalta a szingapúri társulat zenei irányítását. Tapasztalatait a kínai klasszikus zene ápolására fordította, és nagyszabású vállalkozásba kezdett, amelynek célja az ősi műfaj bemutatása a világ nagy koncertszínpadain. A kínai hagyományos zene önálló hangszerkészlettel rendelkezik, amelyben a vonósok és fúvósok mellett fontos szerepet nyerne pengetes szálamok és a különböző ütőhangszerek. A koncert különleges élménynek ígérkezik a komolyzene és az etnikus műfajok rajongói számára.

H. Magyar Kornél

Március 28.

Singapore Chinese Orchestra
Fesztivál Színház

Március 23.

I Musici di Roma kamarazenekar
Olasz Kultúrintézet

Kamarazene Mozart városából

A salzburgi kamarazenei hagyományait öregbíti az 1991 óta ott élő Bényi Tibor gordonkaművész, aki két társulat alapítójaként is beírta nevét a város zenetörténetébe. A Mozart Kamarazenekar és a Salzburgi Fesztiválzenekar egyaránt a város nagy szülöttének zenekari életművére koncentrálnak. Bényi a budapesti Zeneakadémián végzett, ausztriai zenei kapcsolatait akkor alapozta meg, amikor közeli szakmai kapcsolatba került a Bécsi Filharmonikusok koncertmesterével, Wilhelm Hübnerrel. A Salzburgi Fesztiválzenekar Bényi irányítása alatt túlzás nélkül egy egész intézményrendszer egyik alapkövévé nőtte ki magát néhány év leforgása alatt. A Mozart Kamarazenekaral közös művészi erőfeszítések eredménye a Bényi által életre hívott Salzburgi Kamarazenei Akadémia, amelynek célja a fiatal tehetségek felfedezése és számukra nemzetközi fesztiválok fellépési lehetőség biztosítása. A tevékenység fókuszában természetesen Mozart zenekari életműve áll. A fesztiválzenekar tagjai elsősorban kiemelkedően tehetséges fiatal hangszerezők előadók.

Március 22.

Salzburgi Fesztiválzenekar
Zeneakadémia

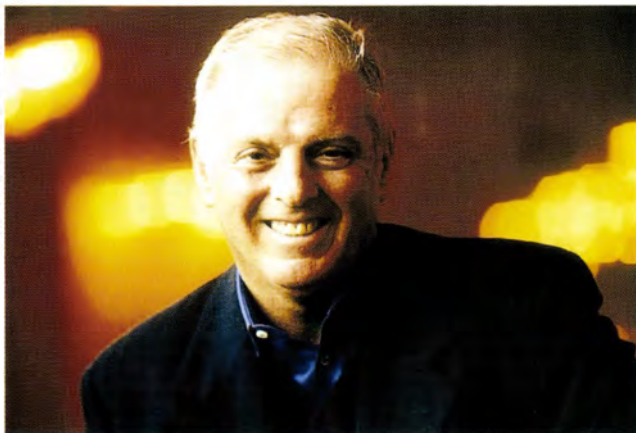
Kései randevű

Címlapon: Daniel Barenboim

Tizenhárom év után a tizennegyedik... Daniel Barenboim két budapesti koncertjének (március 31. és április 1., Nemzeti Hangversenyterem) furcsasága, hogy bár a zenekar minden egyes tagját úgy ismeri, mint ha családtagja lenne, ma már mégsem mondhatja róluk, hogy hozzá tartoznak: tavaly lemondott a Chicagói Szimfonikusok zeneigazgatói posztjáról. A feladatot 1991 óta látta el. Egy nagy korszak zárata is lehet tehát a Budapesti Tavasz Fesztivál két hangversenye, az elsőt pianistaként, a következőn karmesterként köszönhetjük Barenboimot. Az első koncerten a zenekar állandó vendégkarmestere, Pierre Boulez vezényel.

Daniel Barenboim 1942-ben született Buenos Airesben, ukrán-zsidó családban. Hogy mi mindent adhat a zenész szülői háttér, arra bizonyíték az a családi környezet, amelyben az ifjú művész öntudatra eszmélt. Ötévesen kezdett édesanyjától zongorázni tanulni, később apjától tanult hangszeres zenét. Büszkén vallja, hogy egyetlen és igazi hangszeres mesterei szülei voltak. Persze azért segítettek még néhányan: családi kapcsolatok révén korán ismerkedett meg Arthur Rubinsteinnel, akinek játéka nagy hatást gyakorolt fiatalkori művészi fejlődésére.

Fotók: Budapesti Fesztiválközpont Kft.

1954-ben Salzburgba került, itt bemutatták Igor Markevichnek, aki felvette őt karmesteri osztályába. Ugyanebben az évben találkozott Wilhelm Furtwänglerrel is, sőt játszott is neki. Furtwängler ajánlólevelében egyszerűen csodagyerekek titulálta a tizenegy éves Barenboimot. 1955-től a francia zenepedagógia nagyasszonyához, Nadia Boulanger-hoz szegődött, akinél összhangzattant és zeneszerzést tanult Párizsban. Boulanger jelentősége kiemelkedő az ötvenes-hatvanas évek zenéjének, előadói és zeneszerzői körének kialakulásában egyaránt. Kurzusai messze túlmutattak a XIX–XX. században kialakult akadémikus kereteken. Olyan személyes, baráti viszonyt alakított ki tanítványaival, amely megkönnyítette a fiatal zenészek számára a tanulást. Ez a légkör egyben rendkívüli nyitottságot nyújtott a művészeknek: nem véletlen, hogy Boulanger tanítványai közül szinte mindenki valamilyen módon kísérletet tett a műfaji keretek újragondolására, a szintézisre és arra, hogy a klasszikus zene technikai módszereit átvigye egy rugalmas, akár rögtönzött zenei közegbe.

Barenboim 1952-ben mutatkozott be koncertpódiumon a közönség számára, Bécsben és Rómában, később Londonban. A tengerentúlon, New Yorkban Leopold Stokowsky vezénylete alatt, 1957-ben debütált. Ezzel együtt módszeres alaposággal kezdte

Buenos Aires-i emlékek

Barenboim hangszeres sokoldalúságára jellemző, hogy több olyan lemezfelvétel kapcsán is találkozunk a nevével, amelyek stílusa csupán közvetve érintkezik a klasszikus zenével. Kiemelkedően gazdag lemeztermésének érdekes színtartományai ezek. Gyerekkori, Buenos Aires-i zenei emlékeit idézi fel azon a lemezen, amely 1996-ban jelent meg, és amelyen kedvenc tangói hallhatóak. Köztük számos Piazzolla-szerzeményt is rögzített elismert argentin előadók, Rodolfo Mederos (bandoneon) és Héctor Console (bőgő) társaságában (Mi Bueno Aires querido – Tangos Among Friends). 1999-ben még merészebb lépéssel, Tribute to Ellington címmel jazz-lemezét jelentette meg a big band koronázatlan királyának 100. születési évfordulójára. Furcsa mód nem karmesterként, hanem hangszeresként működik közre: olyan világszerte elismert előadókkal játszotta Duke Ellington, Billy Strayhorn és Antonio Carlos Jobim standardjeinek kamarazenei átíratát, mint a klarinétos Don Byron vagy az énekes Diane Reeves.

lemezre venni a zeneirodalom legfontosabb zongoraműveit, beleértve Mozart és Beethoven teljes szonátaciklusait, illetve Mozart, Beethoven, Brahms és Bartók versenyműveit. A Bartók-felvétel volt az első alkalom, amikor Barenboim Pierre Boulezzel dolgozott együtt, így a mostani közös fellépés Bartók-programja akár a nosztalgia jegyében is telhet. Barenboim az ötvenes évek végén vált aktív karmesterré. 1967-től, a Londoni Filharmonikusokkal való első közös fellépésétől kedve a világ valamennyi nagy szimfonikus zenekarának impresszáriója azért állt sorba, hogy helyet kérjen Barenboim naptárában. 1975-től az Orchestre de Paris zeneigazgatójaként csaknem tizenöt évet szentelt a kortárs zene tolmácsolására, irányítása alatt Lutoslawski, Berio, Boulez, Henze, Dutilleux, Takemitsu darabjai csendültek föl. Barenboim jelentős operakarmesterként is ismert, 1992-ben a berlini Deutsche Staatsoper főzeneigazgatója lett. 1973-ban vezényelt először operát az Edinburgh-i Fesztiválon, Mozart Don Giovanniáját.

Barenboim jelentős zenei-művészi-emberi gesztusai közé tartozik, hogy 1999-ben a palesztin író és egyetemi professzor Edward Saiddal közösen életre hívta a West-Eastern Divan Workshop nevű, nyári zenei szakkollégiumot, amely a közel-keleti régióból hív ifjú zenészeket intenzív továbbképzésre. Az egyetlen szempont a növendékek kiválasztásánál a tehetség. Bár a kezdeményezésnek hivatalosan nincs politikai célja, mégsem lehet említés nélkül hagyni jelentőségét, amelyhez fogható kevés van a zenei életben. Said a közelmúltban hunyt el, fájóan őszinte nekrológját Barenboim saját honlapján tette közzé.

1991-ben, Sir Georg Solti utódként foglalta el a Chicagói Szimfonikusok zeneigazgatói posztját, ám tavaly távozott a zenekar éléről, így a mostani koncert furcsa pikantériája, hogy azt a társulatot, amely tizenhárom évig az irányítása alatt működött, ezúttal csupán vendégkarmesterként vezényli a fesztivál április 1-jei koncertjén. Műsoron Mahler IX. szimfóniája. Barenboim lemondását azzal indokolta, hogy túl sok megterhelést jelent számára az a témakör feladat, amely az amerikai zenekarok művészeti vezetőire hárul, és amelyek legtöbbjének semmi köze a zenéhez.

H. Magyar Kornél

Schiff András és az Európai Kamarazenekar

Schiff Andrást az utóbbi években időről időre karmesteri szerepben is láthatjuk-hallhatjuk. Legutóbb, január végén éppen saját együttesével, a Cappella Andrea Barcával lépett fel a Nemzeti Hangversenyteremben, március 19-én, a Budapesti Tavasz

Fotó: Budapest Fesztiválközpont Kht.

Fesztiválon pedig egy másik nagyszerű formációval, az Európai Kamarazenekekkel ad koncertet a Zeneakadémián. Március 15. és 24. között hét európai várost érintő turnéjuk középső állomása lesz Budapest: előtte Párizsban, Luzernben és Kölnben, utána Milánóban, Vaduzban és Londonban játsszák el ugyanazt a Haydn-műsort, amelyet a magyar közönség is meghallgathat. A Medve-szimfónia és a Krisztus hét utolsó szava a keresztfán zenekari változata között Schiff a No.11-es, D-dúr zongoraversenyt hangszere mellől vezényli. Schiff egy interjúban azt fejtegette, a dirigálást komplementer tevékenységnek tekint, ami semmilyen formában nem érinti, legfeljebb árnyalja s záltal segíti a zongorázást. Mint mondta, a vezénylés iránti igénye abból is fakadt, hogy sorra meghaltak azok a karmesterek, akiket igazán szeretett. Noha dirigensként is egyre több meghívást kap, ezek közül évente csak néhányat fogad el. Az Európai Kamarazenekeket legutóbb tavaly júliusban, a düsseldorfi Schumannfesten vezényelte. Az együttesel lemezt is készített: a Deccánál Bach-zongoraversenyeket vettek fel.

Az 1981-ben alapított, tizenöt ország ötven szólistáját magában foglaló zenekar – melynek tagjai között egyetlen magyar

sincs – rendszeresen dolgozik világhírű karmesterekkel: Claudio Abbadóval két Gramophone-díjat (Az év lemeze) nyertek – Rossini Reimsi utazás című operájának, illetve Schubert összes szimfóniájának felvételével –, Nikolaus Harnoncourt-ral pedig egyet, a Beethoven-szimfóniákat rögzítő korongokkal. Ugyancsak Harnoncourt vezényletével játszották el a Figaro házasságát a 75. Salzburgi Fesztivál nyitó előadásán. Az idei szezonban turnéznak/turnéztak még Németországban, Hollandiában, Cipruson és Spanyolországban. (Március 19., Zeneakadémia)

Esterházy-koncert

Különlegesen érdekesnek ígérkezik a Katona József Színházban március 21-én tartandó zenei-irodalmi est, hiszen az Esterházy család egy régebbi tagja, a XVII. századi magyar történelem és kultúrtörténet jeles alakja, Esterházy Pál és egyik ma élő leszármazottja, a kortárs magyar irodalom meghatározó személyisége, Esterházy Péter „találkozik” ekkor Máté Gábor rendezői/ceremóniamesteri közreműködésével. Esterházy Pálnak egyetlen zenei vonatkozású műve maradt ránk, az 55 kantátát tartalmazó Harmonia caelestis, amelynek címét Esterházy Péter néhány éve megjelent, hatalmas családegénye viszi tovább. Ebben azt írja, hogy őst – akit „édesapámnak” nevez – „a magyar zenetörténet-írás ez idáig kiemelkedő zeneszerzőként is számon tartotta”. Ám meglepő fordulattal így folytatja: „Az újabb kutatások azonban rávilágítottak arra, hogy ez a meghatározás vele kapcsolatban csak korlátozott értelemben használható. Nemcsak azért, mert a kötet dallamainak jó része bizonyítottan nem tőle való (hiszen a kortárs zeneszerzők többsége is felhasználta idegen dallamokat), hanem

Trio Lignum: Rozmán Lajos, Lakatos György, Klenyán Csaba

mert föltételezhetően a dallamok földolgozását, a darabok komponálását sem ő (vagy nem egyedül) végezte.” A zeneszerzőként így módon megtépzott hírnevű családtag zenéjén kívül Haydn, Mozart, Sári József, Sári László és T. Johnson műveiből is megszólaltat egy csokorra valót a két klarinét- és egy fagottművészből álló Trio Lignum, vagyis Klenyán Csaba, Rozmán Lajos és Lakatos György. A szünetben pedig a főfogás természetesen az Esterházy-torta lesz.

(Március 21., Katona József Színház)

Barbara Hendricks jazzt énekel

Március 22-én, a Nemzeti Hangversenyteremben egy svéd jazzegyüttesel, a Magnus Lindgren Quartettel lép fel a világszerte ünnepeelt operaénekesnő, Barbara Hendricks. Pályája 1974-ben indult (abban az évben született a jazzkvartett vezetője), s azóta sikert sikerre halmoz. Bejárta a vi-

lágot, a legnagyobb karmesterekkel (Karajantól Bernsteinig, Dorátitól Soltiig és Mehtáig) és a legkitünőbb zenekarokkal dolgozott, a legfontosabb operaházakba (Metropolitan, Covent Garden, Scala stb.) hívták és hívják. Gyakran ad dalesteket, a német dalirodalom mellett szívesen énekel francia, amerikai és skandináv szerzőktől is. Bő tíz évvel ezelőtt, 1994-ben debütált a Montreux-i Jazzfesztiválon, s ettől kezdve rendszeresen feltűnik a műfaj más rangos fesztiváljain is. Most Cole Porter, Duke Ellington és Gershwin szerzeményeit éneke. 1977 óta Svédországban él, ez magyarázza, miért éppen egy fiatal svéd együttesel látogat el Budapestre.

(Március 22., Nemzeti Hangversenyterem)

Aradi Péter

A csillagok nem tévedtek

Zubin Mehta és a Maggio Musicale zenekar Budapesten

Amikor Zubin hatnapos lett, édesanyja egy hindu asztrológusért küldött, hogy készítse el újszülött kisfia horoszkóját. „Ez a gyermek egyszer embercsoportok vezetője lesz” – mondta a dzsotiszi. Jóslata valóra vált.

Az édesanya nem babonából kért horoszkópot, csupán a párszi szokásokat követte. A Mehta család is ehhez a – Zarathustra tanait követő, és Perzsiából elüldözött – népcsoporthoz tartozott, amelynek hívei tagjai az indiai társadalom felvilágosult szellemiségű és jólétben élő rétegét alkották. A könyvelő szakma családi hagyományként öröklődött tovább – a Mehta név is könyvelőt jelent –, így a zeneszerető és amatőr hegedűs Mehli Mehta, Zubin édesapja is adófelügyelőként kereste kenyerét Bombayben. Mindaddig, amíg Európából egy balett-társulat nem érkezett, és meg nem bízták, verbuváljon zenekart a zenei kíséret biztosítására. A vendéjáték véget ért, a táncosok hazamentek, az együttes pedig – Bombayi Szimfonikusok névvel – maradt. 1952-ben aztán Yehudi Menuhin látogatására készülve kezdték próbálni a Mendelssohn-hegedűversenyt. A felkészülés során egyszer maga a koncertmester, Mehli Mehta állt ki, hogy eljátssza a szólóhegedű szólamát. Látva a zenekaron egyre jobban felülkerekedő káoszt, a tizenhat éves, orvosi tanulmányokat folytató Zubin felpattant a pódiumra és vezényelni kezdte az együttest. A másnapi anatómia órán már a hegedűverseny dallamaitól megbűvölten állt a felboncolandó hal előtt.

Két évvel később már Bécsben, Hans Swarowsky karmester-osztályának tagjaként veszi birtokba az európai zenei hagyomány értékeit, s szívja magába bécsi erdők illatát. Itt hall először újévi koncertet – még nem sejtí, hogy később három ízben is (1990, 1995, 1998) ő áll majd Willi Boskovsky helyén. Koncertekre jár, látja a karmester-óriásokat: Furtwänglert, Klemperert, Reinert, Böhmöt. Beleszeret a mély szólamokba, nagybögőzni tanul, a nagymúltú kórusban, a Wiener Singvereinben pedig a basszus szólam tagja. Ebben a minőségben vesz részt élete első lemezfelvételén: Beethoven Kilencedik szimfóniájának karmestere Herbert von Karajan.

Zubin minden szabadidejében falja a partitúrákat, mert úgy gondolja, addig nem áll ki komoly zenekar elé, amíg nem tudja az alapműveket kívülről. 1956 nyarán Sienába utazik, Carlo Zecchi mesterkursusára, ahol életre szóló barátságot köt a tizenhárom éves csodagyerekekkel, Daniel Barenboimmal. És itt van

Barenboim és Mehta 1956-ban, Olaszországban

Sokoldalú zenekar

A Firenzei Maggio Musicale a zenekari koncertek mellett opera- és balettelőadásokon, szabadtéri fesztiválokon is rendszeresen közreműködik. Zeneigazgatójuk 1985 óta Zubin Mehta, akinek a vezetésével több, nagyszabású produkciót hoztak létre (Wagner: A nibelung gyűrűje, Schönberg: Mózes és Áron). Puccini Turandotját Pekingben nyolc alkalommal adták elő a neves kínai rendező, Zhang Yimou elképzelése alapján. Az előadásokat csaknem harmincezren látták.

Fotók: Gramofon-archív

a nála három évvel idősebb Claudio Abbado is, akivel ösztől már együtt járja a bécsi kávéházakat – no, meg a koncerteket. Mehta elviszi őt a Singvereinbe, ahol egyetlen szezon leforgása alatt együtt énekelnek Josef Krips, Erich Kleiber, Reiner Frigyes és Bruno Walter keze alatt. Igen ám, de egy idő múlva a két elkényeztetett jóbarát már csak a „nagyokra” kíváncsi, a betanító kóruspróbákat mellőzik. Így nem nagyon lepődnek meg, amikor az egyik összpróba elején Karajannal együtt a karnagy is bejön és eképpen rivall rájuk: „Abbado, Mehta, kifélé!”

Az indiai karmester első nyilvános hangversenyének időpontja 1956 októbere. A helyszín egy burgenlandi menekülttábor étkezője, a közönség: magyar menekültek. Mehta itt fogalmazza meg először ars poeticáját: „Soha nem zárhatom el magamat a külvilágtól és problémáitól. A zenének fontos szerepe van a történelem alakulásában, a politikában és a háborúban.” A karmesterek között, mint legfőbb zenei nagykövetet emlegetik azóta is. A vezetése alatt álló zenekarok élén mindig arra törekedett, hogy a politikai ellenfélként szemben álló országokat közelebb vigye egymáshoz. Így turnézott a New Yorki Filharmonikusokkal 1988-ban a Szovjetunióban és 1994-ben az Izraeli Szimfonikusokkal – egy harmincéves politikai vákuumnak véget vetve – Indiában.

Régóta az egyik legnépszerűbb karmester. Az első Három tenor koncerteken (1990 és 1994) kívül ő vezényelte azokat a több milliós nézettséget, és a szervezőknek valószínűleg szép profitot hozó produkciókat is, mint az 1992-ben rögzített, eredeti helyszínekről és napszakokban sugárzott, illetve rögzített római Tosca-film, majd a 2000-ben Párizsból és környékéről közvetített Traviata.

Várkonyi Tamás

Március 29.

Zubin Mehta és a Maggio Musicale
Nemzeti Hangversenyterem

Mesterműveket fedezhetünk föl

Operaritkaságok a tavaszi fesztivál programjában

A Budapesti Tavaszi Fesztivál az utóbbi évek talán legszínesebb operai kínálatával rukkolt elő. A magyar ősbemutaton (Orbán György: Bűvölet) kívül különleges szint ad a műsornak egy százhatvan és egy kétszázhatvan éves alkotás magyarországi bemutatója is.

Bár többszáz éves művekről van szó, ez most mégsem a „mi mindig mindenről lekésünk” esete. Händel Semele című operája sehol sem tartozik a gyakran előadott művek közé, kivéve persze Nagy-Britanniát, ahol repertoárdarab. Az álszent utókor sajnos komolyan vette a zeneszerző egyik barátjának azt a kijelentését, amely szerint a Semele nem más, mint buja opera. Igaz ugyan, hogy a mitológiai történetnek van pár érzékeny – sőt érzéki – pontja, Händel rendkívül drámai zenéjébe öltöztetve azonban minden pillanat nemessé válik. A Budapesti Kamaraopera XVIII. századi (!) angol nyelven, Halász Péter rendezésében tűzi műsorra, a premiért és az első előadásokat brit karmester, Christian Curnyn vezényli, aki hazájában számtalanszor dirigálta már a darabot. Ezen kívül Moldován Domokos jól összeszokott énekesgárdája – González Mónika, Timothy Bentch, Fried Péter és Lehócz Andrea – is azt igéri: kiforrott, értékes produkcióban lesz részünk.

A másik magyarországi bemutató kapcsán az utókor hiszékenységeről beszélhetünk. Verdi egyik zsengeje, az Alzira még mindig azért porosodik könyvtárak polcain, mert szerzője, visszatekintve pályája kezdetére, azt találta rá mondani: „Ez aztán csakugyan csúnya!” A mostani, koncertszerű előadás karmestere és számos korai Verdi-opera lelkes pártfogója, Pál Tamás azt javasolja, hogy „először nézzünk bele a kottába, és csak aztán mondjunk véleményt. Akkor kiderül: Verdinek e kérdésben nem volt igaza. Azon kívül, hogy a Voltaire színműve alapján készült zeneművön erősen érződik Donizetti stílusa, nagyon szép opera, és nem csupán történeti

Pál Tamás Fotó: Gramofon-archív

szempontból.” Mindezek ellenére a két-három legritkábban előadott Verdi-opera között tartják számon világszerte, érthető tehát, ha a mostani előadás fontosságára hívjuk fel a figyelmet. Közreműködik a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenekara, a fiatal szólisták – Fodor Beatrix, Kóbor Tamás, Rezsnyák Róbert, Bretz Gábor – csapatán kívül a Nemzeti Énekkar vesz részt a produkcióban.

A lakatlan sziget című Metastasio-történethez egykoron legalább nyolc kismester és egy-két jelentős komponista is irt zenét. Természetesen Joseph Haydné a palma. Az utóbbi kétszáz évben Felix Weingartner mutatta be a darabot a bécsi Hofoperben, 1909-ben. Azóta is fel-feltűnik ugyan, sőt, Doráti harminc évvel ezelőtti felvétele is közkézen forog, ám nem nagyon játsszák. Éppen ezért öröndetes, hogy ezúttal olyan kezekbe kerül Haydn munkája, mint a vérpezsdítő interpretációról (is) híres Fischer Ádám és együttese, az Osztrák–Magyar Haydn Zenekar. Ők, és a szólisták – Lisa Larsson, Németh Judit, Lothar Odinius és Thomas Berau – bizonyára mindent megtesznek azért, hogy a mostani, koncertszerű előadásban a mű egyetlen erénye se maradjon rejtve.

A fesztiválon játszandó operák között az egyetlen ősbemutató Orbán György tavaly befejezett, Bűvölet című, mintegy hetvenperces színpadi műve. „Baross Gábor rendelte, aki, mint valami igazi mecénás, már az ötödik nagyszabású művet kéri tőlem. Amatőr együttesével, az ELTE Bartók Béla Énekkarával és Egyetemi Koncertzenekarával szenzációs produkciókat hoz létre” – mondja a zeneszerző, aki a Zeneakadémián úgy tanítja, hogy bűn, ha a zeneszerző maga írja a librettót. Ő mégis így tett. „Ennek egyik oka, hogy véleményem szerint ma Magyarországon egyetlen – egyébként fantasztikus adottságokkal rendelkező – librettista van, akinek munkabírása véges. A másik pedig az, hogy több évtized után, amit színházi és filmzenék írásával töltöttem, olyan jól esett végre hangjegyeimmel a magam gondolatait követni.” A római korba ágyazott történetet nézve tanúi lehetünk, amint egy lelketlen kereskedő több ezer víziorgonát ad el, a jó nép pedig – akár a plazákban – viszi, mint a cukrot. Nem veszik észre, hogy otthon nem ők játszanak a hangszeren, hanem a szerkezet magától szólal meg, ráadásul mindig ugyanazt a dallamot nyöszörgi. „Tulajdonképpen Dürrenmatt A nagy Romulus című, álrómai története rejlik a szöveggönyvben” – mondja a zeneszerző. „Rövid operát írtam belőle azért is, mert nem célozom három felvonással bombázni a hallgatót. A zeneszerző örüljön neki, ha legalább négykézláb, el tud jutni a közönséghez.” A koncertszerű produkcióban Cserna Ildikó, Meláth Andrea, Xavier Rivadeneira, Ambrus Ákos és Gábor Géza kelti életre a Bűvölet groteszk alakjait.

VT

González Mónika, a Semele főszereplője

Fotó: Moldován Domokos

Händel: Semele Március 26. Fesztivál Színház	Haydn: Lakatlan sziget Április 2. Zeneakadémia
Verdi: Alzira Március 20. Zeneakadémia	Orbán György: Bűvölet Március 19. Fesztivál Színház

A Purcell Quartet Buxtehude-estje

Aki hallotta a brit Purcell Quartet öt évvel ezelőtti Bach-estjét a Zeneakadémián, bizonyára emlékszik arra a könnyedségre, a pontosságnak és spontaneitásnak arra az ötvözetére, ami Catherine Mackintosh és együttese játékát áthatotta. Azóta is kevés olyan összeszokott régizenei formáció lépett fel nálunk, mint a Purcell Vonósnégyes. A huszadik esztendő és az ötvenedik lemezen túl, még ma is frissen és az olcsó rutintól mentesen prezentálják a barokk remekműveket. Ezt bizonyítja az is, hogy bár

Március 30.
MTA Roosevelt téri Díszterem

2002-ben készítettek egy lemezt Buxtehude egyházi kantátáiból, most mégsem pontosan azokat a műveket játsszák el nekünk. A felvételen szereplő énekesek közül ketten lépnek föl a koncerten: Peter Harvey és Emma Kirkby, akiket szerencsére volt alkalmunk már élőben is megismerni. A brit szoprán – noha akkor is túl volt már pályája csúcán – kis volumenű, de a cizelláltabb dallamok megformálására annál alkalmasabb énekhangját 2001-ben és 2002-ben is megcsodálhattuk. A bariton, Peter Harvey pedig nemrég, a Paul McCreeh féle Mátépassió Jézusaként járt nálunk. Akinek ennyi jó kevés, annak felhívjuk a figyelmét arra, hogy a tenor Charles Daniels mellett napjaink egyik legkeresettebb kontratenorja, Michael Chance is az est közreműködői között szerepel.

VT

Ízig-vérig posztmodern

Jön egy amerikai. Zeneszerző, csembalista, orgonista, karmester, zeneszerző, s ki tudja, mi még. A neve: Anthony Newman. Több mint félszáz eddig megírt kompozíciójában – köztük négy szimfónia és egy Requiem – a német barokk és a romantika elemeit vegyíti meglehetősen szabad szellemben. Írt könyvet Bachról és a barokról, a zeneszerzés fortélyairól. Bachtól kezdve mindent játszik és a kritikák szerint nem is rosszul: interpretációi életerősek, izgalmasak, energiadúsak, főként: sosem unalmasak. Most az idén húszéves Erkel Ferenc Kamarazenekarral lép fel, s Stravinsky Bázei Concertója köré építette fel műsorát. Az est két fiatal, mindenre nyitott szólistája, Kelemen Barnabás (hegedű), valamint

Iltzs Gergely (fuvola) bizonyára tökéletesen követi majd Newmant azokon az izgalmas kalandokon keresztül, amit egy Bach a-moll hármasszerző vagy egy d-moll zongoraverseny hegedű-átirata jelent. Ráadásul – bár a merészséget megszokhattuk tőle – Iltzs arra is vállalkozott, hogy ősbemutatóként szólaltassa meg az amerikai szerző Fuvolaversenyét. A háromtételű mű, ha hihetünk a leírásnak, ízig-vérig posztmodern: formája Bach-concertókra utal, középső, lassú tétele Stravinsky négy és fél perces zongoradarabját, a Tangót használja fel, míg az utolsó tétel Beethoven Hegedűversenyének rondótémáját parafrázálja.

VT

Április 3.
Olasz Intézet

Európai hangok

2000-ben, a fesztivál egyik legforróbb hangulatú koncertjén – amelyen Kodály Psalmus Hungaricus és Beethoven IX. szimfóniája hangzott el – találkozhattunk először az elnevezéssel: Eurofestivalchor. Öt év elteltével újra hallhatjuk az Európa Fesztiválkórust. Mit takar ez a fogalom? A kérdésre Baross Gábor karnagy válaszolt.

„Ez a kóruséneklés izgalmas és újszerű, Európában egyre népszerűbb formája. Ma már a rangos, nagy fesztiválok – szerte a kontinensen – nemcsak megengedik maguknak, hanem kötelességüknek is érzik, hogy a hivatásos sztárok mellett helyet adjanak a nem hivatásos zenészek bemutatkozásának is. A két nagy európai kóruszövetség (az European Federation of Young Choirs, közismertebb nevén az European Cantat, valamint AGCE – Arbeitsgemeinschaft Europäischer Chorverbände) tagországaiból hívunk fiatalokat egy adott kórusmű vagy kórusprogram megszólaltatására. Ezt a közös éneklést a különböző fesztiválok programjában más-más név alatt találjuk. Az öt évvel ezelőtti budapesti koncerten éneklő kórust –

tekintettel az Európai Unióhoz fűződő egyre erősebb kötődésünkre – az én javaslatomra neveztük el Eurofestivalchoir-nak. Akkor 70 fiatal fogadtunk Európa különböző országaiból, hozzájuk csatlakoztak a magyar kórusok. A műsor összeállításánál mindig arra törekszünk, hogy az énekelt mű nagyszabású legyen, hiszen ezeken az alkalmakon a szokásosnál nagyobb létszámú kórus vesz részt.

A jubileumi fesztivál és a közelgő Bartók-jubileum (2006-ban Bartók-év lesz) miatt tűztük műsorra a Cantata Profanat és Stravinsky Zsoltárszimfóniáját, a két mű szinte azonos időben keletkezett. A koncertre Belgiumból nyolcan, Olaszországból is nyolcan, a német kóruszövetségtől öten érkeznek. A Bonni Tudományegyetemről tizenhat fiatal jön. Szlovákiából, a felvidéki magyar kórusmozgalom tizenhat énekest delegál. Nagyon bízom benne, hogy a Nagyváradi Református Egyetemről is jönnek fiatalok. Magyar részről a pécsi ciszterci gimnázium férfi- és vegyeskarát várom. A székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium vegyeskara is olyan jó kórusra fejlődött, hogy őket is meghívtam. Hozzájuk kapcsolódik az általam vezetett ELTE Bartók Béla Énekkar. A Zsoltárszimfóniához meghívtam még a pécsi Bartók Béla Leánykört is, ekkor összesen 240 énekes áll pódiumra.”

MSZ

Április 2.
Nemzeti Hangversenyterem

Három bemutató és számos különlegesség

Tavaszi előadások a Magyar Állami Operaházban

Kisvárosi Lady Macbeth az Ybl-palotában

Dmitrij Sosztakovics operáját, a Kisvárosi Lady Macbethet kettős szereposztásban, 2005. március 12-én és március 24-én mutatják be az Operaházban. Az előadás rendezője *Vidnyánszky Attila*, a díszlet- és jelmeztervezője *Alekszandr Belozub*. A karmester *Kovács János*. Jekatyerina szerepében *Lukács Gyöngyinek* és *Bátori Évának* tapsolhat a közönség, *Boriszt Berczelly István* és *Gurbán János*, *Szergejt* pedig *Vagyim Zaplecnyij* és *Gulyás Dénes* alakítja. A főbb szerepekben színpadra lép még *Mitilineou Cleo*, *Gregor József*, *Kiss Péter*, *Vághelyi Gábor*, *Kecskés Sándor*, *Jekl László*,

Tóth János, *Albert Tamás*, *Ionel Pantea* és *Szolnoki Apollónia* illetve *Lukács Éva*, *Kenesey Gábor*, *Vadász Zsolt*, *Molnár Zsolt*, *Derecskei Zsolt*, *Hábeter András*, *Gárday Gábor*, *Kiss Péter*, *Valter Ferenc* valamint *Gál Erika*. A Sosztakovics-operát ebben a szezonban még március 16-án, 19-én, 27-én és 30-án is láthatják-hallhatják az érdeklődők.

Rigoletto négy Gildával

Szinetár Miklós és *Harangi Mária* társrendezésében kerül színre március 30-án Verdi *Rigoletto*ja az Erkel Színházban. Az előadás díszletét *Csikós Attila*, jelmezeit *Velich Rita* készítette, a koreográfus pedig *Lőcsei Jenő*.

A produkciónak a premiért követően még hat alkalommal, április 1-jén, 9-én, 13-án, 20-án, 22-én és 29-én tapsolhat a publikum. A címszerepet *Fokanov Anatolij*, *Gurbán János* és *Sólyom-Nagy Sándor* énekli, a mantuai herceget pedig *Kováczházi István* és *Fekete Attila* alakítja. *Gilda* szerepében négyen is színpadra lépnek: *Kertesi Ingrid*, *Péter Cecília*, *Bazsinka Zsuzsanna* és *Rost Andrea*. *Sparafucilét* *Cserhalmi Ferenc*, *Szvétek László* és *Bátor Tamás* kelti életre, *Maddalénát* pedig *Gál Erika* és *Szolnoki Apollónia*. Az előadásokat *Medveczky Ádám* és *Kesselyák Cergely* vezényli.

Gyöngyösi gólyakalifája

Gyöngyösi Levente A gólyakalifa című kétfelvonásos operáját kettős szereposztásban, 2005. május 28-án és június 4-én mutatja be az Operaház. A szöveget *Babits nyomán Balla Zsófia* írta, a rendező *Harangi Mária*, a díszleteket *Csikós Attila*, a jelmezeket pedig *Nagy Viktória* tervezte. *Koreográfus* *Patakly Klára*. *Tábornok* *Elemért Sólyom-Nagy Máté* és *Rezsnyák Róbert*, *Sylviát* *Szolnoki Apollónia* és *Bakos Kornélia*, *Etelkát* pedig *Herczenik Anna* és *Wierdl Eszter* kelti életre. Az *Inast* *Ambrus Ákos* és *Réti Attila*, az *Apát* *Fried Péter* és *Valter Ferenc*, az *Anyát* pedig *Zempléni Mária* és *Csavlek Eteleka* alakítja. Az előadásban színpadra lép még *Szvétek László*, *Somogyi Eszter*, *Ocsovay János*, *Gavodi Zoltán*, *Mitilineou Cleo* és *Gerdesits Ferenc* illetve *Tóth János*, *Felber Gabriella*, *Derecskei Zsolt*, *Csapó József*, *Péter Cecília* valamint *Kóbor Tamás*. A gólyakalifának a két bemutató mellett még június 1-jén és 8-án is tapsolhat a közönség; az előadások dirigense *Vashegyi György*.

Wagner ünnepi játéka két este

Richard Wagner Parsifal című, háromfelvonásos ünnepi játéka 2005. március 25-én és 29-én kerül színre a dalszínházban. A *Mikó András* rendezte produkció, amelynek díszletét *Forray Gábor*, jelmezeit *Makai Péter* tervezte, koreográfusa pedig *Seregi László*, *Kovács János* dirigálásával hangzik fel. A címszerepet *Molnár András* énekli, *Kundryként* *Németh Judit* lép színpadra, *Amfortast* *Perencz Béla* alakítja. *Gurnemanzot* *Robert Holl*, *Titurelt* *Valter Ferenc* *Klingsort* pedig *Berczelly István* kelti életre.

Ismét műsoron A törpe és a Várakozás

A két egyfelvonásos darab, *Zemlinsky A törpe és Schönberg Várakozás* című alkotása 2005. április 8-án és 14-én kerül ismét színre az Ybl-palotában. A két művet *Zsótér Sándor* állította színpadra, a díszleteket *Ambrus Mária*, a jelmezeket *Benedek Mari* készítette. *Koreográfus* *Vati Tamás*. *Zemlinsky* tragikus meséjében a címszerepet *Csák József* kelti életre, *Donna Clarát* *Wierdl Eszter*, *Ghitát* *Herczenik Anna* alakítja. *Hoppmesterként* *Bátki Fazekas Zoltán* lép színpadra, a három cseléd pedig *Mitilineou Cleo*, *Simon Krisztina* és *Szolnoki Apollónia*. A *Schönberg-monodráma*ban a nőt *Zempléni Mária* kelti életre. Az estek dirigense *Kovács János*.

Áprilisi mesebalett-sorozat

Kocsák Tibor muzsikájával *ifj. Haragózy Gyula* készített koreográfiát a Grimm testvérek meséjére, a *Hófehérke és a 7 törpére*. A mesebalettet, amelynek díszlete *Kentaur* alkotása, jelmezterveit pedig *Velich Rita* készítette, áprilisban négy alkalommal (24-én délelőtt és este, valamint 26-án és 27-én) láthatják az érdeklődők az Erkel Színházban.

Zorba az Erkel Színházban

Kevházai Gábor *Mikisz Theodorakis* zenéjére készített koreográfiája májusban négy este, 4-én, 11-én, 19-én és 22-én kerül színre ismét az Erkel Színházban. A kétfelvonásos táncjáték díszlettervezője *Borsa Miklós*, jelmezeit pedig *Burda Anna* és *Varga Kálmán* készítette.

A gólyakalifa

A Millenniumi Operapályázat második díját 2000-ben egy még egyetemista zeneszerző, Gyöngyösi Levente nyerte meg. Babits Mihály *A gólyakalifa* című filozofikus alkotásából Balla Zsófia írta a librettót. A darabot félig szcenírozva a Millenáris Teátrumban adták elő, Vashegyi György vezényletével. Most is ő irányítja a zenei előkészületeket a május 28-ai operaházi bemutatóra.

Fotók: Gramofon-archív

Vashegyi György,
A gólyakalifa karmestere

Az ifjú komponista tulajdonképpen véletlenül ismerkedett meg mélyebben Babits írásával. „1999-ben egy barátom adta a kezembe a kötetet azzal, hogy talán jó téma lenne...” – meséli Gyöngyösi. Megtetszett a történet, megkérte Balla Zsófiát, hogy készítsen belőle librettót. Balla csak hosszas rábeszélés után vállalta a munkát, mert a történetben kevés a cselekmény. „Végül mégis elkészült a szöveggönyv és elkezdhettem tervezni” – emlékszik a zeneszerző. A gólyakalifát eredetileg diplomadolgozatnak komponálta, de fölfedezte az operapályázatot, jelentkezett.

A darab zenei stílusáról azt mondja: öt év távlatából eklektikusnak tűnik. Mozart, Bartók, helyenként az új bécsi iskola törekvései, de a reneszánsz, barokk zene, sőt a könnyű műfaj hatása is kivehető. Állítja: igyekezett olyan muzsikát komponálni, ami hallgat-

A Vashegyi György által vezetett Orfeo Zenekarhoz több szál fűzi a fiatal muzsikust: „A zeneszerzés szakon a zongorát választottam hangszerként, de időközben megkedveltem a csembalót. Így már hat éve continuo-játékosa vagyok az Orfeónak. Az utóbbi idők legizgalmasabb munkája szintén Vashegyi Györgyhez köt. Azt az izgalmas feladatot kaptam, hogy Mozart egyik késői, befejezetlen operája, A kairói lúd fennmaradt vázlata alapján kitaláljam a hegedűszólamokat. Az operából, ma sem tudni miért, csak hat ária zenekari basszusa és az énekszólamok készültek el. Nekem jutott az öröm, hogy néhány hónapra Mozart bőrébe bújhassam. Ezt a hat, nem összefüggő áriát mutattuk be Salzburgban és Bécsben.”

Herbert Veronika

Struktúraváltás, létszámleépítés és új igazgatók az Operaházban

Január végén Szinetár Miklós, a Magyar Állami Operaház intendáns-főigazgatója sajtótájékoztatón mutatta be az intézmény új ügyvezető igazgatóját, Závecz Ferencet, valamint a balettigazgatói pályázat győztesét, Keveházi Gábort.

Závecz több kulturális intézménynél dolgozott pénzügyi vezetőként, a dalszínház ügyvezetői székébe a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának pénzügyi tanácsadói posztjáról került. A Kossuth-díjas, balettművész, Keveházi Gábor pályafutása sokak számára jól ismert. 2001-től a Pécsi Balett igazgatója, a társulat az elmúlt négy év munkájának köszönhetően visszanyerte rangját az európai mozgásművészetben.

Szinetár Miklós egyebek között beszámolt arról, hogy a dalszínház együttese sikerrel vendégszerepelt Japánban, Angliában, Hollandiában és Thaiföldön. A főigazgató az intézmény pénzügyi problémáiról is beszélt. A költségvetés jelentős csökkentése miatt több premier elmaradt. Így Händel *Xerxes* című operáját csak a 2005/2006-os szezonban mutatják be, Rimszkij-Korszakov *Az aranykakas* című művéről, valamint Puccini *A nyugat lánya* című operájáról le kellett mondania a színháznak. A szaktárcával folytatott tárgyalásokat követően az év elején Szinetár Miklós és Hiller István megállapodást írt alá a Magyar Állami Operaház működésével kapcsolatos változásokról és az intézmény 2005. évi finanszírozásáról. A struktúraváltás tervének kidolgozása és végrehajtása az új ügyvezető igazgató, Závecz Ferenc feladata. Egyelőre költségvetési intézmény marad az Operaház, de

nem kizárt, hogy a későbbiekben más gazdasági formában fog működni az Ybl-palota. Halaszthatatlan az Erkel Színház felújítása. Az épület teljes körű rekonstrukciója az előzetes becslések szerint csaknem hárommilliárd forintba kerül. A beruházást Public Private Partnership (PPP) pénzügyi konstrukcióban, magántőke bevonásával valósítják meg. Az intézmény állami tulajdonban marad, próbákra, előadásokra a fenntartó évi 120 napot biztosít az Operaháznak a korszerűsített Erkel Színházban.

A következő szezonban a *Xerxes* mellett – a Budapesti Tavasz Fesztivál idején – egy este mutatják be a három Bartók-művet, *A csodálatos mandarin*, *A fából faragott királyfi* és *A kékszakállú herceg várát*. A Mozart-évfordulóra rendhagyó *Don Giovanni*-előadással készül a dalszínház. 2006 májusában felújítják Wagner *A nürnbergi mesterdalnokok* című művét.

Keveházi Gábor balettigazgató fő célja a társulat egyéni arculatának kialakítása, és hosszú távon egy új alkotói generáció kinevelése. Keveházi Aradi Máriát, a Holland Királyi Balett vezető balettmesterét kérte fel művészeti vezetőnek. Tervei között szerepel Seregi László Cédrusának felújítása, valamint Frederic Ashton *Hamuipókjének* bemutatója.

Keveházi Gábor

Závecz Ferenc

Káosz helyett zene

Sosztakovics-bemutatóra készül az Operaház

Az előző tavasz nagy sikere, Leos Janaček Jenűfája után újabb izgalmasnak ígérkező premierre készül a Magyar Állami Operaház. Március 12-én Dmitrij Sosztakovics Kisvárosi Lady Macbeth című operáját mutatja be a társulat Kovács János vezényletével, Lukács Gyöngyi főszereplésével, Vidnyánszky Attila rendezésében.

Milyenek kell lennie egy „tisztességes” szovjet operának? Az 1930-as évek második felében Sztálin három fő irányt szabott zeneszerzőinek: a témája legyen szocialista, a zenei nyelve realista (ne legyen benne diszsonancia és az orosz nép muzsikájára épüljön), továbbá a cselekmény legyen „pozitív”, végződjék boldogan, és magasztalja az államot... Érthető, hogy amikor Sztálin 1936-ban elment a moszkvai Kis Színházba megnézni Sosztakovics Kisvárosi Lady Macbeth című operáját – két évvel a darab sikeres leningrádi ősbemutatója után! –, már az első szünetben tajtékozva rohant ki páholyából és habzó szájjal szidta a szerinte degenerált, kaotikus zenét.

Sosztakovics zseniálisan modern alkotása egyik zsarnoki kritériumnak sem felelt meg. Megfelel azonban egy sokkal fontosabbnak: olyan remekmű, amely túlélte Sztálint, a kommunizmust, bejárta a világot, és amely nem hullik ki az idő rostáján. A Kisvárosi Lady Macbeth ugyanis a XX. század operairódmánának egyik leghatásosabb darabja, az orosz verizmus megdöbbentő erejű zenedrámája. Vadul szenvedélyes és megrázó, hangszerelése briliáns, vokális nyelvezete csodálatosan logikus és természetes. Cselekménye oly gyorsan halad, hogy a közönség gyakran fel sem tud ocsúdni. Alighogy átélte az egyik jelenetet, máris rázuhan a másik. Kevés opera létezik, amely hasonló érzelmi mélységeket érne el. Realisztikus felfogású, ugyanakkor nagyon nemzeti: valódi orosz mű.

Jelenet az 1965-ös budapesti előadásból, elől: Mátyás Mária

Kovács János karmester

Vidnyánszky Attila rendező

Sosztakovics csaknem három évig dolgozott a Lady Macbethen, életének talán legboldogabb korszaka volt ez. Témáját a XIX. század jeles orosz elbeszélője, Nyikolaj Szemjonovics Leszkov művéből merítette, aki hosszú vidéki utazásai során alaposan megismerte az orosz nép lelkivilágát, gondolkodásmódját. Az orosz Lady Macbeth-történet szokatlan elevenségével és mélységével azonnal elbűvölte Sosztakovicsot. A librettó elkészítésében Alekszandr Germanovics Prejsz fiatal leningrádi színműíró volt a zeneszerző segítségére. A darab a tervek szerint egy trilógia első része lett volna, amely az orosz nő életét, sorsát, társadalmi szerepét járja körül.

Művét menyasszonyának (később első feleségének), Nyina Vasziljevának ajánlotta. Hiszen a Kisvárosi Lady Macbeth – eredeti címén: A mcenszki járás Lady Macbethje – arról (is) szól, hogy milyen lehetne a

szerelmem, ha a világ nem volna tele gonoszszággal. Az a szerelmem, amely az élet legszebb és legnagyobb ajándéka, és amiért vétkezni és halni érdemes. Sosztakovics Nyina iránt érzett heves szenvedélye világosan kitűnik az operából; erős személyiség, vonzó, rendkívüli nő lehetett. És persze szól a darab a szexualitásról is, no meg a zsarnokságról, de leginkább a bűnről – s ilyen értelemben gondolatvilága kicsit rokonítható a fent említett Jenűfával. (Amúgy inkább Berg Wozzeckje adott hozzá mintát.)

De mi köze Leszkov és Sosztakovics hősnének, Katyerina Izmajlovának Lady Macbeth-hez? „A Macbeth-párhuzam – miként a szöveg magyar változatát készítő Romhányi Ágnes fogalmaz – a két hősnő sorsa között feszülő ellentét miatt lényeges. Shakespeare hatalomvágyó úrnője saját akaratából lép a bűn útjára, hogy céljait elérje. A kupecvilágban megalázott Katyerina gyengeségből követi el bűnét és kényszerből öl. Saját szabadságának, szerelmének beteljesülése, majd végzetes csalódottsága kergeti gyilkosságba és öngyilkosságba.”

A XIX. század közepén járunk. Az orosz kisvárosi Lady Macbeth, azaz Katyerina számára a gazdag kereskedőfeleség élete lesújtóan unalmas, egészen addig, amíg hatalmába nem keríti Szergej, a munkás iránti szexuális vágy és romantikus érzelmek. Amikor apósa felfedezi a kapcsolatot és megkorbácsolja Szergejt, Katyerina megmérgezi az öregembert. Amikor a férje is rájön mindenre, Szergejjel őt is megölik. Lebuknak, és Szibériába kerülnek más fegyencekkel együtt. Katyerina felbosszantja Szergejt, aki a fiatal rabnőt, Szonyetkát kezdi kerülni. Ezt már nem tudja elviselni, a folyóba löki riválisát és ő is utána ugrik.

A mű sorsa alapvető hatással volt Sosztakovics pályájára. Kezdetben sikert hozott, két évig ment Leningrádban, majd újabb két évig Moszkvában (sőt, 1935-ben még Clevelandbe is eljutott). „Nagy proletár operaként” ünnepelték. Ám a siker hirtelen a visszajára fordult. Jött Sztálin említett színházlátogatása... Sosztakovics így emlékezett azokra a napokra: „Elmentem... Arhangelszkbe Viktor Kubackij gordonkaművészzel. A gordonkaszonátamat

játszottuk. 1936. január 28-án elmentünk a pályaudvarra, hogy megvegyük az aznapi Pravdat. Átlapoztam, és ott találtam a Zene helyett káosz című cikket. Sohasem felejttem el azt a napot, életem minden bizonnyal legemlékezetesebb napját. Az a cikk a Pravda 3. oldalán egész életemet megváltoztatta. Aláírás nélkül jelent meg, mint egy vezércikk – vagyis a Párt véleményét fejezte ki. Valójában Sztálinét, és ez sokkal fontosabb volt."

Az operát neurotikusnak, burzsoának és dekadensnek ítélték, és azonnal levették a műsorról. Tíz nappal később újabb Sosztakovicsot bíráló cikk jelent meg a Pravdában, „baloldali elfajzottsággal” és „kispolgári formalizmussal” vádolták meg. A zeneszerző úgy érezte: elpusztítják. Emlékirataiban arról számol be, hogy ez az érzés egész életét végigkísérte. Közel állt az öngyilkossághoz. Nem véletlenül félt. Az a szovjet muzsikos, akit hivatalosan elítéltek, elveszíthette egzisztenciáját, börtönbe kerülhetett, akár ki is végezhetnék. Az V. szimfóniával vezekelte le vétkét, de mint komponista soha többé nem írt azzal a lendülettel és szabadsággal, szikrázó tehetséggel, mint addig.

Több mint huszonöt évig nem játszották a darabot. Sosztakovics tovább dolgozhatott, de állandóan gyötörte a gondolat, hogy nem láthatja színpadon kedvenc operáját. A hatvanas évek elején a párt központi bizottságának agitációs és propagandaosztályán azt mondták neki, ha átdolgozza művét, megengedik a bemutatását. Sosztakovics soha nem írt át semmit, de szeretett operájánál kivételet tett: végül kompromisszumot kötött.

Az átdolgozott változatot – jóval Sztálin halála után, 1963. január 8-án – Katyerina Izmajlova címmel, a moszkvai Sztanyislavszkij és Nyemirovics–Dancsenko Zenés Színházban kedvezően fogadták. A zeneszerzőt is „visszafogadta” a szovjet hatalom. De Sosztakovics keserű maradt élete végéig, mint aki tudja, mi mindenre lett volna még képes, ha hagyják. Memoárjában megmagyarázza, hogy miért kellett úgy cselekednie és írnia, ahogy. Hamlettel von párhuzamot: „Különösen megragad engem Hamlet beszélgetése Rosenkrantzcal és Guildensternnel, amikor Hamlet azt mondja, hogy ő nem síp, és nem tűri, hogy az emberek játsszanak rajta. Csodálatos részlet. Könnyű neki, végülis királyfi. Ha nem volna az, úgy játszanának rajta, hogy belegebedne.”

A Kisvárosi Lady Macbeth közben külföldre is eljutott, sorra mutatták be a világ jelentős operaszínpadain. És most, az ezredforduló után mintha reneszánsza lenne a darabnak – persze az eredeti változatnak –, újra kezdik felfedezni Moszkvától a Metropolitanen át Barcelonáig. Létezik belőle egy legendás lemezfelvétel, amelyen Galina Visnyevszkaja énekel, és férje, Msztyiszlav Rosztropovics dirigálja az Ambrosian Kórust, valamint a Londoni Filharmonikusokat. Készült az opera második változatából egy operafilm is – ugyancsak Visnyevszkajával. A Katyerina Izmajlova budapesti bemutatója 1965. december 21-én volt – orosz rendezésben, Mátyás Mária szopránnal és Kórodi András karmesterrel –, a darab mintegy húsz előadást ért meg. (Érdekesség, hogy két évvel korábban Pécsen már színre került.) A közönségnek szokatlan zenei stílus, és a magyar publikum – akkortájt nagyon is érthető – szovjetellenes érzelmei útját állták a sikernek. Most, negyven év múltán természetesen az eredeti változatot láthatjuk-hallhatjuk, úgy, ahogyan Vidnyánszky Attila megálmodja, Alexandr Belozub díszleteiben és jelmezeivel. A főbb szerepekben Lukács Gyöngyi mellett Berczelly Istvánt és Vagyim Zaplecnyijt hallhatjuk.

Sosztakovics életműve Magyarországon még sok szempontból felfedezésre vár. Így a Kisvárosi Lady Macbeth is, amely a komponista legőszintébb arca.

Devich Márton

Lukács Gyöngyi Katyerinája

A Kisvárosi Lady Macbeth női főszerepe, Katyerina Izmajlova egyike az operairodalom énektechnikailag legnehezebb, leggyilkosabb szólamainak. Ahogy mondani szokták: „be kell tenni a torokba”, és a vastag zenekari szólamokat erőteljesen át kell énekelni. Nem véletlen, hogy a márciusi premierre Lukács Gyöngyit kérték fel, akit a szerepéről kérdeztük.

Gramofon: A rendezés megmarad a XIX. század közepén, Oroszországban?

Lukács Gyöngyi: Igen, de ez a darab bárhol, bármikor játszódhatna. Ma is. Izgalmas előadás lesz, egy pillanatig sem fog a közönség unatkozni.

G.: Látott korábbi, külföldi előadást?

L. Gy.: Nem, de nem is szeretnék, az a jó, ha a szerepet teljesen magamból építem fel. Meg kell tanulni a figura fejével gondolkodni, és ez Katyerina esetében komoly feladat. Hiszen nehéz őt megérteni. Hogy miért nem veszi észre előbb: egy csalóval áll szemben!

G.: Mert a szerelem elveszi az eszét.

L. Gy.: Igen, de Szergej álságos viselkedése olyan nyilvánvaló! Többször is elolvastam Leszkov elbeszélését, magyarul és oroszul is, hogy belelássak Katyerina lelkébe.

G.: Milyen ez a nő?

L. Gy.: Boldogtalan, kielégítetlen. Sívár, szeretet nélküli életet él. A szex erősen motiválja: férfi kell neki. Verdi Macbeth-jétől (amit gyakran énekelek) abban különbözik, hogy míg Macbeth maga terrorizál, Sosztakovicsnál Katyerina az, akit terrorizálnak. És ő nem bűnnek fogja fel, amit tesz, csak a szerelmet látja.

G.: Nemcsak énektechnikailag, hanem színészilag is kihívás ez a szerep, ugye?

L. Gy.: Feltétlenül. De én nagyon szeretek játszani. És Vidnyánszky jó sokat „pakol” rám. Lesznek itt rendes akciójelenetek! Sokszor horrorisztikus képek. Zseniális lesz a rendezés, mint a Jenufa is volt.

G.: Ismeri a Visnyevszkaja-féle felvételt?

L. Gy.: Igen, de nem igazán tetszik. Visnyevszkaja akkor, amikor a felvétel készült, már túl volt a pályája csúcán. Amúgy a lemez zeneileg csodálatos.

G.: Mit gondol, hogyan fogadja a mai közönség Sosztakovics muzsikáját?

L. Gy.: Nem félek tőle, hogy nem érti meg. Nem annyira modern ez a zene, a szerep kantábilis, jól énekelhető. Nagyon élvezem, vele fekszem és ébredek.

DM

Budapesti Szépségek és Szörnyetegek

Broadway-musical licenz helyett önálló rendezésben

Egy futballpálya is bevilágítható azzal a fény mennyiséggel, amely a Budapesti Operettszínház új, nagyszabású produkciójához. A Szépség és a Szörnyeteg című Broadway-musical egy-egy előadásához szükséges. A premiért a Budapesti Tavasz Fesztiválra időzítették, hiszen a Nagymező utcai szépen felújított épület igen népszerű helyszín, előadásait szívesen látogatja a külföldi és a hazai publikum egyaránt. Az előadás rendezője Böhm György.

A statisztikát folytathatnánk, hány kiló hajat, mennyi agyagot, selymet, fát és egyéb anyagot, mennyi lámpát és kábelt használnak föl ahhoz, hogy a lélegzetelállító varázslat létrejöhön. Tim Rice és Linda Woolverton darabja mágikus vonzerejű, és a témája is mesés. Családi darab A Szépség és a Szörnyeteg, hiszen a történet az európai mesehagyományban gyökerezik, gyerekek és felnőttek egyformán tanulságos história a szeretet hatalmáról. Ki találta ki? Már nem tudjuk, csak azt, hogy számtalan irodalmi feldolgozása ismert, megannyi gyűjteményes kötetben szerepel és hamar megjelent a mozivászonon is. Hálás téma a film számára, mert az átváltozások kitűnően megoldhatók filmes eszközökkel. Legutóbb az ismert sztori animációs verziója aratott nagyszerű sikert, ez volt az első rajzfilm, amelyet a Legjobb Film kategóriában neveztek az Oscar-díjra. Hogy az alkotás zenéje elismerésre méltó, az egyáltalán nem volt kétséges, a muzsika két Oscar- és egy Grammy-díjat el is nyert.

Ilyen gazdag zenei anyagot kár lett volna kizárólag a síkban mozgó képhez kötni, az élő színház várta, hogy befogadhasa és estéről estére eleven sikerre vigye A Szépség és a Szörnyeteg magával ragadó dallamait. Nem egyszerűen a filmet ültették át színpadra, új dalok is kerültek a musical-változatba. A cselekmény ismerős a mesekönyvekből: a csodás kastély küssé nagyképű ifjú Herceget próbára teszi egy rút koldusnő, aki valójában gyönyörű tündér. Ő változtatja szörnyeteggé a fiatal embert, mert nem nyújtott számára menedéket. Az átok az egész háznépet utoléri, a házvezetőnőből például teáskanna lesz, a főkomornyikból óra. A közeli faluban élő Bell édesapját éjjel a farkasok kergetik be a Szörnyeteghez, a szépséges lány magát ajánlja fogolynak, hogy apja megszabadulhasson. Összezárva, egymástól rettegve, a Szörnyeteg és a Szépség szerepéből olykor kiesve, lassan vonzalom ébred kettőjük között. A tündér rózsája hervad, mire utolsó szirma is lehullik, valakinek szeretetével meg kell váltania az elátkozott herceget, különben mindhalálig szörny marad. A többi úgyis tudják, néhány drámai fordulat után Bell elmegy, de visszatér a kastélyba, és az utolsó pillanatban megvallja: nem csupán szánya, hanem szereti a Szörnyeteket. A boldog befejezésnek most már semmi sem állja útját, a rémes alakból daliás Herceg lesz, a komód és a csorba bögre, a tollseprű is mind visszaváltozik emberré: a sodró lendületű finálé a szeretet és az öröm hangjait zengi.

Kékkovács Mara és Szinetár Dóra – két magyar szépség

Az első, 1994-ben a New York-i Broadway-n színre vitt változat producere Robert W. McTyre volt. A koreográfus, a jelmeztervező, a díszlettervező és a fővilágosító egyedülálló tündérmesei hangulatot teremtett, amelyet ma is élvezhet a publikum. A több mint tíz éve tartó New York-i sikerszériával párhuzamosan a musical meghódította London, Sydney, Tokyo, Szöul és Bécs közönségét is – ezeken a helyeken, amint szokás, a produkció precíz másolatát lehetett csak reprodukálni. Először a világon a Budapesti Operettszínház kapott lehetőséget arra, hogy önálló rendezésben, Böhm György elképzelései szerint mutathassa be A Szépség és a Szörnyeteket.

Irányításával már január első napjai óta folynak a próbák a Nagymező utcában, ahol a Szörnyeteg-Herceg szerepét Homonnay Zsolt és Szabó P. Szilveszter alakítja. Két Szépség, vagyis két Bell készül a március 18-i és 19-i kettős premierre: Szinetár Dóra és Kékkovács Mara. „Minden tündérmese varázstükör, amely belső világunk valamely aspektusát tükrözi” – idézi Bettelheimet az a tucatnyi oldalból álló – és igen érdekes – tanári útmutató, amelyet az amerikai bemutató után állítottak össze, s amelyre, mint igen pozitív példára Böhm György hívta föl a figyelmünket. A gyerekek az útmutató alapján folytatott beszélgetések eredményeképp nem mennek/mentek készületlenül a színházba. Megismerhették és elfogadhatták a musical műfaj sajátosságait; azt például, hogy a prózai szöveg után dalra fakad a szereplő. Elsajátíthatták a színház, az irodalom eszközeivel könnyen befogadható, a társadalmi életből olykor fájón hiányzó morális értékeket. Összehasonlíthatták a darabot e tekintetben más, rokon témájú és műfajú alkotásokkal. A példa adott, csak be kellene vezetni a módszert a hazai pedagógiában is. Akkor nem kellene aggódní, vajon lesz-e öt, tíz, tizenöt év múlva is közönség a magyar színházakban.

Albert Mária

Életre kelnek az elátkozott alakok

Melódiadómping Miskolcon

Bartók+belcanto a Nemzetközi Operafesztiválon

(2005. június 11–25.)

Másodszor rendez a Miskolci Operafesztivál Kht. olyan koncertet, amelynek bevételét egy műemlék templom felújítására ajánlja fel. Tavaly nyáron Jelena Obrazcova – látva a Szentháromság ortodox templom ikonosztázanak rossz állapotát –, felajánlást tett. Így kerül sor április 10-én az Avasi templomban a világhírű mezzoszoprán jótékony célú dal- és áriaestjére.

Jelena Obrazcova

Az eddig lezajlott négy Miskolci Nemzetközi Operafesztivál Bartók neve mellett egy-egy zeneszerzőt viselte. Az idei ötlet, a Bartók+belcanto nyilván nem azért született, mert véget ért volna a szerzői névsor... 2000-ben Verdi igazi bomba volt. A következő évben Puccini következett, mindenki odafigyelt. 2003-ban a különleges előadói adottságokat, kiválózeneiséget igénylő Mozart-életműre esett a választás.

Bár sokakban aggodalmat keltett a választás a tavalyi Csajkovszkij-fesztivál is sikertörténet lett.

A 2005-ös nyár Bartók mellett újra olasz repertoárt ígér. „Választhatunk volna Donizettit vagy akár Rossinit – mondja a fesztivál igazgatója, Bátor Tamás –, de kiszélesítettük a kört: így lett belcanto.” A nyitókoncertet Kocsis Zoltán vezényli a Nemzeti Filharmonikusok élén. A Csodálatos mandarin-szvit szokatlan, vetítéssel és különböző fény-effektusokkal egybekötött előadását látjuk-halljuk majd, a második részben belcanto áriákkal lép fel a világhírű szoprán, Rost Andrea. A színház felújítja Donizetti Don Pasquale című operáját a címszerepben Enzo Capuanóval. Norina Keszei Bori lesz, aki a bécsi Staatsoperben nagy sikerrel éneklte ezt a szerepet. Ernesto az a macedón származású, Rómában élő Blagoj Nagoski, akit 2003-ban Don Ottavio-ként ismerhettünk meg Miskolcon.

Nemcsak az eredmény, de már a kiválasztás is komoly vitákat kavart: a kelet-európai országokból milyen rendezői irányvonalakat mutasson be a fesztivál? Jó lenne kiszűrni a kopott, avított előadásokat – ez a sevillai borbély esetében most biztosan sikerül. A Kamaraszínházban a Lipcsei Zeneművészeti Főiskola fiatalos, pergő, dinamikus vizsgálóelőadása szórakoztatja majd a nagyerdeműt. Rossini operájából akár egy külön kis fesztivál is rendezhető, hiszen szó van a szegedi, Kovalik-féle, igazán modern előadásról és egy krakkói társulat vendéggjátékáról is, de az biztos, hogy a salzburgi Marionett Színház is Rossini zenéjére „kötéltáncol”. A Mesélő balettcipők című, gyerekeknek szóló sorozat is amolyan „borbélyosra” kerekedik majd. Az előcsarnokban lehet

nosztalgiázni: fenőszíjak, borotvakések és habok, nyirkogó, bőrhuzatú, kényelmes forgószékek, nyakmevítőnek is beillő mosótál-cák, egyszóval fodrászkelekek kiállítása várja a publikumot.

Ha Rossini, legyen Tell Vilmos is! Az elmúlt években nagy sikert arattak a koncertszerű előadások (Manon Lescaut, Don Giovanni, Pikk Dáma), így nagy örömmel tervezik az ötfelvonásos olasz verziót, amelyet Renato Bruson külön kérésére adnak elő. Nemcsak a világhírű bariton kedvelte meg ezt a fesztivált, érzi magát otthonosan a miskolci közönség körében, de így van ezzel Roberto Scanduzzi, Roberto Frontali is, akik a záró gálaesten énekelnek, és Ramon Vargas is, aki Bellini-Donizetti dalaival lép fel.

A Szlovák Nemzeti Színház – felbuzdulva tavalyi sikerén (Kékszálló, Mandarin) –, idén két produkciót hoz a fesztiválra: Donizetti Az ezred lánya, és Rossini Hamupipőke című operáját. Donizetti Lammermoori Luciája is színre kerül, a Szentpétervári Mariinszkij Színház vendéggjátékában. Selmeczi György Auris társulata és a Kolozsvári Magyar Opera Rossini vígoperáját, az Ory grófját mutatja be a fesztiválon, Kesselyák Gergely vezényletével.

Marton Éva

Tavaly nagy érdeklődés kísérte a Bartók vonósnégyes ötösben elnevezésű programot, az Auer Vonósnégyes játéka és Batta András kísérszövege újra felfedeztette a közönséggel Bartók vonósnégyeseit. Az idei sorozatban Kodály muzikája szólal meg. Bartók kvartettjei sem hiányoznak a műsorból: a budapesti Zeneakadémián már nagy sikerrel előadott koncertjét itt megismétli Sebestyén Márta, a Muzsikás együttes és a Bartók Vonósnégyes.

A záró gálaest is nagy meglepetéseket tartogat még – mondja Bátor Tamás, aki év közben énekesként és fesztiváligazgatóként is nyitott füllel járja a világot, ennek kö-

szönhetően fiatal tehetségekkel ismert meg minket. A Covent Garden, a Metropolitan és a Scala közönsége már ünnepelte a grúz mezzoszoprán: Nino Surguladzet. Mindössze huszonkét éves az a francia származású koloratúrszoprán énekesnő, aki a Juilliard Schoolban tanult, minden versenyt megnyer, és úgy hívják: Evrad Manon Strauss.

Miskolci vállalkozók hozták létre a Múza díjat, amelyet három éve annak a művésznek ítélnék oda, aki a legtöbbet tette a kultúra terén városukért. Talán nem véletlen, hogy Müller Péter Sziámi, Kovács László és az idei díjazott Marton Éva – mindannyian a Nemzetközi Operafesztivál elkötelezett művészei.

Lőrincz Andrea

Rost Andrea

Carelli Gábor: száztíz szerep a Metropolitanben

Világhírű magyar származású operaénekesekről indítunk sorozatot. Olyanokról, akik művészi karrierjüket külföldön futották be, magyarságukat soha nem tagadták. Elsőként az 1915-ben Krausz Gáborként anyakönyvezett, majd vezetéknevét patrónusa, Benjamino Gigli javaslatára az olasz Carellira változtató tenoristára emlékezünk. A külhonban ragadt sztárok közül a leggyakrabban látogatott Magyarországra. A hatvanas évektől kezdve többször fellépett Pesten, a Magyar Rádióban sugárzott operatörténeti és énekpedagógiai sorozataival emlékezetes sikert aratott. Carelli Gábor *Utam a Metropolitanbe* címmel önéletrajzi könyvet is közreadott életútjáról, és mi természetesen nagyban támaszkodunk az abban leírtakra.

„Nevem azért félig magyar és félig olasz, mert nagyon szeretek jól enni, és a gulyás, spagetti körítéssel igen finom étel!” – ütötte el tréfával a kíváncsiskodó kérdéseket Carelli, amikor keverék nevére próbálták faggatni. Az ifjú Krausz már gimnazistaként örömet leli az éneklésben, édesanyja el is cipeli a Budapesti Ének- és Zenekar-egyesület karmesteréhez, Lichtenberg Emilhez, aki meghallgatja, és az ő javaslatára – „okvetlenül érdemes énekre taníttatni” – hamarosan már a szép magyar éneklés és pontos magyar szövegkiejtés apostolának tartott operaházi vezető tenorista, Székelyhid Ferenc veszi védőszárnyai alá. Aztán a familia 1934-ben úgy határoz: irány Bécs, ott kell próbát énekelnie a tehetséges, operai pályára esélyes fiúnak.

A Staatsoperben Carl Alwin karmester, a világhíres Elisabeth Schumann férje hallgatja meg, akit Nemorino, valamint Lyonel áriájának tolmácsolásával teljesen megnyer. Alwin indítványozza, énekeljen Giglinek. Elárulja azt is, hogy a sztár hamarosan Pesten lép fel, ami remek alkalom arra, hogy felkeresse. Névjegyet ad egyetlen ajánló mondatral – „Ez az a fiatalember, akiről már beszéltem önnek...” –, erre

Ünnepés a Metropolitanben, húszéves tagsága alkalmával, 1971-ben (Carelli Gábor: *Utam a Metropolitanbe*, Zeneműkiadó Budapest, 1979)

Carelli Gábor évtizedekkel később úgy gondol vissza: ezzel a mondatral indult művészi karrierje. A 44 esztendő Gigli a pesti Hungária Szállóban meghallgatja, és csak annyit mond, „ez az én fiatalkori hangom”. A legendás tenor meghívja magához, hogy nála képezze tovább a hangját. Vállalja, figyelemmel kíséri pályáját, beajánlja neves operaházak karmestereinek. A legendás olasz tenort elgondolkoztatja az a sorsszerűség, hogy mindketten ugyanazon a napon, március 20-án születtek, és éppen huszonöt év a különbség köztük. A fiatal magyar 1936-ban Gigli szülőhelyén, Porto Recanatiban tölt kisebb időt. 1937 tavaszán Tullio Serafin is meghallgatja, és a Római Operaházhoz kívánja szerződtetni. Mégsem ebben az operában, hanem a firenzei Teatro Comunaleban debütál 1938. november 1-jén Puccini Bohéméletében. Rodolphe szerepét felváltva éneklie a később világkarriert befutó Ferruccio Tagliavinivel. De már tudja, hogy egy német befolyásra életbe léptetett törvény értelmében, a nem kívánatos idegeneknek, így neki is hamarosan el kell hagynia Itáliát, ezért hajójegyet vesz New Yorkba, ahová 1939. február 3-án érkezik meg.

Háború utáni találkozás Giglivel, Kanadában

Új fejezet kezdődik Carelli pályáján, amely azonban korántsem a Metropolitan Operával indul. Előbb még a hatalmas országot járó kis utazó társulatokkal tart, de kapcsolatba lép az Amerikában élő Doráti Antallal is, aki Kodály *Psalmus Hungaricus*-át magyar nyelven kívánja bemutatni Dallasban. Carelli vállalja a tenorszólót. A siker frenetikus, lemez is készül a produkcióról. Aztán a Metropolitan főtitkára Toscanini figyelmébe ajánlja, aki több Falstaff rádióelőadásra invitálja, doktor Caius szerepére. Ezek az előadások azután megnyitják számára a Toscanini közbenjárása nélkül bizonyára elérhetetlen, legendás MET kapuit. Rudolf Bing anyagilag nagyon kedvező ajánlatot tesz, 1951-től a világhírű operaházhoz szerződik. Ahol aztán több mint két évtizeden át egyike a legtöbbit foglalkoztatott lírai és comprimario tenoroknak. Rendkívüli terhelhetősége, kiváló memóriája, és nem utolsósorban az a különleges képessége, hogy nagyon gyorsan tanulta az új szerepeket, no meg, hogy szinte sosem jelentett beteg, a MET egyik oszlopává emelte. „A Metropolitanben töltött évek folyamán több mint száztíz szerepért voltam felelős, a felét énekeltem, a másik fele csak cover-szerep maradt. Az is előfordult, hogy ugyanabban az operában a délutáni előadáson más szerepet énekeltem, mint amibe este be kellett ugranom” – summázza a MET időszakot a könyvében. Megecsent az is, hogy beugrásként énekelte először egy szerepet a MET színpadán, mint történt a Pillangókisasszony Pinkertonjával, amikor Licia Albanese partnereként kellett színpadra lépnie minden próba nélkül. (Pesten, a Margitszigeten is fellépett ebben az operában, és lírai tenorja még ötvenévesen is meggyőzően szólt.)

A nagyszerű énekes 1966-tól tanított is, méghozzá a New York-i Manhattan School of Musicban, ahol fiatal tehetségeket igyekezett megismertetni szakmájának fortélyjaival, „az énekesi pályára fizikailag és idegileg alaposan fel kell készülni” – hangsúlyozta. Utoljára 1997-ben, nyolcvankét évesen látogatott Magyarországra. És két évre rá, 1999 januárjában hunyt el.

Lindner András

„Elöttem van az arc, a figura és a hang”

Eötvös Péter alkotói módszereiről – két bemutató között

A párizsi Théâtre du Châtelet-ban 2004 végén mutatták be Eötvös Péter legújabb operáját, az *Angyalok Amerikában* című darabot. Április első napjaiban A balkon című műve először hangzik el Budapesten, a Művészetek Palotája Fesztivál Színházában. A zeneszerző az év felét itthon tölti, ilyenkor szinte bezárkózik zeneszerzői műhelyébe, és csak a munkának él.

Az *Angyalok Amerikában* című, csaknem hét óra játékidéjű ikerdráma számos irodalmi és színházi díjat hozott az amúgy is ünnepelet New York-i szerzőnek, Tony Kushnernek. A monumentális darabból Mezei Mari szerkesztett Eötvös számára librettót. A Théâtre du Châtelet-beli előadás fantasztikus sikert aratott, a mű angol nyelven hangzott el. Az utolsó előadás másnapján egyebek között arról kérdezhettük a zeneszerzőt, hogy értékeli az elismerést, amelynek csupán egyik magyarzata a hangzás sokrétűsége. Az énekes színészek nagyszerű játéka egyenrangú tényezőnek bizonyult. „Számomra egy opera csak akkor érdekes, ha a színpad él, mozog, ha a közönség a látványt követve jól értheti a cselekményt. Szemnek és fülnek össze kell kapcsolódnia. Nem tudnék olyan operával, operában dolgozni, amelyben egyszerűen odaállítják a művészeket, énekeljék el a történetet. Az én ideálom szerint el is kell játszaniuk a sztorit. A Kushner darabban a szereplők nagyrészt szürreális lények, angyalok, jelenések, hallucinációk, álmokban megjelenő képek. Minden, ami szürreális, nagyon jól kifejezhető zenével.”

Zene, képzelet és nyelv tökéletes hármassága van jelen az operában. „Gyönyörű a szöveg, ha a stílusát kell jellemeznem, azt mondom: polistilusú. Sokféle elem tűnik föl benne, a giccsőtől a drámai megfogalmazásig. Ez a gazdagság is inspirált arra, hogy minél sokfélebb legyen a hangzás.”

Az *Angyalok Amerikában* sikere elképesztő volt azért is, mert a francia kultúra erősen ellenáll az angломániának, az amerikanizálódásnak. Ennek ellenére befogadták az angol nyelvű előadást. Miért fontos a nyelv? „Az artikuláció kérdése nemcsak a nyelvben, a zenében is fontos. Húszesztendősen elmentem a nagyvilágba, több nyelvet megtanultam, ez nyitottá tett arra, hogy észrevegyem, egy-egy nemzet mentalitásbeli különbsége milyen erősen megjelenik a nyelvben. Amikor a Három nővérrel kezdtem dolgozni, rögtön kiderült számomra, hogy ezt az operát másként nem lehet, oroszul kell megcsinálnom. Gyönyörű nyelv, de egészen más a ritmusa, a lendülete, mások a vokális pozíciói, a mássalhangzóinak karaktere. A nyelv megadja a zene stílusát is. A balkon (*Le Balcon*) című operámat Jean Genet színművéből franciául írtam, ez a szöveg is hozta a zene karakterét. Az *Angyalok Amerikában* esetében magától értetődő volt, hogy angolul szólaljon meg. A zömmel amerikai szereplők kitűnően tartották a prozódiaát.”

Eötvös igyekszik elérni, hogy az operáit mindenütt eredeti nyelven játsszák. A Három nővér magyar verzióját elfogadhatónak tartja, de a németet nem szereti: „mindenütt kérem, ne játsszák, térjenek vissza

az orosz előadáshoz.” A balkon áprilisban színre kerül Magyarországon, ezt sem lehetett egyszerűen lefordítani, egy magyar nyelvű verzióhoz át kellett volna dolgozni az egész darabot. „Akkor lett volna értelme, ha egy művés fordítás tökéletesen visszaadja a szöveg szellemességét, kabaréyszerűségét. Így április 3-án és 4-én franciául megy a Művészetek Palotájában, a Fesztivál Színházban.”

Eötvös az énekesekkel már a munka elején megismerkedik. Meghallgatásokat tart, aztán a librettót hangszalagra olvastatja. „A munka során pontosan előttem van a figura, az arc és a hang. Ez a módszer számomra kitűnően bevált, kiderült, ha egy konkrét énekes számára elkészült a szöveg, lehet másikat is találni, aki ugyanúgy képes a szerepet életre kelteni. Egyébként a régi, XVIII.

Eötvös Péter

Fotó: Felvégi Andrea

századi szerzők is hasonlóan dolgoztak, az ismert szereplőre komponáltak. A Théâtre du Châtelet e tekintetben is példás körülményeket teremtett számomra, már három évvel ezelőtt kiválasztottam a nyolc énekest és nagyszerűen dolgoztunk együtt a hathetes színházi próbafolyamat alatt. Tudtam, hogy Julia Migenes remek komédiás, Barbara Hendricks elsősorban csodálatos orgánuma miatt került a csapatba, számomra is meglepetés volt, hogy milyen fantasztikus színésznő. Derek Lee Ragin adottságaival ugyancsak tisztában voltam, a két fiatal, Daniel Belcher és Topi Lehtipuu figurateremtő képessége kiváló, emellett persze nagyszerű muzikusok is.

Nem csak a premiért, az előadások első szériáját mind maga Eötvös vezényelte. Budapesten A balkon premierjét viszi, csak a második alkalommal állhat Kovács László a zenekar élére. „A próbák és az előadások során precízen fel tudok idézni minden zenei mozzanatot, jól tudom, melyik rész nehéz, hol kell segíteni a szereplőket, melyik részen kell majd alakítanom. Az *Angyalok* előadásain is rájöttem, akad legalább két-három rész, amit egy következő produkciónál meg kell igazítani. Szükségem van erre a tapasztalatra.” Orosz, francia, angol szövegű alkotásai után mikor komponál magyar nyelven? – kérdeztük. „Ha megrendelést kapok” – hangzott a lakonikus válasz, majd Eötvös kitért arra, hogy a fölkerés milyen fontos tényező. A Châtelet-től szabad kezet kapott az ideális szereposztás, a zenekar összeállítására, hiszen a színháznak nincs társulata. A pesti Operában sajnos csak fordítva képzelhető el: adott énekesekhez, muzikusokhoz kellene alkalmazkodnia. Több téma is foglalkoztatja, de a megrendelés kritériumai erősen determinálóak. Glyndebourne-ben vezényelte néhány évvel ezelőtt Janáček A Makropulosz-ügy című operáját, ismeri a házat, a zeneszeket és a közönséget. Ezek mind nagyon speciálisak, tehát a Glyndebourne-iek fölkerésére valami nagyon sajátos darabot kell elképzelnie. A Bajor Állami Opera is kért új operát 2010-re, de azt is kikötötték, hogy a ház nagy létszámú kórusát használja.

Eötvös élete most két részre oszlik, külföldön vezényel, koncertezik és budapesti lakása a zeneszerzői műhelye. Itt születnek a művek, amelyek azután a nagyvilágban találják meg helyüket. Az *Angyalok Amerikában* például a Théâtre du Châtelet után valószínűleg Velenében, a La Fenicében kerülhet a közönség elé. AM

„Nem vagyok bezárva a XX. század zenéjébe”

Beszélgetés Rácz Zoltánnal kortárs zenéről, ifjúsági koncertekről, törzsközönségről, tanításról

Gramofon: Szinte összenőtt az Amadindával, és együttese képviselésében gyakran megnyilatkozik. Saját magáról nem beszél annyit, ezért most az Amadindával párhuzamosan futó egyéni muzsikusi pályájáról szeretném kérdezni.

Rácz Zoltán: Huszoneves korom óta időről időre foglalkoztatnak különböző szóló kompozíciók, amelyekkel olykor elő is állok. Például 1999-ben a Nemzeti Filharmonikus Zenekarral adtunk közös koncertet – bár ott is fellépett az Amadinda, de én magam is eljátszottam egy amerikai szerző, Paul Creston marimbaversenyét a zenekarral. Létezik felvételem Bach E-dúr hegedűversenyéből, természetesen nem hegedűn, hanem vibrafonon adtam elő a művet. Néhány hete elérhető az az új CD, amelyen a Mozart kortárs Georg Druschetzky öt, timpani szólóra és zenekarra komponált művét játszom, de készítettem egy Eötvös szerzői lemezt is, igaz, azt még 1999-ben. Most is elővettem három-négy darabot: Kagelnak van egy egészen különleges, humoros, körülbelül huszonöt perces műve, „Solo für zwei” címmel, amelynek előadása nagyon izgalmas feladat lenne. Lehet, hogy sor is kerül rá, ugyanis – bár valóban ritkán foglalkozom magammal – mostanában jutott eszembe, hogy közeleg művészi pályafutásom huszonötödik évfordulója, amelynek kezdetét én napra pontosan onnan számítom, amikor Kocsis Zoltánnal és Ránki Dezsővel először játszhattam Bartók kétfogorás-ütőhangszeres szonátáját, 1981. március 29-én. Már folynak az előzetes beszélgetések arról, hogy a jövő évi Tavaszi Fesztiválon esetleg előállok egy szóló produkcióval, természetesen meghívva közreműködőnek olyanokat, akik az elmúlt negyedszázadban a legnagyobb hatással voltak rám. De amit minden tevékenységem közül a legfontosabbnak érzek, azzal 1996-ban kezdtem foglalkozni: az volt a célom, hogy megpróbáljak létrehozni Magyarországon egy olyan kamaraegyüttest, amely világszínvonalon szólaltatja meg a XX. század zenéjét. Wilhelm András barátom ragyogó ötlete alapján ezt az együttest ÜMZE-nek neveztük el, a Bartók és Kodály által 1911-ben elindított kezdeményezésre utalva. Nagyszerű zenészek álltak mellém és értünk el szép eredményeket is, de sajnos hervasztó kísérőjelenségek is járnak vele. Bár kaptunk esetenként támogatást egy-egy produkciókhoz, mégis úgy látom, ez a fajta tevékenység még azokat sem érdekli igazán, akiknek pedig kutyta kötelességük lenne folyamatosan támogatni.

G.: Kikre gondol?

R. Z.: Mindenekelőtt a kulturális kormányzatra, másrészt fesztiválokra, koncertrendezőkre. Hogy konkrét példát is említek: az idei Tavaszi Fesztivál programjának tervezésekor azzal az ötlettel álltam elő, hogy Pierre Boulez budapesti hangversenye elé szervezzünk egy Boulez-fókuszot. Itt három kompozícióját szerettem volna bemutatni, és minden jel szerint maga a mester is szívesen megtisztelte volna jelenlétével a koncertet, de sajnos a koncert nem jöhetett létre. A Tavaszi Fesztivál részéről elsősorban anyagi jellegű problémákra hivatkoztak. Valóban drága produkciónak ígérkezett, hiszen előadtuk volna Rituel című zenekari darabját, amely egyetlenegyszer szólalt meg Magyarországon – a hetvenes évek végén, a szerző vezényletével az Erkel Színházban –, de eljátszottuk volna a Sur Incises című, újabb keletű kompozícióját, amely még soha nem hangzott el itthon, Nagy Péter és Ittész Gergely pedig a zongorára és fuvolára írott Szonatinát adta volna elő. Nagyon fájdalmas számomra, hogy nem valósulhat meg egy ilyen produkció, amely pedig megemelné a magyar zenei élet

Fotó: Gramofon-archív

minőségét, hiszen ez a repertoár nemhogy a közönség, de jórészt a muzikusok számára is teljességgel ismeretlen, annak ellenére, hogy remekművekről beszélünk, amelyek tisztességes előadás esetén jelentős közönségsikert arathatnának.

G.: Muzsikusként találkozott már Boulezzel?

R. Z.: Darabját játszottam már, de személyesen sajnos sohasem találkoztam vele, zenekari muzsikusként sem. Ezt azért is sajnálom, mert 1981-ben az első komolyabb külföldi koncertem gázsiját az utolsó pfennigig elköltöttem a kölni Saturnban: vettem ötven fekete lemezt, amiből 30–32 Boulez-korong volt. Maig nagyon fontosnak tartom öt mint karmestert, mint zeneszerzőt, mint a XX. század második felének megkerülhetetlen alakját.

G.: Az Amadinda mellett tehát az ÜMZE-t is saját „gyermekének” tekint?

R. Z.: Igen. Ha van fontos tevékenységem az Amadindán kívül, az ÜMZE az, ami egyébként kizárólag az Amadinda bázisán jöhetett létre, hiszen a XX. századi repertoárt komoly ütőhangszerpark nélkül nem lehet előadni, ilyenrel pedig Magyarországon egyedül mi rendelkezünk. Ez tehát nagyon logikus kiterjesztése volt az Amadindával való működésünknek, amivel hasznára szerettem volna lenni a hazai kortárs zeneművészet egészének. 2004 októberében 17 alapítótaggal létrehoztuk az Új Magyar Zene Egyesületét – köztük Ligeti György, Kurtág György, Eötvös Péter, Szöllősy András, Dobszay László, Rados Ferenc, Csalog Gábor, Keller András, Perényi Miklós, Batta András – aztán irtunk egy levelet Hiller miniszternek, amelyben röviden ismertettük a terveinket, de ő sajnos nem talált módot a válaszra. Végül három hónap elteltével a helyettes államtitkár asszonytól kaptunk választ, remélhetőleg a közeljövőben le is ülhetünk vele egy kiinduló beszélgetésre. Fontos volna megérteni, hogy a magyar előadói praxisból lényegében kimaradt az elmúlt hatvan év repertoárja. A politikusok újabbán előszeretettel említik Magyarországot, mint Bartók, Ligeti és Kurtág hazáját. Remélem tudják, hogy Bartók távozni kényszerült ebből az országból és Ligeti, de Kurtág sem él Magyarországon, főműveik némelyike pedig máig előadatlan Magyarországon. Az elmúlt hét esztendőben egyetlen kultuszminisztere volt csak az országnak, aki egyáltalán értette miről is beszélünk. Úgyhogy PR helyett most már igazán itt lenne az ideje, hogy nekiláthassunk ledolgozni az adósságot, különben nem tudom marad-e a XX. század második feléből olyan tradíció, amelyet majd büszkén említhetnek az utódaink. Egyenlőre azonban ott tartunk, hogy a Budapesti Őszi Fesztivál, amely tavalyi PR-anyagában az ÜMZE-t, mint Magyarország első számú kortárs zenét játszó együttesét aposztrofálta, idén még csak egy kérdés erejéig sem keresett meg bennünket, vajon volna-e programjavaslatunk számukra. Elég jó?

G.: Visszatérve még egy kicsit egyéni pályájára: szólistaként ugye többnyire kortárs zenét játszik?

R. Z.: Nem feltétlenül. Mindig is szerettem olyan darabokkal foglalkozni, amelyek ugyan nem ütőhangszerre íródtak, de mégis „megszólítják” ezeket a hangszereket. Ilyen például Mozart üvegharmonika kvintettje, amelyet nagyon-nagyon ritkán játszanak üvegharmonikán – magam is csak képen láttam ilyen hangszert –, inkább cselesztán vagy hárfán adják elő, illetve a világon néhányan vibrafonon is meg-

szólaltatjuk. Miután én zongorázní kezdtem 1967-ben, és az egész zenei alapérzetem a klasszikus zenéből táplálkozik, nem is tudnék megenni nélküle. Szerencsére nem vagyok bezárva a XX. század zenéjébe. Nem is hiszek semmiféle specializálódásban: fenntartással kezelem a csak régi és a csak új zenét játszókat.

G.: Az üvegharmonika kvintettből az Amadinda év elején indult családi koncertsorozatának első előadásán is elhangzott egy részlet. Nagyon tetszett ezen a koncerten, ahogy a Mazsola zenéjétől eljutottak a komolyabb darabokig, így a gyerekek mindjárt az elején otthon érezték magukat a Zeneakadémián.

R. Z.: Persze, ezt nagyon fontosnak tartom. Rengeteg ifjúsági koncertet játszottunk az elmúlt húsz évben, nemegyszer igen rossz körülmények között. Amióta magam is apa lettem, még erősebb indítást érzek erre. Szinte lubickolok ebben a közegben és hálás vagyok a Matávnak, amiért támogatja erőfeszítéseinket. Egyébként amiből a Mazsola zenéje lett, az egy Gosseck nevű szerző gavotte-ja, csak ezt szinte senki nem tudja, úgyhogy ott el is mondtam. Ez a mű is pontosan úgy járt, mint Schumann II. szimfóniájából a Scherzo, amelyet nem lehetett a hetvenes-nyolcvanas években Magyarországon eljátszani, mert az emberek özszesúgtak, hogy ez a tévéhíradó zenéje.

G.: Ennyi ifjúsági koncerttel a háta mögött nyilván kikristályosodott valamilyen módszer, amelyet a leghatásosabbnak érez...

R. Z.: Életemben először nyílik lehetőségem arra, hogy – bérletről lévén szó – négyszer azonos közönség elé álljak ki. Ez lehetővé teszi az építkezést: a második koncerttől kezdve vissza lehet utalni a korábbiakra, és tematikusan lehet fölépíteni az egész sorozatot. Eddig mindig egy-egy előadást tartottunk – ilyenkor az összekötő szövegemet soha nem találtam ki előre. Itt viszont nagyon pontosan végiggondoltam, hogy miről akarok beszélni és milyen terjedelemben, a gyerekközönség ugyanis erre roppant érzékeny. A sorozat következő koncertjén Varése-t, Ravelt, Debussyt, Bartókot és Cage-et játszunk, a XX. század legnagyobb klasszikusait. Egyébként ebben a sorozatban sem csinálunk mást, mint az eddigi húsz év alatt és ha valamit is elértünk ezen időszak alatt, az az, hogy van egy közönségünk, amely akkor is bejön a koncertjeinkre, ha a műsoron szereplő szerzők közül egyet sem ismer. Vagyis miattunk jön be, mert hisz nekünk. Ez nagyon jó érzés, egyben óriási felelősség. A kortárs zene előadása terén rengeteg selejt keletkezett az elmúlt évtizedekben. A XX. század második fele az első olyan zenetörténeti korszak, amelyben a hallgató egy kellemetlen vagy számára értelmezhetetlen koncertmenny után automatikusan a szerzőben keresi a hibát és nem az előadóban. Meggyőződésem, amit tapasztalataim is megerősítenek, hogy az igazság ennek pontosan a fordítottja.

G.: Mit gondol, mennyire jellemző a komolyzenei koncertekre általában, hogy a közönség inkább az előadó, mintsem a mű(vek) miatt megy be a hangversenyre?

R. Z.: Az a véleményem, hogy a XX. század végére az előadó-művészetben egyfajta gladiátorvilág alakult ki. Az emberek a híres „gladiátorok” küzdelmére kíváncsiak. Értük mennek el. Ha nem így lenne, akkor is megtelne a Zeneakadémia nagyterme Bach Goldberg-variációira, ha nem Schiff András játszáná, hanem X. Y. De nem telik meg.

G.: Bizonyos népszerű művekre – egy Beethoven Kilencedikre vagy egy Carmina Buranára – akkor is bemennek, ha akárki adja elő.

R. Z.: Természetesen vannak kivételek, és ha már a Carmina Buranát említette: éppen ez tartozik a bűnök közé. Meggyőződésem, hogy Boulez Ritueljére, erre az igazi remekműre is ugyanannyian bemenének, ha annyiszor eljátszották volna, mint a Carmina Buranát, a XX. század e teljesen jelentéktelen darabját. A felelősséggel gondolkodó embereknek – a kultúrpolitikustól a zenészig és a fesztivál-igazgatóig – fel kellene mérniük, hogy ez nonszensz.

G.: A családi koncerten feltűnő volt, hogy jó néhány tanítványát is bevonta az előadásba. Tizenöt éve tanít az akadémián, emellett rendszeresen tart külföldön mesterkurzusokat. Enélkül nem érezné teljesnek muzsikusi pályáját?

R. Z.: Mára teljesen világossá vált számomra, hogy két okból nagyon fontos nekem a tanítás: egyrészt, mert a tanítványoknak sokszor olyan dolgokat kell megfogalmaznom, amit magamnak lusta lennék, ezért aztán tanulok; másrészt csodálatos dolog, hogy én öregszem, de mindig 18 és 23 évesek között vagyok, s ők frissen tartanak engem. Örülök a sikereiknek, ugyanakkor aggódom is értük, mert látom, mennyire nehéz ma zenésznek lenni.

G.: A növendékei többségéből zenekari zenész lesz?

R. Z.: A Zeneakadémiáról kikerülő hallgatók döntő többsége zenekarban helyezkedik el. Ez a realitás. Ezért nem értem, miért nincs a Zeneakadémián rendes zenekari képzés. Miért nem tölti be legfőbb feladatát, vagyis hogy ragyogó zenekari muzikusokat képezzen? Most azt a hamis illúziót táplálja, hogy sokakból válhat szólista, holott jó, ha egy százalékuknak sikerülhet. Ki merem mondani, hogy a Zeneakadémia rosszul működik. Egyáltalán nem arról szól, amiről kellene. Természetesen az én tanítványaim nagy része is zenekarokba kerül majd, mindegyiküknek sokszor elmondtam, olyan képzeteknek kell lenniük, hogy jó eséllyel föl tudják venni a versenyt egy próbajátékon, akár az Ensemble InterContemporaine-nél, akár a Berlini Filharmonikusoknál. Csodálkozom, hogy a tanítványaim közül még senki nem akarta utánozni a pályánkat. Talán azért, mert közelről látják a működésünket, s így a problémáinkat is. Most van egy kvartett, amelyben nagy esélyt látok, hogy együtt maradnak. Druklok nekik, és nagyon örülnék, ha meg tudnák örökölni a helyünket a világban, vagy legalábbis megszorogatni minket. Ezt egészen komolyan mondom.

G.: A kvartett formáció itt adja magát? Ez az ideális felállás?

R. Z.: Nem feltétlenül. A műfaj klasszikus formációja a hattagú együttes. A Strasbourgi Ütőegyüttes is ilyen volt. Az induláskor, 1984-ben el kellett döntenünk, hányan leszünk. Hetekig gondolkodtunk rajta. Az én koncepcióm mindig is az volt, hogy négyen legyünk, mert úgy láttam, a kisebb együtteseké a jövő. Fontos példa volt az is, nyilván nem véletlen, hogy nem vonóshatosok vagy -nyolcasok, hanem vonósnégyesek alakultak ki. A négy nagyon jó szám. Huszonegy év után is úgy látom, tökéletesen döntöttünk; óriási hiba lett volna hatan lennünk. A vívódás időszakában azt mondtam a többieknek, ha elég jók leszünk, mindig találunk majd ötödik és hatodik zenészt ahhoz, hogy a repertoárnak azt a részét is játszassuk. Így is történt és az eltelt huszonegy évben, talán részben miattunk is, az ütőhangszeres repertoár látványosan elmozdult a kvartett irányába. Ha van „Amadinda-iskola”, annak az a lényege, hogy mi folyamatosan és azt hiszem, megalkuvás nélkül, évtizedek óta arra törekszünk, hogy egy-egy produkcióban minden hang a helyére kerüljön. Nincs elvesztett hang. És ezért képesek vagyunk sokat dolgozni, olykor szenvedni is.

Aradi Péter

Hihetetlen, de igaz: Simon Rattle ötven éves. A zenészvilág általában hatvannál kezd el ünnepegni, hetvennél jön az életmű mérlegelése, méricskélése, a „nagy ünneplési áttörés” pedig hetvenöttnél. Rattle-lel kapcsolatban – úgy tűnik, hogy ő ebben is kivétel – már az ötven is elegendő egy jó hangos és hivatalos Happy Birthday elnéklésére (a karmesternek idén januárban volt a születésnapja). Az EMI Orff slágerdarabját, a *Carmina Burana*t jelentette meg 2005-re. De nem szabad bedölni a lemez sugalmazásának: bár a világot Fortuna irányítja, Simon Rattle nem a vak szerencse sodrásában került az elmúlt két évtizedben az előadóművészet csúcsára, vagy ha tetszik, a szuperelitbe. Nyilván voltak szerencsés mozzanatok Rattle pályáján, de ezek lényegtelennek tűnnek ahhoz képest, amit Rattle munkával, fanatizmussal és állhatatossággal ért el. Ő egy igazi „self-made-man” egy olyan korban, amikor bizonytalanná vált, hogy létezik-e egyáltalán ez a művész típus. Egy olyan korban, amikor mindent gyanússá tesz az általános PR-maszatolás és PR-machináció. Bizonyára sokan vannak, akik Rattle szárnyalását is egy ilyen PR-maszatolás eredményének látják, ők mostanság nem énekelik a Happy Birthday-t. Én azért énekelem, mert Rattle pályája a „talán” és a „mégis” megnyugtató, optimizmusra okot adó üzenetet hordozza. És ebből a szempontból mindegy, hogy tetszik-e az, amit csinál. (Sok minden nem tetszik, de ez most tényleg lényegtelen.)

Hihetetlen, de igaz: Simon Rattle ötven éves. Nem tévedésből kezdem el „újra” ezt a recenziót. Van ugyanis egy beszélgetés azon a DVD-n, melyen Rattle Mahler V. szimfóniáját és Thomas Adés *Asyla* című zenekari darabját vezényli. A kérdező Nicholas Kenyon, a felvétel még 2002-ben készült és a Mahler-darab előadásáról szól. A neves zenei szakíró mindössze négy évvel idősebb Rattle-nél, a látszat viszont minimum tizennégyet valószínűsít. Rattle azóta sem sokat változott, azaz: egyszerűen nem lehet elhinni, hogy ötven. És ez csak a külső megjelenés. Ahogy beszél, gesztikulál, ahogy villan a szeme és lelkesedik, ahogy egyszerre pörög agy és szív, az inkább a Bruckner szimfóniára előadókat toborzó ifjú titánra emlékeztet, és nem a Berlinieket irányító tekintélyre. Ha van titka Rattle-nek, akkor nyilván ez az egyik. A konzerválódott fiatalosság. A másik pedig a gondolkodása. Közben egy kamasz lelkesültsége izzik minden gesztusában és mondatában, beszédében egyetlen zavaros pillanatot, egyetlen zavaros gondolatot nem lehet elcsipni. Már-már ijesztő ez a józanság. Délelőtt még logikusan és meggyőzően beszél arról, hogy miért fontos

Carl Orff: *Carmina Burana*
Berlíni Filharmonikusok,
vezényel: Simon Rattle

EMI
●●●●○

Mahler V. szimfóniája. Mit jelent az, hogy a mű a zene XVIII–XIX. századi tradíciójának végén és a XX. század kezdetén áll, mi az, ami az V. szimfóniát végérvényesen a XX. századhoz köti? Miért kell éppen ezt és éppen most eljátszani a Berliniekkel? Miért gyorsabb az Adagietto tempója? Aztán eljön az este, és Rattle arckifejezése, mozdulatai, gesztusai megváltoznak. Már-már ripacs, ahogy vonalakat rajzol a légtérbe, ahogy összekeszalódik a szemöldöke és nem létező arcizmok lépnek működésbe. Irracionális látvány. Ám a vezénnyel járó arcjátékot hitelesíti a hangzás tökéletessége, az esetlegességek hiánya, és az, hogy a muzsikusok képesek minden arcizommozgást hangokká, ritmussá, tónussá transzformálni.

Simon Rattle szeretetreméltó ember. Talán azért, mert két, ellentmondásosnak tűnő vezérlő elvet – a hűvös józanságot és a szenvedélyt – természetesen és harmóniát tükröző módon képes követni; nem kell aggódnunk, hogy egyszer majd valamelyik pszichiátriai szakrendelés állandó beutaltja lesz. Jelenléte, közelsége nem nyugtalanító. Sőt, kifejezetten kellemes egyéniség. Mindettől függetlenül nekem nem ez a kedvenc Mahler-tolmácsolásom. Viszont örülök annak, hogy Thomas Adéstől – napjaink egyik sztárkomponistájától – olyan mű hallható ezen a DVD-n (nem mellesteg elsőrangú előadásban), mely igazolja Adés sikerét. (Hab a születésnapján törtán, hogy a darabot a Birminghami Szimfonikus Zenekar rendelte, és természetesen Rattle mutatta be 1997-ben.) Ez a kompozíció egész

Joseph Haydn: Esz-dúr szimfónia, No. 22
B-dúr szimfónia, No. 102,
D-dúr szimfónia, No. 86
Birminghami Szimfonikus Zenekar,
vezényel: Simon Rattle

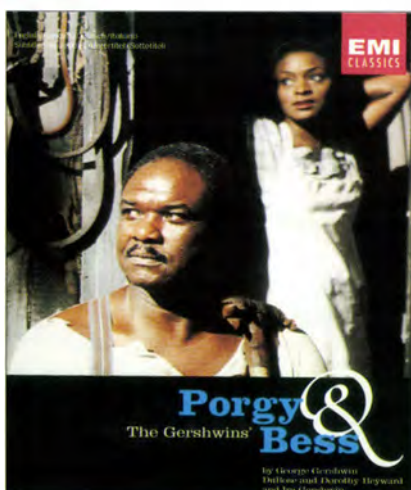
EMI
●●●●○

jó. Persze tele van hatásvadász elemekkel, nagyon-nagyon eklektikus, itt egy kicsit ilyen, ott meg amolyan. A hangszerelése is talán túl látványos. Számomra mégis annyira vonzóan tűnik, hogy ezekről a (vélt) hibákról hajlandó vagyok megelégedezni. És persze jelzi azt is, hogy Abbadót olyan karmester követi Berlinben, aki egyformán jó kapcsolatokat ápol Haydnal, Mahlerrel és a kortársakkal.

S ha már Haydnról tartunk. Hogy Rattle érdemes a XX. század nagy előadójának címére, azt az EMI egy 1995-ös Haydn-felvételével óhajtja bizonyítani. A zenekar ekkor még természetesen a birminghami együttes volt. Egy korai, egy középső korszakbeli és egy kései Haydn-szimfóniát hallhatunk erről a kiadványról. Azt hiszem, nincs olyan pillanata ennek a lemeznek, ami ne lenne eltalálva. És nincs egyetlen olyan pillanata sem, amit ne hallottunk volna korábban. Az egyik pillanat mintha Brüggéné lenne, a másik Bernsteiné, a harmadik Karajané, a negyedik pedig Harnoncourté. Most jöhetne az a mondat, hogy bár mindenből van egy kicsi, de az egész teljesen személyes és egyedi, hamisítatlan Rattle. De nem tudom ezt mondani. Annyi viszont bizonyos, hogy ezek a Haydn-interpretációk sohasem zavarnak. Akkor se, ha historikusokra vagyok hangolva, és akkor se, ha netán romantikus nagyzenekarra. Rattle már 1995-ben is XXI. századi karmester volt, olyan, aki nem sokat tapasztalt a historikusok körüli hangzavarból. Rattle nem érzi magát megfosztva a Máté passiótól. (Volt idő, amikor szóba se jöhetett, hogy Bachot játsszanak a

Gustav Mahler: V. szimfónia
Thomas Adés: Asyla – DVD
Berlín Filharmonikusok,
vezényel: Simon Rattle
EMI

George Gershwin: Porgy és Bess – DVD
Willard White – Porgy, Cynthia
Hyman – Bess, Gregg Baker – Crown,
Damon Evans – Sporting' Life
Londoni Filharmonikusok, Glyndebourne
Kórus, vezényel: Simon Rattle
EMI

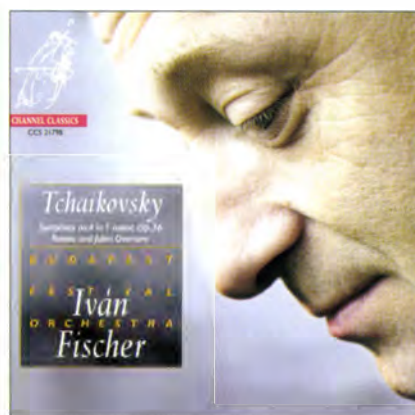
Chicagói Szimfonikusok. „Éz az öskonzervatív múltba fordulás legkárosabb hatása” – fakadt ki Barenboim.) Rattle a legjobb meggyőződése szerint muzsikál, mindent felhasznál, amit jónak tart. Ez a fajta karmesterség – talán a Rattle-rajongók most meghökkennek – tulajdonképpen tanítható, másolható. Mivel nem sok karakterisztikus vonása van, a másolás az epigonizmus veszélye nélkül gyakorolható.

A Carmina Burana felvétel számomra egy kísérletről szól. Rattle megpróbálja karakterizálni játékmódját. Meglévő tendenciákat erősít fel, hogy felismerhetővé váljon. Maradva a arcizomjáték-hasonlatnál, úgy tűnik, hogy Rattle tudatosan elmélyít magán néhány ráncot, melyek eddig csak néha-néha jelentek meg; mindezt azért, hogy arcvonásai (azaz stílusa) markáns legyen. A rugalmas és hajlékony tempókezelés ezúttal szélsőséges gyorsításokban, megtorpanásokban jelentkezik. Veszélyes út ez, hiszen pillanatok alatt manírrá, modorossággá válik. Nem a partitúra friss olvasata ez, hanem a partitúra felülírása. Lassan felül kell írni a partitúrákat – lehet, hogy ez lesz a XXI. század meghatározó és évtizedes vitákat kiváltó játékmódja –, de számomra nem Rattle az a formátum, aki ezt hitelesen megtehetné. Ez a Carmina Burana-felvétel, minden üdítő izgalma ellenére, ezt támasztja alá.

A Porgy és Bess DVD-változata (a két felvételi dátum: 1993 és 2001) zeneileg tökéletes. Rattle a Londoni Szimfonikus Zenekar élén teljes biztonsággal beszél Gershwin nyelvére. A filmváltozat az 1986/87-es Glyndebourne Fesztivál produkciójából indul ki (ezt a rendezést vitték aztán 1992-ben a Covent Gardenbe is), de a színpadi előadás rögzítése helyett az operát tévétúdióban vették fel. Ettől aztán olyan, mint a BBC Shakespeare-adaptáció. Stúdióba épített díszletek, parkettára szórt homok, műfű és filodendron. Kell egy kis idő, amíg megszokjuk, azután már nem zavaró. Mivel a színpadi rendezést követi a film, viszonylag kevés filmes megoldással találkozunk. Ezek közül egész jó az első felvonás verekedése, még akkor is, amikor Bud Spencer műpofonjai zuhognak. Furcsa viszont a harmadik felvonás viharjelenete, a stúdióban ömlő műorkán és műszél. Ráadásul itt gyakran vált a kép a kint és a bent között, amit a zene „keverésével” is érzékeltetnek: Gershwin ebben a fontos dramaturgiai pillanatban filmzeneszerzővé válik. Fantasztikusak viszont a figurák. A dobóatléta méretű Crown (Gregg Baker) maga az öserő. Willard White testi nyomorultsága (Porgy) látványos, de nem túlzó. Sporting' Life (Damon Evans) karakterében kicsit erős a dealer vonal, de nem zavaró. Egyedül Bess nem tűnik számomra jó választásnak, és igazából a karakterét sem találták ki jól. (Igaz, maga Bess sem tudja, hogy mit akar...) A kisebb szerepekben is igazi arcok tűnnek fel. Az énekes teljesítmény pedig egyenesen jó.

Boldog születésnapot, Simon!

Molnár Szabolcs

Csajkovszkij: IV. (f-moll) szimfónia,
Rómeó és Júlia nyitányfantázia – SACD
Budapesti Fesztiválzenekar,
vezényel: Fischer Iván
Channel Classics – Karsay és Társa

Új kiadója gondozásában a Budapesti Fesztiválzenekar második CD-je került a világcipőre. A független label aligha szánhat hatalmas összegeket felvételei promóciójára. Az a tény, hogy a nemzetközi szakajtó figyelmébe a megjelenéssel egyidőben koncentráltan irányult a lemezre, az együttes elismertségét jól illusztrálja. Izgalmas kalandnak hallatszik ez a Csajkovszkij-felvétel. A kiforrott zenei, formai eszközökkel dolgozó komponista minden jelentős vonása fölfedezhető a IV. szimfóniában: orosz kolorit, a végén egy valószínűleg számon tartott népdal földolgozása, lendület és melankólia romantikusan szélsőséges áradása. Csupa bűvölet, s éppen ez a csapda; lehet túl szenvedélyesen és túl szikáran is megszólaltatni. Nos, Fischer Iván e kettősség közötti cérnavékony mezsgyén halad, mindvégig töretlenül, együttese pedig érzékenyen követi. A monstrozus nyitótétel rezei csodás ragyogással szólnak, majd finom átmenettel lágyan kapcsolódik a vonós szekció. A dalszerűen befelé forduló második tétel sokszínűségét kitűnően adja vissza a zenekar, mintha az Anyegin Tatjanájának hajnali monológját hallanánk. A scherzo tételben megannyi hangszeres bravúrt hallunk, a finálé pedig a ballettzenék sodró lendületét idézi. A Fesztiválzenekar itt is kerüli a megszokott sémákat, pontos artikulációval hangzik föl Csajkovszkij muzsikája, igazolva egy kétségekkel teli alkotó letisztult önértékelését: még itt van az én időm... A nyitányfantázia 1880-as változata található még a CD-n. Lélekkel szól a drámai fantázia, és törli minden kínos emlékünket arról, hányszor koptatták aláfestő illusztrációként ezt az ökonomikusan megkomponált, izzig-vérgig romantikus darabot. A felvétel visszaadja Csajkovszkij megtépzott becsületét.

Albert Mária

A Decca nemrégiben indított archív sorozatának négy darabja került a hazai boltokba. Kathleen Ferrier lemeze minden idők egyik legkülönösebb felvétele. Az énekesnő 1952. október 7-én és 8-án énekelt lemezre Sir Adrian Boult vezényletével nyolc barokk áriát. 1953. október 8-án meghalt. A napra pontosan egy évvel korábbi felvétel volt az utolsó, amit készített. 1960 márciusában aztán különös dolog történt. A felvételek egykor közreműködő zenészek újra összegyűltek, hogy sztereóban felvegyék az áriák zenekari kíséretét. Richard Strauss operájából, A rózsalovagból Karajannal és Schwarzkopffal egyszerre készített monó és sztereó felvételt az EMI. Saint-Saëns Orgonaszimfóniájánál szokás még az egyszerre hangzó részek másutt-máskor történő felvétele; azért, hogy híres, neves orgonák – általában francia katedrálisokéi – szólhassanak a másutt készített felvételekről.

A halált nehéz elfogadni. A sztereó felvétellel mintha tovább élt volna a sajátosan szép és szép hangú brit énekesnő. Az árialemez tematikája kísértetiesen kapcsolódik a rákövetkező szomorú eseményekhez: All is fulfilled – ez a János-passió Es ist vollbrachtjának angol változata. John Culshaw producer visszaemlékezése szerint az énekesnőt éppen jó vizsgálati eredményről értesítették az utolsó ária feléneklése előtt, így talán az ugyancsak műsoron lévő „O thou that tellest good tidings to Zion” kezdetű ária hangulata élt benne, amikor a Messiás tragikus színezetű monumentális áriájának részletét énekelte. Ferrier valóban ritka tünemény volt. Mély, telt, mégsem öblös hangjában meghatóan sok melegséggel. A lemez csodálatos. A kíséret kicsit magasabb hangszíne szépen veszi körül a korábban rögzített énekehangot. Ennél intenzívebben nem lehet előadni a négy Bach- és négy Händel-áriát. Az az érdekes, hogy Ferrier nem alkalmaz hatásos külsődleges megoldásokat, szinte az áriák pusztá eléneklésével ér el óriási hatást. Nagy kár, hogy a He was despised-nak csak az első részét vették fel. Milyen jó volna a gyors középrész és a visszatérést is hallani! Az előadás azonban olyan szép, hogy nincs hiányérzetünk, ahogyan bizonyos antik torzók esetében sincs. A két nem latin nyelvű Bach-részletnél sem zavaró az angol nyelv, ilyen vokális teljesítmény mellett eszébe sem jut az embernek efféle mellékes dolgokon gondolkodni.

1962-ben készült Birgit Nilsson Verdi-lemeze. A nagy Wagner-énekesnő Verdi és Puccini műveiben is szépen helytállt. A Lorin Maazel dirigálta Tosca mellett ideje volna Az álarcosbál Solti György, valamint a lemezen három részlettel is szereplő Macbeth Thomas Schippers vezényelte felvételét is újból kiadni. Nilsson teljes mértékben megfelelt az olasz opera követelményeinek

Bach-Händel Recital
 Kathleen Ferrier,
 Londoni Filharmonikus Zenekar
 Vezényel: Sir Adrian Boult
 Decca – Universal

Nilsson sings Verdi
 Birgit Nilsson, a Covent Garden
 Operaház Ének- és Zenekara
 Vezényel: Argeo Quadri

Decca – Universal

is. Technikai gondolai, stilsztikai problémái nem akadnak. Pazar hangjával lenyűgöző teljesítményt nyújt a lemez hét operarészletében. Mindazonáltal ebben a repertoárban azt a pluszt kevésbé tudta érvényesíteni, ami Wagner-előadásaiban mindig jelen volt. A Macbeth, a Nabucco, A végzet hatalma és a Don Carlos részleteiben elsősorban a nagy hang és a biztos technika érvényesül, interpretációi inkább jók, mint jelesek. Színpadon bizonyos nagyobb hatása volt a hang vívőerejének köszönhetően. Hányszor nem érezni elég megfelelőnek Lady Macbeth, Abigaille, Leonora vagy Eboli alakító-ját! Innen nézve „a minusz hiánya” önmagában is jelentős ténynek minősül. És plusz nem is volt? De igen. A Verdi-repertoár maga. A nagy Wagner-énekesnők közül hányan énekeltek ilyen sikerrel Verdit?

Luciano Pavarotti árialemezét 1968-ban rögzítették. Hát ez nincs ma. Fialat olasz tenorista, aki a megelőző nagyok – élők és holtak – méltó utóda. Négy Verdi- és négy Donizetti-részlet. Pavarotti néhány mű teljes felvételét is elkészítette: Luisa Miller, Macbeth, Lammermoori Lucia, A kegyencnő, továbbá Az álarcosbál nem is egyszer. Pavarotti nem az a művész, akinél a különböző előadások kisebb-nagyobb különbségeit érdemes sorra venni. Vannak különbségek, de a fő

élményt az jelenti, ami közös bennük: a hang szépsége és ereje, az éneklés könnyedsége. Macduff bevezetése és áriája (O figli; Ah, la paterna mano) valamelyest szélesebb ívű a Gardelli dirigálta lemezen, a lényeg tekintetében azonban egyenrangú a bécsi előadás. Riccardo áriájával Az álarcosbálból (Forse la soglia attinse, Ma se m'è forza perderti) hasonló a helyzet. A tempó, a hangsúlyozás terén észlelhető apróbb eltéréseknek nincs különösebb jelentősége, a kifejezés ezektől meglehetősen független. A Bécsi Operazenekar élén álló Edward Downes szabályosan kíséri, a Donizetti-áriákban felszabadultabban, mint a Verdi-operarészletekben.

Sass Sylvia árialemeze 1977-ben készült. Legfőbb ideje volt hozzáférhetővé tenni. A Ferrier-album mellett ez a legérdekesebb a négy közül. Lady Macbeth Una macchia è qui tutt'ora kezdetű jelenete Nilsson lemezén is szerepel, érdemes összevetni őket. Lamberto Gardelli, e lemez kísérője sokkal izgalmasabban vezényel, mint Argeo Quadri. És Sass sokkal izgalmasabban énekel, mint Nilsson. Mig Nilssonnál a hibátlan éneklés sablonos megformálás járul, Sassnál minden egyes mondat, minden egyes szó kifejez valamit, nem is akárhogyan. E lemez fényében érthető Sass meredek felemelkedése, és nem érthető karrierjének sajnálatos megtorpanása. Hány teljes ope-

Verdi és Donizetti áriák
 Luciano Pavarotti,
 Bécsi Operazenekar
 Vezényel: Edward Downes
 Decca – Universal

Presenting Sylvia Sass
 Opera's Sensational New Star
 Sass Sylvia,
 Londoni Szimfonikus Zenekar
 Vezényel: Lamberto Gardelli
 Decca – Universal

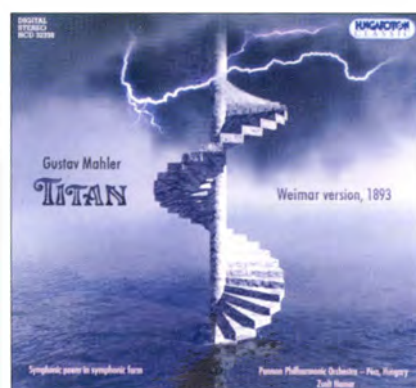

rafelvétel készült vele? Túlságosan kevés. Egy időben Callas utóadaként emlegették. Egy ilyen személyiségnek persze nem lehet utóda, ugyanakkor személyes kapcsolatukon túl joggal vonható párhuzam művészetük között is. A magyar énekesnőben megvolt Callas feszültsége, drámaisága, expresszivitása. Mindkét énekesnőről megállapítható, hogy a kiemelt érzékenységgel megélt tartalmakat oly módon tudták művésztette alakítani, hogy az mások számára is kiemelten érzékelhetővé vált. Érdekes mozzanat: a Macbeth-ária egy részlete kísértetiesen emlékeztet is a primadonna assolutára, aki a lemez felvételének évében hunyt el. A lemez az In questa reggia-ival kezdődik. A Turandot híresen nehéz áriájának egyik legkifejezőbb előadása ez. Turandot belső viharai ebben az áriában ritkán tükröződnek. A kegyetlen külső mögötti, kegyelemre éhes nőt Sass ebben az egyetlen áriában is meg tudta mutatni, s ezzel számomra legalább annyit mondott, mint teljes felvételeikkel a legjobb; beleértve Inge Borkhot, Birgit Nilssont és Marton Évát – akik a hagyományos oldalról közelítették a szerephez – vagy Katia Ricciarellit, aki alternatív módon viszonyult hozzá. A Vissi d'arte szintén közvetlen átélésű, mély megfeleléssel szól meg. A Manon Lescaut két részlete közül a Sola, perduta, abbandonata kifejezőbb,

mint az In quelle trine morbide, hiszen az énekesnőhöz közelebb áll a negyedik felvonás tragikus elhagyatottsága, mint a második felvonás felületese csillogása. A Pillangókisasszony-részlet (Un bel di, vedremo) interpretációja ugyancsak kiemelkedő. Az érzelmek igen széles skálája jelenik meg, a kislányos naivitástól az érett reflexióig. Igazán sajnálatos, hogy Sasst később ennyire elhanyagolták a lemeztársaságok. A lemezen szereplő operákat egytől egyig fel kellett volna venni vele.

A Messiás He was despised kezdetű áriája torzó. Kathleen Ferrier élete, Maria Callas élete torzó. A teljességet megjelenítő torzók. Ha a „határoltságban” nem a „határolatlanságot” jelenítenék meg, eszünkbe sem jutna torzó formájában oly sokra becsülni őket. Sass Sylvia karrierje is torzó bizonyos tekintetben. A nagy karmesterek és a nagy lemeztársaságok nem figyeltek fel rá eléggé, vagy ha felfigyeltek is, ki tudja, miért, rendre más szerződtek az operalemezek releváns főszerepeire. Hol a teljes Turandot? Hol a teljes Tosca? Hol a teljes Manon Lescaut, Pillangókisasszony és Aida? Szerencsére a Hungaroton felvette a Macbethet és A lombardokat, bár Sass megérdemelt volna még előkelőbb énekesgárdát is. Kivételes művészetét ez a lemez kitűnően közvetíti.

Zay Balázs

Mahler: Titán – szimfonikus költemény
 Pannon Filharmonikusok – Pécs
 Vezényel: Hamar Zsolt
 Hungaroton Classic

Hamar Zsolt és a Pannon Filharmonikusok Mahler 1. szimfóniájának érdekes korai verzióját vették lemezre. Az első formájában 1889-ben, Budapesten, végleges alakjában pedig 1896-ban, Berlinben bemutatott mű keletkezés-története ismert. Mahler 1892-ben Hamburgban, majd 1894-ben Weimarban mutatta be az aktuális változatot. A kép azonban nem teljes, mivel a weimari előadást megelőző és a végleges partitúra maradt csak fenn. A budapesti, hamburgi és weimari változatok eltéréseit tekintve nagy a bizonytalanság. A későbbitől itt-ott eltérő korai változat zenekara kisebb, a négy megtartott tételhez program és egy ötödik, a Mahler által valószínűleg szeretett Blumine társul. Hamar Zsolt és igéretesen fejlődő zenekara dicséretes teljesítményt nyújt, noha sem a műismertetés, sem az interpretáció nem nevezhető igazán átütő erejűnek. A ritkán felcsendülő korai verzió felelevenítése indokoltabb, mint a Blumine tétel beillesztése a berlini változatba, ami másrésztől ugyancsak elfogadható megoldás. Utóbbi jó példája Zubin Mehta jeles EMI-lemeze. Nem hiszem, hogy a Blumine dramaturgiai szerepétől függött volna Mahler műfaji meghatározása. Szimfónia, program és szabad formaadás összeegyeztethetők voltak számára. Inkább az inspiráló tematika és a kezdeti ötletek háttérbe szorulása, a végre kikristályosodó zenéhez fűződő másféle elképzelés játszhatott döntő szerepet a címmel és tétellel ellátott szimfonikus költemény cím és program nélküli szimfóniává válásában. Szépen kivitelezett, igényes előadás, egyet azonban nem lehet rá mondani: hogy titáni volna. Titáni erők nem törnek át rajta, épp a drámaiság kerülése jellemzi. A Blumine-tételben Hamar sikerrel kerüli az érzelgősséget, a túlzott visszafogottságot.

Zay Balázs

Rahmanyinov: Vesperás
(Éjszakai virrasztás), op.37
Budapesti Tomkins Énekegyüttes,
művészeti vezető: Dobra János
Hungaroton Classic

Andreas Rauch: Currus
Triumphalis Musicus
Ünnepi kantáták
Budapesti Tomkins Énekegyüttes,
művészeti vezető: Dobra János;
Ars Longa Kamarazenekar,
művészeti vezető: Dinyés Soma
Vezényel: Dobra János

Hungaroton Classic

Két kor, két stílus zenei világába ad betekintést a Budapesti Tomkins Énekegyüttesnek a közelmúltban megjelent két felvétele. Rahmanyinov Éjszakai virrasztásának (op. 37) hanganyaga a 2003. december 2-án, a budapesti Szent István Bazilikában megtartott hangversenyen készült. Az akkor fennállásának huszonötödik évfordulóját ünneplő együttes egyik emlékezetes fellépésének megörökítése akkor is indokolt, ha az élő felvétel bizonyos szempontból nem vetekedhet a stúdióban készülttel. Kétségtelenül többletet jelenthet a helyszín és a hallgatóság inspiráló jelenléte, s ezúttal (mint általában a Dobra János által betanított-vezényelt produkciók esetében) nincs ok a felkészültséggel kapcsolatos aggodalmakra sem. A hangszórókon keresztül megváltozik zenehallgatásunk akusztikai közege; néha egészen különös élményt ad a visszhangos tér – máskor viszont úgy érezheti magát a hallgató, mint aki a templomban éppen „rossz helyen ül”. Technikailag kivédhetetlen és megoldhatatlan probléma ez, amit kizárólag hallgatói toleranciával lehet orvosolni.

Tény, hogy a jubileumi koncert örök, tehát archiválásra méltó emlék, mégis érdemes lett

volna (amennyiben megvoltak a feltételek) a stúdiófelvétel mellett dönteni. Már korábban is készített az együttes értékes Rahmanyinov-felvételt (Liturgia Aranyszájú Szent János szerint), a mostani méltó folytatása annak. A szuggesztivitás egyik titka mindenképp a hangzás „sűrűségében” keresendő. Egyanyagúnak hat mindenkor; a homogenitás érzetét nem módosítja a pillanatnyi előadó-apparátus. A változások inkább szerkezeti jelleggel tagoló hatásúak. Tömörnek érezzük, bár sohasem nehézkes, masszaszzerű; a halk szakaszok is intenzívek, ugyanakkor a csúcspontokon sem érezzük az erőltetés kényszerességét. Tudatosnak hat az összefüggés a hangszín és a zenei anyag jellege között; néha önmagában nem „szép” valamely (elsősorban) női szólam, ugyanakkor a kifejezés ereje indokoltá (elhithető erejűen igazgá) teszi.

A hatás másik titka mindenképp a meggyőző tempóválasztásban rejlik. A szólamok apró, belső mozgásai is érvényesülnek, mindig minden hallható, az időnkénti tempósabb előadás pedig a levegősség érzetét kelti. Különösen szépek a már-már egymásra

rimelő tételzáratok, amikor a gondolatnyi megnyugtató csupán a megkomponált faktúra sajátosságát helyezi előtérbe. Záróakkordon statikusan áll meg, a közös hangon történő befejezés pedig spirituális koncentrációt érzet. A szövegérthetőség ezúttal periférikus jelentőségű – amikor nem tisztán kivehetőek a szavak, akkor misztikus érzetű az összehatás; máskor viszont egy-egy unisono kinyilatkoztató erejű.

Hangfelvétel készítésének többféle lehet az elsődleges célja és haszna. A XVII. században, Sopronban élt Andreas Rauch ünnepi kantátasorozata elsődlegesen tudományos-történeti, adatfeltáró jelentőségű. Rauch életének, munkásságának megismertetése Jancsovic Antal kutatómunkájának eredménye. Az ő zenei szöveggondozása (közreadása) tette lehetővé az 1648-ban, a Habsburg császároknak ajánlott, 13 nagylélegzetű kompozíció sorozata, a Currus triumphalis musicus megszólaltatását. A Budapesti Tomkins Énekegyüttes ezúttal viszonylag kis létszámmal szerepel, az Ars Longa Kamarazenekar társaságában. Az énekesek többsége szólista-szerepeket is ellát, ami nem idegen a kora barokk előadói gyakorlatától. Más kérdés, hogy napjaink „elkényeztetett” hallgatójára időnként zavaróan hat a különböző színvonalon kivitelezett díszes szólók egymásutánja. A korábbi improvizált díszítő-praxis emlékeit őrző, ám pontosan lekottázott fordulatok ideális esetben gyakorolt (tehát eredendően értékes hanganyaggal rendelkező és technikailag is képzett) énekesek igényelnek. Ők egykor csak egyetlen stílusban voltak jártasak – ehhez képest a különböző korszakok zenéjének megszólaltatását egyaránt felvállaló, nem professzionista énekesek számára e művek megszólaltatása nem több, mint érdekes kirándulás. Olyan vállalkozás, amelyre felkészültek, s amelyet sikeresen hajtottak végre – mégsem mindig élvezetes-élvezhető színvonalon. Egyben végighallgatni már-már nyomasztó, ám tételenként vagy rövidebb ciklusok formájában érdekes hallgatható. A dirigens, Dobra János kísérszövegéből megtudjuk, hogy a partitúra utasításai, a hangszerelés logikája és a korabeli ismert előadói gyakorlat alapján választották ki az együtteseknek azt a lehető legkisebb létszámát, amire a szerző is gondolhatott. Talán ezzel függ össze az intenzitásnak az a felfokozottsága, amit – hosszabb ideig hallgatva – fárasztónak érzünk. Ugyanakkor az értékes, elfeledett szerző reflektorfénybe állításával korszakos jelentőségűnek kell értékelnünk e felvételt.

Fittler Katalin

Liszt Ferenc zongoraművei
Balog József – zongora
Convention Budapest Classic
●●●●○

Pályakezdő művész számára meghatározó jelentőségű a bemutatkozó hangfelvétel, az első szólólemez. Balog József korábban – 2003 nyarán, 24 évesen – a hegedűművész Szalai Antal kísérelésén szerepelt CD-n. A Magyar Rádió 6-os stúdiójában felvett szólóműsor ideálisnak tekinthető: a gazdag Liszt-i oeuvre egyazon stílus keretei között változatos program összeállítását teszi lehetővé. A kiválasztott hét kompozíció és két átirat lehetőséget kínál az előadónak sokoldalú felkészültsége megcsillogtatására. A Faust-kerengő, az E-dúr Petrarca-sonett és az f-moll transzcendens etűd után – mintha képzeletbeli nagyformában a lassú tételéhez érünk – késői kompozíciók következnek: az Álomban és a Szürke felhők. Utána éles kontraszttal a Funerailles csendül fel, majd egy-egy Chopin-, illetve Schubert-átirat. A finálé természetesen magyar rap-szódia (a sorozat második darabja). Balog József négyévesen kezdett zongorázni, természetesnek tartjuk hát, hogy szinte összenőtt a hangszerével. Az érzékeny pianista erénye, hogy a stúdió sajátos légkörében is „közvetlenül” muzsikál a képzeletbeli hallgatóságnak. Dinamikai skálája széles, és mindig izléses a szabadsága a tempó keretei között. Fegyelmezett az előadás – ugyanakkor a kontroll nem feszélyezi az átélt interpretációban. Néha már-már puritán a pedálhasználat, ami azzal a haszonnal jár, hogy mindent tisztán hallunk. Külön öröm a késői darabok megszólaltatása – ebben a közegben is érződik „modern” voltuk, ugyanakkor a művész nem misziót teljesít, hanem az egyszerű faktúrában is talál interpretációs feladatot. Az átiratok kiválasztása is testreszabott; a zongorista keze alatt énekel a hangszer. Kezdsnek több mint biztató.

Fittler Katalin

Stravinsky: Duo Concertant, Olasz szvit
Bach g-moll szólószonáta, h-moll hegedűpartita
Leonidas Kavakos (hegedű), Nagy Péter
(zongora)
ECM Records – MusiCDome
●●●●○

Fél évvel a kelet-európai színeket felvonultató Enescu-Ravel CD után immár klasszikus műveket is rá mertek bízni a görög hegedűsre és Nagy Péterre. Bach és Stravinsky – a lemez meghallgatása után nyilvánvalóvá válik a kapcsolat közöttük. (Persze csak a felszínen, hiszen az orosz mester Olasz szvitje és Duo Concertantja azért távol áll a hegedűpartiták és -szonáták vonulatától.) A magyar zongorista játékában érezni némi „megalázkodást” napjaink egyik sztárhegedűse előtt: nem vállal kezdeményező szerepet, és zongorájával legtöbbször csak árnyékként kíséri Kavakost. Igaz, nincs könnyű dolga, hiszen az öttételes Duo Concertant némely tétele rendkívüli nehézségek elé állítja őt is. Nagy azonban jól veszi az akadályokat és Kavakos-szal együtt remek kis kamarazenélésben részletti a hallgatót. A Stravinsky-művekkel szemben a két Bach-mű előadását már nem nevezném „remek kis” muzsikálásnak. Itt már sokkal komolyabb dolgokról van szó. Olyanokról, amelyek könnyen teszik ezt a negyvenpercnyi hegedűlést az ember kedvenc felvételévé. Kavakos gyönyörű hangon játszik. A nehézségek ellenére sosem feszít, mindig laza marad és könnyed. Alapelve, hogy minden egyes hangot meg kell énekelni: hangszeréből olyan varázslatos hangokat ereget, hogy azzal nem lehet betelni. Ebben nyilván része van a felvétel fantasztikus akusztikájának is, ami segít az akadályok leküzdésében. A g-moll szólószonáta fűgájának polifóniája például szárazabb közegben valószínűleg nem érvényesülne ilyen jól, a gyors szakaszok egymás után megszólaló hangjai pedig akkordokként csengenek össze. Nem ezt nevezik akusztikai csodának?

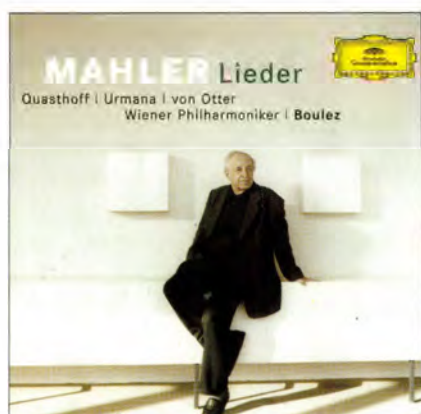
Várkonyi Tamás

Mozart: g-moll szimfónia K. 183, g-moll szimfónia K. 550 (koncertfelvétel)
Nemzeti Filharmonikus Zenekar,
vezényel: Kocsis Zoltán
BMC Records
●●●●○

2005. január 8. – a magyar koncertélet ünnepnapja. Ha nem is pirosetűs, azért mindenki emlékezni fog rá, aki ott volt a Nemzeti Hangversenyteremben tartott első esten. Bár most már szabad az út a monumentális zeneművek előtt, a Nemzeti Filharmonikusok mégis olyan muzsikát vittek a Művészetek Palotájába, amire nem feltétlenül lett volna szükség új hangversenyteremre. Ez a gesztus a hangerő szerelmeseit figyelmezteti: nem a fellépő apparátus, hanem a megszólaló zene minősége a fontos. Most itt van ez a lemez az első koncerten felhangzott két g-moll szimfóniával. Nincs megilletődés, nincsenek ünneplott művészek. Csak Mozart van és az interpretáció. Lassan Kocsis-stílusnak lehetne nevezni a gyors tételek sietős, inkább a mű összefogására törekvő tempóit. Sokszor azonban nincs tekintettel a zenei szöveget sűrűségére és ezúttal is olyan gyors tempókat vesz, amelyekben a Mozart-zene gazdagsága nem képes érvényesülni. Lehet, hogy a kezdőtéma a helyén van, de ha a második hegedű szólamának valamelyik négy ütemében nincs idejük megszólalni a hangoknak, akkor valami nincs rendben. A hajszaltság nem tesz jót a hangképzésnek sem: nagyon kihallatszik például, hogy a hegedűk az első ütemekben mennyire piszkos hangon játszanak. Ugyanakkor az előadás számos pontján ismét a reveláció erejével hat Kocsis olvasata. Az ő stílusát már egészen jól érzi a zenekar – követik is mindenhová –, Mozarté néhol még mindig kissé idegen nekik: súlyos forték, túlvibrált magas hangok, brahmsos hangszínek. De igazságtalan lenne elfeledkezni azokról a pillanatokról, amikor úgy érzi a hallgató, történik vele a zene.

Várkonyi Tamás

Gustav Mahler: Egy vándorlegény dalai; Rückert-dalok; Gyermekgyászdalok
 Quasthoff, Urmana, von Otter
 Bécsi Filharmonikusok, vezényel: Pierre Boulez
 Deutsche Grammophon – Universal

Nem is oly régen kezembe került a Gyermekgyászdalok egyik korábbi felvétele (vezényel: Michael Gielen, Hänssler Classic). Nem álltam meg, így Boulez új Mahler CD-jének hallgatása előtt megkerestem Gielenét is. Mindkét karmester a Mahler-interpretáció jelentős személyisége, s bár repertoárjuk összetétele eltérő, mindketten a XX századi zene előadásának nagy egyéniségei, ráadásul mindössze két év van közöttük: Boulez idén 80, Gielen 78 éves. A felvételeken Boulez egy puha, „mélybarna” tónusú zenekar élén áll, Gielen együttese (SWR Szimfonikusok) fényesen szól. Boulez énekese kicsit száraz, egyenes és néha éles hangon énekel, Gielené (Cornelia Kallisch) a mélyebb regiszterben sötét altba vált, finom vibratóval, gazdag és magvas tónusban adja elő a dalokat. Leegyszerűsítve: énekes és zenekar „szorzata” nagyjából egyenlő, a hangzás zamatát mindkét esetben az eltérő „klang” közötti feszültség adja meg, és e feszültség eredője Bouleznél és Gielennél is kiegyenlített összehatást eredményez. Nem könnyű választani, szerencsére nem is kell. A Gyermekgyászdalokat most Boulezzal hallgatom, nehéz betelni ezzel a fűvös hangzással, a kürtök valószínűtlen távoliságával, az oboa lemondó énekével, a fuvola sápadt magányával. A lemez énekesei közül nekem Violeta Urmana tetszik a legjobban (A zenekar is a Rückert-dalokban a legdőbbenetesebb.) Sok mindent lehetett mondani eddig Boulez vezényleseről, azt azonban nem, hogy ha az ember nem vigyáz, meg is lehet könnyezni. Mostantól lehet. Urmana éneke fájdalmas, nosztalgikus, semmibe tűnő. Quasthoff Vándorlegény-figurája képszerű, szépek kitarított magas hangjai, ugrásai viszont néha csúnyácskára sikerültek.

Molnár Szabolcs

Beethoven: Hármaverseny, B-dúr rondó, Karfantázia
 Aimard, Zehetmair, Hagen
 Európai Kamarazenekar, Schönberg Kórus,
 vezényel: Nikolaus Harnoncourt
 Warner Classics

Ha egy zongoristát felhív *Harnoncourt* ügynöke, miszerint „egy Beethoven-CD anyagát kívánja rögzíteni Önnel”, s aztán kiderül, hogy a *Hármaverseny*ről, egy alig ismert zenekari rondóról, s a mindig is oratorikus előképnek tekintett *Karfantáziáról* van szó, bizony, lebiggyed az az örvendő ajak... Pedig inycsiklandó műsor ez is, csak kevésbé zongoraközpontú. *Pierre Laurent Aimard*-ral ez a hangulatváltozás már meg nem eshet, hisz *Nicolaus Harnoncourt* előzőleg éppen vele rögzítette a bonni-bécsi mester öt zongoraversenyét. Érdekes körülmény, hogy nemcsak *Aimard*, de a hegedűs *Thomas Zehetmair* is a kortárs muzsika felől érkezett a régizenei interpretáció forradalma-fertőzte előadók közelébe. Márpedig Beethoven és saját oeuvre-jén belül e három mű a legharmonikusabb, -egyszerűbb és -tisztább muzsikák közül való. A Hármaversenyben a *Kraft* nevű barátjának csellójára álmódott szólam viszi a „primet”, de akkordbontásaival az elegáns *Clemens Hagen* 1698-as Stradivariusát kísérő zongorista akkor is pótolhatatlan, ha éppen csak e gordonkaszonátákat idéző faktúrákat támogatja. A mű legváltozatosabbja a polka-alapú rondótétel, amelyet *Harnoncourt* bombasztikus, de azonnal lecsengő zenekari tuttikkal kontúroz, széles dinamikai és színkálán mozgó zongorás trióállásokkal színezi. A csöpp énekszólókra is kiváló művészekkel erősített *Karfantázia* anno alkalmi műként zárta Beethoven 1808-as karácsonyi koncertjét – mindahányszor jó rácsodálkozni, vajon mióta, s meddig hordozta még a dallamot, a struktúrát, amely utolsó szimfóniájának utolsó tételévé bontakozott csaknem húsz évvel később.

Ókóvács Szilveszter

Rodrigo, Villa-Lobos, Ponce: Gitárversenyek
 Sharon Isbin, New York-i Filharmonikusok,
 vezényel: José Serebrier
 Warner Classics

A művek összekapcsolása ritka, de indokolt: tizenkét évben belül keletkeztek, szerzőik együtt tanultak Párizsban Paul Dukas-nál. Két másik Rodrigo-mű és Castelnuovo-Tedesco első koncertje mellett ezek a XX. század legsikerültebb gitárversenyei. Rodrigo alkotása nemcsak a műfaj csúcspontja, hanem az egyik par excellence spanyol kompozíció is. A mexikói Ponce Déli koncertje hasonlóképpen a napfényes mediterrán világ szépségét jeleníti meg, míg a brazil Villa-Lobos versenye, melyben jobban összeolvad egymással a gitár és a zenekar, a flegma életélvezetet tárja elénk. Sharon Isbin napjaink egyik legjobb gitárosa. Mindenekelőtt játékának tisztaságával tűnik ki. Ilyen tisztasággal csak Pepe Romero játszik rajta kívül, a hang jó értelemben vett élessége, a mellékközrejek kiküszöbölése terén Isbin túlszerez még Eduardo Fernándezet és Ángel Romerót is.

Egyszerű vagy bonyolult zenék? Egyfelől egyszerűek, ugyanakkor a gitárszólások nem könnyűek, és a dirigens dolga sem könnyű, ha az arányok valóban finom megtartására törekszik. Mind Isbin, mind a José Serebrier vezette zenekar igényesen játszik, minden szólam él és érvényesül, a hangzás transzparens. Néha azonban túlzott a „variálás”. Az Aranjezi koncert lassútételének angolkürt-szólója a maga egyszerűségében hat igazán, felesleges mindennemű módosítás. Isbin is túlságosan különös megoldásokat alkalmaz a tétel kadenciájában. Úgy tűnik, ez hol meggondoltan, hol a pillanat hatására történik. A darab első tétele sebes, a harmadik kímért. Isbin előadásai a legjobbak közt vannak, az ilyen tiszta és magabiztos gitárjáték egészen ritka.

Zay Balázs

J.S. Bach: Hegedűsonáták és partiták, Csellósztvitek

Christian Tetzlaff (hegedű),
Ralph Kirshbaum (cselló)

Virgin Classics – EMI

Négy lemez egy árért. Remek kiadvány. Elsősorban a jeles előadások révén. Christian Tetzlaff mindig megdöntött hegedűt, játéka ezúttal is kimunkált koncepciót mutat. Mintha orgonán váltana regisztert, pontosan érzékelhető a nagy váltások. Az egyes tételeknek, szakaszoknak Tetzlaff külön-külön karaktert ad. A g-moll szonátát visszafogott határozottsággal indítja, hamar lezárja a hangokat. A Sicilianót nagyon lassan, líraian játssza, az ezt követő Prestót nagyon sebesen, gyorsan cikázva is pontosan; a h-moll partita Allemande tételét szaggatottan, a correntét gyorsan, a Sarabande kiegészítő tételét nyugodtan, kimérten, a Bourrée-t kicsit nyugtalanul, kiegészítő tételét sebesen. Tetzlaff játékát végig visszavett dinamika jellemzi, hegedűhangja díszkréten fényes. Ralph Kirshbaum játéka hasonló is, eltérő is. Visszafogottak az érzelmek kifejezése terén, játéka mégis expresszív: precíz keretben kevés érzelm, de kiegyensúlyozott játék és magalapozott kifejezés. Kirshbaumtól nyugodt, kimért, alig-alig változatos előadást hallunk. Nála nemigen érezhető tételek, részek markáns regiszterezése. Hangja száraz, nyers, veretes. Kifejezetten szép, érezni, hogy fából készült hangszer szól. Kirshbaum maradéktalanul kijátszik mindent. A G-dúr szvit első két tételéhez szinte nem tesz hozzá semmit, csak lejátszza, aztán valamelyest „beelénkit”, aztán a Sarabande nagyon lassú és nyugodt, a két Menüett ismét a maga egyszerűségében jelenik meg, végül a Gigue megint elevenebb. Ha valaki azt képzeli, nem izgalmas az előadás, téved. Nagyon izgalmas. Nem külsődleges jegyek révén, hanem a pontos, kimért, száraz, nyers, veretes játék magas színvonalának köszönhetően, mellyel a kompozíciók mélységeit tárja fel. Zay Balázs

Satie-Cage: Socrate,

Liszt: Via Crucis

Ránki Dezso, Klukon Edit (zongora)

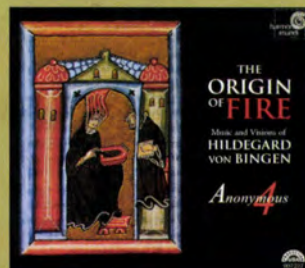
BMC Records

Satie egyik legjobbnak és egyben legkomolyabbnak tartott műve nem tartozik az élvezetes hallgatnivalók közé: nincsenek éles kontrasztok, hirtelen dinamikai váltások. A Ránki-Klukon duó viszont képes volt arra, hogy mindezek ellenére érdekessé tegye a háromtételű, félórás, eredetileg kamarazenekarra és énekes szolistákra készült remekművet. Mitől rettentő izgalmas ez az előadás? Elsősorban attól, hogy a hallgató észre sem veszi, hogy nem szokványos, kevés eszközzel operáló művet hall. Minden eljátszott ütem újabb artikulációs lehetőséget fed fel, a mű így a zongora hangszíneinek millió árnyalatában játszik. Mi a művész-házaspár lenyűgöző előadásának titka? Egyszerűnek hangzik: minden hangot átgondoltak, az egész valahogy „ki van találva”. És – ez már kevésbé egyszerű – megvan rá az eszköztárak. Harmonikus összjátékuk akár akusztikai szemfényvesztésnek is tűnhet: valóban ketten játszanak? Cage átíratának egyébként semmi köze a zeneművészet alapjait megrengető kompozícióhoz; „csupán” egy minden árnyalatra érzékeny zeneszerző transzkripciója. Úgyhogy Ránkiék két légy helyett csak másfelet ütöttek egy csapásra. De már ez is óriási szó! Eddig hány magyar Satie-lemez jelent meg?

A Via Crucis gyakori dinamikai egysíkúsága szintén háttérbe szorul. Felváltja az a lebilincselő színesség és drámaiság, ami a sokszor zavarba ejtően egyszerű dallamok megformálásából és a zenei idővel való elképesztően kifinomult bánásmódból fakad. Első hallásra talán kissé bizarrnak tűnhet: hogyan kerül egyáltalán Satie és Cage társaságába az öreg Liszt? Erre Dolinszky Miklós több szempontból is megvilágító erejű kísérőszövege mellett – az előadás adja meg a választ. Várkonyi Tamás

HARMONIA MUNDI CHANNEL CLASSICS AVIE RECORDS

SACD-n is

SACD-n is

SACD

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: gyukars@axelero.hu

Brahms: I. szimfónia, Variációk egy Haydn-témára

Az Észak-német Rádió Szimfonikus Zenekara, vezényel: Wilhelm Furtwängler

EMI Classics

Az NDR Szimfonikus Zenekara sorozatot indított – az EMI német leányvállalatával – archívumuk kiadására. Wilhelm Furtwängler sűrűn felbukkanó koncertfelvételei közt kiemelkedő hely illeti meg az 1951. október 27-én készült felvételt. A hozzá hasonló, kevés stúdiófelvételt készítő, sok hangverseny rögzítéséről ismert művészek kvalitása ritkán ragadható meg egyetlen előadásban. Egyikben-másikban általában részaspektusok érvényesülnek, s csak keveszer hatol át az illető teljes nagysága. Brahms I. szimfóniájának és Haydn-variációinak a hamburgi Musikhalleban rögzített előadásain átsüt Furtwängler nagysága. Hihetetlen melegség és intenzitás sugárzik az előadásból. Ugyanakkor nyoma sincs összefolyásnak, ami Brahms szimfóniáinál ritkaság. A melegség és intenzitás ellenére világosan tagolt a folyamatosan dinamikus interpretáció. Apró, ám jelentőségteljes hangsúlyozások, elhúzások teszik különösen érdekessé a megszólaltatást. Az alapjában véve megszokott mederben haladó zene lépten-nyomon meglep érzelmi telítettségével, kedves melegségével. A negyedik tételben aztán – hasonlóan Beethoven IX. szimfóniájának 1935-ös londoni előadásához – némiképp vált Furtwängler, és egyre sűrítettebb, egyre drámaibb lesz a zene. Ennek szép ellentéte a Haydn-variációk előadása. Itt a kedvességet, a melegséget nem drámaisággal éri el Furtwängler. Hát hogyan? Valahogy többet hoz ki minden ütemből. Ami máskor üresebben hat, itt tartalommal teljes. Mindkét mű egyik legjobb előadása hallható a lemezről, meglepően jó hangminőségben. A hamburgiak ugyan idővel sokat köhögnek, de az átható élményből ez mit sem von le.

Zay Balázs

Mascagni: Messa di Gloria

Stefano Secco (tenor), Cosimo Diano (bariton) I Solisti Veneti, vezényel: Claudio Scimone

Warner Fonit

A zenetörténeti sztereotípa szerint van a szerény, „egyoperás” szerző, *Pietro Mascagni* és furra, akaratlan ikre, az erőszakos, exhibicionista *Ruggiero Leoncavallo* – aki minden nyomulása ellenére úgyszintén egyoperás maradt. És mindkettejük lelke egyformán szép legbelül: két egyfelvonásosuk egy-egy közzenéje az öröklet része már. Vajon a lírikus, hosszú életű Mascagni ifjúkori miséje milyen képet mutat? E műfajból a mindkettejüket leköröző *Puccini* Messa di Gloriáját ismerjük darab ideje; abban is tenor és bariton hangon szól a magára maradt ember a Teremtőhöz. A nagy pályatársnál inkább a kórus, Mascagni esetében a szólisták olaszos frázisai dominálnak. A jobb sorsra érdemes mű hangulatát a könyörgő alapállás jellemzi, legyen franciás, molszeptimekkel széppé tett tétel (Kyrie) vagy pasztorális indítású, aztán kérlelhetetlenül olasz, éneklő trombitaszólóba hajló muzsika (Qui sedes). A szólisták kapcsán beigazolódni látom gyanúmat, amely Fonit-kiadványok kapcsán támad: csak a második vonal művészeire, szakembereire van pénzük. A digitális felvétel hangminősége – nem koncert! – meglehetősen gyatra, ütői a világ végéről szólnak, a vágásokat hallani, hogy a „házi szövegszerkesztővel” készült borítót ne is említsem. A tenorista reményteljes fiatalember, *Stefano Secco*, lirico-spinto adottsággal, enyhén darabos frazeálással, sok tüzzel. Említett társa ugyancsak fiatal, róla mindössze ennyi jót írhatok. A szebb napokat látott *Claudio Scimone* és velencei szólistái lelkiismeretes előadásukkal nem tehetnek róla, hogy a dobozhangon rögzített Mascagni-ritkaság nem ugrik majd az eladási listák élére.

Ókovács Szilveszter

Lamento

Magdalena Kožená (mezzoszoprán), Musica Antiqua Köln, Reinhard Goebel Archiv Produktion – Universal

Vegyes műsor, a művek közös eleme a panaszos tematika. Ez a zenében olykor szépen tükröződik, így Johann Christoph Bach Ach, dass ich Wassers gnug hätte kezdetű lamentójában; Francesco Bartolomeo Conto Languet anima mea című kantatájában vagy Carl Philipp Emanuel Bach Selma című, dalból lett kurta kantatájában. Máskor szinte meg sem jelenik, így Johann Sebastian Bach Vergnügte Ruh, beliebte Seelenlust című kantatájában; Bekennen will ich seinen Namen kezdetű áriájában; Johann Christoph Friedrich Bach Die Amerikanerin nevezetű jelenetében. Előbbiek sajátossága, hogy a hitben megnyugodott lélek már nem panaszkodik, különös vidámság lesz úrrá rajta, utóbiainál pedig a mű végén megfogalmazott halálkívánás alapja a szerelmes kívánása. A nagy Bach műveiben tehát a Szentlélek, legkisebb fia, a Haydnnal egy évben született „bückeburgi Bach” darabjában a jungi anima éri el az érzélemvilág megváltozását. Conto műve is csatlakozik a Bach-családhoz, Johann Sebastian leírta és előadta a darabot. Magdalena Kožená megérdemelten tett szert nagy hírére. Hangja szoprános mezzó, mely ideális a barokk és preklasszikus repertoárhoz. Kožená éneklésének fő pozitívuma a hajlékonyság, a diszkrét, izléses, finom expresszivitás. A Reinhard Goebel hegedűs irányította Musica Antiqua Köln azon historikus együttesek közé tartozik, melyek tagjai nem óvatosan, feminin finomkodással nyúlnak a hangszerekhez. Ezáltal is dinamikus muzsikálnak, a panaszos alaphang és a kísérő szerep folytán azonban kevesebb terük nyílik izgalmas fordulatok megvalósítására. A lemez példája annak, hogy ünnepelet művészt lemezcége zenetörténeti érdekességű összeállítással is sikerre viheti.

Zay Balázs

eterna minőség garancia

Elegáns megjelenés
Harmonikus viselet
Gondtalan kezelés

Már Magyarországon is!
Rózsadomb Center
Bp. II., Törökvesz út 87-91.
Tel.: 36-20/399-8607
www.fehering.hu

Az előnyök egy pillantásra

finom svájci alapanyag
100% pamut

az ÖKO-TEX STANDARD
100 PLUS szerinti előállítás

természetes és nem kell
vasalni

két év garancia

szárítógépben is szárítható

exclusive anyagok és
modellek

„anti smell” anyagok,
azaz megkötik a nem
kívánatos szagokat

Excellent Feeling

eterna
EXCELLENT

A magabiztos megjelenésért

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők az

**MCD Könyv-
és Zeneáruházban**

Bp. V., Deák Ferenc u. 19.
Tel.: (06-1) 318-6691

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal várjuk
kedves Vásárlóinkat, továbbá
belehallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

Az MCD üzletlánc
további CD boltjai:

MCD ZENEÁRUHÁZ,
VI., Jókai u. 40.

MCD ZENESAROK,
József körút és
Baross u. sarok

MCD CAMPONA, XXII.,
Nagytétényi út 35-37.

**Újraélheti
a zenét!**

Üzletünkben
a gregoriántól
a kortárs zenéig
hanglemezen
mindent megtalál
– ha mégsem, kívánságát
előjegyezzük,
számon tartjuk.

Egyéb szolgáltatásainkról
kérjen további
felvilágosítást!

CD Centrum

Klasszikus Zene

Jazz

Népzene

World Music

Cyerekenének

A Deli Pu.:tól
egy percre
a CD Centrumban

XII. Magyar Jakobinusok tere 4.
Tel.: 355-38-08

Nyitva:
H-P: 12-19
Szo: 10-13

Rendelés
postal utánvétellel is

Aubade

Francaix, Grützmacher, Offenbach, Paque, Ravel, Rodrigo és Rossini művei
 Budapesti Csellóegyüttes, művészeti vezető:
 Boldoghy Kummert Péter
 Hungaroton Classic
 ●●●●○

Ismét tökéletesen kidolgozott, minden szempontból perfekt előadással szólaltatta meg új felvételének műsorát a Budapesti Csellóegyüttes. A főváros vezető zenekarainak lelkes csellistái egészen különleges hangzásképp létrehozására vállalkoznak minden szereplésükkor. De míg látványnak érdekes (és szokatlan) a tizenkét mélyvonós hangszer (néha egyikük helyét nagybőgő foglalja el), a hangzás korántsem csupán szokatlansága miatt méltó az érdeklődésre. Amit hallunk, mindig elsődlegesen muzsikás, értékes muzsika, legyen szó akár új művekről, akár átiratokról. Pillanatképp, amelyből kiderül: a technikai nehézség kihívásnak tekinthető, s miközben néha hangzó valósággá válik a korábban elképzelhetetlen, korántsem csak fizikai bravúrról van szó, hanem adekvát zenei teljesítményről. Az eredmény, a hangzás ugyanis legtöbbször már-már természetesnek hat, tehát nem valamiféle legek könyvébe kívánczó gesztusról van szó.

Rossini operanyitánya (A sevillai borbély), Kántor Balázs átiratában hatásos kezdet. Aztán fokozatosan haladunk a mind kevésbé ismert zenék birodalmába; Ravel, Francaix, Grützmacher, Rodrigo, Paque, Offenbach tételei, illetve kompozíciói egyaránt tetszetős hallgatnivalót kínálnak. Mégsem hallgatható el, hogy egy idő után elzsongító hatású az „óriástücskök” muzsikája. Tarthatjuk akár relaxálónak, de tény: érdemes részletekben hallgatni a korongot, hogy jusson pihent fül és erős figyelem a záró műsorszámunk is, az Ördög Róbert remiszserenciáknak. Mert megérdemli. És nagyobb műgondot érdemelne a részletező adatközlés is a kísérőfüzetben – de ezért nem az előadókat illeti bírálat.

Fittler Katalin

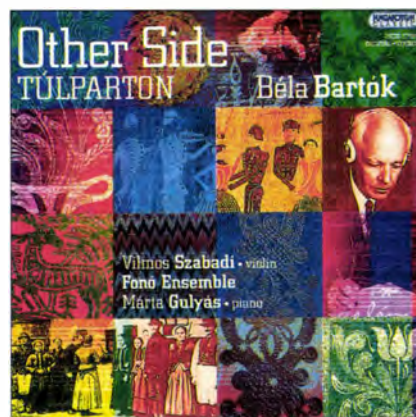

Flautissimo

Mouquet, Francaix, Feld, Dohnányi, Damase és Liebermann művei
 Seres Dóra (fuvola), Malí Emese (zongora)
 Hungaroton Classic
 ●●●●○

Szokás megkérdőjelezni a zenei versenyek létjogosultságát, felsorolva olyan győzteseket, akiknek további pályája az ismeretlenség homályába vész. Ugyanakkor nem tagadható, hogy a rangos versenyek megkönnyítik egy-egy kiugró tehetség érvényesülését. Remélhetőleg ilyen sors jut majd Seres Dórának is, a közelmúltban megnyert nemzetközi fuvolaversenyek után. Első szólóalbumán Malí Emesével XX. századi műveket szólaltat meg. A szerzők (Jules Mouquet, Jean Francaix, Jindřich Feld, Dohnányi Ernő, Jean-Michel Damase és Lowell Liebermann) többségének neve ismeretlenül cseng a hazai zenebarátok számára, tehát a művészi élményen túl ismeretterjesztő tevékenységet is folytat a két fiatal művész. Mouquet művében a hangulatok kifejező érzékeltetése, Francaix Divertimentójában a neoklasszicizáló tételek formai biztonsága, mindenütt a technikai kidolgozottság, a gyakran kifejezetten éneklő hang. Élő szereplés alkalmával bizonyára többet „kockáztatna” – itt előszeretettel választja az „üzembiztos” megoldást, akár annak árán is, hogy ezáltal fegyelmesebb (iskolásabb) lesz az előadás. Zongorista partnere, Malí Emese érzékeny művész, jól megkülönbözteti a kíséret-funkciót a szonátákban szükséges kamarapartner-kapcsolattól. Sohasem zongorázik öncélúan, ugyanakkor kísérőként sem válik jelentéktelenné. A fuvolaszólam behatárolja a zongora dinamikai lehetőségeit – árnyalt billentéssel, szólama artikulált megszólaltatásával hozzájárul a kompozíciók élményszerűségéhez. Mindketten felfedezik a kottában rejlő humor-effektusok lehetőségét; épp ezért a gyors tételekben nemcsak virtuóz, hanem szellemes is a játékuk.

Fittler Katalin

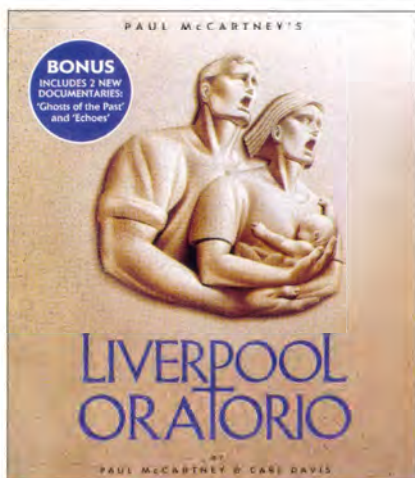

Túlparton

Bartók – művészi zene és népzenei gyökerek
 Szabadi Vilmos (hegedű), Gulyás Márta (zongora), Fonó Zenekar
 Hungaroton Classic
 ●●●●○

Egészen különleges élményt jelent a Fonó Zenekar, Szabadi Vilmos és Gulyás Márta közreműködésével készült összeállítás. A felvételnek egyszerre alcime és mottója Bartók, programja a művészi zene és a népzenei gyökerek együttes bemutatása. Érdemes a koronggal való ismerkedést a kísérőszöveg elolvasásával kezdeni. Az imponáló Goethe-mottó után rendkívül korrektül elszámol a program-összeállítás szempontjaival a Fonó Zenekar sokoldalú muzsikusa, Agócs Gergely (akit hallunk énekelni, furulyán, dudán, flótán és hosszúfúruglán játszani). Aki korábban nem ismerte programjukat, repertoárjukat, megtudja: ők maguk is végeznek gyűjtőmunkát, és saját gyűjtésüket integrálják a műsorba. Ha valamit, azt érdemes lett volna feltüntetni, hogy a megszólaltatott népdalok, táncok milyen forrásból származnak (igaz, annak megkülönböztetése, hogy mit vettek át az élő népzenei gyakorlatból, s mit lejegyzésekből, hihetetlenül túlbonyolította volna az adatközlést). A rövid írásban ígérteteket teljesíti a felvétel, az arányokkal, sorrendekkel meddő dolog lenne kötözködni. Ez van. Ami azonban egészen különleges élményt jelent: a 44 hegedűduó sorozatának valamennyi kiválasztott darabja; ezeket ugyanis a Fonó Zenekar szólóhegedűsével, Gombai Tamással szólaltatja meg Szabadi Vilmos. Bizonyára az ő számára is élmény volt olyan partnerrel játszani e tételeket, aki anyanyelvi szinten járatos a népi hegedülés gyakorlatában. Lehet, hogy az ilyesfajta tapasztalatok emléke módosítja játékát olyankor is, amikor például Bartók rapszódiait adja elő. Érdekes hallgatnivaló, melyben mindenki talál magának személyre szabott tanulságokat (is).

Fittler Katalin

Paul McCartney: Liverpool Oratorio – DVD
Kiri Te Kanawa, Sally Burgess, Jerry Hadley, Willard White (ének)
Liverpooli Filharmonikus Zenekar és Énekkar,
vezényel: Carl Davis
EMI

●●○○○

Amikor Paul McCartney a Liverpooli Filharmonikusok vezetőjétől felkérést kap jubileumi mű írására, a gondot nem a komponálás, inkább a korrekt, nagy együttes számára érthető és illő lejegyzés okozza. De Carl Davis ezt megoldja maga. És megszületik a négykezes-kétfejes darabok újabb példája: ember szét nem válogatja, a százhát percből mennyi a popstáré, mennyi a marketingvérű karmesteré. Gyanús, hogy Davis nemcsak hangszerezte, hanem maga varrta is össze mint zenekari effektusok rongyszőnyegét. Az iskola-színben végre előbújik a McCartney-i invenció: hol fiúszoprán, hol fénylő tenor szólamá által önti gyermekkorát csinos betétszámba. Bár tisztán értenék ezt a Broadway után kiáltó jelenetet, de sajnos sem tételcim, sem szöveg nem jelenik meg. A dal „klassz”, ám receptjének adalékai gyorsan kiismerhetők: próza, kottába írt köhíntés, három nyúlról mesét tanító veterán tanárnő, unisono fiúkar, hipermagas tenorszóló, igazgatói monstre-basszus, üstdob-felütések garmadája, nyolcad-zakatoló vonóskar, szinkópa-eltolásokban tobzó kürtök dús csoportja, fák alig, de rézkar-permanencia. Hamisítatlan gyermekmusical-zene szól az Eleanor Rugby egykor merész stílusában.

A három doboló nyúl s a többi sláger valóban bájos (ideillő nyelvezettel: „lovely”), de amikor a kamera svenkjei a pazar neogót katedrális szántják, e gyönyörűség ugyanúgy csodálkozhat, mint mi: hogy kerül Paul vén feje, pacás kottafüzete, három nyula és kellemes revüoratórium a szentelt falak közé?

Ókovács Szilveszter

Deutsche Grammophon – Universal

●●●●○

Az újévi koncertek egyik egyéni csúcstartójának ez volt a tizenegyedik ilyen szereplése. Kettős tiszteletadás ez a Bécsi Filharmonikusok részéről: az idén hetenöt éves Maazel először éppen negyedszázada állt ki, Willi Boskovsky utódaként, a zenekar elé. A bécsiek nyilván maguktól is el tudják játszani ezeket a zenéket, itt tehát a karmester vagy velük táncol vagy táncoltatja őket. Fantasztikus az a rendkívüli gazdagság, amivel a polkák, keringők megszólalnak. Egyik-másiknak a dallamívé, karaktervonulata már szinte a vallomásos líra műfajába emeli a hosszabb távon elviselhetetlen „umcaccát”. És mi csoda színeket kever ki Maazel a zenekari palettáról! Gyönyörűen pompáznak a szokatlannál szokatlanabb hangszerpárosítások és a Kék Duna keringő is olyan őszinte és közvetlen tolmácsolásban szólal meg, hogy még az is megszereti, aki már rég megunta. VT

Barokk trombitaversenyek
Geiger György (trombita)

Hungaroton Classic

●●●●●

A Magyar Rádió és a Hungaroton szép ünnepi kiadványa a hű zenekari muzsikás és remek szólista, Geiger György hatvanadik születésnapját köszönti. Trombitaversenyek régebbi felvételei mellett néhány új bejátszás. A versenyművek sorát Altenburg- és Telemann-duettek egy-egy tétele szakítja félbe öt alkalommal. Ezek mindkét szolamát Geiger játssza, míg Franceschini és Vivaldi kéttrombitás versenyekben Kucsera Jenővel játszik együtt. A technika mindenütt tökéletes. Geiger művészetét a szimfonikus megszólaltatást kamarazenekari megközelítéssel felváltó középutas stílusban bontakozott ki. Igazán készülhetne vele több lemezfelvétel is, egy ilyen kiváló szólistával mélyen lehetne meríteni a barokk koncertrepertoárból. A lemez anyaga mutatja, többféle kíséret is illik e kivételes trombitálásához.

ZB

Újévi koncert 2005
Bécsi Filharmonikusok, vezényel:
Lorin Maazel

MIDEM CLASSICAL AWARD
α
FOR LABEL OF THE YEAR
AZ ÉV KOMOLYZENEI KIADÓJA
AZ ALPHA PRODUCTIONS ÚJDONSÁGAI

J.S. Bach: Six sonates for violin & harpsichord
Alpha 060

La Tarantella
Alpha 503

J.P. Rameau: Cantates & Pieces en concerts
Alpha 067

FORGALMAZZA: CD-B&R AUDIO KFT
1088 Budapest Krúdy Gyula u.6
Tel./Fax.: 486-0572/486-0573
E-mail: g.gabor@cdbar.hu
www.cdbar.hu

Günter Wand
felvételei
Sztravinszkij és
Prokofjev művei

Profil – Karsay és Társa

Günter Hänssler a Günter Wand-hagyatékából ad ki felvételeket a Profil nevű labelnél. A késői korszakában az Észak-német Rádió Szimfonikus Zenekarával főképpen Brucknerre specializálódott karmester remekül vezényli a modern orosz darabokat. Sztravinsky A tűzmadár-szvitjének 1945-ös változata csodálatos zenekari hangzással szólal meg, kirívó megoldásoktól mentesen, mégis mindvégig izgalmasan. Az 1949-es változatban felcsendülő Pulcinella-szvit természetesen kevésbé szingazdag, ám éppen ezért ideális középrésze a lemeznek, mely Prokofjev I. Hegedűversenyével zárul. Edith Peinemann igazán dicséretesen, tisztán, stílusosan játssza a szólót. A hegedűs és a karmester modora megegyezik: diszkrét expresszivitásra töreksenek mindketten, a darabok karakterét megrajzolják, de nem hangsúlyozzák túl. Az előadás nem marad el nevesebb szólisták bejátszásaitól sem. ZB

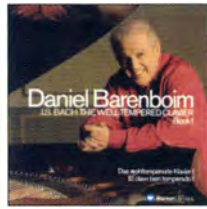

Wagner hősnők
Temesi Mária (ének),
a Magyar Rádió
Szimfonikus Zene-
kara, vezényel: Jurij
Szimonov

Hungaroton Classic

Temesi Mária, mint azt már máskor is tapasztalhattuk, szépen mondja a szöveget és hangja sem akkora amplitudóval leng ki, mint a magyar operaénekeseké általában. Amikor dallamot kell énekelnie (például Erzsébet imája a Tannhäuserből), nem igazán tud vele mit kezdeni, amikor viszont mesélnie kell (pl. Elza álma a Lohengrinből), azt sokkal intenzívebben és meggyőzőbben teszi. Temesinek nincs könnyű dolga: a zenekar mintha egy dobozból szólna, és hihetetlenül lagymatagon is játszik. Nyilván Szimonov is hibás, hogy nem képes kellő hőfokra forralni a wagneri muzsikát. A Budapesten Wagner-specialistaként számon tartott dirigens unatkozik kissé, ha nem lát beírva a kottába crescendo-t, tempóváltást vagy fortissimót. A hangok, harmóniak önmagukban – úgy látszik – nem sokat mondanak számára. A zenekar példásan együtt van (a legtöbb helyen), csak hát ez édeskevés. VT

J.S. Bach: Das Wohltemperierte Klavier – I. rész
Daniel Barenboim
(zongora)

Warner Classics

Barenboim a széllal szemben halad. Bach zongorán, sok pedállal, távol Gouldtól, távol a historikus iskolától. Kiváló lemez. Már az első prelúdiumnál világos, Barenboimnak van saját mondanivalója. és ahogy jönnek a tételek, csak erősödik ez az élmény. A romantikus előadás nem jár együtt régies összerosódással, feleslegesen súlyos hangzással. Kellemes könnyedség, finomság járja át az előadást. Chopin érzelmvilágának felidézése mellett megmarad a zene tiszta struktúrája. Leginkább kisebb barokk orgona hangzását idézi a lemez. Barenboim a szorogatban rejlő lehetőségek világából merít, Bach munkáját az utódokéval köti össze. A barokkhoz hozzátesz, ugyanakkor ezzel nem tesz a barokk ellen. Amit Daniel Chorzempa négy különféle hangszere – csembaló, clavichord, fortepiano, orgona – próbált megvalósítani Philips-lemezén, Barenboim egyetlen felvétellel éri el. ZB

Memories of Love
José María Guerrero
(tenor), Richard
Pearce (zongora)

Warner Classics

A műsor érdekes, ritkán lemezre kerülő olasz dalok. Mascagni és Respighi mellett két kevésbé ismert szerző, Martucci és Pizzetti szerzeményei. Utóbbiak különösen érdekesek. Mintegy félórás dalciklus Martuccitól, nem túl izgalmas előadásban; Pizzettitől három Petrarca-sonett. Guerrero hangjában van szépség, erősen emlékeztet Andrea Bocelliére, csak keményebb, élesebb, érdeesebb. Az énekes modorával és felkészültségével azonban baj van. A hang remegése, a hangsúlyozás direktisége zavaró. Guerrero hangja ígéretesnek is nevezhető, ám a hangot képezni kellene. Napjaink nem egy ünnevelt tenoristáját jellemzi a megfelelő énektechnika elsajátításának elmaradása. Ez Guerreroéra fokozottan érvényes. Éneke a Bajazzókra emlékeztet: vásári komédia, játék és valóság között nincs átvezetés. Pedig a művészet ott van. Guerreroéra technikát, habitust kellene váltania, hogy ne visszatetszést, hanem tetszést keltsen. ZB

Mozart: G-dúr hegedűverseny, Brahms: Hegedűverseny
Julian Rachlin
(hegedű), a Bajor
Rádió Szimfonikus
Zenekara, vezényel:
Mariss Jansons

Warner Classics

Rachlin és a Bajor Rádiózenekar CD-je Frank Peter Zimmermann és Wolfgang Sawallisch lemezének különös párosítása. Jansons remekül kíséri. A Mozart-koncert esetében különösen adekvát a mozgékony, könnyű, de nem elszett és súlytalan előadás. Korszerű megközelítés, a régi szimfonikus közelítésmód ballasztjaiból semmi sem maradt. A két művész egy stílusvilágban mozog. Rachlin igazán kitűnő hegedűs, enyhén vékony hegedűhangja kellemes. Ami Mozart hegedűversenyéhez tökéletesen illett, Brahms versenyműve esetében érdekes alternatívához vezetett. Ez ugyanis eredetileg súlyos darab. A két zenész megfelelően vett vissza a darab súlyosságából, így „mérsékeltlen különleges” előadás született. Sok jót el lehet mondani róla, ugyanakkor számos lemezfelvétel nyújt ennél maradandóbb élményt. ZB

Glazunov: V. szimfónia, Az évszakok
Királyi Skót Nemzeti
Zenekar, vezényel:
José Serebrier

Warner Classics

Glazunov Az évszakok című balettje még csak-csak ismert, az V. szimfónia alig. José Serebrier felkészülten vezényli a Királyi Skót Nemzeti Zenekart. Különösen a szimfóniában feltűnő azonban a vonósok fénytelenése, háttérben maradása. A fúvósok tényerése romantikus szimfóniák esetében nem a vonósok hátrébb kerülését, hanem a hangzás tömörebbé válását, legfeljebb a dominancia megosztását eredményezte. A szimfónia Scherzója, Andantéja, a IV. tétel Allegroja és a balett határozottan jobban fekszik a karmesternek. A kisebb formátumú részek esetében szépen karakterizál, a monumentálisabb szakaszoknál viszont hiányzik a formaadás. Így a szimfónia I. tételle és befejezése hiányérzetet kelt. A balett előadása ugyanakkor nem marad alul az Ernest Ansermet Decca-felvételével való összevetésor. Ha nem is kitűnő, de jó lemez. ZB

Hungaroton Classic
●●●●○

Goethe-versek
megzenésítései
Meláth Andrea
(ének), Virág Emese
(zongora), km.:
Anatolij Fokanov
(ének), Kokas Katalin
(hegedű), Schubert
Éva (narrátor)

Tizenegy Rémkirály-megzenésítés, négy Margit a rokkánál – melyiket válasszam? Bár nagy valószínűség szerint a lemez meghallgatása után is Schubertnél maradok, mégiscsak másképp figyel az ember egy rendhagyó műre, ha tud mihez viszonyítani. Olyan zeneszerzők dalait is fölvelték, akikről bizonyára most hall először a zenehallgató. Az előadók – nagyon helyesen – nem tesznek különbséget nagy mű és kis mű között: a hozzáállással tehát nincs baj, viszont Meláth Andrea többször hangsúlyoz olyan szótagokat, amelyeket nem kellene, és gyakran mesterkéltén formálja meg szövegét. Nem elég plasztikusak a különböző karakterek, és ezt főleg a „no name” szerzők sínylik meg, akiknek dalaiban gyakran sokkal több van, mint amennyit a hallgató most kap. Óriási ötlet – érdekes, hogy még senkinek nem jutott eszébe –, de csak félsiker. VT

Ez komoly!

AKADÉMIA
zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 351-1942

Nyitva tartás:
H-P.: 10-18
Sz.: 10-14

CD-SACD, DVD-A - DVD-LP
KLASSZIKUS, NÉPZENE, JAZZ

FONE, ALPHA, EGEA, ACT,
KIRKELIG, KNITTING FACTORY,
SCHANACHIE

KLASSZIKUS ZENEI CD
AKCIÓK!

pl. Foné Records 4900,- Ft.
helyett csak 1500,- Ft.

CD-BÁR
1088. Budapest, Krúdy Gyula u.6.
Tel.: 486-0572, 486-0573
www.cdbar.hu

Nyitva tartás:
hétfőtől péntekig 10-20
szombaton 10-16

RD
DIGITAL PIANOS

Roland
Képviselet: Roland East Europe Kft.
2046 Törökbálint, DEPO Pf. 83.
Tel.: (23) 338-041 | info@rolandee.hu |
www.rolandee.hu

RD-700SX

NAMM
show®
UJDONSÁG

SZÍNPADI ZONGORA • 88 progresszív kalapács-mechanikás billentyű • három komplett zongora hullámforma szett: 1. egy vadonatúj 88 hangon, több velocity-n mintavett zongora hang, 2. a Fantom X-sorozatban megismert 88-splites zongora minta, 3. az FP-5/2-ben megismert zongora minta • 16 Part multitimbralitás • 128 hang polifónia • 128 MB-nyi hullámforma készlet • One Touch Piano és One Touch E.Piano gombok a gyors hangszín eléréshez • 2 SRX kártyával bővíthető • 208 normál hangszín, 10 Tone Wheel orgona, 256 GM2 hangszín, 5 ritmus szett, 9 GM2 ritmus szett • 100 Setup memória • 125 multi-effekt, 6 zengető, 3 kórus, 3-sávú kompresszor, digitális 3-sávú EQ • 128 Arpeggiator stílus • 185 ritmus Pattern a gyakorláshoz • 4 címezhető toló potméter • Pitch Bend /Modulációs kar • beépített SMF lejátszó • 2 MIDI OUT • USB csatlakozó • XLR szimmetrikus kimenet • 24,5 kg

Márkából: Roland ZeneGALÉRIA
1137 Budapest, Radnóti u. 9. | Tel.: 06 (1)
239-9756 | zenegaleria@rolandee.hu |
www.zenegaleria.hu

Kiemelt bemutatókészlet és szakértelem:
BUXA Hangszer 9022 Győr, Széchenyi tér 7.
06 96 328-930 | CORDIAL 3200 Gyöngyös,
Kossuth u. 26. 06 37 300-700 | CSERMAK
Hangszer 6720 Szeged, Jókai u. 4. 06 62
420-792 | POLIP Music 4400 Nyíregyháza,
Bocskai u. 9. 06 42 400-145 | SZENT ANNA
Hangszer 4024 Debrecen, Szent Anna u.
39-41. 06 20 485-2403 | TAJTH-Music 7831
Pellérd, Vasút u. 8/1. 06 72 587-020

Roland
planet

Bernstein: Mise en Scène
Vezényel:
Kent Nagano

Harmonia Mundi — Karsay és Társa ●●●○○

A Mise kora (1971) és szerzője (Bernstein) jellemző darabja, megismerésre érdemes nagyszabású mű. Eklekticizmusa miatt nehéz úgy előadni, hogy minden stílus megfelelően érvényesüljön. Kent Nagano felvételének erőnye a kidolgozottság, gyengéi vannak azonban az egységesség és a könnyedség terén. A stílusok sokszínűségét kiemeli a hangerő nem egységes beállítása. A Mise előadásához a felidézett stílusokban – jazz, rock, blues stb. – jártasabb, kiemelkedő hangú szólistákra volna szükség, valamint annak az aránynak a pontos megtalálására és az előadókkal való elfogadtatására, mely kellőképpen egységben, ugyanakkor elkülönülten mutatja a mű különböző rétegeit. A főszereplő Jerry Hadley előadása elég didaktikus, de nem merevebb a többiekénél. Nem lélegzik, nem hullámzik eléggé a kétségkívül igényesen előkészített előadás. Talán André Previnnek kellene eldönteni a válogatott társasággal. ZB

Kodály Emma: Dalok és zongoradarabok
Cserna Ildikó (ének),
Prunyi Ilona (zongora),
Km.:
Gál Erika (ének)

Hungaroton Classic ●●●●○

Azt hiszem, bátran megállapíthatjuk: Cserna Ildikó hangja ezekhez a dalokhoz túl operai. Túl nagy, nem alkalmas a nőanszokra. Cserna más dimenziókban mozog, itt nem elég érzékeny. Kodály Emma dalaiban ugyanis inkább a Schubert- és Schumann-féle romantika-hang él tovább, mint a wagneri. Nagy örömet szerez és sajnos ritkán mondható el másokról: Cserna érzelemmel teli, átfűtött hangon énekel; átéli a dalokat és ez megfogja azt is, aki hallgatja. Prunyi Ilona úgy kísér, ahogyan az okos lány abban a bizonyos mesében: jelen is van, meg nem is – minden dalénekesnek ez az álma. A zongoraműveket a tőle megszokott profizmusmal adja elő, minden hangot magabiztosan tesz oda, a kissé akadémikus Variációkban szintúgy, mint a Bécsi keringők nosztalgikus sorozatában. Vegyes élmények tehát, de az összkép – és az, hogy végre lemezen is hallhatjuk Emma néni zenéit – jó. VT

Brahms: Hegedű- és brácsaszonáták
Shlomo Mintz
(hegedű),
Itamar Golan
(zongora)

Avie Records — Karsay és Társa ●●●●○

Shlomo Mintztől kár volt megválnia a Deutsche Grammophonnak. Az utána szerződtetett hegedűsök egyike sem szárnyalja túl, sőt, legtöbbször úgy tűnik, Mintztől jobb teljesítmény született volna. Nincs egyedül, Andrej Gavrilov esetében ugyanez mondható el. Az utóbbi években gyakran vezénylő hegedűs saját produkcióiban készül felvételeit újabban az Avie cég adja ki. Kevesen játsszák Brahms hegedűszonátái mellett a brácsaszonátákat is. Pinchas Zukerman készített lemezt hajdanán mindkét műcsoportból. Mintz telt, erős hangon hegedül. Nem a darabok lendületére helyezi a hangsúlyt, hanem mérsékelt tempók mellett feltárlni engedi a szonáták szerkezetét. A legtöbbször gyorsabb iramban, szélesebben megrajzolt íveket részekre bontja, az előadások azonban nem hűvösek. Monumentálisabban, statikusabban, az érzelmi és a szerkezeti oldal kiegyensúlyozottságával állnak előttünk a darabok. ZB

A tondali látomás középkori énekek
Dalmáciából
Dialogos Együttes

Arcana — CD Bár ●●●●○

A XII. században élt ír szerzetes alkotása, A tondali látomás számos liturgikus énekre utal; ezeket gyűjtötte össze a horvát női együttes vezetője, Katarina Livljanic. Glagolita és gregorián énekek szólnak meg, aminek áldásos hatása, hogy Isztriát és Dalmáciát ezúttal nem mint turistaparadicsomot látjuk és halljuk, hanem mint többszáz éves zenei hagyományok helyszínét. Szépek és különlegesek ezek az ezeréves, egyházi szláv nyelven és latinul felhangzó dallamok. Néha többszólamúak és sokszor meghökkentő hangzásokkal lepnek meg. A héttagú kórus tökéletesen homogén hangzással örvendeztet meg, végig meleg hangszínnel. A tételek előadása kissé szögletes, lehetne énekeszerűbb, hajlékonyabb, mondhatni: szlávosan edesebb. Érezni azonban, hogy nemcsak tudják, mit énekelnek, hanem szeretik is ezt a muzsikát. Nem véletlenül ítélték oda nekik tavaly a Diapason d'Or díját. VT

Rahmanyinov: d-moll trió, Sosztakovics: e-moll trió — Dmitrij Makhtin (hegedű), Borisz Berezovszkij (zongora), Alexander Knjazev (gordonka)

Warner Classics ●●●●○

A hangszeres játék kiváló; ami az interpretációt illeti, vegyesebb a kép. A Rahmanyinov-trió második és harmadik tétele és a Sosztakovics-trió sikerült jobban, a Rahmanyinov-mű első tétele kevésbé. Rahmanyinov minden kamaraműve szinte zongoraverseny, csak más hangszerelésben: a bonyolult szőlamszövésnek egységes folyondárrá kell összeállnia. Az első tételben ez nem történik meg, a hegedű nem olvad bele az együttesbe, hanem kissé idegesen a két másik instrumentum fölött szól. A további tételek nem kívánnak ilyen sajátos egységet. A modernebb darabhoz jobban illik a trió hangvétele. A cselista teljesítménye kiváló, hangja megragadó, a pianista is a tőle megszokott igényességgel játszik, bár Rahmanyinovhoz szenvedélyesebb játék is illenék. Három kitűnő zenész ígéretes triója, kis hibákkal. ZB

François Couperin: La Sultanne, Préludes et Concert royaux

Alpha — CD Bár ●●●●○

Kitűnő válogatás; egy órányi élvezetes hallgatnivaló. Van itt minden: a csembalódarabtól kezdve az oboaversenyig és a kamarakonzertekig; tehát aki nem ismeri Couperin zenéjét, feltétlenül ezzel a koronggal kezdje. Nem kell félni, akár elejétől a végéig, egyben is meghallgatható, a tetszés garantált. A hét régizenesz tökéletesen kidolgozott produkciót nyújt, a Couperin Csembalóiskolájából való rövidke, egyperces prelúdiók gyöngysorként fonják át a műsort. A kiadó házi billentyűse, Elisabeth Joyé (a Goldberg-variációkat is bejuttatta nekik) érzékenyen – de sosem affektáltan – reagál eme darabok finom hangulatváltozásaira. A Gouts Réunis híres sorozatából kettő szerepel, melyek közül a műsor végén megszólaló Kilencedik koncert afféle emblémaként még utoljára emlékeztet a lemez képeskönyv-szerű színességére. Ha elfelejtettük volna – de ez nem valószínű. VT

Franz Tunder:
Egyházi művek
Vezényel:
Vashegyi György

Hungaroton Classic

A XVII. században működött észak-német zeneszerző, Franz Tunder összesen mintegy harminc liturgikus kompozíciója közül vettek fel Vashegyiek kilencet, közülük többit elsőként a világon. Egy nagyon jól összeszokott zenekart hallunk (Orefo), érzik egymást, egyszerre lélegeznek anélkül, hogy erre külön törekednének. A Purcell Kórus hangzása már nem ennyire homogén, sokszor aránytalanul szól, a tuttikban a belső szolamok nem élnek eléggé. A műsor-összeállítást is kissé kiegyensúlyozatlannak érzem: nehézkesen indul a két nagyszabású, tízperces zoltárfeldolgozással, míg a lemez legközvetlenebb, legőszintébb tolmácsolása, a szopránr és vonósokra írt, mindössze négy perces korálfeldolgozás – Zádori Mária szólójával – szinte elrejtve, az utolsó szám előtt szerepel. A jobban átgondolt sorrend talán még élvezhetőbbé, könnyebben hallgathatóvá tette volna ezt az értékes kezdeményezésből született lemezt. VT

Bolíviai barokk
Barokk zene
a Chiquitos
és Moxos indián
missziókból
Florilegium

Channel Classics – Karsay és Társa ●●●●○

A Florilegium együttes zenetörténeti szempontból roppant érdekes lemezzel jelentkezett: bolíviai jezsuita missziók fennmaradt hangszere és vokális zenéit vették lemezre; névtelen és neves – Domenico Zipoli – szerzők darabjait. Konkrét emlékek egy fantasztikus, rejtélyes világból. A korhű megszólaltatásra való törekvés itt egyértelműen pozitív. Az előadás igényes, finom. Négy bolíviai énekest hívtak a felvételhez a hét hangszeres. Az énekes és hangszeres darabok váltakozása kellemesen változatosá teszi a műsort. A bolíviai tenorista két Florilegium-tag kísérté pánsíp-improvizációját viszont ízléstelenség volt a lemez végére tenni, egyszerűen nem illik az egyébként koherens gyűjteménybe. A felvételeket bemutató DVD-nél is többet ért volna egy második lemez: a felhasznált forrásokból még lehetett volna meríteni. ZB

ZB

Mondonville
kamarazenéje
Károly Edit (ének)
Bozzai Balázs
(hegedű)
Spányi Miklós
(csembaló)

Hungaroton Classic

Ismét izgalmas művekre bukkant Spányi Miklós: a zongoraszonáta, hegedűszonáta és ária műfajok furcsa keverékei ezek a zoltárszövegeket megéneklő darabok. Ráadásul Mondonville fontos személyiség, hiszen a XVIII. század közepe táján a párizsi zenei élet egyik fő szervezője volt. Más kérdés, hogy a szélsőségeket kerülő zenét, amilyen az övé is, tényleg csak az tudja értékelni, aki jól ismeri ennek a kornak a szellemiségét. Érdekes belegondolni, hogy a trió az 1740 körüli első kiadás másolatából játszott, viszont tévedés lenne azt hinni, hogy csupán emiatt sikerül megidézniük a múltat. Ezúttal is meggyőződhetünk róla, Károly Editnek milyen gyönyörű hangja van. Puha, gyengéd, mégis testes, ha néha-néha elbizonytalanodik is az intonáció. Bozzai és Spányi pedig úgy veszik körül szólamaikkal, hogy a végeredmény magasrendű kamaramuzsikálás lesz. VT

VT

Bara Faustus'
Dreame – angol
consort-zene
Les Witches

Alpha – CD Bár

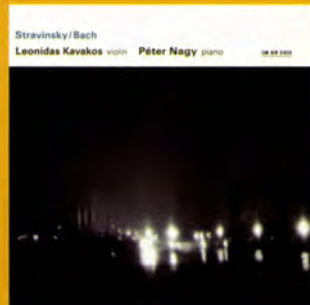
Nagyon szép felvétel, bizonyára rengeteg munka áll mögötte. Hegedűiskolák, billentyűs művek, hangszerleírások tanulmányozása. Külön elismerésre méltó, hogy a két énekes alázatosan megtanulta és alkalmazza is az Erzsébet-kori angol kiejtést. Gyönyörű hangú extra hangszereknek is örülhetünk: van pandora, az angol eredetű lant, koboz és a claviorganum, ami húrjaival csembalószerűen megpengetett hangokat ad, ugyanakkor sipokkal is rendelkezik. Minden együtt van tehát, s azt hinné az ember, minden készen áll a tökéletes produkcióhoz. És az előadás mégsem szólít meg. A több év régizene-játék és -tanulás, drága hangszerek beszerzése, építtetése mind nem ér semmit, ha hiányzik az alapvető zenész-magatartás: megrendít, amit játszom. Nem rendülünk meg. Hűvös, historikus játékot hallunk betanult manókkal. Szerencsére Dowland, Byrd és Morley dalai még így is szépek. VT

VT

Dreyfus Jazz

ECM RECORDS

Forgalmazza a MusiCDome Kft.

Cím: Budapest, XIV.,

Fogarasi út 5.

Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396

E-mail: ertesites@musicdomekft.hu

Robert Volkmann:
Zongoraművek
Kassai István
(zongora)

Hungaroton Classic

●●●○○

Prunyi Ilona Volkmann-lemeze után most a Zeneakadémia egykori nevezetes tanárának magyar vonatkozású művei hallhatók, Kassai István tolmácsolásában. Túlzás volna ezeket egyéni hangú alkotásoknak tekintenünk, hiszen amolyan „verbunkoskodó” muzsika ez, csárdás-ritmusokkal alaposan megborsozva-megpaprikázva. Ez persze nem az előadó hibája. Kassai jó zongorista: sokszor sikerül lágy, puha hangszínt kikevernie; különösen a baszsusok zengenek szépen. A Maróthi emlék és a tizenkét zenekölteményt magában foglaló Visegrád előadása azonban nem vonja el figyelmünket a Volkmann-művek átlagosságától. Kassai nem tud hidat verni a mű és a hallgató közé, aki kényelmesen sétálhatna át azon, gyönyörködve – ha nem is Visegrád, de legalább – Volkmann zenei tájaiban. És ez elég nagy baj, mert így a muzsika és ez a CD nem érte el fő célját. VT

XX. századi és kortárs magyar szerzők csellóművei
Déri György
(gordonka)

Hungaroton Classic

●●●●○

Déri György válogatásának szempontjai a „változatosságra való törekvés és a személyes izlés” voltak. Valóban, sikerült igen színes műsort összeállítania; értékes, érdekes darabokat halunk, azt az egy-kettőt pedig, ami nem annyira az, írjuk a személyes izlés számlájára. Déri személyisége és csellóhangja – kaméleon módjára – tökéletesen felveszi a környezetet vagyis a mű „színét” – attól teljesen függetlenül, hogy Kurtág higany sűrűségű, 1999-es Message-Consolation-ját (Vigasztalás-üzenet Christian Sutternek) vagy Melis László 2003-ban írt, „gáz halmazállapotú” művét tolmácsolja. Figyelemre méltó, miként ér el Déri változatosságot a vibratóval. Ez az eszköz, mely – ha nem mértékkel használják – annyi előadást tesz tönkre, az ő kezében mindig a műveket szolgálja. Így lehetséges, hogy Eötvös Péter tízperces, 1998-ban írt, Két vers Pollynak című darabja megrázó erejű tolmácsolásban hangzik fel. VT

Szkrjabin:
Prelüdiók és poémák
Csalog Gábor
(zongora)

BMC Records

●●●●○

A meglepetéskonzertek között itt van Csalog újabb meglepetéselemeze. Mit tud még kitalálni? Mi van még a tarsolyában? Ezek a kérdések törnek fel az emberből egy ilyen különös-enigmatikus műsor hallatán. A három részre tagolt program akár három szeánsz tárgyat is képezheti, és az előadáson hallani, hogy Csalog számára tényleg szeánszok voltak a stúdióban töltött órák. A külvilág megszűnik és a kétperces darabokon keresztül Szkrjabin szelleme tölti be a teret. És a zongorahang. A gyors menetek egyes rövid hangjainak árnyalata, karaktere épp oly kidolgozott, mint a nagy, tömör akkordok zengése, arányai. Mindaddig legalábbis így gondoltam, amíg egy fortissimo-szakasz nem következett. Általános jellemzője az előadásnak, hogy amilyen bődítőak a meditatív részek, ezek lendületes szakaszok annyira kijózanítóak. Itt Csalog billentése nyerssé, erőszakossá válik: ütni kezdi a zongorát ahelyett, hogy tovább beszéltetné. VT

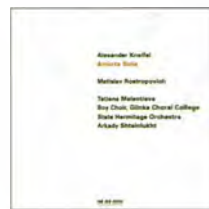

Giya Kancheli:
In l'istesso tempo

ECM Records – MusiCDome

●●●○○

Hallgatható kortárs zene: kímélő tempóban áramlik felénk az információ a Kancheli-muzsika két avatott előadójától, Gidon Kremertől és Oleg Maisenbergtól. Nem utolsó dolog: van időnk fel-fogni, mi történik. A két összeforrott zeneiségű muzsikusi elemi erővel tolmácsolja az idén hetvenéves grúz zeneszerző huszonöt perces duóját. És mégsem olyan mély ez a zene, hogy az a néhány megszólaló hang kitöltse, megteremtse maga körül az időt és a világot. A szólóhegedűre, előre felvett énekhangra és vonósokra 1994-ben készült darabról nagyjából ugyanez mondható el. A félórás, 1997-es keltezésű Piano Quartet in l'istesso tempo – vagyis Zongoranégyes azonos tempóban – az előbbiekhöz hasonlóan egybefüggő kompozíció. Elkezdődik valahol, megérkezik egy csúcspont (itt jól kitombolja magát), majd visszatér körülbelül oda, ahonnan elindult. Ismerős séma, de – zseniális előadók ide vagy oda – nem történik semmi különös. VT

Alexander Knaifel:
Amicta Sole
Msztyiszlav Rosztropovics (cselló), Állami Ermitázs Zenekar,
Vezényel:
Arkagyij Steinluht

ECM Records – MusiCDome

●●●○○

Ez nem az a fajta muzsika, amit beteszünk a lejátszóba, aztán „hadd szóljon!” Nem, erre rá kell készülni, mert koncentrált odafigyelést követel. A Nyugaton ünnepezt zeneszerző, Knaifel egy szál csellóra írt, húszperces darabja, mint valami keleti szertartás, terül el az időben. Ha ráhangolódtunk és jól figyelünk, a hangok visznek magukkal; Rosztropovics ezt is tudja. A háromnegyed óras, gyerekkarra, nőikarra, soprán szólóra, és kisenekarra írt másik kompozíció ezt a stílust folytatja. Állóvíz-szerű akkordok, üveghangok, angyali hangzás: lehetetlen nem érezni ezek mögött a filmzenék hangvételét: Knaifel eddig mintegy negyvenet írt. Szép zenét akart alkotni, de nem szerencsés, ha hallatszik ez a görcsös akarás. Az előadással nincs semmi baj, még ha túl is visszhangosították a kórust. Nyilván ez is a hatás része. VT

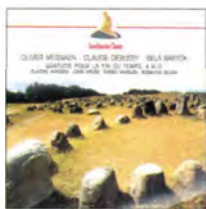

XX. századi klarinéttriók
Trio Contrasts

Cybele Records – CD Bár

●●●●○

Az 1997-ben alakult, német fiatalokból álló triónak sikerült egy különleges lemezzel felhívni magára a figyelmet, amivel kiválóan megfelelnek a kuriózumokra szakosodott német kiadó elvárásainak. A zeneirodalom klarinét-hegedű-zongora összeállítású darabjait játsszák, és itt is ebből a repertoárból nyújtanak át kisebb csokornyit. Az ember, mivel Bartók Kontrasztok című remekművén kívül nemigen szokott más az eszébe jutni, a lemeznek köszönhetően meglepetéssel konstatálja, bőven van mit játszaniuk. Berg Kamarakonzertjének egyik tétele – a szerző átírta – mellett Gottfried von Einem, valamint Friedrich Scholz és Ernst Krenek darabjai szólanak meg – és nem is rosszul. Az egyetlen zavaró körülmény, hogy a lemezt hallgatva a hangszerek túl távol vannak egymástól, a szólamok így képtelenek sajátos ötvözetet alkotni, ami a kamarazene tulajdonképpeni lényege lenne. VT

Messiaen, Bartók,
Debussy kamaraművei
Bjarne Hansen (hegedű), John Kruse (klarinét), Svend Winslov (cselló) Rosalind Bevan (zongora)

Membran – H&H 92

Morricone:
Filmzenék
Yo-Yo Ma (cselló)
Roma Sinfonietta,
Vezényel:
Ennio Morricone

Sony – BMG

Steve Hackett:
Metamorphus

Camino Records – Gramy

Muszáj egy kicsit elidőznünk a részleteknél. A lemezborítóról idézem: Belá Bartók (1881–1894). Hogy honnan vették ezt a '94-et, nem tudom, de még az sem lehet, hogy véletlenül felcserélték a kilencset meg a négyest, mert úgy sem stimmelne az évszám. A Kontasztokat játsszák, melynek második tétele – ismét idézem –: Pihenoe. Jó, rendben, nincs ő-betűjük, de mégsem járja, hogy a kamarairódalom egyik nagy művének címét megváltoztatják. Az említett igénytelenségek miatt kétszer meggondolja az ember, feltegye-e a lemezt: ezek után mi szólhat rajta? A dán muzsikusk eljártsszák a leirt hangokat, ennél többet azonban nem nyújtanak. Az ilyen muzsikálás háttérzenének megfelel, de az ember mégsem a Messiaen-kvartett, vagy a Debussy-csellószonáta mellett olvas újságot. Esetleg Belá Bartók muzsikáját szánták annak? VT

Somlói galuska, majd francia krémes, utána egy tálka gesztenyepüré (jó sok tejszínhabbal), kis adag gyümölcsputing, lezárásnak pedig máglyarakás – nagyjából ehhez az étrendhez hasonlítanám ezt a műsort. A harmadik track után elég volt, nem kérünk többet, mozdulni se bírunk. A kínai származású sztárcellistának tulajdonképpen nincs más feladata, mint csatlakozni néha a (hakni?)zenekar elsőhegedűihez. Van egy kép a CD-felvételről: Yo-Yo Ma a süketszobában, fején fülhallgató, kezében egyik XVIII. századi, velencei mesterhangszere. Nyilván most játssza rá a felvett anyagra a maga szólamát. Kimondottan muzikális hozzáállás, nem? Hát, körülbelül ez hallatszódik az előadáson is. Az együttműködés örömeinek, kreatív ösztönök szabadon engedésének semmi nyoma. Enélkül azonban unalmassá válik a Morricone-muzsika, amely – mondják – a színes olasz zenéből táplálkozik. VT

A kifinomult játéktechnikájáról ismert gitáros és invenciózus zeneszerző, Steve Hackett nagy utat tett meg a Genesis progresszív rockmuzsikájától a romantikus ihletettséggű klasszikus zenéig. A nyolcvanas évek elején fordult először a komolyzene felé – egy olyan korszakban, amikor még álltak a különböző zenei műfajokat egymástól hermetikusan elzáró kőfalak. Hackett megpróbált áttörni, el is ért részeredményeket, de csak 1997-es Szentivánéji álom-parafraízisával lett igazán elfogadott klasszikus szerző. Most egy könnyen befogadható, élvezhető dallamokat kínáló, dramaturgiailag kifogástalan ciklikus művet tett le az asztalra: a tizenöt tételből álló Metamorphus vérbeli programzene, Orfeusz és Euridiké sokszor megénekelte mitológiai történetének XXI. századi adaptációja. A sztorit „elmesélő” gitárszólót maga Hackett játssza, míg a nyolctagú Underworld Orchestrában fivére, a fuvlista John is felbukkan. ReA

AUDITORIUM
Kft

1026 BUDAPEST, TROMBITÁS U. 26.

TEL.: 213-9655, FAX.: 214-5946

www.auditorium.hu

info@auditorium.hu

A magyar jazz és a magyar jazzkritika – 3. Szembenálló felek?

A mostani három vélemény közlésével lezárjuk a magyar jazzkritika helyzetéről szóló vitánkat.

Friedrich Károly:

Hiszem, hogy bárkinek természet adta joga, hogy akármilyen hallott zenéről véleménye legyen, amelyet tiszteletben kell tartani. Ettől persze még senki sem lesz kritikus. Úgy gondolom, nem a zenei tanulmányok megléte tesz valakit alkalmassá, hogy mások számára is elfogadható véleményt alkothasson valamilyen zenei produkcióról. Az azonban elengedhetetlen, hogy az illető tudja, hogy miről beszél. Aki erre vállalkozik, annak Kodályt idézve kímével füllel, szívvel és értelemmel kell rendelkeznie.

Azt hiszem, a magyar jazzkritika elsődleges feladata a közönség ízlésének alakítása, és kevésbé a muzsikusok produkcióinak vagy zenei koncepcióinak bírálata. Még sohasem talákoztam olyan zenészszel, aki ne akart volna jól játszani. Ha nem is futja világrengető dolgokra, a jószándék mindig megvan. Azok pedig, akik akár egy lemezzel vagy koncertprodukcióval a közönség elé állnak, amúgy sem kezdők, úgyis tudják, hogy mit akarnak. De még az építő szándékú bírálat is valószínűleg szerencsésebb, ha zárt körben hangzik el. Munkahelyemen, a jazztanszakon tanévenként kétszer tartunk zeneári bemutatót. Ezek az alkalmak az iskola legfontosabb eseményei közé tartoznak. Ilyenkor a produkciókat egy-egy tanár megbírálja, a kollégák pedig hozzászólhatnak. Még itt, az intézet óvá falai között is inkább csak a dicséret szokott nyilvánosan elhangzani, az egyéb kritikák néhai tanártársunk, Kovács Gyula szavai szerint a „szülőszobán,” azaz szűk körben hangzanak el. A muzsikusok természetesen jobban örülnek a dicséretnek. Arról pedig, hogy egy zenész kinek a nem csak dicséror kritikáját fogadja el, álljon itt egy anekdota: Ben Webster hatalmas testalkatú figura volt, aki alkoholos állapotban nagyon csúnyán tudott viselkedni, ezért is volt az egyik beceneve „a brutális”. Egyetlen ember tudta őt tombolásában megfékezni, a picike termetű Benny Carter: „Benjamin, most ülj le és hallgass!” Webster pedig engedelmessé vált. Később megkérdezték, hogy lehet ez? „Azért mert Benny hallja a hibáimat” – volt a válasz.

Turi Gábor:

Zene nélkül nincs kritika, a kritika pedig nélkülözhetetlen része a zene szellemi környezetének. Köszönhetően több évtized oktatási gyakorlatának, Magyarországon szép számban működnek jól képzett jazzmuzsikusok – de alig találhatók szaktudományi végzettséggel rendelkező kritikusok. Az országos napilapok nem közölnek jazzkritikát, kis példányszámú orgánumban többnyire szubjektív benyomásokat rögzítő, leíró recenziók látnak napvilágot, amelyek nem helyettesítik a szakszerű, elemző bírálatokat. Mérvadó kritikai és szakmai közeg hiányában a jazz Magyarországon nem a zenei közbeszéd tárgya, mellőzöttebb helyet foglal el a kultúra palettáján, mint amire tényleges értékei jogosítanak. Ez a helyzet torz módon befolyásolja a jazzmuzsikusok és a kritikusok viszonyát: a zenészek jelentős része nem becsüli és nem is igényli a kritikát, ítéletalkotás helyett a zene forgalmazását elősegítő méltatást és népszerűsítést várja tőle (e felfogásnak éltető táptalajt adnak a kereskedelmi médiumok). Vannak, akik a kritikát fölösleges rossznak tartják, és akadnak olyanok is, akik a kritikában ellenséget látnak, és attól sem riadnak vissza – mint példa mutatja –, hogy az őket elmarasztaló írás miatt tettelegesen megfenyegessék a szerzőt.

Ami az ügy személyes vonatkozásait illeti, kritikus és muzsikus viszonyában kétségtelenül az utóbbi a védtelenebb: ki van szolgáltatva

a bíráló felkészültségének, ízlésének, hangulatának – amiben szélsőséges eltérések akadhatnak (lásd Down Beat, párhuzamos kritikák). Elismerhetjük: nem könnyű tudomásul venni azt, hogy a szubjektivitás az ítéletalkotás elkerülhetetlen velejárója. Munkál-e elfoglaltság a jazzkritikusban? Természetesen mindegyikük meghatározott ízlés és esztétikai érzékenység alapján közelít egy műalkotáshoz. De bizonyosak lehetünk abban, hogy a zenehallgatás a kritikus számára nem a mazochista tobzódás terepe, hiszen mindenki szívesebben tölti idejét remekmű, mint feledhető alkotás befogadásával. A kritikus a minőség elkötelezettje, és ahogy a zene megteremtí a maga minőségét, ugyanúgy a kritikusnak is ki kell vívnia a tekintélyt muzsikus és olvasó előtt egyaránt. Ez a tisztelet hiányzik a magyar jazzmuzsikusok és a kritikusok viszonyából. Hiába folytat nagylelkű gyakorlatot az egyetlen szakfórumnak tekinthető Gramofon – csak úgy röpködnek a csillagok –, ez kevés a bizalom megteremtéséhez. Különös módon a tartózkodó magatartás inkább a muzsikusok részéről érzékelhető. Sok jel mutat arra, hogy egy – hangadó – részük nem érdekelt az értékelvű kritikai gyakorlat meghonosodásában. Kicsi az ország, szűk a felvevőpiac; életkor, ízlés és olykor származás szerint szerveződő csoportosulások versengése folyik a támogatásért, a koncert- és médiaszereplésekért. A jelenlét gyakran nem a minőség, hanem a kapcsolatok és a médiaképesség függvénye. A kusza helyzetben rejlő manipulatív lehetőségek kiaknázása az érvényesülés hatékony eszköze.

Elemezni, értelmezni, értékelni – ez a kritika küldetése, függetlenül attól, hogy mely művészeti ágról van szó. Különösen nagy szükség volna erre a jazz esetében, ami az utóbbi másfél évtizedben jelentős metamorfózison ment keresztül a poszt-szocialista országokban: elveszítette misztifikáló politikai tartalmaktól sem mentes státuszát, és egy lett a piacon kapható, fogyasztható termékek közül. Miközben a hanghordozók széles köre elterjedése soha nem látott lehetőségeket nyitott meg a jazz érvényesülése előtt, a róla való tudás és gondolkodás ma is kevesek sajátja. A fiatalok figyelmének középpontjában a kikapcsolódást, szórakozást nyújtó zenék állnak, a jazz számukra idegenül hangzó, ismeretlen tartalmakat rejtő fogalom. Esztétikailag megalapozott szakmai értékrend és értelemkritikai közeg nélkül nem lehet számítani arra, hogy ezt a zenét a magyar kultúra szerves alkotóelemeként, a jazzmuzsikusokat pedig a művészvilág megbecsült tagjaiként tartsa számon a magyar társadalom. A muzsikusoknak fel kell ismerniük: a magyar jazz jövője elválaszthatatlan a jazzkritika értékőrző funkcióinak erősödésétől és színvonalának emelkedésétől.

Matisz László:

Most záródó cikksorozatunkban készséggel adtunk volna teret mindazoknak az általunk is jól ismert muzsikusoknak, akik teljességgel elfogadhatatlannak tartják a magyar jazzkritikát, de a leginkább érintettek közül sem éltek ezzel a lehetőséggel. Igaz, a Gramofonban rendszeresen publikáló szerzőink között nem egy kitűnő muzsikus is van, akik igazán tiszteletreméltó módon érveltek mindkét oldal fontosságát hangsúlyozva – a „szembenálló felek” között. A remélhetőleg így is tanulságos eszmefuttatások lezárása csak itt, a lap oldalain történik meg, a vita folytatására a Gramofon honlapján továbbra is lesz lehetőség (www.gramofon.hu).

Addig is – mint egyszerű zenehallgató – emlékeztetnék rá, hogy a magyar jazz esetében is egy olyan absztrakt műfajról van szó, mely mára bizonyítottan művészetté nemesült. Kollégáim érveivel is alátámasztva meggyőződéseim, hogy ennek az épphogy megszületett művészetnek az óvása legfőbb motivációink egyike. A magyar jazzmü-

vészek tehetségét, felkészültségét, világszínvonalú tudását már rég nem kérdőjelezi meg senki. Ami hiányozhat olykor, az legfeljebb a produkció, a mű, mely nem csupán kellemes kikapcsolódást ad vagy szórakoztat, és nemcsak szakmai elismerést vált ki, hanem a mágiát, a katarzist célozza. A jazz képes erre – nem szükséges példákat sorolnom ezt bizonyítandó. A csak profi, vagy elkápráztató játék már nem elég; őszinte, érzékeny, szívből jövő zenének van esélye arra, hogy hosszú időn át is fontos legyen számunkra. A képzett jazzművész tiszteletreméltó felkészüléssel jut ahhoz az eszközhöz, a tudáshoz, amellyel egy eddig ismeretlen nyelven, egy merőben új dimenzióban gyönyörködtet, érzékeltet, elvarázsol, felemel, örömet okoz, energiát ad át, vagy éppen megértet egy fontos felismerést a zenehallgatóval.

Persze ezekre az elvárásokra is mondhatja bárki, hogy magánügy; legalábbis szubjektív megítélés kérdése, hogy ki mit vár a zenétől, s hogy hogyan fogalmazza meg az élményét – vagy véleményét. Többen leirtuk: a szubjektivitástól a kritikus sem mentes, de épp ettől lesz hiteles, valódi, őszinte emberi vélemény a recenzio. Ez utóbbi gondolat jegyében, a Gramofon jelen számától új – az amerikai Down Beat-ből is ismert – kísérletet vezetünk be: egy produkcióról két kritikát közlünk párhuzamosan, „parallele” címszó alatt. A kezdeményezéstől azt reméljük, hogy bebizonyosodjék: olykor az egymásnak homlokegyenest ellentmondó vélemények is lehetnek egyben igazak – mert eleven, a jazzért lelkesedő emberek őszinte véleményét tükrözik.

Voice – Ursula Dudziak Budapesten

A lengyel Ursula Dudziak neve fogalom a jazz-éneklésben. A hatvanegy éves énekesnő sodró lendületű koncertet adott november 25-én az A38-as hajón, egyébként most lépett fel először Budapesten. Harminc évig élt az Egyesült Államokban, tagja lett a jazz éneklés legjobbjaiból – Jeanne Lee-t, Bobby McFerrint, Lauren Newtont – tömörítő Vocal Summit nevű formációnak. Amit Dudziak csinál, nem is ének a szó hagyományos értelmében, hiszen hangszerként használja a hangját. Berkeken belül nem vocal-nak, hanem voice-nak nevezik az ilyet.

Gramofon: Milyen ötlet alapján tért erre az útra?

Ursula Dudziak: Semmilyen. Egyszerűen felismertem magamban ezt a képességet. Ennyi. És soha nem is hagytam el ezt az utat, mert láttam és éreztem, hogy minden hangszer közül az emberi hang a legizgalmasabb, és ez nyújtja a legtöbb lehetőséget is.

G: Az 1969-es Varsói Jazz Jamboree lemezén még hagyományos módon énekelte Eroll Garner „Misty” című számát. Aztán jött 1973, és a Michal Urbaniak Constellation híres koncertlemeze, amelyen megdöbbentő erővel hatott az ön új éneklésűje; ez volt a lemez legnagyobb meglepetése.

U. D.: Eredetileg karácsonyi dalokkal, lengyel népdalokkal és műdalokkal kezdtem az éneklést, majd jöttek a jazz standard-ek, főként Ella Fitzgerald és Sarah Vaughan számai. Nagyon sokat tanultam tőlük, nagyon jó „tanítónők” voltak, de huszonegy évesen szinte egyik napról a másikra megtaláltam a saját stílusomat.

G: A Constellation 1973-es lemezén különböző elektronikus effekteteket is használt. Most, az A38-on adott koncertjén is kiktak a színpadra több elektronikus effekt-berendezést a technikusok, de egy-két számtól eltekintve mellőzte őket. Raunt már az effektetekre?

U. D.: Mindig a pillanatnyi hangulatotól, az adott koncert atmoszférájától függ, hogy használok-e ezeket a berendezéseket, vagy sem. Éppenséggel nem untam rájuk, de az igaz, ahogy haladok előre az időben, egyre ritkábban alkalmazom őket.

G: Sohasem volt könnyű elfogadtatnia magát egy Európából érkezett jazz-muzikusnak az Egyesült Államokban, legyen szó bárkiről. Ön és akkori férje, Michal Urbaniak viszont rövid idő alatt az amerikai zenei élet ismert figurái lettek...

U. D.: Úgy gondolom, hogy a legtöbb európai zenész eleve olyan muzsikával lépett az amerikai pódiumokra, ami nagyon hasonlított az ottani jazz főbb irányzataira. Mi viszont a Constellation muzsikájával érkezünk Amerikába, ami itt, Európában, s odaát, az Egyesült Államokban is kifejezetten egyedi, friss és eleven volt.

G: Mit szóltak az amerikai énekesek az ön stílusához?

U. D.: Megtudtam, hogy egyszer, még az elején, a bőgős Stanley Clarke elvitte az egyik felvételemet Flora Purimhoz és lejátszotta neki. Purim csak annyit kérdezett: „ki ez a kurva? Hiszen épp azt csinálja, amit én mindig is csinálni szerettem volna!”

G: Tehát rögtön felismerték a veszélyes konkurenciát...

U. D.: Konkurencia? Érdekes, harminc évig éltem az Egyesült Államokban, de sohasem éreztem semmiféle irigységet vagy rosszakaratot irányomban.

G: Ahogy mondta, harminc évig élt odakint. De itt, ezen a koncerten is feltűnően sok olyan számot énekel, melyek a lengyel folk alapjaira épülnek, a lengyel népzene világát idézik. Hogy lehet, hogy az a sok-sok amerikai hatás, a sok-sok kinti zenészbarrát egy kicsit sem tudta átformálni?

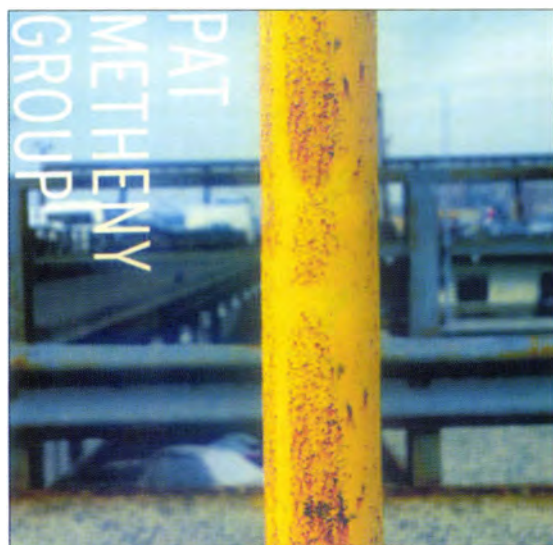
U. D.: Én odakint is mindig lengyelnek éreztem magam, és az is maradtam. Magukat a zenei hatásokat persze nem tudja erővel távol tartani magától az ember, de nem is kell. Minden érdekességre nyitott vagyok; legutóbb például egy disc jockey-val készítettem lemezt. Nincs bennem semmi félsz az újdonságokkal szemben, a lányom is mondta, hogy amit csinálok, olyan, mintha ma találtam volna ki.

G: Hogy látja, mennyit és miben fejlődött a jazz a pályakezdése óta?

U. D.: Érdekes, de az Egyesült Államokban a szó szoros értelmében visszajött, és óriási divat lett a hetvenes évek zenéje. Ami pedig a mai lengyel jazz-t illeti, lejárok egy varsói klubba, s amit ott hallok, attól egyszerűen leesik az állam. Nagyon kitértek a műfaj határai napjainkra, sok-sok érdekes zenei elemet olvasztott magába a jazz, ettől pedig még izgalmasabb lett.

G: Ismerve a fiatalabb lengyel énekesnők jelentős részét, úgy tűnik, nem követi önt senki. Talán túlságosan nehéz számukra, amit csinál?

U. D.: Sok tehetséges fiatal énekesnőt ismerek. A volt férjem, Michal Urbaniak azonban azt mondta egyszer: „olyan magasra tetted a mércét, amit képtelenség elérni”. Lehet, hogy igaza volt?

PAT METHENY GROUP THE WAY UP

Pat Metheny – elektromos és akusztikus gitár

Lyle Mays – zongora, billentyű

Steve Rodby – bőgő, basszusgitár, cselló

Cuong Vu – trombita, vokál

Gregoire Maret – kromatikus szájharmonika

Antonio Sanchez – dobok

Nonesuch – Warner

Rejtélyes cím, talányos borító-grafika és egy lemez, amely hatvanpercnyi zenét mindössze négy sávra oszt. Metheny és Mays nem először feszeget metafizikus témákat, az alkotó páros legelső, korai szakaszát idézi ez az irány. Az 1981-es Metheny-Mays-duólemezzel címadó kompozíciója, az As Falls Wichita... például közel félórányi egybefüggő, de megha-

tározott részekre tagolt, hömpölygő, talányos és gondolatébresztő alkotás.

Szóval Metheny újra nagy dobásra készült. A *The Way Up*, szerkezetét tekintve, érdekes parafrázisa a szonátaformának; olyan, mint egy három részből álló, egyenként háromtételű szimfónia-ciklus, amelyet egy kétrészes, szédületesen dinamikus nyitány-téma vezet be. Négy

főtéma hallható, amelyek variációkban is visszatérnek a lemez második felében – a harmadik „szimfónia” már teljes egészében az előző témákat variálja. A tételeket melléktémák és közjátékok egész sora tagolja. Tematikusan alkotás, nagyon pontosan kigondolt vázzal, lírai vezérdallamokkal, nagyívű hangszereléssel. Teret kap az összes közreműködő, bár éppenséggel pont a rögtönzésekben nem vélem felfedezni az invenciót. Metheny és Mays pályájuk harmincadik éve kimerítették hatalmas improvizációs tartalékaik legjavát, ám válságtudat helyett a komponálás művészi matematikája felé lépnek. Csak érdekesség, de ugyanezt figyelem meg mostanában Michael Brecker pályáján, ebből a szempontból párhuzamos ösvényen haladnak. Persze kétségtelen élmény hallgatni őket, ám sok újat nem mondanak azoknak, akik behatóbban ismerik a zenekar sorlemezeit. Természetesen nem játsszák le mestereiket a fiatal tagok sem – Cuong Vu trombitán, Antonio Sanchez dobon nagyon pontosan behatárolt keretek között mozognak. Talán Gregoire Maret az, akinek poétikus harmonika-szólói által több szabadság jutott...

Ami egy-két kivétellel szinte minden eddigi Metheny-produkció esetében működött: biztos

BALÁZS ELEMÉR GROUP REFRACTING SOUNDS

Balázs Elemér – dobok

Balázs József – billentyűs hangszerek

Juhász Gábor – gitár

Glaser Péter – nagybőgő

Dés András – ütőhangszerek

Winand Gábor – ének

Hajdú Klára – ének

Km.:

Dés László – szopránszaxofon

Czvikovszky Gábor – trombita

Borbély Mihály – tárogató

Lukács Miklós – cimbalom

BMC Records

A Balázs Elemér Group legújabb albumának zenéje fülbemászó, a jazzhez nem szokott közönség számára is értékelhető, de kommersznek nem nevezném, mert ez a muzsika nem tömegben gyártott, nem kizárólag sikerre törekvő, sőt az én fülemnek kifejezetten művészi. Nem vádolható művészetének aprópenzre váltásával az a zenész, aki időnként a

szélesebb közönség felé is nyitni próbál. Attól függ persze, hogy ezt milyen szinten teszi. Az angol jazz-klarinétos és karikaturista, Wally Fawkes mondta erről keserűen, hogy ha jazzzenész vagy, és tiszán több embernek tetszik, amit játszol, akkor kommersznek számitasz. Ezen az alapon az 1960-as Count Basie zenekar repertoárja is kommersznek mondható, ha,

mondjuk, Ornette Coleman korabeli felvételeivel vetjük össze. Ezzel csak azt akarom mondani, hogy nem csak nem baj, de egyenesen jó, ha ez a lemez majd sokaknak tetszik.

A Balázs Elemér Group új albuma kiforrott és egyedi hangzsról tanúskodik. Ez a formáció egyike annak a hazánkban eleddig sajnálatosan kevés együttesnek, amely – alkalmi muzsika helyett – produkcióban gondolkodik. A zene rögvést azonosítható soundjának meghatározója végső soron négy ember: a gitáros Juhász Gábor, az énekes Winand Gábor, maga a zenekarvezető, Balázs Elemér és billentyűs öccse, Balázs József. Az album egyik nagy erénye, hogy Juhász Gábor gitárjátékából itt jóformán többet hallani, mint eddigi egyetlen, saját neve alatt megjelent albumán – márpedig belőle nem lehet eleget hallani. Winand Gábor Európa egyik legegységibb vokalistája, kinek énekművészete a „Refracting sounds”-on gyönyörű, új hanggal párosul, Hajdú Kláraéval, aki még nyilván nem eléggé tapasztalt ahhoz, hogy az improvizatív részekben is egyenrangú társa legyen partnerének, de reméljük, hogy ami késik, az nem múlik. A ritmus-szekció kifogástalan. Balázs Elemér egyike azon kevés dobosunknak, aki nemzetközi viszonylatban is

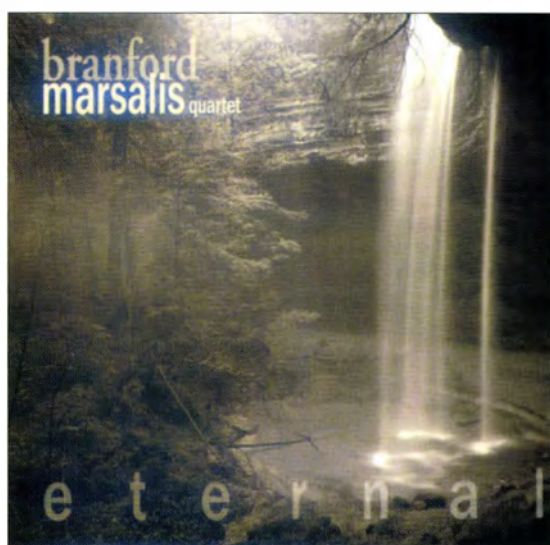
érzékkel jelöli ki az ösvényt azon a vékony mezsgyén, amely konvencionális, már-már populáris zenei eszközökkel nagyszabású tartalmak felé vezet – ezt aligha tudja bárki utána csinálni. Ez nem csak zenei élmény, hanem gondolati kaland, üvegyöngyjáték. Sorlemezeit sohasem elég egyszer meghallgatni – a virtuális szférák között a zenei, hangulati élmények mind újabb rétegei tárulnak fel akár évek múltán is. Ehhez az élményhez képest tulajdonképpen mellékes a konkrétan megfogalmazható tematika, jelen esetben akár egyfajta égi lajtorja zenei leképezése, vagy a földi élet három fő állomásának kibontása – hogy néhány lehetséges megfjtést említsünk a címhez, a borítóhoz és a lemez logikátlan sáv-felosztásához. Végül is újra sikerült magas művészi szintre emelni a jazzt, még hozzá nagyon tudatos, pontosan megtervezett stratégiával. A rajongókat kétségtelenül újra elragadtatottságba keríti majd a lemez. Összegző jellege révén pedig minden Best of...-nál alkalmasabb arra, hogy a világ egyik legismertebb gitárosáról portrét kínáljon. Nem tartom ugyan minden idők legjobb Metheny-zenéjének, de persze a májusi budapesti koncertről nem akarok lemaradni.

H. Magyar Kornél

megállja a helyét, míg az ütős Dés András rafinált zenei hőstettek forrása. A két ütős nem hogy nem üti egymást, de a legnagyobb szakmai alázattal rendeli alá magát a produkció követelményeinek. A zongorista Balázs József nagyszerű zenész, akinek oroszlánrésze van ennek a homogén hangzásnak a kialakításában, de belőle szívesebben hallottam volna többet „előretolt” szerepben is. Ne feledjük azonban, hogy őt számot ő szerzett az albumon, és további háromnak a társszerzője. A bőgős Glaser Péter alig másfél év alatt nagyszerű és megbízható horgonyává vált az együttesnek. A vendégművészek közül az ismét trombitán és gyönyörű tónusban játszó Czvikovszky Gábor tökéletesen beleillik a csapatba. Dés László szoprán saxofonja két, Borbély Mihály tárogatója, illetve Lukács Miklós cimbalomjátéka pedig további egy-egy felvett gazdagít.

Noha nem bántam volna néhány tempósabb számot is a lemezen, sőt egyenesen kíváncsi lennék, miként tudnák ezt párosítani a Balázs Elemér Group meditatív alaphangulatával, de az album – közérthetősége mellett – nagy műgondról tanúskodik.

Pallai Péter

BRANFORD MARSALIS ETERNAL

Marsalis Music – Varga

Branford Marsalis – tenor-
és szoprán saxofon
Joey Calderazzo – zongora
Eric Revis – nagybőgő
Jeff „Tain” Watts – dobok

Parallel

Márton Attila

A legidősebb Marsalis fivér legújabb opuszát a műfaj egyik mérföldkövének tartom, de legalábbis az utóbbi évek egyik kiemelkedő alkotásának. Lelkesedésem egyik oka, hogy nagyon szeretem a jazz-balladákat, ha pedig egy komplett ballada albumra bukkanok ebben a CD tengerben, az nekem a kincses sziget. Szerencsémre mostanában nem kell félni a hajótöréstől, Michael Breckertől Joe Lovanoig minden fontos zenész készít ballada-lemezt.

Balladát jól játszani azonban egyáltalán nem olyan könnyű, mint azt a laikusok hiszik. Nagyon kevesen vannak a zenei érettség és jó ízlés birtokában ahhoz, hogy a technikai tudást és képzelőerőt érzékeny és érzelemdús előadássá formálják. Nos, a 45 éves szaxofonosban mindezek együtt vannak, melynek eredménye ez a szenvedélyes, időtlen szépségű album. Az ifjúként mindenbe belekóstoló polihisztor mára igazán letisztult, egyértelműen modern, szuverén zenei világot alakított ki.

A hét track-ből csak a címadó darab Branford-szerzemény. Az örökzöldeket is tartalmazó album örömteli meglepetése Seress Rezső Szomorú vasárnap című kultikus dala. Szívetleket gyönyörködtető, közel negyedórás mestermű, amely felvonultatja a kvartett minden erényét. Marsalis tenor soundja kifinomultabb, játéka magabiztosabb, mint valaha. Ideális társa a pianista Joey Calderazzo, aki nagyívű, a végtelenségig fokozott szólói által egyenrangú partnernek tekinthető.

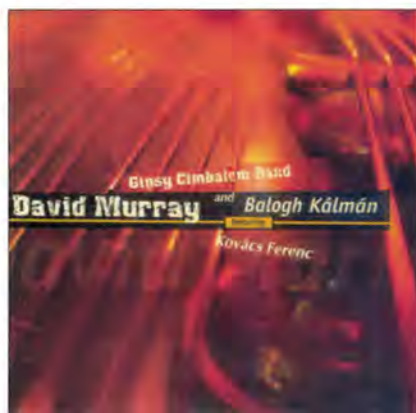
Mindenkinek megvan a maga tíz CD-je, amit a lakatlan szigetre magával vinne. Most aztán törhetem a fejem, hogy melyiket is cseréljem le!

Turi Gábor

Tizenegy hozzá közelálló személy emlékének ajánlja új lemezét a Marsalis család legidősebb fia, köztük olyan muzikusoknak, mint Malachi Favors, Steve Lacy, Elvin Jones, Ray Charles. A névsor egymástól nagyon különböző zenei világot képviselő művészek nevét tartalmazza, az album zenéje mégis egységes hatású: kizárólag balladák sorakoznak rajta. Lassú tempójú, szemlélődő karakterű, érzelemdús kompozíciókat szöveget meg az együttes csaknem hetven percben; többnyire saját darabokat, illetve Seress Rezső Szomorú vasárnap című örökzöldejét. Meglepő hangütés ez a korábban radikális gesztusoktól, kísérletező irányváltásoktól és absztrakt fogalmazásmódtól sem visszariadó Branford Marsalístól, de – hogy például Joe Lovanóra utaljunk – nem egyedülálló kísérlettel állunk szemben.

Úgy tetszik, minden muzikus életében eljön az a pillanat, amikor valamilyen nagy élmény – ez esetben az örökkévalóság kísértése – személyiségük rejtett dimenzióit nyitja meg. Az viszont ritka eset, amikor egy muzikus a külsőségektől megszabadulva ilyen áttetsző tisztasággal képes a kifejezés érzelmi tartalmait a középpontba állítani. A közlés intenzitása egyaránt feledtet technikát, stílust, modort: egy mély érzésű ember szól hozzánk a jazz puritán nyelvén. Marsalis tónusa tenor- és szoprán saxofonon egyaránt személyes, bensőséges, együttesének tagjai (Joey Calderazzo – zongora, Eric Revis – bőgő, Jeff „Tain” Watts – dob) nagyfokú empátiával és lenyűgöző muzikalitással szegődnek társául az érzelmi tartományok bejárásában.

DAVID MURRAY - BALOGH KÁLMÁN
GIPSY CIMBALOM BAND, FEATURING
KOVÁCS FERENC
 Fonó Budai Zeneház ●●●●●

Most nem figyeltem egy fél percre eléggé oda a lemezre, és rögtön azon kaptam magam, hogy a kisagyamban bekapcsolt egy lámpa, ami a Dresch-lemezek hallgatásakor szokott. Kovács Feri persze most is itt van, meg jön a hihetetlen blues lüktetés a cimbalom felől, és a Dreschnél szokásos hatalmas ívek is elringatnak. Mire jobban odafülek, már törlődik is ez a furcsa déjá vu.

De ez a pillanat segített megválaszolni a nagy kérdést a tavaly télen felvett lemezről, amire már nagyon kíváncsi voltam: Mennyire sikerül szervesülnie az anyagnak, mennyire lesz a hét ember egy zenekar, a Murray-féle zuhatag és a Balogh-féle szöttek hogyan kapcsolódnak össze, mennyire nőnek közös rostjaik? Majdnem tökéletesen. A kapcsolat a két világ között létrejött, és magas szintű world jazzt eredményezett – tehát mind improvizációit, mind stíluslemeit tekintve erősen jazzes világzenét.

Ez azért egy magyar lemez. Először is a két Murray-kompozíciót leszámítva a másik öt darab (magyar és környékbeli) népdal-ihletésű, de ennél fontosabb, hogy a felvételek a Fonóban készültek, egy szám ráadásul koncertfelvétel. Magyarországon Murray a Mediawave fesztiválon adott először koncertet – erről részletesen beszámoltunk annak idején –, érdekeit, mind a hetet, akkor kötötte le először Kálmán cimbalomhangja. Persze ahhoz rengeteg ember munkájára volt szükség, hogy Murray magyar lemezről szóljon meg. Néhány éve... – de ezt most hagyjuk, hozzászokhatnánk már. Az egy óra zenébe talán olyan árnyalat is belefért volna, amit itt nem hallok, de a vállalt témák kidolgozottak, különösen Murray gyorsabbik száma és Kovács Ferenc darabjai ütösek, izgalmasak, magával ragadóak. Most már a szeptett koncertjére áhítozom.

Zipernovszky Kornél

VIENNA ART ORCHESTRA
BIG BAND POESIE
 EmAncy – Universal
 ●●●●●

Közhely, hogy a Vienna Art Orchestra minden egyes új lemeze kellemes meglepetéseket tartogat az inyeneknek. A meglepetésfalatok pedig mindig a halálkomoly nagyzenekari jazz és a kolbászillatú bécsi Heurigerek ablakából kiszűrődő sramli elemeiből szőtt zenei csomagolásból bukkannak elő. Számos példa hozható arra, hogy a sziporkázó művészi ötletekből kifogyhatatlan Mathias Rüegg csapata bővíti és magas kultúrát játszat egybe, s a zenei trouvaillé-ok tűzijátékában az ámuló hallgató azt se tudja, mit mennyire vegyen komolyan az előadásból.

Legutóbb Ellington zenéin köszörülte hangszerelő-arranzsóri tudását a bécsi zenekarvezető. Posztmodern, a hagyományokat dekonstruktívan kezelő felfogása sokat használt a tradicionalista feldolgozóik által csontig koptatott kompozícióknak. Most – sokkal szokatlanabb gesztussal – jazz-idézetek funkcionálnak a VAO-lemez vezérelveként: a citátumok egytől-egyig nagyzenekar-vezető világnagyságoktól származnak, s Rüeggék szándéka az volt, hogy az idézetek egyben rávilágítsanak az illető muzikus (Don Ellistől Stan Kentonig) zenéhez való viszonyának lényegére. Ez talán a VAO új projektjének egyetlen sebezhető pontja: az idézetek bizony nagyrészt igencsak semmitmondóak, de a világ legjobb big band irányítóinak nem is az volt a feladata, hogy verbális bölcsességben Montaigne és Chamfort nyomába eredjenek.

A megszokottnál egy árnyalattal „mainstreamebb” témákat sorakoztató, de a remek szólókban nem fukarkodó CD-nek mind a tizenkét felvételére igaz lehet, hogy a zene sokkal élvezetesebb és szellemesebb, mint az ihlető bölcsesség.

Máté J. György

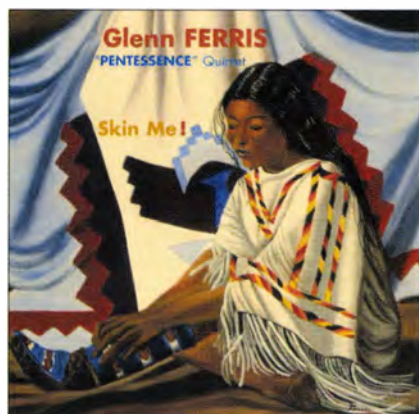
GONZALO RUBALCABA
PASEO
 Blue Note – EMI
 ●●●●○

Gonzalo Rubalcaba lényében és zenéjében mélyen benne élnek azok a hagyományok, melyeket szűkebb és tágabb értelemben vett családjától örökölt. A negyvenes éveik elején járó kubai zongorista most olyan sétát (ezt jelenti a 'paseo' szó) tesz a múltban, mely új szerzeményei mellett érinti néhány korábbi kompozícióját (Bottoms Up, Sea Change, Meanwhile és Santo Canto), egy XX. századi kubai zeneszerző, Hilario Gonzalez zenéjét és két darabot a kubai folklórból. Rubalcaba reménye, hogy mindezeket hallva nem a nosztalgia érzése fogja el a hallgatót, nem alaptalan.

A szoprán-szaxofon-zongora/szintetizátor-baszuszgitár-dob felállású New Cuban Quartet mérsékelt utakon jár, a nagy fehér nyílak pedig előre mutatnak. Kubai, post-bop, kortárs és fusion elemeket egyaránt tartalmazó, nem kimondottan könnyen befogadható zene ez. A metrumok mintha egy szigorúan titkos haditerv részét képeznék, melyet az átlagos hallgató aligha fejt meg, ők négyen viszont kiválóan ismernek, a tonalitás pedig látszólag ódivatú rendszer Rubalcabáék számára. Lenyűgöző pontossággal és összhangban játszanak; invenciógazdagságát viszont inkább csak a főnöknek és Luis Felipe Lamoglia szaxofonosnak van módja bemutatni, az aszimmetrikus lüktetés állandó biztosítása kissé megköti Jose Armando Gola bőgős és Ignacio Berroa dobos amúgy rendkívül tehetséges kezét. Minden szám figyelmet követel magának, gyakran kihívást is jelent az áttekinthetőbb építkezéshez szokott fülek számára, de az album szerkezete az azt keretező népdalfeldolgozásokkal és a jól elhelyezett lírai darabokkal a lehető legszerencsésebb és legbarátságosabb.

Ha a 2001-es Supernovát Grammyre jelölték, a Paseo sem biztos, hogy „megússza” azt.

Bércesi Barbara

**GLENN FERRIS PENTESSENCE QUINTET
SKIN ME!**

Naïve – MusicDome

Találós kérdés: ki az, aki az alábbiakkal muzsikált? Stevie Wonder, Beach Boys, Brecker Brothers, Harry James, Art Pepper, Average White Band, James Taylor, Billy Cobham, George Duke, Buddy Miles, Don Ellis, Frank Zappa. Nyertek, ez Glenn Ferris, aki már 16 esztendősen Don Ellis zenekarával szerepelt. Ellis akkoriban, azaz a hatvanas évek végén, hetvenes évek elején mindenféle komplikált metrumban játszott, kivéve a 4/4-et. Később egy váratlan telefonhívás Frank Zappa lemezfelvételére szólította. Zappa megkérte, mutassa meg, melyik a legmélyebb és legmagasabb hang, amit el tud játszani, hogy tudja, milyen szólamot írhat neki. Innét származik az ismeretség George Duke-kal, akinél a Brecker fivérek és John Scofield voltak a társai, a többi pedig már szinte jött magától. Persze jól is kellett játszani, de ezt a fentiek alapján feltételezhetjük.

Ferris már jó régen Párizsban él, egy ottani karibi zenét játszó együttes hívta oda eredetileg. A Skin Me! című albumon hagyományos modern jazz hallható, erős Coltrane-hatásokkal, harsona, tenorszaxofon, zongora, bőgő, dob összeállításban. A kvintett nagyon kimunkált zenét játszik, valószínűleg saját kompozíciókat; az egyetlen tradicionális St. James Infirmary kivételével. Ferris nem véletlenül lehetett kedvenc stúdiózenész amerikai éveiben. Hangszerét egészen magas mesteri fokon kezeli, hangindításai, hangszínei, frazeálása a tökéletességet súrolja. Kevesen vannak, akik ilyen szinten kezelik ezt a hálátlan hangszert.

Mikor az ifjú Ferris bemutatkozott Freddie Hubbardnak és elmondta, hogy harsonázik, Hubbard száján önként a következő szaladt ki: „nehéz élet”.

Friedrich Károly

**GADÓ GÁBOR
THE SECOND COMING**

BMC Records

Gadó Gábor szólólemeze. Ez lázba hoz, mert ismerem Gadó egyéniségét, intuitív művészi világát. S azt a fajta perfekcionizmust, amellyel színpadon és stúdióban egyaránt tolmácsolja vízióit. Határozott és szigorú szavakkal, türelmetlenül instruálja zenésztársait, és ugyanilyen kemény elvárásokat állít saját magával szemben is. Gadó átlagon felül művelt, olvasott zenész. Ám olvasmányélménye nem csak ihletet ad – a hallgatónak fontos érzében tartania, hogy a művész az, aki személyes kapcsolatot ápol különösen az orosz nagyrealisták szövegeivel. Ennek lehet szép metaforája szellemének szárnyaló, belső sírálva – persze megint irodalmi ötlet alapján. A Jonathan Livingston című szerzemény – ennek a viszonyoknak a közvetlen tükré – nem most először kerül korongra, s most is jó hallgatni. Minél tovább halad a fénylencse a CD barázdáin, annál magasabb lelki szférákba ragad minket a kompozíció, míg végül eljutunk a címadó témáig. A Second Coming fantasztikus horizontot tár elénk, aminek kétségtelen része a gitár különleges hangereffektezése (Bill Frisell használja még többek között előszeretettel), vagy a teres hangzás, a zengetés arányainak tökéletes kidolgozása (hangmérnök: Kölcseyi Attila). Gadó újra kivételes szellemi lépcsősoron vezérli hallgatóit – jól ismeri a katedrálisok vagy a buddhista sztúpák felfelé meredő tornyainak titkát. Kár, hogy a borító, Meral Yasar és Bachman Gábor színes, elődémisztett menüje gusztustalan és fantáziátlan, csúf fűgét mutat a zenének. Ez a bődületes „egyéniesség” szép lassan beleolvad a BMC-lemezek sémájába – bravó. Nem ez az első kiadvány, amelynek a tokját sutba vágom, mielőtt az arcomba virít, és elmegy a kedvem az egyébként remek lemeztől is.

H. Magyar Kornél

**MARCUS MILLER
SILVER RAIN**

Dreyfus – MusicDome

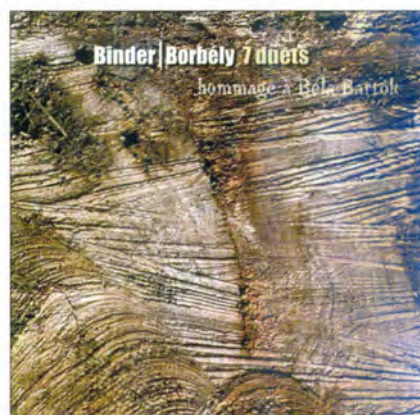

Régen találkoztam ennyire tisztá értelemben vett fusion albummal, mint Marcus Miller hatodik stúdiófelvétele, a Silver Rain. Aki – velem együtt – kedvenc lemezei között tartja nyilván a muzsikós Tales vagy a The Sun Don't Lie albumait, megjósolhatóan beteges lesz a Silver Rainnek is. Marcus ezúttal (is) jellemzően a klasszikus zenéhez nyúl vissza ihletért, amit Beethoven Holdfénysonátájának fantasztikus R'n'B és gospel hatásokkal operáló lassú blues átdolgozása jelenít meg legmarkánsabban. Különleges zenei csemege Edgar Winter Frankenstein című kompozíciójának feldolgozása is, amely csak a címe alapján tűnik szokatlan választásnak. Nem úgy Jimi Hendrix Power Of Soul mesterműve, az album legütösebb felvételeinek egyike. Érdekes zenei kaland Stevie Wonder Boogie On Reggae Woman felvétele, amely „a legfantasztikusabb basszus téma, amit valaha hallottam, és nem basszusgitár játssza, úgy döntöttem, átültettem basszusgitárra, mert így még nem hallottam senkitől.” A címadó dal Langston Hughes azonos című verséből ered. A dallam komponálásában Eric Clapton, Bill Withers, Kem és Joey Kibble, a Take 6 tagja vett részt, akik közreműködnek is a felvételen.

Az albumon Miller zenésztársai a közelmúltban lezajlott turnéból ismerősek – Poogie Bell dob, Bruce Flowers billentyű, Patches Stewart trombita, Dean Brown gitár és Mocean Worker DJ –, és remek groove-ot „tolnak” a mester alá.

A hét eredeti Marcus Miller szerzemény tolmácsolásában olyan nagy nevek bukkannak fel még az albumon, mint Gerald Albright és Kenny Garrett szaxofonos, Gregoire Maret harmonikás és Kirk Whalum, valamint Macy Gray énekes, akinek talán a pop helyett érdemesebb lenne a jazz-érában többet vállalnia.

Dudás Viktor

BINDER / BORBÉLY
7 DUETS – HOMMAGE A BÉLA BARTÓK
 BMM

●●●●●

A két művész közös produkciója a legcsekélyebb mértékben sem nevezhető konvencionálisnak – még hozzá több okból. Bár különböző karakterek, mégis csaknem egy évtizedre visszanyúló munkakapcsolatuk folyamán egyetlen pillanatra sem adtak lejjebb abból, amit nagyon hasonló művészi meggyőződésük diktált: a zenei gyökerek fontosságáról, a klasszikus és kortárs kompozíciós formákról, az ismeretlen zenei utak felfedezéséről, valamint az előbbiekhöz szervesen kötődő improvizációról. Mindezt külön-külön is hajlíthatatlan következetességgel művelik, minek következményeképpen a kortárs-jazz és más útkereső, improvizatív irányzatok meghatározó jelentőségű muzikusainak számítanak – egyre inkább Európa-szerte is. A duó zenéje rögzített, vagy inkább kikristályosodott kompozíciós keretekkel, közjátékokkal, és a rögtönzésekhez tökéletesen simuló zenei pillérekkel építkezik. A megírt formák vállaltan a közép-európai gyökerekhez és Bartók zenei világához kötődnek. Binder Károly (zongora) és Borbély Mihály (szaxofon/klarinét/tárogató) hét duettje olyannyira letisztult zene, hogy akár hangról-hangra megírt daraboknak is vélhetnénk. Valójában azért lehet ez a benyomásunk, mert nem beidegződések vagy sémák, de még csak nem is ösztönös rögtönzések vannak a dallamok, harmóniak, vagy éppen cizellált motívumok háttérében, hanem világos gondolatok. Tudniillik két olyan muzikusról van szó, akiknél az improvizáció már jó ideje nem csupán esetleges, pillanatnyi állapotok kivételté, hanem egy folyamat, egy hosszú felfedezőút élményeinek biztos kézzel (és fejvel) megformált, tudatos leképzése. A rögtönzés ezúttal a spontán komponálás technikája és a tapasztalatok magabiztos összegzése.

Matisz László

TORD GUSTAVSEN TRIO
THE GROUND
 ECM – MusicDome

●●●●○

A zongora trió mára szinte külön kategóriát alkot a jazz-zenén belül. Köszönhető ez azoknak a kiemelkedő művészeknek, akik trió formációban marandót alkottak, mint Bill Evans, Keith Jarrett vagy Brad Mehldau. Óhatatlan volt tehát számomra a fent említett zenészekkel való összevetés, amikor a norvég Tord Gustavsen zongorista, Harald Johnsen bőgős és Jarle Vespestad dobos második közös lemezét hallgatni kezdtem. Hasonlóan Evans-hoz, Mehldau-hoz vagy Jarrett-hez, ennek a triónak is van saját karaktere, annak ellenére, hogy szervesen illeszkedik az ECM-től megszokott borongós és romantikus zenei világba. Az album egy lassú számmal indul, és a folytatást sem lehetne az élénk vagy vitális jelzővel illetni, mégis a zene szinte észrevétlenül ragadott magával, folyamatos figyelemre sarkallva. Bár az előadókna semmiképpen sem kell szégyenkezniük a nagy elődökhöz képest, számomra mégis hiányzik valami, amit a tempók egységisége legalább annyira okozhat, mint a dinamikák szándékolt korlátok közé szorítása. A ritmuszekció magas színvonalon végzi feladatát, de a dob véleményem szerint több teret kaphatott volna anélkül, hogy az a zene rovására váljék.

A világhálón kutakodva a zenekarvezetőről megtudhatjuk, hogy jelen trió mellett leginkább Norvégia ismertebb énekesnőinek kísérőzenekaraiban szokott feltűnni, valamint szereti a népzénet, azon belül is elsősorban a norvég és karibi dallamokat. Ezt a vonzódást legkevésbé sem tükrözi a CD, igaz, az általam olvasottak nem erre, hanem az előző, Changing Places című albumra vonatkoztak. Tizenkét kompozíciója szerepel Gustavsennek ezen az albumon, amelyek közül számomra a Curtain's Aside volt a legemlékezetesebb.

Párniczky András

SZABADOS-MÁKÓ
A SZÉPSÉG SZÍVE
 Fonó Budai Zeneház

●●●●○

„A zeneiség, amelyben ez a zenei anyag fogant, természetére, stílusára és használhatóságára nézve, valójában kívül áll a ma népszerű műfajokon. Vallomásos, szemlélődő, benső utakat jár és kivetítő, mindazonáltal direkt és expresszív hangvilág, amely mégis talán a jazzhez... áll a legközelebb.” – írja Szabados György új lemezének kísérőfüzetben. Plasztikus megfogalmazás, de hozzá kell tennünk: ez a közelség viszonylagos. Szabados zenei világa legközelebb – hogy tautológiával éljünk – önmagához áll: önmaga mértéke. A „Mennyei utazás” alcímű, csaknem nyolcvan percnyi anyag sem a jazz, sem a klasszikus zene koordinátáiba nem illeszthető. Hiányzik belőle a jazzre jellemző szvinges lüktetés és harmóniavilág, ugyanakkor bő teret kapnak a klasszikus zenétől idegen, szabad rögtönzések. Legközelebb meghatározása talán: kortárs improvizatív zene, a sajátos szabadosi filozófia zenei kivetülése.

Szabados jó két évtizeddel ezelőtt készítette első duólemezét Anthony Braxton chicagói szaxofonossal. Partnere most zenekarának tagja, a klasszikus képzettségű Mákó Miklós, aki nem csupán értő közvetítője a szabadosi zenei világnak, hanem egyenrangú alkotója is. A tizenhárom kompozíció kettejük zeneiségének harmonikus, magas rendű összegződése. Idő és tér kozmikus távlatai nyílnak meg a beszédes című – Átkelés az időn, A mindentudó álma, A mennyei szív békéje, Égi Promenádn stb. – darabok által teremtett égi világban. A képzelt szabad játékból formálódó érzetek, hangulatok, karakterek, viszonylatok azonban csak akkor tárulnak fel a maguk gazdagságában a hallgató előtt, ha nem konvencionális befogadói magatartással közelít ehhez a zenéhez. A szépség szíve rejtve van – meg kell küzdeni érte.

Turi Gábor

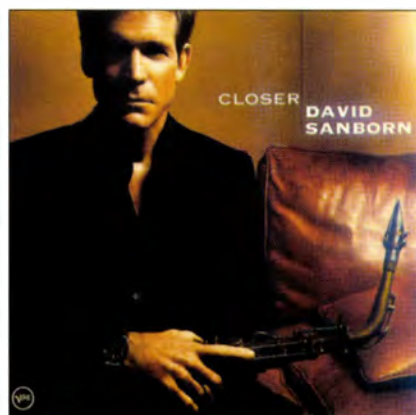

GRUPA PALOTAI
STOMPY TRASHY
BMC Records

Egy évvel az első után, íme itt a második CD. Ha ilyen ütemben kapjuk a folytatást, biztosítva van az évi friss, üde, életörömt sugárzó jazzélményünk; félig hazai, félig importforrásból. A Stompy Trashy szócím (egyben címadó darab) jelentéséből talán arra asszociálhatunk, hogy ez az archaikus reminiscenciákat tükröző szám egyúttal magában hordoz egy-egy kis darabkát a lemez többi zenei összetevőjéből.

Modern bop, szabad zene, rock, tangó, sanzon, városi népzene, tánczene utalnak arra az egészségesen eklektikus, ösztönösen nyitott, kollektív intellektusból fakadó szemléletre, melyet a Grupa Palotai és Csaba zenei világa áraszt. Mint amikor elménk feljegyzéseiből igyekszünk minden közlendőnköt összeszedni, nehogy valami fontos veszendőbe menjen. A kompozíciók egy része bonyolult, fegyelmezten felépített, mégis könnyed bop karakter, de különböző groove-okra épül, míg mások Nino Rotás, Carla Bley-s hangulatúak, de van „monkosan” sarkos motívumokból építkező is. Palotai Csaba a jazztanszaki diplomázás után szinte azonnal – legnagyobb sajnálatunkra – Franciaországba távozott ösztöndíjjal, még mielőtt a hazai zenei élet szűkítő, kategóriákba záró mentalitása korlátozta volna szemléletét. Franciaországban, ahol a globális és a lokális kényes egyensúlya nemzeti kérdés, egy sor mentális modell kínálta magát a minden figyelemreméltó szívacsként magába szívó fiatal muzsikuszámára; olyanok, mint Henri Texier, Michel Portal vagy különösen az ugyancsak mindent integráló Louis Scelavis. A francia barátaival létrehozott formáció azonban az ő közös és egyedi modelljük, amely Európában bárhol kedvező fogadtatásra számíthat. *Szigeti Péter*

DAVID SANBORN
CLOSER
Verve – Universal

David Sanborn stílusának meghatározására már nagyon régóta a „liftzene” kifejezést használom. Intelligens, nem túlságosan tolokodó, amit képvisel, bármilyen körülmények mellett tökéletes háttérmuzsika, semmi igazán figyelemreméltót, újszerűen előremutatót nem tudok benne felfedezni. Rá tökéletesen igaz a megállapítás, mely szerint: mindig ugyanaz, csak kicsit másképpen – igaz, profizmus elvitathatatlan.

Aktuális albumának felütését meghallva hirtelen azt hittem, Sanborn rácsafol korábbi önmagára, a latinos íz és a sound design George Benson Absolute Benson albumának hangulatát juttatta eszembe. Sajnos kezdeti lelkesedésem a dalok előrehaladtával egyre inkább alábbhagyott, sőt. A Closer felvételei alatt – melyek közül csupán kettőt jegyez Sanborn – az volt az érzésem, mintha megfáradt muzsikusokat hallgatnánk egy csendes bárban a záróra előtt. Bekezdenek egy üdítő latin dallammal, amit rutinból is „lenyomnak” bármikor, majd a kezdeti lendület egyre inkább alábbhagy, és nagyívű melankolikus kompozíciókba fullad az előadás, ahol egymást érik a lassabbnál lassabb blues-körök.

Az elégikus hangnem megteremtésében Sanbornnak olyan segítők vannak, mint Larry Goldings billentyűn, Mike Mainieri vibrafonon, Russell Malone gitáron, Christian McBride bőgőn és Steve Gadd dobon, tehát minden adott lenne ahhoz, hogy első osztályú minőséget kapjunk. Azonban a kiváló muzsikusok és a remek feldolgozások ellenére is a Closer, sajnos, nem más, mint egy újabb, az átlagba szinte észrevétlenül simuló album, amelyet, ha véletlenül egy másik Sanborn tokba helyezünk vissza, legközelebb fel sem fedezzük a cserét.

Dudás Viktor

BLUE NOTE
PLAYS...

RAY CHARLES
●●●●○

PRINCE
●●●●○

Blue Note – EMI

A kiadók mindig is riogatták a kényesebb ízlésű gyűjtőket a különféle vélt és valódi logika mentén kivitelezett válogatásokkal, sorozatokkal, gyűjteményes kiadásokkal. A tengernyi Best of ..., Greatest Hits, Finest Hour, ... for Lovers és még ki tudja, milyen címen újra és újra eladott felvételek sorában a reneszánszát élő Blue Note most érdekes ötlettel jelentkezett. A hatvanas évek egy-egy divatos zeneszerzőjének sikerszámaint gyűjtötték össze egy-egy albumra, a Blue Note sztárművészeinek előadásában, korábbi lemezeikről. A spektrum Ray Charles-tól a Beatles-ig, Burt Bacharach-tól Antonio Carlos Jobim-ig terjed. Az előadók pedig a „label” legjobbjai, pl. Stanley Turrentine, Grant Green, Lou Rawls, Jimmy Smith vagy Cassandra Wilson. Utóbbi jól mutatja, hogy az új generáció is szívesen adja elő ezeket az örökzöldeket.

A válogatások jogi okokból csak a Blue Note saját albumairól történhetnek, s ez kihatott a kompilációk színvonalára. Kitűnő például a Ray Charles szerzeményeit és kedvenc repertoárdarabjait felölelő album, amin a tizenegy track ugyanannyi LP-ről származik, kilenc előadó tolmácsolásában. Michael Cuscuna, a BN „reissue-program” vezére avatott kézzel dolgozott. Ellenpélda viszont az igen vérszegény Prince album, amelyen a tíz felvételt mindössze két saját, 1993-as CD-jéről szedte le Bob Belden, egy kevésbé ismert szaxofonos. Ez bizony nem több, mint két fél sorlemez. Ezzel együtt a sorozat darabjainak többsége kellemes hallgatnivaló, különösen azok számára, akik szeretik a változatosságot, az albumok jó eséllyel keltik fel az érdeklődést a szereplő művészek teljes életművének megismerése iránt. *Márton Attila*

**JAY GEILS-DUKE ROBILLARD-GERRY
BEAUDOIN**
NEW GUITAR SUMMIT
Stony Plain – Varga
●●●○○

A három gitáros közös lemezét hallgatva meg kellett állapítanom: ez nem az én zeném. Hogy mégis viszonylag előítélet-mentesen írjak a tizenegy számot és egy „ráadás” videót tartalmazó korongról, összehasonlításként felraktam Herb Ellis és Joe Pass albumát, a Seven Come Eleven-t. Nemcsak a stílusbeli hasonlóság folytán vehető össze a két album, de azért is, mert a cím-

adó dal mellett a Perdido is szerepel mindkettőn. Álljon itt egy tárgyilagos felsorolás: Pass és Ellis játéka csupa élet. Nemcsak egymás utáni végerhetetlen gitárszólókat hallunk, de teret kap a többi hangszer is. A közös improvizáció is megjelenik színtelként, s a számok tempója és dinamikája igen változatos. Az Új Gitár Csúcstalálkozó cím nélküli lemezéből éppen ezek a dolgok hiányoznak, s hasonló eredményt hozna a másik nagy előd Great Guitars (B. Kessel, C. Byrd, H. Ellis) valamelyik felvételével való összevetés is.

A borítón három gitárt látunk, s a leírásból megtudjuk, melyik felvételen hallható egy 1950-es Gibson ES-5 vagy éppen egy '47-ből származó L-7-es. A Minden reggel című film egyik jelenetében a mester széttöri tanítványa hangszerét, mondván, „ez csak egy darab fa”. Bár ez is sarkított hozzáállás, a magam részéről a hangszeret a középpontba helyező, azt a zenénél fontosabbnak tekintő alapállással én sem tudok azonosulni. Mindezzel együtt a lemez gerincét adó standard-ek korhűen szólalnak meg mind a rögtönzések, mind a hangszerelések tekintetében. A hangminőség is tökéletes, ami az eredeti felvételek közül nem mindegyikről mondható el. A jazzgitár meleg tónusának szerelmesei számára biztosan eltörpülnek majd az általam sorolt aggályok. *Párniczky András*

MARIA MULDAUR
LOVE WANTS TO DANCE
Telarc – Karsay és Társa
●●●●○

Csinos, fiatal énekesnő látható a CD borítón. Maria Muldaur neve ismerős ugyan, de hangjával csak most ismerkedem közelebbről. Kellemes hallgatni, soft, vagy smooth jazznek nevezik az ilyesmit, s talán a véletlen műve, de mostanában egyre több hasonló stílusú produkció lát napvilágot. Lärmás korunkban mint ha fokozódna az igény a nyugalmasabb zenék iránt a sok fortissimo, disszonancia közepette.

Szép dalokkal indul a program, ritkán hallható örökzöldeket választott a lány hangú énekesnő, és egy igen jó zenészekből álló kísérelő együttest. Nem sztár-zenészek, feltehetően fiatalok, nevük felsorolása nem sokat mond, de valamennyien mesterei a hangszerüknek. Mégis kiemelném a hegedűs Joe Craven és a gitáros Danny Caron nevét, figyelemre méltó egyéniségek! Nem csak a rövid szólókban, de a háttérben is kiválóan működnek. Jóízűen swingelnek például az If Dreams Come True-ban (2. track), amelyet a lemez legjobb számának tartok. A műsor főleg lassú tempójú darabokból áll, amint azt már az album címe is sejteti. A Love Dance (3. track) egyetlen szépséghibája, hogy aki e dalt George Benson etalonnak számító előadásában már ismeri, óhatatlanul ahhoz hasonlítja Muldaur interpretációját, s ilyen megvilágításban az énekesnő kissé halványabbnak tűnik. A lemez második felében a zene kezd eltávolodni a jazztól, a Moonlight például Bob Dylan szerzemény. De ne feledjük, hogy a kiadvány „TELARC BLUES” emblémával jelent meg, így alapvetően nem lettünk becsapva. Innentől felváltva hallhatunk Taj Mahal kompozíciót (Baby You Are My Destiny), Harold Arlen örökzöldet (I Gotta Right To Sing The Blues) és hasonlókat. Bluesok, némi jazzes beütéssel.

Deseő Csaba

**PUTUMAYO
PRESENTS**
NEW ORLEANS
●●●○○
KERMIT RUFFINS
●●●○○
**Putumayo –
Indiego**

A New Orleans-i jazzstílus vesztett jelentőségéből, miután 1917-től a nagy egyéniségek északra mentek – mondja a jazztörténészek nagy része. Az igazi „New Orleans-i feeling” viszont a városban maradt, a maiak pedig gyakorlatilag a „múltszázadelő” elevenségét őrzik, hitelesen – mondja a kritikusok más része, s persze a nem kevés pénzért a jazz szülővárosába látogató turisták is. Ez utóbbiak igazát próbálja bizonyítani a két szóban forgó válogatás CD – több-kevesebb sikerrel. A New Orleans című válogatás nagyobb nevei (Doc Cheatham, Nicholas Payton, vagy az ezúttal a tőle megszokottnál azért gyengébb felvétellel reprezentált Louis Armstrong) nem okoznak csalódást, a jazz szülővárosának mai zenészei-zenekarai viszont (Deacon John és Gregg Stafford kivételével) egyszerűen gyengék. A feeling általában megvan, a tempók jók, nyu-

godtak, a szólók többsége viszont ötletlen. A kiadó által futtatott, a válogatást nyitó Kermit Ruffins trombitás a jobbak közé tartozik. Ruffins önálló albuma ennek megfelelően jobb, legalábbis egységesebb hallgatnivalót kínál. Számmomra zavarólag hat a zydeco, cajun, rhythm and blues, mainstream jazz hatások állandó keveredése és a hangszeres tudás itt-ott fellelhető hiányossága. Nem akarok vegytiszta stílust halani, hiszen akkor New Orleans lényege veszne el, de amikor a stílusztikai és kreativitásbeli káoszt próbálják a feelinggel eltakarni, azt kevésnek találom. Ruffins csak azt tudja, amit bármelyik, némi jó értelemben vett gátlástalansággal rendelkező meztlábás step-táncos New Orleans-i fiúcska – azt viszont nagyon jól. Más kérdés, hogy ez egy egész CD esetében (legalábbis számmomra) kevés. *Ittész Tamás*

**CZIRJÁK CSABA
QUARTET
WORK IN
PROGRESS**

Szerzői kiadás

A fiatal gitáros három kortársával: Zana Zoltánal (szaxofon), Szandai Mátyással (bőgő) és Mohay Andrással (dob) készítette el Work In Progress, azaz magyarul „Munka közben” című gyűjteményét. Saját szerzemények helyett kilenc olyan kompozíciót szólaltat meg a kvartett nagy biztonsággal, melyek szinte mindegyikét egykor a szüleik generációjának jazz-rajongói hallgatták áhítattal. A CD zeneanyagának javát a hatvanas évek Blue Note-jánál nagy muzsikussá ért sztárok darabjai alkotják. A lemezkompozíciónak szinte keretet ad Wayne Shorter két alapfelvételének (Speak No Evil, Ju-Ju) újszerű tolmácsolása (utóbbiban egy remek gitárszólóval). A Czirják Quartet Coltrane- és Monk-interpretációi is figyelemre méltóak, a Four In One a CD egyik legjobban sikerült felvétele. A „Work In Progress” címet talán úgy értelmezhetjük, mint készülődést egy saját szerzeményeket felvonultató újabb lemezre. Kíváncsian várjuk. *MJGY*

**REGINA BELLE
LAZY
AFTERNOON**

Peak Records –
Karsay és Társa

Regina Belle nem vett még fel korábban kimonottan jazzlemezt, R'n'B énekesnőként viszont már a nyolcvanas évek óta készít felvételeket. Szigorúan tekintve a Lazy Afternoon sem jazzlemez, noha anyagát részben olyan jazz standard-ek képezik, mint a Fly Me to the Moon, a Moanin' vagy a címadó darab. A számokat George Duke hangszerelte – ő közreműködik billentyűs hangszereken is –, neve hallatán pedig kinek ne ugrana be a dögös basszusgitársound, a jellegzetes lüktetés és persze a rá jellemző szintetizátorjáték. Belle tehát nem tesz nagy stílárís kiruccanást. Ugyan hangi adottságait tekintve igen figyelemreméltó énekesnő, nem látszik veszélyeztetni a nagy, de még a közepes jazzdivák pozícióját sem, és nem csak azért, mert nem improvizál. Erőteltjes, pontos, rendkívül muzikális, széles dinamikai skálát jár be, de annak ellenére, hogy sok érzelemmel énekel, mégsem elég mély; a hajlításai pedig a lemez végére sajnos fárasztóvá válnak. *BB*

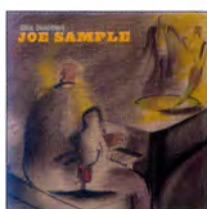

**CORNELIO TUTU
BAND
KEEP PLAYING**

Szerzői kiadás

A hangzatos név mögött magyar zenekar rejtőzik, melynek élén egy titokzatos gitárvirtuóz, Cornelio Tutu áll. A George Benson nyomdokain haladó együttes színvonalas, ám könnyen emészthető populáris jazzt játszik (bár a műfaj bizonyos szempontból határeset). A kisebb ellenállás irányába mutató mozgás oka talán az lehet, hogy így van esély a fennmaradásra – némi kompromisszum árán. Ugyanis zenéjük egyértelműen egy felsőbb társadalmi réteget céloz meg. A zenészek tudása, a produkció profizmusa megkérdőjelezhetetlen, de a zenekarvezető-zeneszerző-producer Cornelio Tutu(?) köré kialakított személyi kultusz és a kiadványból átütő üzleti szemlélet már túlzás. A fehér háttér előtt vajszínű diványon látható elegáns fiatalember neve szám szerint huszonkét szerepel a borítón. (A divány az együttes honlapja szerint megvásárolható.) Egy hangsúlyos szöveg pedig figyelmezteti az érdeklődőt: ha le meri másolni a lemezt, nem adnak ki következőt. *NM*

**JOE SAMPLE
SOUL SHADOWS**

Verve Universal

Joe Sample jó zongorista. A szóban forgó CD a huszonhetedik lemeze, viszont az első szólóalbuma. Hallhatóan kényelmetlenül is érzi magát kíséret nélkül. Nem mintha nem lenne meg a technikai felkészültsége a feladat megoldásához – ötlete nincsen elég. Talán ezért is választott csupa régi örökzöldet (sőt ragtime-ot), ismert dallamokat a CD anyagába. Az ingabasszus-játékban meggyőzőbbnek kellene lennie, hogy hírnevéhez méltóan tudjon szólóban produkálni – merthogy Joe Sample meglehetősen hű szeretne maradni az eredeti interpretációs felfogáshoz. Kár, mert ez nem az ő területe. Intő jel, ha zavarunk a melléütemek, mert akkor valami fontos dolog hiányzik. A lassú, balladaszerű számok szépek, de Sample ott sem tud elég érdekfeszítő lenni. Pedig vannak kifejezetten érdekfeszítő és átgondolt pillanatok, de ez szólóban kevés. Viszont biztos vagyok benne, hogy a másik huszonhat lemezeznél sokkal jobban teljesít. Hja, a szólózongora nehéz műfaj... *IT*

MARCUS MILLER

AZ **M2** ÉS A DUPLA KONCERT-ALBUM, A **THE OZELL TAPES** UTÁN ITT A BASSZUSGITÁROS FENOMÉN ÚJ STUDIÓALBUMA, A **SILVER RAIN!**

HÉT MARCUS MILLER-SZERZEMÉNY MELLETT FELKERÜLT A LEMEZRE EGY JIMI HENDRIX-FELDOLGOZÁS (POWER OF SOUL), EGY STEVIE WONDER-DAL (BOOGIE ON REGGAE WOMAN), EGY DUKE ELLINGTON-KLASSZIKUS (SOPHISTICATED LADY) ÉS BEETHOVEN HOLDFÉNYSZONÁTÁJÁNAK R&B-GOSPEL BEÜTÉSŰ VERZIÓJA IS. RENGETEG RANGOS SZERZŐTÁRS ÉS VENDÉG SZEREPEL AZ ALBUMON, PL. ERIC CLAPTON, KENNY GARRETT, MACY GRAY.

KÖTELEZŐ DARAB, NEM CSAK BASSZUSGITÁROSOKNAK!

FORGALMAZZA A MUSICDOME KFT.
CÍM: BUDAPEST, XIV.,
FOGARASI ÚT 5.
TELEFON: 221-5260 FAX: 383-8396
E-MAIL:
ERTEKESITES@MUSICDOMEKFT.HU

FON TRADE MUSIC
MINDEN, AMI A FÚJÁSHOZ KELL!

Felpróbálja, mielőtt megveszi!

Nálunk próbatülke és a világ vezető fúvós márkáinak Magyarországon egyedülálló, kipróbálható, így összehasonlítható hangszerkészlete várja!

www.fontrademusic.com

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14.
Telefon: (+36-1) 210 2790
Fax: (+36-1) 303 1158
fontrade.music@axelero.hu

**MÁRKUS TIBOR –
EQUINOX
ECLECTIC**

BMM
●●●○○

A gyűjtőcím pontos. A szerző-zenekarvezető saját bevallása szerint maga is eklektikus zenész, s ilyennek szánta új produkcióját. Hallhatunk a CD-n soul, funky és fúziós vokál-felvételeket Király Martina és Kovács Linda jóvoltából, de ezek – saját műfajuk mércéjével mérve – nem túl meggyőzőek; az egyébként profi énekesnők sokkal jobban érvényesülnek a nyolc énekszólamra írt kórusmű, a „Timeless silence” keretében. A zenekari számok kiválóak. A billentyűs-szerző és hangszerelő Márkus Tibor mindegyik szerepében helytáll, s nagyszerű gárdát sorakoztatott fel az alt-szaxofonos Tóth Viktor, a tenoros Zana Zoltán, a dobos Jeszenszky György, valamint a basszusgitáros-bőgős Csuhaj Barna Tibor személyében. A leginkább „cool”-nak mondható zeneszámok koncepciózusan építkező, intelligens, modern, de nem avantgárd stílust jelentenek. Az album egészét tekintve kérdés, hogy az értékelőt zavarja-e a válogatás eklekticizmusa. Engem egy kicsit zavart. *PP*

**HUNGARIAN JAZZ
HISTORY NO. 14 –
TONY LAKATOS
AND HIS FRIENDS
SING SING SONG
Hungaroton**

●●●○○

Az archívumok mélyén fellelhető kincsek bemutatását felvállaló sorozat legújabb darabja érdekes kivétel, hiszen ezúttal egy ragyogó – ma is tartó – zenészpálya indulását kívánta illusztrálni a szerkesztő Simon Géza Gábor. Az eddigi albumok ugyanis olyan zenészeket idéztek, akiknek pályája már véglegesen befejeződött, vagy – koruk miatt – már gyakorlatilag lezártnak tekinthető.

Lakatos Tóni vitathatatlanul napjaink legsikeresebb magyar jazz zenésze a világszínpadon; és a legfiatalabb, aki önálló albumot kap e sorozatban. Hallható a 18 éves ifjonc a legendás Füsti Balogh Gábor Kis Rákfogó együttesében, majd szólóban, illetve a Vukán trióval, végül pedig három track 1982-ből, ahol már teljesen érett művészként játszik különböző formációkban. Ezek egyike a Toto Blankéval készült első felvétel. Nos, ezen a koncerten határozta el Blanke, hogy meghívja Tónit saját együttesébe. A többi már a magyar jazztörténet legfényesebb lapjaira tartozik... *MA*

**BERKI TAMÁS
A HÍD**

Tom-Tom Records
●●●○○

„Egy, csak egy legény van talpon a vidéken / Én vagyok az...” állítja Berki Tamás új lemezének felütéseként is. Tudja ő, ahogy sokan hallgatóságából is, hogy nem beszél a levegőbe. A szerzői lemeznek is tekinthető produkció főhőse az egyetlen, aki hosszú idő óta magyarul énekel, illetve írja szerzeményeinek szövegét és (a CD-n csupán két kivételtől eltekintve) zenéjét is. A szöveg tekintetében ennek jelentősége sokkal nagyobb, mint az a nagyon könnyed, vitalitást sugárzó végeredményből sejthető, viszont a zene, vagy dalok vonatkozásában már nem merném állítani, hogy az is színmagyarul íródott. Mert ami itt igazán felszabadultan szól, az inkább swing, rap, bossa nova, blues és egyéb... vagyis amerikai műfajok, melyeknek évtizedek óta elkötelezett híve a kitűnő énekes. A produkció hangszeres része biztos kezű és remek stílusérzékű fiatal muzsikuskok tehetségét dicséri. A lemez a lendületes, fiatalos hangvétel alapélményét kínálja. *ML*

**WOMEN IN LOVE
(VÁLOGATÁS)**

**Nova Records –
MusicDome**
●●●○○

A francia kiadó lemeze eklektikus válogatás a női jazzéneklés kiemelkedő pillanataiból. A dalok változatos zenekari keretek között szólalnak meg. Éppúgy felbukkannak közöttük jól ismert standard-ek ötvenes, hatvanas évekbeli klasszikus felvételei, mint mai modern darabok. Az előadók közt szerepelnek a legnagyobbak: Billie Holiday, Sarah Vaughan, Shirley Horn vagy Carmen McRae, és hallhatunk olyan, talán kevésbé ismert, ám annál izgalmasabb énekeseket is, mint Jeanne Lee vagy Dana Bryant. A válogatás igen sokszínű. Ami viszont mégis egységessé teszi a lemezt, amit minden dalban felfedezhetünk, az a női ének egyedülálló kifejezőereje. Kevés kivételtől eltekintve a hangszeres jazz a férfiaké, a nők szerepe pedig egyértelműen az énekléshez kötődik ebben a műfajban. A válogatás meggyőzően mutatja be, milyen változatos és erős érzelmi hatásokra képes a női hang; virtuóz technika vagy szárnyaló improvizációk nélkül, a maga egyszerűségében is. *HV*

STEFANIE SCHLESINGER
ANGEL EYES

Enja – Varga

Még nem volt szerencsém a fiatal, huszonhét éves művésznő bemutatkozó, ugyancsak Németországban megjelent lemezéhez, így most csak arról tudok beszámolni, hogy az Angel Eyes alapján úgy érzem, még nyílik Stefanie előtt fejlődésre lehetőség. Talán nem csak a hangszerelemek teszik, amelyek helyenként kicsit nehézkesek, vagy talán szövevényesek – főleg a vibrafon (Wolfgang Lackerschmid mester) és a kiségyüttes (Slide Hampton és Hendrik Meurkens nagymesterek szólóival megpékelve) együtt nyomják a vokált, ahelyett, hogy rendesen alátámasztanák. Minden egyes végighallgatásnál valamiféle nyersség lep meg néhány számban, hiszen a hang magasan iskolázott. Kínosan ügyelek, hogy ne legyek igazságtalan, mert az új (német) hullám óta, a hip-hoppal meg végképp, sok német nyelvű énekles nagyon tetszik, de Schlesingeré nem. A standard-ek is csak felejthető felcsillanásokat mutatnak. ZK

STAN KENTON
CLASSIC JAZZ
ARCHIVE

Documents –
H&H 92

Nem tudom megkerülni az ötvenes évekkel és Stan Kenton lemezeivel kapcsolatos a személyes emlékeimet. A jazz akkoriban itthon a „tiltott” listán szerepelt, egy-egy amerikai LP a feketepiacon kisebb vagyont ért. Kenton neve fogalom volt, a progresszív jazz egyik legnagyobb alakját tisztelték benne. A mai hallgatóknak kevésbé okozhatnak izgalmat a hajdani felvételek, ugyanakkor jó szívvel rábeszélék mindenkit a „múzeumlátogatásra”. Kenton zenéje mégiscsak a jazztörténet szerves része. A kiadvány negyvenhat felvételt tartalmazza az 1940–47 közötti korszakból, és egy tizenhét oldalas, fotókkal gazdagon illusztrált füzetet. A szerkesztők egyébként kissé elfogultan válogattak a vokális, illetve a populáris hangzású zenekari felvételek javára, szemben a legendás, anno progresszívnek nevezett Kenton darabokkal. De az is lehet, hogy sokan épp a korabeli slágerek miatt veszik meg a lemezt, nosztalgiából. DCs

LEE KONITZ
Subconscious Lee

Documents –
H&H 92

A Documents Silver Line sorozat egyes darabjairól már sok jót írtak e lap hasábjain. A Lee Konitz-opuszt túlnyomórészt az 1954-es Boston-i kvartett felvételek teszik ki. Ebben az időszakban Konitznak, ha nem is állandó, de saját zenekara volt. Az ismert, visszafogott tónussal „parkerianus” megszólalást hallunk; a fogalom má vált zenei történetmesélő, motívumfejlesztő előadásban, és nem az akkordbontások mindenhatósága alá rekesztett improvizáció zuhatagokkal. Ma már tudjuk – tőle magától –, hogy nem neki való a blues, és nincs is a lemezen egy blues darab sem, mégis rikoltanak a blues hangok a kitértetett helyeken (mi lenne, ha neki való lenne!). Zongorista partnere ezeken a felvételeken az egyik kedvenc „tristanoita”, az angol Ronnie Ball. Néhány 1953-as párizsi felvétel egészíti ki a repertoárt. Az itt hallható darabok után a gyűjtők térdig lejárta volna a lábukat, most szép kiállításban fillérekért bárhol megvehetik. SzP

GERRY MULLIGAN
MODERN
JAZZ ARCHIVE

Documents –
H&H 92

A két CD-s, szép kiállítású album Gerry Mulligan két korai, és egy viszonylag késői felvételesorozatát tartalmazza. Az 1927-ben született bariton-szaxofonos valószínűleg hangszere legismertebb reprezentánsa még ma is. Ez annak is köszönhető, hogy komponista és hangszerező is volt, továbbá, hogy együttese nagyon karakteresen szólaltak meg. A legelső felvételek Chubby Jackson együttesével készültek 1950-ben. A baritonos később Los Angelesben hozta létre zongora nélküli, bizonyosan legsikeresebb kvartettjét, melyben Chet Baker trombitált. Közös felvételeik alapozták meg a west coast stílus legfontosabb lemezcégét, a Pacific Jazz-t. A második CD első tizenhét felvétele 1953-as Gerry Mulligan Tentet darabokat tartalmaz. Az eddig szinte hozzáférhetetlen anyag talán nem véletlenül volt rejtve a nagyközönség elől, de most épp emiatt érdemes beszerezni. A CD-k mellett egy alapos életrajz is található. FK

JAZZ ÉS VILÁGZENE

THE KLEZMATIKS
WITH JOSHUA SOKOLOV & MATTHEW PALMERIN
BROTHER MOSES SMOTE THE WATER
LIVE
LIVE IN
THE BUDAPEST

branford
marsalis
eternal

Issa
Bagayogo

MUSICA CUBANA
THE SONS OF CUBA

Magyarországon
forgalmazza
Varga István
(ist.varga@axelero.hu)

Gramofon: Mit gondolsz arról, amit úgy neveznek manapság, hogy világzene? Nem valami definíciót várok tőled, inkább egy átfogó véleményt azokról a zenei műfajokról, melyeket nem lehet ismert kategóriákba sorolni.

Cseh Tamás: Felháborít a „világzene” kifejezés. Arra a salátára mondják ezt, amit ma a világ termel. Lehet, hogy kétszáz év múlva önnön törvényei útján létrejön a kazah népzene afrikaiba oltott természetes elegye, de amíg ezt gyártják, addig csak rossz értelemben vett kuriózumról beszélhetünk.

G: Az egyéniségnek sincs esélye ezekben a bizonytalan kimenetelő formai kísérletekben?

Cs.T.: Mióta nemcsak hangszeres zene van, hanem énekelt muzsika is, az mindig egyéniséghez tartozott; a szó nemes értelmében. Egy dal, a kicsiktől a nagyokig mindig személyes szándék és megnyilvánulás az énekes és az őt kísérő zenész részéről is. Utóbbiakat persze egy kicsit nehezebb személyes szándékukban rajtakapni, mert a hangszer már külön tartomány. Az énekesi magatartás viszont követhetőbb. Amíg az emberek nem világzenét hallgatnak, addig a muzsikusok és énekesek belső szándékának hatását tudjuk magunkon lemérni. Ebben az értelemben nem a technikai tudáson múlik a zene jelentősége, hanem az előadói egyéniség auráján, vagy – ki mondom – varázserején.

G: Dalokat írsz, pontosabban a dalok dallamát, zenéjét. Tehát nemcsak énekes, hanem zeneszerző is vagy. Ennek pusztá ténye is izgalmas és titokzatos – a te esetekben pedig különösen az; hiszen egy semmihez sem hasonlítható zenei világ megteremtése van a háttér mögött. Benned hogyan képződik, hogyan jön létre a zene?

Cs.T.: Én soha nem tartottam magam zeneszerzőnek, és nem is lehetek az. Azt sem értem, hogy a könnyűzenében egyáltalán hogyan tarthatja magát annak bárki is. Ami eszembe jut, vagy a szívemből-lelkemből előjön, az nem zene, az egy motívum, amit soha nem dolgozok ki. A mai napig nem szeretem lekottázni a dalokat, mert abban a pillanatban bekövi, lelkét veszti. De úgy tudom, akik nagyon szeretnek muzsikálni, azok fejből meg érzésből csinálják; hogy minden pillanatban változhasson. Én mindig csak egy dalhoz akarok zenei alapot teremteni. És ez a műfaj nem is tűri a rögzített kidolgozottságot, mert ha a zenét próbálnám meg kiteljesíteni, akkor a dalt ütném agyon. Álmodtam én arról, hogy egyszer majd nagy zenét csinállok, de ahhoz nagyon alapos szakmai felkészültség kell, ami nekem nincs meg. Nekem szólnak a fuvalák, hegedűk, oboák, angolkürtök a fülemben, de én a Képzőművészeti Főiskolát végeztem el, mert festő akartam lenni. Amit általában művelek, azt nem tanultam, és ezt ma már gyakran sajnálom. De ha zeneszerző szákon végeztem volna a konziban, akkor sem mondanám, hogy zeneszerző vagyok, mert dalt, illetve egy jó dallamot mindenki tud szerezni; csak nagyon erős, vagy mély, vagy furcsa, vagy borongós szív kell hozzá és nagy szeretet – meg persze érzék is.

G: Úgy tudom, a ti esetekben a dallam van meg először, és ezt követően a szöveg. Viszont egy röpke zenei motívum mögött is van valahol rejtve egy gondolat. Előfordul-e, hogy Bereményi Géza a te zenei gondolatodtól eltérő, meglepő, vagy akár ellenkező tartalmú szöveget ír?

Cs.T.: Nagyon sokszor volt ilyen, de ezt Géza szinte szándékosan teszi. Gyakran vizionálok valamilyen képi világot a kibontakozó dalhoz, melyhez nem egyszer abszurd, sőt, megdöbbenően más világot és hangulatot hoz a Bereményi-szöveg. Például egy fenséges vagy tragikus dallamhoz kapok egy hiper-realista szöveget. Géza így kerüli el a banalitást.

G: Nem egy híres dalszerzőt utolért a feldolgozás végzete, például Bob Dylant vagy Paul Simont... Az a gyanúm, hogy ezt te sem úszod meg; fogod még hallani a saját, szerényen motívumnak mondott dallamaidat valamilyen erős, hangszeres feldolgozásban. Tartasz ettől?

Cs.T.: Igen, ezt én nem akarom. Egyrészt hatvankét éves vagyok, és már remélhetőleg nem érem meg a saját kultuszomat. Másrészt elébe megyek a dolognak, mert én fogom az általad említett feldolgozáshoz hasonló verziót megcsinálni. Ez év őszén a Debreceni Filharmonikusokkal és egy rock-zenekarral, vagyis bőséges zenével fogjuk megszólaltatni a dalokat. Úgy érzem, adósa vagyok magamnak, illetve a daloknak azzal, hogy egyszer úgy igazán megszólaljanak. Bereményivel mi nagyon sokféle muzsikát hívtunk elő,

melyeket néhány akkorddal nagyon könnyen használtunk arra, hogy teremtsünk egyfajta hangulatot. Most pedig várom a szembesülést, hogy az általunk írt, több mint ezer dal közül, mondjuk harminc megszólaljon igazi tangóként, keringőként vagy rock'n rollként.

Furcsa; a beszélgetésünket épp a világzenével kezdtük, és félek, hogy ennek ürügyén mindenhez hozzá lehet nyúlni... A világzene egy kicsit rossz értelemben ezt is jelenti. Azon leszek, hogy a debreceni koncerten megkérdőjelezhetetlenné tegyem a saját stílusomat – mely valójában azért van nekem, mert harmincöt éve énekelek. A dal visszhangzik az emberek szívében, a szavakkal, a gondolatokkal együtt, melyek Bereményi zseniális dalszövegeiben vannak. És ebben az egészben, vagyis a stílusban, a dalok világában, a gondolatokban stb. csupán egyetlen különlegesség van, hogy két ember véletlenül találkozott: az egyiknek volt érzéke a muzikális formákhoz, a másiknak pedig a verbális és tartalmi megfogalmazáshoz. Tényleg a véletlen szerencse fiai vagyunk. Már önmagában ennyi is elég, hogy az – esetünkben – évtizedeken keresztül létrehozott közös produktum megismételhetetlenné váljon. Egyébként harmincéves korom óta énekelek, és mindig nagyon komolyan gondoltam, de hogy miben hittem, arra a mai napig nem tudok válaszolni. Egy biztos: nagyon jó volt csinálni.

Fotó: Gramofon-archív

MAKÁM – BOGNÁR SZILVIA ALMANACH

FolkEurópa – Hangvető

Bár több mint két évtizedet tudhat maga mögött a Makám, újra és újra bizonyítja, hogy mindig képes megújulni, s ezért ma is életképes a mondanivalója. Egy évvel az Anzix megjelenése után, annak hasonlóan magas színvonalú és méltán népszerű folytatása látott napvilágot, Almanach címmel. Ezúttal a gyermekkori mesés-rejtelmes, titkos, nosztalgikus és álomszerű világába kalauzol minket Krulik Zoltán.

A lemezen tizenhat karakterdarabot hallunk, az utolsót kivéve Bogrnár Szilvia énekével, aki hangjával tökéletesen megtestesíti a gyermekelket, a gyermekkori biztonsága után sóvárgó felnőttet. A dalok egy része az elérhetetlenről, az elszalasztottról szól, örökre eltűnt boldog időkről, s ezt a keserű hangulatot a hangszerelés is követi; míg más részük földöntúli, örök igazságokat fogalmaz meg. A dallamokban és a szövegekben egyaránt keveredik a népdal és a modern világ, egyfajta egyvelegét adva a falu és a nagyváros, a régi és az új, a hagyomány és az újítás nagyon is összehárosítható életérzésének. Még az aprólékosan kidolgozott CD-tok is ezt sugallja.

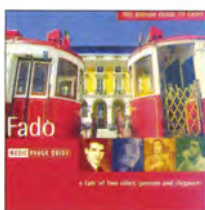
A szövegeket hallva leginkább Weöres Sándor juthat az eszünkbe, természetesen pergő rímeivel, népdalszerű egyszerűségével, a természetből vett képsoraival és legalább két párhuzamos síkon mozgó mondanivalójával, amely egyszerre kézzelfogható és elvont. Vagyis afféle „gyermekversek”, amelyek leginkább azoknak a felnőtteknek szólnak, akik már elérték azt a fajta szellemi szférát, ahol ismét gyermeken egyszerűek és tiszták lehetnek gondolataik. Ezt a párhuzamot erősíti Weöres Sándor Holdfényt vettem kezdetű verse is a Rongy-

szőnyegből, amely csöppet sem kakukktójás Krulik Zoltán stórfái között.

Ez az album nem annyira a klasszikus világzene kötelékébe tartozik. Sokkal inkább a sajátosan magyar énekelt versek megszokott stílusában mozog, erősen kötődik a műfaj nagy előadóinak és kedvelt költőinek népszerű verseihez, dalaihoz, szorosan ráépülve azokra. Apró szépséghibái is ebből adódnak, nehéz ugyanis újszerű karakterekkel, színekkel kitörni ebből a jól bejáratott és néha kissé be is szűkült zenei körből. Akad sajnos néhány áthallás, például a Sárga a repce virága Sebők örökzöld Bóbitáját idézi, akár a dallamát, akár a hangszerelését nézzük, s nemcsak a szöveg ritmusa követi Weöres Sándor versét, hanem annak a képi világa is megjelenik. A záró, férfihangokra készült dal pedig a Kaláka 25 című lemez Mulátájára emlékeztet hangvételével és fordulataival.

Az Almanach azonban ettől még egyedi marad. Sajátos világot képvisel, olyat, ahová mindig hazavágyik az ember. Hasonlóan a valóban jó versekhez és dalokhoz, életkortól függetlenül mindenkire szól, a kisgyermektől az agastyánokig.

Pál Eszter

THE ROUGH GUIDE TO FADO

World Music
Network – Indigo

Rough Guide-nak vagyis (szabad fordításban) első közelítésnek, felületes áttekintésnek hívja magát az a világművészeti CD-sorozat, mely a world music stílusáramlatait azok legsikeresebb előadóinak egy-egy felvételével illusztrálja. Nos, a portugál fado világába kalauzoló lemez pontosan annyit nyújt, amennyit a sorozat címe alapján várhatunk tőle. Akik még sosem hallgattak liszaboni vagy coimbrai fado-muzsikát, azok valamit megérezhetnek ennek az évszázadok óta virágzó, sajátos atmoszférájú repertoárnak a történeti-filozófiai háttéréből, és persze rácsodálkozhatnak a szebbnél szebb dallamokra. Megszólalnak a műfaj nagy klasszikusai – mindenekelőtt Amália Rodrigues és Artur Paredes –, éppúgy, mint a mai fiatal városi előadók, akik számára ez ugyanúgy zenei anyanyelv, mint mondjuk a Muzsikásnak a Kárpát-medencei népzene. A beavatottak viszont csodálkozhatnak: miért maradt ki az összeállításból a Madreus és Misia? ReA

KOVÁCS FERENC TRANZIT

Grammy Records

Itt az ideje, hogy a legszűkebb szakmai közönségen kívül mások is felfedezzék Kovács Ferenc eredeti zeneszerzői és előadóművészi tehetségét. Transzit című lemezén voltaképp alkalmazott zenét rögzített: ezek a darabok Kovács Gerzson Péter Tranzdanz nevű, underground körökben régóta jegyzett táncgyűttesének új előadásához készültek. A CD-t hallgatva azonban nem hiányzik a tánc, a mozdulat, a látvány: minden kompozíció autonóm, teljes értékű, gondolatilag, érzelmileg és dramaturgiaiailag is kifejezetten erős. Még az sem zavar, hogy az album óhatatlanul heterogén, hiszen csaknem negyed század zeneszerzői terméséből válogat. A megszokott hangszerei (hegedű, trombita, szárnykürt) mellett Kovács ezúttal zongorázik és ütőhangszereken is játszik, a ritmusszekciót Szandai Máttyás (nagybőgő) és Banai Szilárd (dob) alkotja, főszereplővé lép elő a zongorista Kovács Zoltán, Dresch Mihály és szaxofonja pedig önálló fejezet. Kihagyhatatlan. ReA

RENÉ LACAILLE MAPOU

Riverboat-WMN
– Indigo

Réunion szigete az Indiai-óceán Afrika felőli részén található. Napjainkban a szegénység és az elzártságából fakadó elmaradottság jellemzi. Egy történet szerint 1663-ban két francia tengerész és hét madagaszkári rabszolga lépett a szigetre, utóbbiakból három nő. Az ő utódaik alkotják a sziget mai kreol lakosságának nagy részét. Az európaiak kulturális öröksége, összhangzatos gondolkodása (Dúr-moll), dallamhangszereik (gitár, harmonika) pikáns zenei „fűszerkeveréket” alkottak az afrikaiak dobné, ritmusokra épülő világával. René Lacaille nemcsak a hangszereken játszik magas fokon, hanem énekesi, énekmondói képessége is nagyszerű. Dörmögő hangja, őszinte, banálisan egyszerű előadómódja olyan könnyed, annyira természetes, mintha a konyhában dudorászna. A húsz rövid zeneszám kedves lehet mindazoknak, akik szeretik a Zöld-foki Szigetek (Cesária Evora) hasonló muzsikáját, a brazil vagy a sajátos madagaszkári zenét. PB

CSÍK ZENEKAR
BE SOK ESŐ, BE SOK SÁR...

Fonó Budai Zeneház

Két évvel ezelőtt, amikor Csík János súlyos autóbalesetben összetörte a bal kezét, kevesen gondolták volna, hogy ilyen hamar talpra áll, és a maradandó sérülések ellenére visszanyeri régi virtuozitását. A Csík zenekar most megjelent *Be sok eső, be sok sár...* című lemeze, amely egy évvel a baleset után, a fennállásuk 15. évfordulójára rendezett koncert felvételeiből válogat, ékes bizonyítéka ennek.

Bár a CD a számok tekintetében nem hoz újat (főként a két utolsó album, a *Boldog*, szomorú dal és *A kor falára* lemezek anyagát találjuk rajta), azok számára is tartogat meglepetéseket, akik rongyosra hallgatták a két említett korongot. Elsősorban hangvételében más ez a lemez. Elmélyültebb, átgondoltabb és érettebb az előadás; mint amikor a kopott freskót felújítják, és előjönnek az élénk színek. Pedig a korábbi albumokra sem panaszkodhatunk, Csík János mindig is mélyen átélt előadói stílusáról volt híres.

Jót tesz az élő zene, a koncerthangulat, időnként már-már euforikussá téve a hangzást. Néha azonban éppen ez hozza elő az apróbb bakikat, amiket egy stúdiófelvételnél bizonyosan kijavítottak volna: az időnként leharapott szövegeket, az ének és a hangszerek arányát. Az utóbbi elsősorban az egyébként varázslatosan hangzó *Én vagyok az, aki nem jó...* kezdetű dalnál zavaró, ahol a cimbalom a halkabb énekhanghoz képest kissé toladó, s túl sok a felesleges összszegugatás az akkordváltásoknál. Az adamosi rend valamivel erőtlenebb, a bogyszlói ugrós pedig kevésbé összeszedett, mint a korábbi „steril” stúdióverzió, ennek ellenére a zenekar annyira letisztultan muzsikál, s Csík János olyan szívhez szólóan hegedül, hogy valóban kár lett volna kiadatlanul hagyni ezeket a remek felvételeket.

Pál Eszter

LAJKÓ FÉLIX

HETEDIK

Tilos az Á

Lajkó Félix 19 éves volt, amikor először lemezfelvételt készített Dresch Mihállyal. 2001-ben jelent meg utolsó stúdiólemeze, ezt sok zenészszel közösen a palicsi erdőben rögzítette. Azóta, szintén a Tilos az Á produkciónál, kijött egy válogatás-lemez, koncertfelvételekből, színházi- és egyéb kísérezenekből. A most megjelent „hetedik” tizenhárom új darabot tartalmaz. A lemezen két régi zenésztárs működik közre, Brasnyó Antal brácsás és Kurina „Vörös” Ferenc bőgős, valamint vendégként, szintén nem először Michael Babinchak (USA/H) csellista. A hangszerelés és a keverés is általában a megszokott népzenei normákat követi, tehát a primás játssza a dallamokat, illetve néhány kevésbé dallamos, kissé absztrakt, a hegedű technikájából inkább adódó virtuóz hangszeres szólót. Ezek mindegyike abból az első hallásra is megkapó zeneiségből táplálkozik, ami áthatja szerzőjük és előadójuk egész életét és eddigi életművét. A trió teljes dallami és ritmikai összhangoltságban működik, a magyar népi hagyomány primás, kontrás és bőgős egységében, még akkor is, ha a zene, amit játszanak, nem minden kidolgozott részletében ilyen. Az energikusan áradó, harsányan sűrű zenekari számok mellett maradt hely egy gyönyörű hegedű-cselló duónak, *Kérés (Laurának)* címmel.

A felvételeket Lajkó Félix rögzítette, a kevért Drobek Attilával közösen végezte. A lemez hangzó anyaga így valóban minden ráakodott, illetve ráépített koncepciótól mentesen, őszintén hordozhatja és mutathatja egy mostanra harminc éves zenész zeneiségét, gondolatait, amelyekben a határtalanság és a kommunikáció-készség még mindig ösztönös erővel képes arra, hogy megkerülje a hangszer és a műfaj néha öncélúan merev hagyományait.

Grillusz Sámuel

BESH O DROM
GYÍ!

Szerzői kiadás

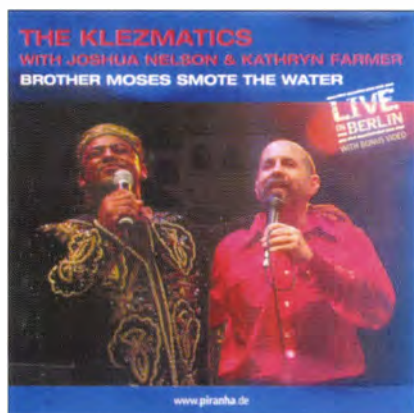

Újra dübörög, elsodor, „besodor” a balkáni és kárpáti népzenei játszó banda! A Macsó himzés és a Nekemtenemutogatol után elkészítették harmadik lemezüket. Egyszerűen tökéletes!

A tíz zeneszám makedón, román, szerb, bolgár, cigány dalok feldolgozása, valamint ismét elkápráztat egy saját számmal a virtuóz gitáros, Sidó Attila. Az együttes motorja továbbra is Barcza Gergely (szaxofonok) és Pettik Ádám (ütőhangszerek). Öt instrumentális és öt vokális szám kapott helyet az albumon, három Szalóky Ági, kettő Juhász Miczura Mónika énekel. Pettik Ádámot is halljuk énekelni, azonban az ő énekesi adottságai nem mérhetőek az előbbiekéhez. Hangmérnökként Moldvai Márk jegyzi a lemezt, akit más elektronikus zenei produkciókból ismerhetünk. Érdekeség, hogy ezen a lemezen dob-programokat is használtak; egyébként kíváncsított is egy dobfelszerelés hangja a komplex hangzás eléréséhez. Élőhűen és stílusosan jön át a szólam, kár, hogy nem egy igazi, eleven dobost kértek fel a feladat megoldására. Elhagyták viszont az előző albumon szereplő speciális effektusokat, szkeccseket, rappeket, így az eredmény sokkal letisztultabb, egységesebb stílus. A bandának nincs kimondott frontembere, ugyanakkor a fiúk mintha attól félnének, hogy a közönség valamelyik énekesnő kísérezenekeként azonosítja őket. Ez a tartózkodás, ahogyan az énekléshez viszonyulnak, némiképp csökkenti a lendületüket – szerintem. Hazai népszerűségük mellett az utóbbi évben nemzetközi sikereket is elértek, elsősorban nyári kanadai turnéjukra lehetnek büszkéek, amelynek tetőpontját a rangos montreali jazzfesztiválon, 35 ezer néző előtt adott koncertjeik jelentették.

Gratulálunk!

Pödör Bálint

THE KLEZMATICS
BROTHER MOSES SMOTE
THE WATER

Piranha – Varga

A New York-i illetőségű, idehaza is népszerű The Klezmatics együttes hosszú évek kitartó munkájával vitathatatlan érdemeket vívott ki magának. A klezmer képviselői közül elsősorban az ő nevükhöz fűződik az az áttörés, amikor a műfaj szélesebb rétegekhez is eljutott, olyan koncerttermeket is megtöltött, amelyeket korábban soha.

A Klezmatics tagjai New York-ban élő, nagyrészt ismeretlen idős mesterektől tanulták a stílust, zenéjükben fontos a tipikus klezmer hangszerek (például klarinét, hegedű, tangóharmonika) használata, és az eredeti jiddis dalszövegek hű visszaidézése.

A trombitás Frank London által vezetett zenekar a műfajon belül több irányt is megjárt, mostani kiadványuk azonban minden eddigitől különbözik. Meglepő, de számtalan stúdiólemez után ez a Klezmatics első koncertalbuma, ráadásul vendégekkel. A felvétel egy berlini fesztiválon készült, a vendégművészek pedig Joshua Nelson és Kathryn Farmer gospel-énekesek. A Klezmatics persze nem először kezd másokkal közös munkába, korábban készítettek felvételeket például Itzhak Perlman, Chava Alberstein és Neil Sekada társaságában is.

A lemez nem titkolt célja, hogy a klezmer és gospel zenét közelebb hozza egymáshoz. Ez szép és nemes feladat, ám mind harmónia, mind dal- és ritmus tekintetében elenyésző a közös pontok száma. Emiatt inkább különválnak a klezmer és a fekete templomi énekek, a Klezmatics kvázi gospel zenekarrá változik vendégei kedvéért. Kathryn Farmer hangja és orgonajátéka magával ragadó, az angolul és héberül is éneklő J. Nelson a tipikus gospel ceremóniamestert idézi, inkább szokásos, mint kiemelkedő, de erős hangja és magabiztos színpadi kisugárzása szuggesztíven hat.

Kardos Dániel

THE SONS OF CUBA
MUSICA CUBANA –
(THE ORIGINAL SOUNDTRACK)

Timba Records – Varga

Arról a bizonyos koncertfilmről (Buena Vista Social Club) és zenéjéről szinte mindent megírtak már. Jelentősége (az üzleti mellett) abban áll, hogy megismertette a világgal az embargó miatt elzárt ország páratlan kulturális értékeit. Most itt a következő generáció: egy Wim Wenders tanítvány, German Kral rendezésében újabb film készült a kubai forró vérről – német objektíven keresztül. Az előadó együttes valójában alkalmi társulás. Nevük, The sons of Cuba (Kuba fiai) a hagyományos kubai zenére, a son-ra utal. Csak szövicc, vagy valóban son hallható a film kísérőlemezén? Illúziókban ringatja magát, aki a mai kubai zenét a BVSC veteránjainak muzsikálásával azonosítja. A son, ez a lassú-közepes tempójú, intim hangzású, tipikusan vidéki stílus ugyanis kihalóban van! A négy-öt akusztikus hangszere (trés, bögő, zongora, bongó) és énekre épülő, romantikus szövegű sont a nyolcvanas-kilencvenes években először a harsányabb salsa és timba kezdte kiszorítani (basszusgítár, dobfelszerelés, szintetizátor, rézfúvós szekció), míg napjaink fiatal, városi generációja mindinkább az elektronikus eszközöket veszi igénybe az új tánczenei stílusokhoz. A globalizáció hatására – amelyben a földrajzi közelség miatt különösen jellemző a nagyfokú Amerika-majmolás – beszűremlik a techno, a hip-hop, a rap, és keverék műfajok jönnek létre. Ezzel egyidejűleg elmentéses irányú, pozitív hatása is van a kifinomult kubai muzsikának, mert katalizátorként hat más, globális műfajokra, elsősorban változatos ritmikájával. A tizenöt szám stílusában és színvonalában teljesen eltérő, ezért csak egyenként vagy a film kísérőzenéjeként ítéltethető meg.

Pödör Bálint

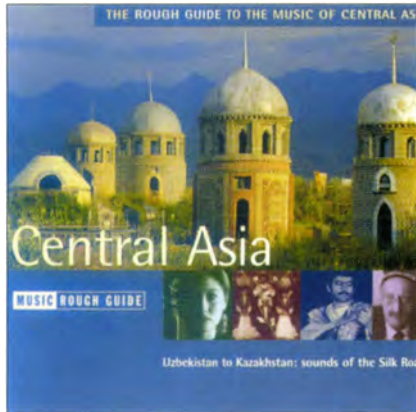
ASTOR PIAZZOLLA
THE ROUGH GUIDE TO ASTOR
PIAZZOLLA

World Music Network – Indigo

A lemezsorozat színvonalas válogatásaihoz képest is meglepően tömény a Piazzolla-gyűjtemény. Persze csak azoknak, akiket már megfogott a bő évtizede kultikus és misztikus hősként ismert argentin muzsikuskomponista. Astor Piazzolla 1992-ben bekövetkezett halála után nem sokkal lett igazán világhírű; de akkor annyira, hogy már szinte divat-gyanúsak tűnt. Néhány éve mint-ha kicsit alábbhagyott volna a kultusz-jelenség; vagyis kevésbé zajos, de méltányos helyen, a fontos XX. századi zeneszerzők Parnasszusán talán megállapodhat végre Piazzolla is. A vájt-fülűek között megoszlanak a vélemények Piazzolla sajátos tangó-szerű kompozícióinak megítélését illetően: vannak, akik könnyed, érzélgős tánczenének tartják (főleg, hogy divatos is), és olyanok is, akik valódi érzelmeket, igazi mélységet fedeznek fel a karakteres zenedarabokban. Szakmai berkekben elsősorban a harmonikások rajonganak az egyébként bando-neónon – a harmonika nyomógombos változatán – virtuózan, de nem öncélúan játszó néhai mesterért. Jelen válogatás azokat látszik igazolni, akik meg vannak győződve arról, hogy Astor Piazzolla simán zseni volt. Sok világhírű muzsikuskor a klasszikus zene és a jazz területéről egyaránt – komoly tisztelője és gyakori partnere volt az argentin mesternek. Jelen CD-t hallgatva nem is csodálkozhatunk ezen: bizony, a lenézett tánczenék olyan briliáns formákban és hangszerelésekben szólalnak meg Piazzolla és különböző összetételű zenekari által, hogy könnyen rabul ejthetik a hallgatót; ugyanis ez a zene nem engedi el a figyelmet egy pillanatra sem. Hol a különleges temperamentum, hol a szípkázó hangszerszólók, hol pedig az expresszivitás ragadhatja magát a nyíltszívű érdeklődőt.

Matisz László

CENTRAL ASIA – UZBEKISTAN TO KAZAKHSTAN
SOUNDS OF THE SILK ROAD
 World Music Network – Indiego
 ●●●○○

Őszintén szólva, nem szeretem az olyan zenei válogatásokat, amelyek túlmutatnak egy ország vagy legalábbis egy egységes kulturális régió határain. Közép-Ázsiáról zenei keresztmetszetet adni legalább annyira reménytelen, mint amennyire kártékony, a sematizálás irányába mutató vállalkozás. Aki ezen csodálkozik, gondolja el, hogyan tudnánk a Kárpát-medence zenei identitását egy CD-n bemutatni

mondjuk a norvég vagy a baszk népzenevel. Bár tény, hogy a CD bőséges szöveges ismertetőt nyújt, összefoglalva a térség földrajzi, gazdasági, politikai, kulturális státuszát, és a lemez egyes felvételeit is tömören kommentálva. Nagyon zavaró az öt országban (Üzbegisztán, Kazahsztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán és Kirgizisztán) készült felvételek látszólag teljesen átgondolatlan és esetleges sorrendje. Az sem szerencsés egy bemutató válogatásnál, hogy az olykor több száz éves hagyományban gyökerező darabok után torzított gitárral és dobsszeléssel feldolgozott népdalok következnek, vagyis teljesen egy kalap alá kerülnek a tradicionális előadásmódok a progresszív etnorock – többnyire félresikerült, kommersz – kísérleteivel. A válogatásnak vannak értékes darabjai is, például a nomád zenekultúrák „nemzeti” hangszereit bemutató, vagy a sámanyhangszerek repertoárjából izelítőt nyújtó felvételek – utóbbiakban a bensőséges állapot megidézése nagyfokú művészi beleéléssel párosul. A World Music Network kiadó új, Rough Guides sorozatának vannak érdekesebb darabjai; internetes katalógusuk alapján szívesen belehallgatnék a kubai részekbe (érdekes, ezekből négy is van), a thaiföldi, az indonéziai válogatásba, a Youssou N'Dour vagy Ravi Shankar életművét összefoglaló korongokba.

H. Magyar Kornél

BREAKING THE SILENCE
MUSIC IN AFGHANISTAN
 BBC/ADITI – Varga
 (DVD Video)
 ●●●●●

A forrásértékű dokumentumfilm betekintést kínál Afganisztán tradicionális hangszeres zenéjébe. A vállalkozás jelentősége nyilvánvaló, ha az ország viharvert közelmúltját tekintjük. A háborús évtizedek nem egyszerűen háttérbe szorították a művészetet a térségben – a szélsőséges iszlámista politika szisztematikusan igyekezett felszámolni az afgán önértékelés legfontosabb kellékeit: a történelemtudatot és a kultúrát. A film könyv- és hangszerétekről, műemlékrombolásokról számol be. Mindez megdöbbentő, ha figyelembe vesszük, mennyit köszönhet az egyetemes kultúra az iszlámnak – gondoljunk az európai orvoslás,

történetírás, természettudományok terén betöltött szerepére, de részben az iszlám toleráns szemléletének köszönheti virágzását az indiai klasszika vagy a jávai és szundai gamelán is.

A film persze nem elsősorban a pusztítást hivatott bemutatni, hanem az utána következő újjászületés esélyeit, elsősorban az ország zenekultúrájára fókuszálva. Megismerhetjük Kabul egykor virágzó zenei életének szereplőit, akik nemrég jöttek haza száműzetésükből. A jellegzetes hangszertárat, amelynek egy-két darabja egyenes ági rokona az észak-indiai és perzsa pengetős és ütőhangszereknek. Ilyen a tabla, a vonós szárínda vagy az indiai pengetős száród mutációjának tekinthető rubab. Az afgán zene dallam- és ritmusszerkezete is szoros rokonságban van a közeli zenei magaskultúrákéval. Az énekelt dallam-repertoárról a pakisztáni szufi zene világa, Nusrat Fateh Ali Khan művészete juthat eszünkbe. Az egyórás filmen és az extrák klipjein egyaránt közeli képeken lehet megfigyelni a különböző hangszeres technikákat, így a kiadvány igazi csemege a közép-keleti zenei dialektusok elkötelezettjeinek.

H. Magyar Kornél

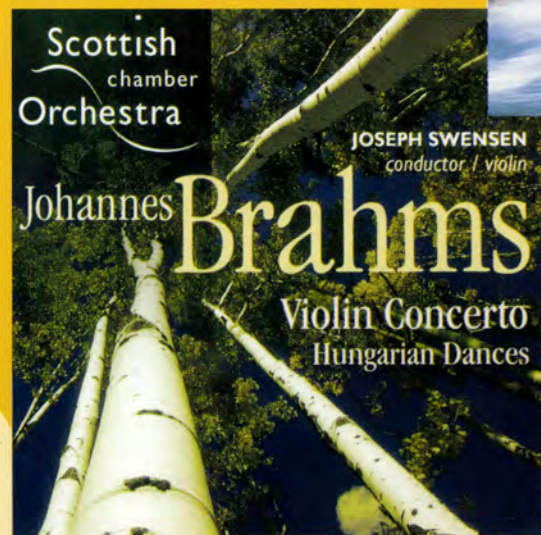
ISSA BAGAYOGO
TASSOUMAKAN
 Six Degrees – Varga
 ●●●●●

Issa Bagayogo, a Maliban élő, de világszerte egyre ismertebb muzsikos rácafol minden olyan szkeptikus vélekedésre, mely szerint a világzene címszó alatt kotyvasztott pop-folk-rock-jazz fusion kísérletek halva született ötletek. Új, szám szerint ötödik lemezén olyan egységes és kiforrott stílusban szólal meg zenéje, mintha más forma soha nem is létezett volna – legalábbis Afrikában. Ezzel egyben azt is bizonyítja, hogy a zene, sőt, a zenei kísérletek hitelessége (őszintesége) nem ismert és elfogadott műfajok vagy irányzatok, hanem inkább alkotó-előadó egyéniség kérdése.

Nos, nem könnyű leírni Bagayogo zenéjét. Az „afro-techno” megjelölés, melyet leginkább használnak a fekete muzsik stílusát illetően, meglehetősen riasztó. Pedig röviden nemigen létezik találóbb. Ebből talán arra lehet következtetni, hogy valami ősi afrikai, talán népzenei ihletésű dal kerül új, modern, a bőséges elektronikát sem nélkülöző monoton formába. Hellyel-közel ez a helyzet. Csakhogy... Issa Bagayogo feltehetően birtokában van egy olyan mélyes tudásnak, mely ősidőktől induló láncolaton keresztül öröklődött rá: ez az eredeti afrikai spirituális és szertartási zenéből, valamint ritmusból áradó szellemiség. Ezeknek egyik legfontosabb jele Bagayogo delejező énekhangja és kamélé n'goni nevű hangszere. Már ennyitől is avatott lenne a produkció. Azonban meglepő képességű modern-hangszeresek is szerepelnek a felvételen, akik a nyugati világot megszégyenítő eleganciával szólaltatnak meg bármit. Főleg Madou Diallo varázslatos fuvola-hangja okoz némi lelkesedést. Ami pedig talán ettől többet is okozhat a gyanútlan hallgatóban, az a női kórus... erre nem is mondanék semmit. Meg kell hallgatni.

Matisz László

a LINN Records kínálatából

SACD-k kedvező áron: 4500 Ft/db

További információ: www.linnrecords.com

Magyarországi képviselő: **LIMAR AUDIO KFT.**
H-1137 Budapest, Szent István krt. 12., I. em. 4/a
Telefon: 329-2980, 359-3136, 359-3137
E-mail: jambor@limar.hu

Audiofil újdonosságok

Ki nyer holnap?

Meixner Mihály fél évszázados pályájáról, zenehallgatási szokásokról és a technika vívmányairól

Meixner Mihály zenetörténész, a Magyar Rádió zenei szerkesztője bizik benne, hogy a jövőben is lesznek, akik a művészi értékek, a nagy zeneszerzők és előadók mesterművei iránt fogékonyak maradnak, mert hiszi, hogy aki zenei nevelésben részesül, az – Platón szavaival élve – „rendezett lelkű ember lesz”. Ezért dolgozik fél évszázada töretlen lelkesedéssel.

Gramofon: A Nemzeti Zenedében, majd az Állami Zenekonzervatóriumban tanult többek közt Szervánszky Endre irányítása alatt. Mi volt az a momentum, amely még gyerekként a zene felé irányította?

Meixner Mihály: Az otthoni légkör. Volt egy gramofonunk és sok lemezünk is, amelyek közül ha tehettem, feltettem szüleimmel Wagnertől A walkürt, mert azt nagyon szerettem. Nyolcévesen láttam egy filmet, amelyben operarészletek szerepeltek, ez is nagy hatással volt rám. Nem sokkal később már operába és koncertekre jártam, majd Pikéthy Tibor kitűnő váci orgonaművész és zeneszerző irányításával zongorázni kezdtem. Ezután jöttek az iskolák, de Szervánszky csak rövid ideig tanított a Zenekonzervatóriumban, utána Major Ervinhez kerültem.

G.: Úgy tudom, Vaszy Viktornál karmesterséget is tanult...

M.M.: Jól tudja. Az ő óráin, amelyeket az otthonában tartott, elsősorban azt tanultam meg, mennyire fontos a jó tempóérzék. A megfelelő tempó megválasztásához pedig elengedhetetlen, hogy ismerjük a zenében megjelenített történéseket és azok lélektanát. Amikor később módom nyílt rá, hogy én is beszéljek a zenéről a Rádióban, illetve idestova 30 éve a TIT szabadegyetemen, magam is sokat foglalkoztam a tempó kérdésével. Manapság sok karmester túlzottan gyors tempóban dirigál, mert az talán hatásos, de meggyőződésem, hogy a zene kárára válik.

Fotó: Gramofon-archív

G.: Végül mégsem vált aktív muzsikussá, hanem a Rádió zenei szerkesztője lett.

M.M.: A Rádióban 1955-től kezdtem dolgozni, először külső munkatársként, majd forgató lettem: én készítettem elő és cseréltem az akkor még javarészt 78-as lemezeket a felvételek bejuttatásánál. Elődeim ezen a poszton nem kisebb személyiségek voltak, mint Lehel György karmester vagy Várnai Péter zenetörténész. 1957-ben alakult meg a nemzetközi zenei műsorcsere program, amely arra volt hivatva, hogy a külfölddel szorosabb kapcsolatot építsen ki olyan módon, hogy tekerceket küld más rádiókhöz. Itt Kun Imre programfőnök munkatársa lettem, akitől szintén rengeteget tanultam. A hozzánk érkező külföldi művészek fogadása, kalauzo-

lása is a mi feladatunk volt, így számtalan legendás előadót, karmestert ismerhettem meg személyesen Leopold Stokowskytól Arthur Rubinsteinen át Pablo Casalsig vagy Szigeti Józsefig. Kun Imre nyugdíjba vonulása után én vettem át a program irányítását, és még évekig vezettem azt. Ezzel egy időben történt, hogy a mikrofon elé ültem, ugyanis a Rádió vezetése szerencsésebbnek tartotta, ha zenei képzettségű munkatárs vezeti a közvetítéseket, így az esetlegesen adódó „üresjáratokat” – például ha a vártnál tovább tart az átrendezés – felkészültségének köszönhetően ki tudja tölteni. Ily módon találkozhattam Ernest Ansermet-vel, Charles Münchhel, Herbert von Karajannal, Sir Adrian Boulttal és még sokakkal.

G.: A Ki nyer ma? című műsort, amelyet több évtizede vezet, szinte mindenki ismeri. Milyen más műsorokban hallhatjuk még? M.M.: A Ki nyer má t Czigány György indította útjára, én pár évvel később léptem a műsorvezetők sorába. Ezen kívül több mint harminc éve megy már a Mi a titka? című műsor, amelyben híres

előadóművészeket mutatok be, és megpróbálom elemezni, mi teszi őket egyedülállóvá. Egy másik kedves műsorom pedig az Archivumok mélyéről címet viseli, amely olyan régi nagy muzsikuskok felvételeit ismerteti meg a hallgatókkal, amelyek ritkaságszámba mennek, sőt olyan is van köztük, amelyeket korábban nem játszottak le.

G.: Visszatérve a Ki nyer mához: mit gondol, mi a titka, hogyhogy ilyen hosszú ideje töretlen a sikerre?

M.M.: Az emberek nagy része szeret játszani, aminek én nagyon örülök. Hihetetlenül jólesik, amikor a játékosok – akiknek nem a zene a hivatása – pontos válaszokat adnak, és olyan részletekkel is tisztában vannak, hogy egy művet hol mutattak be, Mozart-műveknél ismerik a Köchel-jegyzék számot, stb. Többeket már régi ismerősként üdvözlök a műsorban.

G.: Gondolom, voltak olyan adások, amelyek valamiért emlékezetesek maradtak.

M.M.: Egyszer Ernster Dezső, a Metropolitan Opera basszistája volt a műsor vendége. Az adás előtt megbeszéltük, hogy egy Schubert-dal lesz a feladvány az ő előadásában, s kértem, hogy ő tegye fel a kérdést. Mire Ernster művész úr a megfelelő helyen így szólalt meg: „Azt kérdezném a kedves játékostól: ki írta a most következő Schubert-dalt?” Mind jót neveltünk, majd kijavítottam: „A művész úr arra gondolt, melyik ciklusban szerepel ez a dal.” Előfordult olyan is, hogy a technika megrézt minket, és egy vidékről sugárzott adás kezdete előtt 2 perccel még nem volt közvetítővonalunk. Ilyesmire mindig fel kell készülni.

G.: Az évek során rengeteg hangtechnikai újdonság született, a monó felvételeket felváltotta a sztereó hangzás, a normál lemezeket kiszorította az LP, azt pedig a CD...

M.M.: Igen, kezdetben 78-as fordulatú lemezekkel dolgoztunk, majd jöttek a 33-as fordulatszámúak, sok fordulatot megéltünk... Ma pedig már a műsorok egy része teljesen digitálisan készül.

G.: Ön folyamatos fejlődésnek érzi a technikai változásokat, vagy talán vannak benne állomások, ahol el is vészettünk valamit?

M.M.: Azt hiszem, is-is. Tagadhatatlan, hogy rohamléptekkel haladunk előre, és rendkívül szép hangzású felvételek készülnek manapság, de alkalmanként a kezembe kerül egy-egy, a hatvanas évek elejéről származó rádiós felvétel, amelynek hallatán elámulok, és arra gondolok, bizony, ez ma sem szólhatna jobban. A hangmérnökök szakértelme gyakran a siker záloga.

G.: Azt hallottam, tekintélyes a lemezgyűjteménye. Csak LP-t gyűjt vagy CD-t is?

M.M.: A 78-as lemezeknek már nem tudok helyet szorítani, de a 33-asoktól nem válok meg, a CD-gyűjteményem pedig egyre nő. Különösen a régi felvételek felújított kiadásaira vadászom. Folyamatosan figyelemmel kísérem a magyar lemezpiacot. Sajnálom, hogy egyre ritkábbak a teljes operafelvételek, de tudom, hogy ezek igen sokba kerülnek.

G.: Biztosan vannak féltett kincsei...

M.M.: Van egy pár számomra különösen kedves karmester vagy előadó, akiktől igyekszem minél több felvételt beszerezni. Közéjük tartozik Wilhelm Furtwängler, Bruno Walter, Hans Knappertsbusch és Thomas Beecham.

G.: Inkább az analóg hang hívője vagy meggyőzte a digitális technika?

M.M.: Megint azt kell mondanom, is-is. Ha egy felvétel a zenei minőségében tökéletes, nem bánom, hogy nem szól olyan jól. Természetesen a szép hangzás gyönyörködtet, de a jó előadás előbbre való számomra. Beethoven V. szimfóniájának első teljes felvétele Nikisch Artúr vezényletével, 1913-ból nyilvánvaló, hogy nem szól olyan szépen, mint egy mai felvétel, de ezzel együtt érezhető, hogy egy óriási karmester-egyéniség áll a zenekar előtt. Fontosnak tartom, hogy a hangrögzítés hajnalán keletkezett felvételeket is megismerje az ember, mert csak ezekhez képest tudja igazán értékelni a hangtechnika új keletű vívmányait. Nem akarok abba a hibába esni, ami a hozzám hasonló korú embereknel jellemzőbb, hogy csak a múltat látják szépségnek. Nem. Nagyon sok szépet várhatunk a jövőtől is.

G.: Beszéltünk már zenei ismeretterjesztői munkájáról: számtalan zenei témájú előadást tartott és tanulmányt írt. Mikor érezte úgy, hogy célt értek a szavai, milyen visszajelzéseket kapott?

M.M.: Nagy öröm számomra, hogy a TIT-ben állandóan vannak visszatérő hallgatók. Akad, aki tíz-tizenöt éve visszajár. Az idősebb érdeklődők mellett pedig mindig megjelennek fiatalok is, ami azért örömdetes, mert tíz-húsz év múlva is kellene majd előadók, és talán közülük kerül ki, aki a jövő ifjúságát tanítja majd a zene szeretetére. (A harminc év alatt, amíg Földes Imre kollégámmal az állandó sorozatokat tartottuk, nem nagyon tolongtak a fiatalok, hogy hasonló feladatra vállalkozzanak.) „Törzstagok” a Ki nyer má-

Pablo Casalszal Meixner Mihály beszélget, a kép bal oldalán Bónis Ferenc zenetörténész, rádiós szerkesztő látható Fotó: Meixner Mihály archívumából

ban is vannak, és jó látni, hogy míg régebben egy-egy feladvány gondot okozott nekik, idővel már könnyűszerrel felismernek adott műveket. Ha pedig egy zenei közvetítés során akár csak tíz ember azt mondja magában, hogy ha legközelebb látja az általam bemutatott művet a rádióműsorban, ismét meghallgatja, akkor nem volt hiábavaló ez a jó néhány évtizednyi munka.

G.: Az évek során az emberek viszonya jelentősen megváltozott a rádiózáshoz és a komolyzenéhez: sokkal többen néznek tévét, a rádiózás pedig gyakran háttér foglalatosság, amióta az autóban és sok üzletben is elsősorban a kereskedelmi csatornák műsora szól. Ön hogy érez ezzel a jelenséggel kapcsolatban?

M.M.: Való igaz, hogy egyre inkább visszaszorul a komolyzene. Aki viszont szereti, az elkötelezett híve marad. Őket nem lehet eltántorítani attól, hogy a Bartók adóra hangolják a készüléküket. Még mindig sok visszajelzést kapunk a hallgatóktól, akik bátorítanak minket, de persze senki se tudja, meddig marad ez így. Természetesen minden műsor, minden adó akkor maradhat életben, ha elegendően hallgatják. Én nagyon remélem, hogy Bach, Mozart, Beethoven, Schubert vagy Wagner olyan elvülhetetlen értéket képvisel, ami által az emberek gazdagabbak lesznek. Ezért is kötelességemnek érzem folytatni azt az utat, amelyen kollégáimmal együtt sok-sok éve járunk.

Bércesi Barbara

Kismartontól a Nemzeti Hangversenyeremig

Második rész: a XX. század akusztikai törekvései

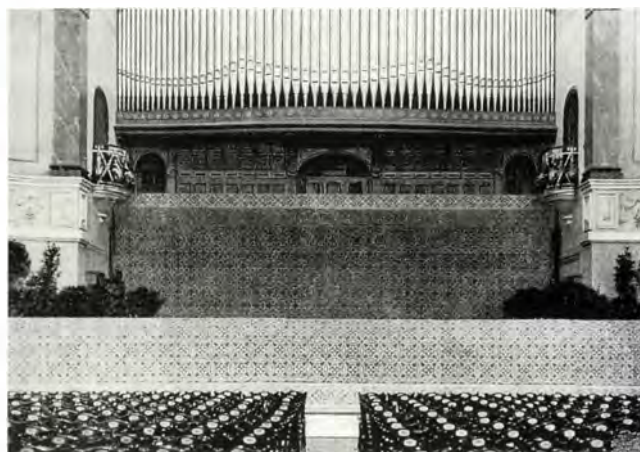
Előző számunkban az európai hangversenyeremek történetét a kezdetektől 1900-ig tekintettük át. Ez az évszám fontos választóvonal, hiszen ekkor épült fel a Boston Symphony Hall, az első olyan koncertterem, amely már akusztikai tervezéssel készült. A terem akusztikai terveit Wallace Clement Sabine készítette, akiben a modern teremakusztika megteremtőjét tiszteljük.

Már Sabine előtt is történtek ugyan kísérletek egyes teremakusztikai jelenségek leírására, építészeknek szóló praktikus tanácsok összefoglalására, ám ezek között még nagyon sok volt a dilettáns tévtan. Hogy ezek közül csupán egyet említsünk: a túl zengő terem mennyezete alá acélhuzalok kifeszítését javasolták, hogy a kellemetlen zengő energiát magukba gyűjtsék, s a hegedűhúrokhoz hasonlóan egyre csillapodó rezgésükkel azt felemésszék. Ebből is kitűnik, hogy a századforduló szinte az utolsó pillanat volt a teremakusztikai kérdések megnyugtató, tudományos rendezésére, hiszen a hangversenyeremek méretei a romantikának köszönhetően már a húszezer köbmétert ostromolták, márpedig ilyen nagy légterekben csak az akusztikai tervezés gátolhatja meg a káros visszhangok kialakulását, s teremtheti meg a közönség egyenletesen jó hangellátását. A hangversenyeremek története is bizonyítja, hogy ha akusztikai tervezés nélkül mégis minden jónak mutatkozott, az csupán a véletlennek volt köszönhető.

A Boston Symphony Hall (1900)

A századfordulón – szinte azonos időben a minél díszesebb és a zene hangulati kisugárzásának mindjobban megfelelő „szimfónia-terem” ideáljával – egy másik, ellentétes felfogás is megjelent. Felrisszítve egy, már 1806-ban megjelent vélekedést, mely szerint a zene kizárólag a „fül művészete”, s hogy a látvány el ne terelje arról a hallgatóság figyelmét, a hangversenyeremből „mindent száműzni kell, ami zavarja a zene élvezetét”. Legszívesebben a zenekart és a kórust is távol tartották volna, ám mert szerencsére ez nem volt lehetséges, a pódiumot hatalmas drapériákkal takarták el. Több városban: Dessauban, Rostockban, Heidelbergben épültek ilyen takart pódiumú teremek, melyek természetesen nem váltották valóra a hozzájuk fűzött reményeket. Ugyanis a koncertélmény egyik fontos összetevője az előadó és a hallgatóság vizuális kapcsolata, ami nem csupán „elki” kapcsolat, nem csupán az emberi kíváncsiság: kik játszanak a pódiumon, hanem a zene megértésének, a zene szövegébe való betekintésnek fontos alkotóeleme. A nem látható együttest, a félhomályban (olykor félálomban) történő zenehallgatást a hangfelvétel teremtette meg, s bár ez is egy

Takart pódiumú hangversenyerem Heidelbergben (1903)

fontos hallgatási mód, a kettő hosszú távon nem helyettesítheti egymást. A takart pódiumos teremekben nehézséget jelentett a drapériák hangelnyelése, amely lényegesen nagyobb volt, mint a mai, légiessen áttetsző hangszóróeszközöké.

A századforduló után, 1907-ben megnyílt a nemzetközi szakirodalomban sajnos alig említett, számunkra oly kedves hangversenyerem: a Zeneakadémia nagyterme. Légtere 9400 m³, s még nem akusztikai tervezéssel készült, így azután középvonalaiban jól hallható csörgő-visszhang jön létre, ami azonban sem a koncerteket, sem a hangfelvételeket nem zavarja. Mozartig kitűnő, meghitt légkörű helyszín, Beethovennél már kezdődnek a nehézségek, Csajkovszkij vagy Mahler pedig egyszerűen túlvészeli a kis légteret. Mindez természetesen jelentéktelenné válik, ha meggondoljuk, hogy története során falai között kik fordultak meg, s ez olyan „erkölcsi” értékkel ruházta fel, amely mellett akusztikai problémái eltörpülnek, s melyhez a magyar zenei életben talán csak a Rádió 6-os stúdiója és az Operaház hasonlítható.

A terem zengésére épülő – és azt számítással szabályozó – Sabine-féle felfogás mellett a húszas években egy másik „stílus” is kialakult. Hasonlóan a gramofontölcsérekhez, melyek a szinte mikroszkopikusan kicsiny tűmozgást köztudottan nagy hangerővel képesek kisugározni, számos olyan terem épült, melyek metszete tölcserformájú volt, „torkában” a pódiummal. E kialakítások a nézőtér szinte valamennyi pontja felé megvalósították a pódiumon elhangzottak közvetlen sugárzását. A közvetlenség a hangzásban szó szerint megnyilvánult, mert e kialakításra a hangtérben való oldódás helyett inkább az analitikus megszólalás volt a jellemző. Ilyen elvek szerint épült a híres Pleyel Terem Párizsban (1927). E teremekben ugyanakkor erős a veszélye annak, hogy a tölcser „visszafelé” is működik, s a közönség által keltett zajokat, a távoli visszaverődéseket nagy erővel – esetleg bántóan késleltetve – juttatja vissza a pódiumra. (Gondoljunk a régi akusztikus felvételekre, melyeknél a tölcser felvételkor mikrofont, lejátszáskor hangszórót helyettesített, tehát két irányban működött.)

A második világháború a hangversenyeremekben is óriási pusztítást végzett, olyannyira, hogy több híres épület már nem is volt újjáépíthető. Ám az ötvenes-hatvanas években megindult a fellendülés: szebbnél-szebb hangversenyeremek épültek, egyre finomabb, mélyrehatóbb akusztikai tervezéssel. Ekkortájt épült fel a Royal Festival Hall (22 000 m³), az (Új) Filharmónia Berlinben (24 500 m³), a Münchener Filharmónia (27 000 m³). E teremek között talán a

naim

- több, mint 30 éve legenda - most már Magyarországon is!

„A NAIM Audio-t nem szükséges bemutatni.

Vitathatatlannal a leginkább a hi-fire fókuszáló gyártó a világon”

Hi-Fi World.

„A NAIM CD5i CD-játszó igazán az emóció és a zenei kommunikáció terén van otthon, totális élvezet hallgatni, gyors, dinamikus és tökéletesen bevon a zene szövedékébe. A NAIM Nait 5i integrált erősítő igazán zenei hangú előadó, kiváló erősítő, ami a NAIM varázslatot a szélesebb közönség számára is elérhetővé teszi”

What Hi-Fi 2004.

„NAIM NAC 552 előerősítő: mintha 17 collos felnit, sport lengéscsillapítót és széles gumikat tettem volna az autómra a szokásosnál nagyobb sebességű hajtékanyar-vétel előtt - olyan elsöprő erejű dinamikával élvezhettem a 45-ös fordulatu LP-ről a Kiállítás képeit. Akármít is hallgattam, mindig az jutott eszembe: ez a Zene!”

Michael Framer,
Stereophile

„NAIM CDS3: a korábbi referencia CD-játszók 50 pont körüli eredményt értek el, a CDS3 eredménye megdöbbentő: egyenesen 80 pontig repült. Megelőzte a rivális SACD, DVD-A lejátszókat és mindezt CD-k lejátszásával, mellette a versenytársak lassúak és emócióatlanok.”

Martin Colloms
Hi-Fi News

A neves angol cég a hetvenes évek elején hangfal gyártással kezdte működését, de az első elektronikai is hamarosan megjelentek. Azóta kultikus tiszteletnek és elismertségnek örvendenek zenereprodukáló eszközeik világszerte. A kritikák és tesztek mindig pozitív, elismerő hangvételűek, egyes termékeikről pedig csak szuperlatívuszokban nyilatkoznak az ítések.

Rajongói szerint ha valaki egyszer NAIM-et vesz, többé nem vásárol mást – a zeneiség, a ritmus, és az időzítés a legfontosabb számukra. Ebből következően a gyártó a leghűségesebb vásárlói kört mondhatja magáénak. A márkahűség köszönhető a tradicionális minőségnek, megbízhatóságnak, egyszerű kezelhetőségnek, fejleszthetőségének, a széles választéknak, az értékretartásának valamint az elérhető, értékarányos áraknak. Ezt az élvezetet most már az audiofilek mellett a filmkedvelők is megtapasztalhatják a DVD5 megjelenésével.

Salisbury-ben, a cég központjában zajlik minden termék tervezése, fejlesztése és gyártása is. A cég harmóniára törekvő filozófiája szerint rendszereik minden egyes eleme tervezetten összehangolt. Például a külső kábelek specifikus, rendszer orientált, optimális megválasztása mellett a teljes belső kábelvezés is hasonló elvek alapján készül.

Egy NAIM rendszer tulajdonosának nincs más dolga mint „hallgatni”.

A jelenlegi termékstruktúrájuk szinte mindent magába foglal: integrált erősítő, elő- és végerősítő, tápegység, CD-játszó, DVD-játszó, processzor, hangsugárzó, kábel, állvány, hangkar, RIAA korrektor, CD és LP

Bevezető árak

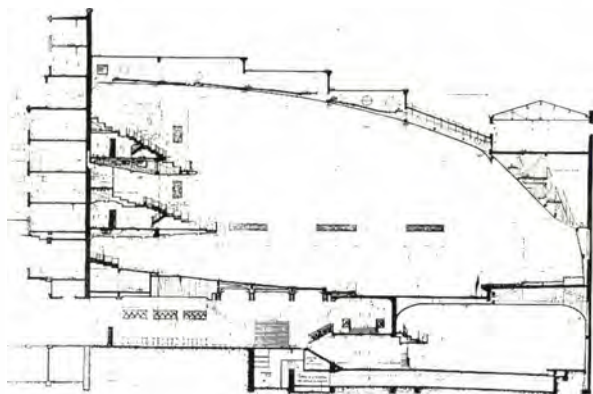
CD5i CD-játszó: 250 000 FT
Nait5i integrált erősítő: 198 000 FT
LP: 6 200 FT
CD: 4 800 FT

WORLD CLASS HI FI

PENNA-POOR KFT. 1025 Bp. TÖRÖKVÉSZ ÚT 95-97/D TEL: 325-8772, TEL./FAX: 325-9430
E-mail: ppaudio@penna-poor.hu www.penna-poor.hu

legkülönlegesebb a berlini elrendezése. Itt ugyanis a pódiumot a hallgatóság körbefogja, így a hagyományos termék kissé hivatalos előadó-közönség szétválasztása helyett a hatalmas méretek ellenére megjelenik az intimitás, a művész és hallgató együvé tartozásának érzése. Itt „a zene van a középpontban”, ahogyan azt annak idején a tervező ajánlatában leírta. Ez a terem – természetesen már XX. századi léptékben és gondosan tervezett, csodálatos akusztikával – lényegében Thomas Mace 1676-ban lefektetett, korábbi cikkünkben ismertetett elveit valósítja meg.

A párizsi Pleyel Terem tölcsés metszete (1927)

E nagy termekben – követve a méreteket – a zenekari pódiumok is nagyok, ám méretük nem növelhető minden határon túl. Ugyanis a zenekari összjáték egyik fontos összetevőjeként a művészeknek jól kell hallaniuk egymást, s ez a hang „időbeliségére” és energiájára egyaránt érvényes. Az időbeliség azt jelenti, hogy a pódiumon nem léphetnek fel zavaró időkéscések. Ezért is figyelhető meg, hogy a nagyméretű pódiumokon az együttesek – ha csak tehetik – nem használják ki a teljes alapterületet, s a hasznos pódiumszélességek is ritkán haladják meg a már kritikusnak tekinthető 25 métert. Ugyanakkor a szellősebb ültetés előnyös a hangszerek sugárzása szempontjából, hiszen nem közömbös, hogy pl. a klarinét hangja zavartalanul jut-e ki a nézőtérre, vagy már a túl közeli fuvlista hátán fennakad.

Az együttjáték energia-feltételét pedig jól jellemzi a következő eset: egy szakmai konferencián az akusztikus tervezők elmondták, hogy a nagy hangversenytermekben milyen hangvető eszközökkel valósítják meg, hogy minél több hangenergia jusson ki a pódiumról a közönséghez. Ezt hallva egy jelenlévő zeneművész – türelmét vesztve – joggal kérdezte meg: jó, de akkor mennyi hangenergia marad a pódiumon a zenészeknek, hogy egymás játékát követhessék?

Az elmondottak is bizonyítják, hogy milyen sok összetevőből formálódik egy hangversenyterem akusztikai megítélése, s az ítéletek csak akkor felelnek meg a valóságnak, ha azok kialakításában az előadók véleménye is hangsúlyosan megjelenik. *A művész akusztikai közérzete az elsődleges, mert a közönség akusztikai élménye is ebből táplálkozik.*

A XX. század akusztikai tervezése a múlttól sem feledkezett meg. Korábban már ugyancsak említettük a hatalmas és kezelhetetlen akusztikájú Royal Albert Hall-t, melynek visszhangossága mindenkor kemény próba elé állította az előadókat. Ez a monumentális hangtér talán csak egyszer – egy nagyon szomorú alka-

lommal – illett az előadáshoz: 1912 márciusában több hivatásos zenekarból és kórusból álló, mintegy 500 főnyi együttes itt emlékezett a Titanic tragédiájára, többek között Elgar és Thomas Beecham vezényletével. Feljegyezték, hogy a csodálatos, szinte földöntúli hangzás mélyen megindította a jelenlévő, könnyeivel küszködő hallgatókat. A terem akusztikai javítását illetően több javaslat is született, míg végül 1971-ben 135, üvegszállal erősített poliészter „akusztikus felhő” befüggesztésével helyezték akusztikai szempontból alacsonyabbra az egyébként távoli visszaverő mennyezet-felületet, megrövidítve ezzel a visszavert hangok útját, csökkentve azok késését, megszüntetve a visszhangot.

Az utóbbi évtizedekben megjelentek az úgynevezett többcélú termek, melyek a hangversenyek mellett prózai előadásokat, konferenciákat, bálakat is befogadnak. Mivel igen szélsőséges akusztikai igények kielégítéséről van szó (gondoljunk csak a zene és a próza igencsak eltérő utözengési-idő követelményére), e termeket akusztikai szempontból változtatható és olykor mozgatható határoló felületekkel építik, s üzemeltetésük során erőteljesen veszik igénybe a korszerű elektroakusztika lehetőségeit. Gazdasági szempontból e célkitűzés indokolt, hiszen az építési és fenntartási költségeknek meg kell térülniük, ám e termekben legtöbbször a zenei hangzás sérül a legjobban, amint azt a Budapest Kongresszusi Központ Pátria terme is bizonyítja.

Berlini (Új) Filharmónia hangversenyterme (1963)

A XX. század második felének zenei élete meglehetősen kitágította a hangversenyterem fogalmát. Különösen Stockhausen munkássága által, kinek gondolkodása annyira szorosan kapcsolódott a hangtér fogalmához, hogy – érthetően – már nem elégitette ki a hagyományos teremforma. Gyakran eleve nem is egyetlen együttesben gondolkodott, hanem visszatért a velencei iskola térben szétosztott kórusaihoz. Az általa megálmodott „zeneházban” több terem van, amelyek egy-egy korszakot képviselnek: kortárs zene, régi zene, meditatív zene stb. A házban a hallgatók úgy sétálnak, mint egy kiállításon, ahol a különböző korok ugyancsak külön termekben találhatók. Csakhogy az áthallások révén itt egy csodálatos polifónia jön létre, mégpedig a stílusok között. Ideális terme nem tartalmaz szögletes sarkokat, hanem lóhere formájú, melynek valamennyi ágában egyidejűleg szól a zene. Stockhausen munkássága is azt bizonyítja, hogy a kortárs zene igazi otthona nem a romantikán alapuló hangversenyterem, hanem ennek a zenének is meg kell teremnie a maga sajátosság helyszíneit. A hagyományos elrendezés például nem helyezheti a zene középpontjába a hallgatóságot, amely ily módon egy kicsit kívülállóként szemléli és hallgatja az előadást. Valószínű tehát, hogy a jövőben

DIVA UTOPIA BERYLLIUM

BERYLLIUM
TWEETER

POWER
FLOWER

"W" MULTI-
LAYER CONE

új díva a színen!

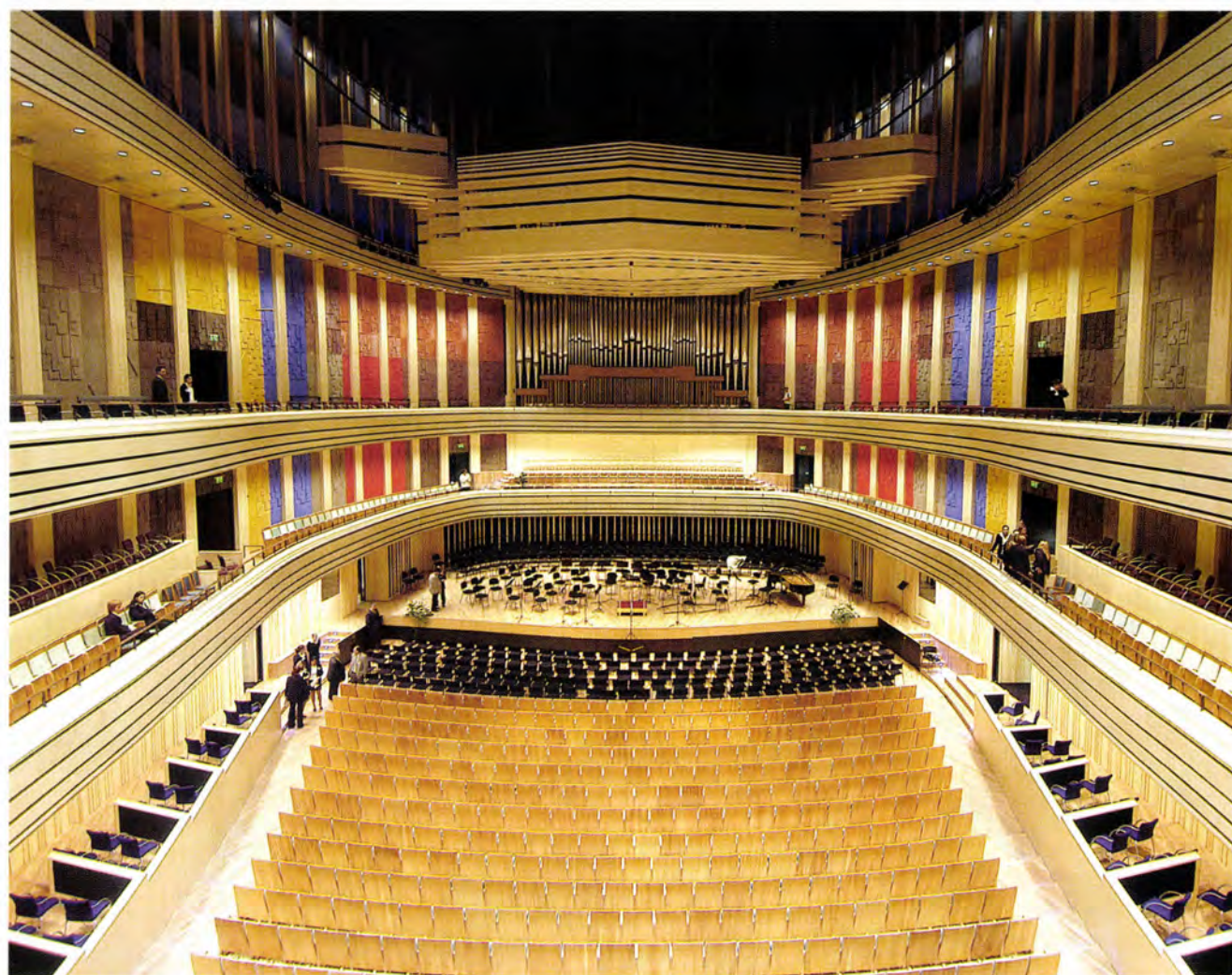
főlényes technikája csak eszköz
a zenei tartalom és az érzelmek
kifejezéséhez

repertoárja évszázadokon ível át,
albinonitól frank zappáig

a díva zártkörű előadásokat tart
— előzetes bejelentkezés után —
a batthyány utcai auditoriumban

Focal.JMlab
the Spirit of Sound

A Nemzeti Hangversenyerem megépülése sok-sok évtized felelőtlen mulasztását pótolja

Fotó: Művészetek Palotája

a hangversenyerem fogalma tovább bővül, illetve a hagyományos terem nem kizárólagos otthona lesz a nyilvános zenei eseményeknek – ahogyan ezt már napjainkban is tapasztaljuk.

Több szép hangzású régi és új hangversenyerem működik egyben hangfelvételi stúdióként is, ami bizonyos szempontból a terem hangfelvételekre gyakorolt hatását jelzi. Mindenkor nagy élményt jelentenek pl. a Concertgebouw, a Musikvereinsaal vagy a Berliini Új Filharmónia felvételei, ám a modern felvételek által „hirdetett” hangzásvilág ugyanakkor a termekre gyakorol hatást, elsősorban azzal, hogy a felvételek nemes zengése, hangtisztasága is meghatározza korunk hangkultúráját. Hiszen az átlag zenehallgató ma már legalább annyi hangfelvételt hallgat, mint élő előadást. Hosszú távon tehát a hangfelvételek és hangversenyeremek között egy gyümölcsöző, kétirányú kapcsolatnak lehetünk tanúi. Ebből következik, hogy korunk „ideális” hangversenyerme már nemcsak a közönséget, hanem a hangfelvételeket is maximális mértékben szolgálja: a pódium közelében épített, könnyen megközelíthető technikai helyiséggel, rugalmasan mozgatható mikrofonrendszerrel, s mindezt a mindenkori legmagasabb hangtechnikai szinten. S a jó terem felvételein nem külön-külön vonásokat, hanem vonóskarokat hallunk, a felvétel teremhatását döntően maga a terem és nem a mesterséges teremszimuláció szolgáltatja, a szellős

ültetés révén a hangszercsoportok jól mikrofonozhatók, a felvételi arányok könnyedén beállíthatók.

Most, hogy 300 év hangversenyermeiből szemezgettünk, térjünk vissza Budapestre. A Zeneakadémia nagytermét, a Budapesti Kongresszusi Központ Pátria termét már említettük, s ha a főváros további lehetőségeit tekintjük, a kép rendkívül elszomorító: a Pesti Vigadó műemléki környezet, melyben az akusztikai tervezés lehetőségei eléggé korlátozottak, az Erkel Színház operai szempontból nagyon jó, de nem koncertterem. A Magyar Rádió évtizedek óta meg akarta építeni saját hangversenystúdióját a város szívében, de a tervek megvalósulása részben az anyagi lehetőségek hiánya, részben a külső szakmai féltékenységek következtében sorra meghiúsult. Most tehát „történelmi időket élünk”, hiszen a Nemzeti Hangversenyerem megépülése sok-sok évtized felelőtlen mulasztását pótolja, s e cikk megjelenésekor már tudjuk, hogy olyan akusztikai minőségben, amely mindenkor méltó lesz a magyar zeneművészet rangjához.

Ujházy László

A képek forrásai:

M. Forsyth: *Bauwerke für Musik* (München, 1992.)

H. W. Schwab: *Konzert* (Lipcse, 1971.)

The Loudspeaker Technology Company

Clarity – a 2003/2004. év legjobb hangszórója
(European Imaging and Sound Association)

EISA-díjas termék a Limar Audio kínálatában

Mark Levinson, Linn, Conrad-Johnson, VTL, VAC,
Martin-Logan, SME, Metronome, Benz-Micro, Revel

Bemutatóterem: 1137 Budapest, Szent István krt. 12., I.em. 4/a.
Telefon: 329-2980, 359-3136, 359-3137 | e-mail: jambor@limar.hu

Limar Audio
www.limar.hu

A GRAMOFON TERJESZTÉSI PONTJAI

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemcsak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehető leg szélesebb táborát. Szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

Akadémia Zeneműbolt – Bp. VI., Király utca 28. Telefon: (06-1) 351-1942
 Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41. Telefon: (06-1) 216-7894
 CD Bár – Bp. VIII., Krúdy Gyula utca 6. Telefon: (06-1) 486-0572
 CD Bár Buda – Bp. XII., Kékgolyó utca 28. Telefon: (06-1) 202-2371
 CD Centrum – Bp. XII., Magyar jakobinusok tere 4. Telefon: (06-1) 355-3808
 Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33. Telefon: (06-1) 268-9631
 Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3. Telefon: (06-1) 203-1751
 Írók Boltja – Bp. VI., Andrásy út 45. Telefon: (06-1) 322-1645
 Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21. Telefon: (06-1) 317-3347
 Matáv Szimfonikus Zenekar Jegyiroda – Bp. VI., Nagymező utca 19. Telefon: (06-1) 302-3841
 MCD Könyv- és Zeneáruház – Bp. V., Deák Ferenc utca 19. Telefon: (06-1) 318-6691
 Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 7. Telefon: (06-1) 250-0288
 Rózsavölgyi Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5. Telefon: (06-1) 318-3312
 Zeneakadémia aula (koncertek napján) – Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8. Telefon: (06-1) 342-0179

VIDÉK

CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5. Telefon: 26/318-579
 Corvina Kiadó Könyv- és Zenebolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8. Telefon: 72/310-427
 Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2. Telefon: 93/311-143
 Gramofon Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Ősz u. Telefon: 22/314-444
 Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
 Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3. Telefon: 74/413-860
 ko Könyv - Zene - Film Áruház – 8900 Zalaegerszeg, Kossuth u. 22. Telefon: 92/599-150
 ko Könyv - Zene - Film Áruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3. Telefon: 94/505-855
 ko Könyv - Zene - Film Áruház – 9700 Kőszeg, Városház u. 1. Telefon: 94/505-855
 Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8. Telefon: 42/313-302
 Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44. Telefon: 96/327-466
 Record Zenebolt – 3100 Eger, Dózsa György tér 2. Telefon: 36/517-756
 Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6. Telefon: 96/322-687
 Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22. Telefon: 52/454-768
 Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14. Telefon: 99/340-134
 VICTOR AUDIÓ Hanglemez és CD szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6. Telefon: 76/417-672
 Violin Video és Zene Shop – 8800 Nagykanizsa, Zrínyi Miklós u. 15. Telefon: 93/313-376
 Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f Telefon: 99/506-115

A Gramofon megvásárolható továbbá a RELAY és a CITYPRESS hálózat kijelölt hirdalpuzleteiben, az alábbi városokban: Ajka, Budapest, Debrecen, Dombóvár, Dunakeszi, Eger, Kaposvár, Miskolc, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Szeged, Székesfehérvár, Szolnok, Törökbálint, Veszprém, Zalaegerszeg

A Gramofon kiemelt támogatói

1996-ban alapította:

Iványi Margó

Bősze Ádám, Retkes Attila
és Zípernovszky Kornél

Igazgató-főszerkesztő:
Retkes Attila

Főszerkesztő-helyettes:
Albert Mária

Rovatszerkesztők:
Albert Mária (zenés színház)
Matisz László (jazz, world music)
Retkes Attila (klasszikus)
Ujházy László (Gramofon-Hang)

Címlapfotó:
Warner Music

A szerkesztőség címe:
H-1037 Budapest,
Szépvölgyi út 99.
Telefon: (06-1) 430-2870
Fax: (06-1) 436-0101
E-mail: info@gramofon.hu

Kiadja a Klasszikus és Jazz Lap-,
Könyv- és Hanglemezkiadó Kft.
H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Nyomdai kivitelezés:
Publicitas Art-Media Kft.
H-1021 Budapest, Tárogató út 26.
Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.
Előfizethető a kiadó
címén, telefonon, faxon, e-mailben.
Az éves előfizetés ára
3000 forint

www.gramofon.hu
Klasszikus és Jazz
az interneten
Hírek, interjúk,
archívum